

Latvijas Satversmes Sapulzes
stenogramas

11. burtniza

1921.

Satversmes Sapulzes isdevums

Kraļumā pee Ā. Gulbja, Rīgā,
Suworowa eelā 14.

Latvijas Sātwerfmes Sāpulzes stenogramas

III. sērijas 26. sēhde 20. maijā 1921. gadā

(Atklahta plkst. 5.50 pēhž pusdeenas).

Situms par brihwošam (sēidsamības fabriā pēnemts divos lašjumos). — Situms par mešneezības darbneeku deenēsta semem (waldības eenešo situmprojektu Sātwerfmes Sāpulze atraida). — Bāpildinājumi pēe situma par pawālsneezību (noraiditi). — Latgaleesču semneeku partija eesneeds interpelāziju par nelikumibām pēe agrārreformas iswešānās Latgalē.

Prezidents J. Šķakste: Sātwerfmes Sāpulzes sēhde atklahta.

Sātwerfmes Sāpulzes lozeklis Hellmanis luhds atwalinājumu lihds 5. jūnijām. Eebildumu naw? Tad tas ir dots. Tad Škalbe luhds winām pagarinājumu atwalinajumā. Seek lihds preešchā winām dot atwalinājumu lihds 1. jūnijām. Eebildumu naw. Tad Sātwerfmes Sāpulzes lozeklis Dahrsneeks luhds atwalinājumu lihds 31. maijam. Eebildumu naw.

Latgales kristigo semneeku frazija pasino, ka Turfopula weetā wina luhgunu un suhdsību komišjā delege Kempu. Eebildumu naw? Tad tas ir pēenemts.

Tad ir eēnahzīs sēfoschš pasinojums:

„Ar šho pasinojam, ka ešam atdalijushees no Latvijas demokrātu sateenības un sātahdam jaundibinatās latwju tautas partijas Sātwerfmes Sāpulzes fraziju.

Sātwerfmes Sāpulzes lozekli: E. Witte, A. Blodneeks,
M. Bruščis, W. Samuels.“

Jr eēnahzīs no ministru kabinetā pēeprašjums isneegt atpakaļ no profesora Simpšona Latvijas-Leetawas sēkhihreju teefas lehmumu robesču leetā, kas ir eēneegts Sātwerfmes Sāpulzē. Es luhdsu ahrleetu komišjū issazitees par to. Wahrds Menderam.

J. Menders: Ahrleetu komišjās wahrdā es esmu pilnwarots pasinot, ka ahrleetu komišjai nekas naw pretim, ja sēkhihreju teefas sinojumu un lehmumu, kursch bija eēneegts šawā laikā Sātwerfmes Sāpulzē, dod ministru kabinetam atpakaļ. Ahrleetu komišjā nahza weenbalsīgi pēe lehmuma, ka spreedums tahdā weidā, kā winsch ir eēneegts, naw ratifzejams. Winsch eetilpst jeb pēeder pēe tā lihguma ispidišānās, kursch šawā laikā, 12. oktobri pagahjuschā gadā, tika ratifzēts, t. i. sēkhihreju teefas lihgums stār Latvijas un Leetawas waldibām.

Prezidents J. Šķakste: Tā tad no komišjās pret atdošānu eebildumu naw. Waj buhtu kahdi eebildumi no augstās sāpulzes pret to? Ja naw, tad tas likumprojekts tiks atdots atpakaļ.

Likumprojekti nododami atteezigām komišjam sēfoschi: Pahrgrosijumu projekts noteikumos par deenas maksu deenēsta komandējumos wālstis

robeshās — nododams juridiskai komisijai, sociālās likumdošanas komisijai un finanšu un budžeta komisijai. Gebildumu naw? — Peenemts. Tad pahrgrōfijumu un papildinajumu projekts 1920. g. 18. marta likumā par weenigo maksācijas lihdseli un agrako paradu nokahrtošānu — nododams finanšu un budžeta komisijai. Gebildumu naw? — Peenemts.

Tad ir eenahzīs no kabineta preekshlikums Satwerfmes Sapulzes lozekli Dermani faupt pee atbildibas, kā apwainotu us šodu likuma 129. p. l. d. 2. punkta pamata. Nododams Satwerfmes Sapulzes lozekli leetu ismeklēšanas komisijai. Gebildumu naw? — Peenemts.

Pahreestim us deenas kahrtibas 1. punktu — likumu par brihwostam. Referents Liebtals.

Referents R. Liebtals: Augsti godajamā sapulze! Daudskahrt ir issazitas domas un eeskati, ka Latwijai jabuht tikai semkopibas walstij. Tās domas ir nepareizas un ja tas tā buhtu, tad tas buhtu loti behdigi preeksh Latwijās kā walstis. Palikt tikai par lauksaimnezisķu walsti, nosihmetu ne wairaf ne masaf, kā nahkt pilnigi zitu ruhpnenezisķu walstu kalpibā. Tahlat tas nosihmetu barot šcho walstu kapitalistus ar Latwijās semkopja darba augleim un, beidsot, tas nosihmetu tik daudsi, ka daudsi no muhsu fabrifas darba šrahdneeseem un inteligenzes tiftu dšhti pahri par robeschu no Latwijās meklet šew darbu un laimi šweschumā. Wišās walstis ir peerahdijees, ka tahdas lauksaimnezisķas walstis ir bijušas arween ruhneezisķo walstu atkaribā un kalpibā un tikai tur, kur lauksaimneziba, tirdsneeziba un ruhpneneziba ir gabjuschas rofu rokā, weena otru pabalstidama šawās pašu mahjās, kā peemehram Holandē, Danijā un zitur, lauksaimneziba ir warejusi šekmigi atihstitees un parahdit špihdoschus rezultatus, šahdus newar ušrahdit tihri lauksaimnezisķas walstis. Latwijās geografisķais šahwoķlis un plascha muhsu „hinterlande“ mums noteikti dšidē tapt par ruhpnenezisķu, un it šewisķi par tirdsneezisķu walsti un lihds ar to atihstit muhsu ostas, kuras, waj wismas daschas no tām, mehš ar šcho preekshā zelto likuma projektu gribam pahrwehrst par brihwostam. Šs nemaldišchos, ja teišchu, ka pehz peenemta agraristikuma šchis buhs otrais likums, kuram ir tik šwariga un ilgstoscha nosihme preeksh muhsu walstis. Tapehz atlanjeet man uskawetees pee wina ilgaki, jo no muhsu ostam, resp. brihwostam atkarasees ne tikai muhsu šaimnezisķais, bet ari loti leelā mehrā muhsu politisķais šahwoķlis. Ja mehš wedišim te šapratigu un pareisu politiku, tad mehš atbihdšim wisas eekahrōšanas un eekarōšanas šahres un domas no muhsu warbuhtejo naidneeku puses. Un tapehz mums jaapmeerina šchini šinā kā muhsu šlangi, tā ari muhsu draugi. Apštatšim ihšumā brihwostu un portofranko iszelschanos.

Brihwostu un portofranko iszelschanās meklejama jau 17. gadu šimteni, kad protekzionisma tehws Kolbers bija špees eenešt šinamu forektiwu muitas sistemā. Franzijā tika eerihkotas portofranko Maršelā, Dūnkirchenē, un bes tam brihwas noliktawas zitās pilšehtās. Šchis pehdejas brihwās noliktawas bija jau pašistamas 13. gadu šimteni Niederlandē. Plaschakā mehrā brihwostas resp. portofranko kā Wafarejropā, tā ari Kreewijā šakta atihstitees tikai pagahjuschā gadu šimteni. Odesa tika isšludinata par portofranko no 1819. lihds 1857. gadam, Batuma no 1880. g. lihds 1887. gadam. Tā tad tur portofranko pašahweja tikai 7 gadus. Brihwostas ir no weenas puses forektiwš pee multas un protekzionisma sistemās un no otras puses šinamā mehrā šurogats no brihwas tirdsneezibas.

Brihwirtsdneezibaß wehsturi war sadalit 4 galwenos periodos: brihwirtsdneeziba wißpahr ar wißam prezem un weideem, neßkatotees uf tautibu, faßbot ar wehsturisko laifmetu lihds Giropas walstu attihstibas periodam un lihds ar to muitas sistemass eeweschanai fiffaläm wajaßsibam; otrs periodos — brihwirtsdneeziba bija peelauta tikai atsewißkfäs ostäs un osu pilsehtäs, tä fauzamäs portofranko pee toreis jau pastahwoßchäs muitas sistemass; treschais periodos — brihwirtsdneeziba noteiktä ostäs rajonä — brihwostäs. Schis brihwostu weids ir wahrda pilnä noßhmë labakais un pehdejais jaun-eewedums pee muitas sistemass, kurfch peelaisch brihwu ahrejo tirdsneezibu, atßahjot pilnä spehta eefßejejo muitas un protekzionisma sistemu. Pee schis treschäs kategorijas japeßkai ari wißu brihwostu furogati, tä fauzamäs brihwäs noliktawas jeg deposito-franco, sem kahda wahrda täß passihstamas Italiä. Pee schis kategorijas peeder ari „speziälä teefiba“ eewest bes muitas jehlweelas no ahrsemem, pahßstrahdat täß eefßsemë un iswest uf ahrsemem atpakal. Schee furogati, schi teefiba eewest jehlweelas un pahßstrahdat winas, tä ari brihwas noliktawas kopä nemot istaisa tagadejäs modernäs brihwostäs eefahrtu, kahdu pareßs jumß preefßchä listais likumprojekts. Beidsot wehl jamin zeturtä kategorija no brihwas tirdsneezibas sem speziälä frihtrehdu, noßanfuma (Freetrade) fas eewests walstis, kuräm naw jabaidas no konkurrenzess, kuras ir nonaßkufßchass lihds tahdai augstai ekonomiskai, ruhpnееziffai attihstibas pakahpei, tä peemehßram Anglija.

Upßkattifim ihßumä portofranko isßelßchanos un winas flehßßchanas eemefßuß. Portofranko eewests tika wißäs walstis, kur eeweda muitas sistemu, lai nemaitatu galigi ahrejo tirdsneezibu. Portofranko ir ari fawas launäs pußes, jo no weenas pußes wina dod plaschu eefßejju eedßihwotajeem bes muitas patehret un ismantot wißuß ahrsemes raßhojumuß, bet tai paschä laifä walstij nedod nekahdus fiffalalus eenehmumus un ari trauße scho pilsehtu teefcho tirdsneeziffo fatiffimi ar pahrejo walstis datu, jo täß nodalittas ar muitas schogu. Schis neehrtibas bija pa leelakai dalai tee eemefßi, kamdehl portofranko tika flehßtas, bet tomehr pastahwot zitu walstu konkurrenzem bija jaatrod ziti zeli un weidi, ar kureem beidsot nowehßrt schos portofranko launumus, dodot eefßejju attihßitees ahrejai tirdsneezibai. Scho jautajumu spihdofchi atrifinaja Wahzija, noßlehdßot gan muitas apweenibu, bet tai pat laifä 1882., 1884., 1886. gg. eerihßfojot brihwpilsehtäs Hamburgä, Bremenë un zitur plaschas brihwostas un tahdi usturot wißä pilnibä muitas sistemu preefßch eefßeenes, tai pat laifä wareja usnemtees fekmigu zihnu ar Angliju ahrejä tirdsneezibä. Wahzijas preefßßihmei pehß tam fekoja zitas walstis, tä Austro-Ungarija, Italija, wehßaf Danija un zitas. Tiftahl par portofranko.

Tagad mas wahrdus par brihwäm noliktawam. Tur, kur naw un newar eerihßot brihwas ostas pilnä wahrda noßhmë, daschäs walstis un daschäs ostäs eerihßo brihwas noliktawas, kuras finamä mehßä isßilda brihwostu weetu. Pee schim brihwnoliktawam ari mums buhß jakeras, pirmä laifä atwehlot brihwostas eerihßofßchanu weenä no mußu ostam, par to runaschu wehßaf, jo eerihßot uf reißu wißäs trißß ostäs brihwostas nebußß eefßejjams. Starpiba stary brihwostu un brihwnoliktawu ir ta, fa brihwnoliktawas nedod nekahdu kufßtibas brihwibu, jo peenahßkufßchee fugi täpat teef apwaltetti no muitas eeredneem. Täpat noliktawas nekahda kufßtiba naw peelaissta un wißas prezess teef turetass sem muitas eerednu aiffardsibas. Turpretim brihwostäs fatra kufßtiba ir pilnigi brihwa. Brihwnoliktawas jawä laifä ir spehle-

juščas ļoti leelu lomu, it ņewiščki tad, kad wehl nebij attihstijuseš pasta un telegrafa ņatīšme. Ēirgotaji un ruhpneeki ņuhtija ņawas prezes uš brihwonliktawam, nemaj nenogaidot paņuhtijumuš un reħkinajoteeš tīkai ar to, ņahdaš prezes kura walsti buhtu apnehram wajadņiģas. Ja tur nonehmeja nebij, prezes tīka ņuhtitas taħlak waj atpaķal westaš, nemakņajot muitu. Wišplaschaķas brihwostaš. Wakareiropa ar wišplaschaķam teeņibam ir Ēamburga un Kopenhagena, kur brihwostu rajonā pastaħw neaprobeščota tirdšneezibaš un ruhpneezibaš brihwiba. Žitāš walstīš ruhpneezibaš un tirdšneezibaš brihwiba, ņewiščki ruhpneezibaš brihwiba ir stipri aprobeščota. Žitāš masaķāš brihwostaš pastaħw tīkai ušnehmumi, kuruš war ušņtatit ķā papildinajumu pee ekšporta tirdšneezibaš, ķā peemehram nolobiščanaš jeb notihriščanaš eestahdeš, paħrkrāšofšanaš, grauščanaš eestahdeš, ķā ari taħdaš, kuru mehrķiš ir ušglabaķ un konserwet noņuhtitoš produktuš.

Brihwostaš Latwiķā. Par to, waj Latwiķā ir wajadņiģas brihwostaš, laiķam diwu domu ņķai augstā namā nebuħš, jo tee labumi, ņahduš war dot brihwosta, ir wišeem ņinami. Brihwosta netiķ ween ķa leelā mehrā pazelš tirdšneezibu, bet doš ari leeluš labumuš ruhpneezibai, jo pee muħšu ruhpneezibaš zentream buħš aišween tuħwu un aħtri peeeetami wišadaš wajadņiģaš aħrņemju prezes un materiali. Beš tam muħšu ruhpneeziba warēš išleetot lehtaš atpaķalfraktiš ņawu raščojumu išweščanai uš aħrņemem, it ņewiščki koka materialu išweščanai, kuru ruhpneeziba ņķahķdi tīķš leelā mehrā weiķinana. Pastaħw pat domaš, ķa neween Latwiķā eerihķot brihwostaš, bet peħz politiķko un ņaimneezīķko apstaħķu noķahrtoščanaš, Latwiķu waretu ušņtatit wiķu ķā weenu plasķu leelu brihwostu, jo peħz statistīķeem dateem 80 liħdš 85% no wiķa, ķaš eet zauri zaur muħšu ostam, mehš paķķi waram pateħret tīkai ap 15%. Želaš ļautajumuš, waj ņķo 15% deħl ir raziōneli ušturet leelāš un daħrgi makņajofčāš muitāš eestahdeš un waj nebuħš ņawā laiķā noderīģati nenemt muitāš nemaj, taš ņaprotamuš buħš ari atķarīģi no warbuhtejaš proteķzionīšma sistemaš, ja taħda buħš wajadņiģa preeķķ muħšu ruhpneezibaš, bet žitadi ņiķkalos eenahķumuš warēš nodroščinat ar oštaš nodolķi.

Taħlak apņtatīšim prašibaš, ņahdaš it ļauštaħda pee brihwostaš eerihķofšanaš. Ēirmā prašiba ir — un ņķi ir galwenā prašiba — lai brihwostaš buhtu peeejamaš zauru gadu leeleem oķeana ķugeem, jo žitadi brihwostu darbiba buħš tīkai periodīķķa, ne noliktawaš, ne perņonalu newarēš nodarbinat zauru gadu un liħdš ar to eegulditaiš kapitālš tīķš išmantotš tīkai pa daļai un lai eeguhtu prozenteš, buħš stipri japaaugstina nodewu tariķš, kurušč ņawuķahrt war nowest pee ta, ķa prezes tīķš nowirņitaš no taħdaš brihwostaš ar augstaķu tariķu uš brihwostam, kuraš buħš ņemaķ tariķi. Beš tam neweenš ušnehmumuš, ļaut ari brihwosta, newar eekarot uš reiķi ņew tirģu un no ņaķķuma newarēš strahķat beš dešķita — taš naw paredņamuš. Brihwostai tāpat ķā ķatram ušnehmumam buħš ļaištur ņawa ņiħwa eķonomīķķa žiħna, jo buħš ļareħķinaš ar ķonkurentem un ķonkurenti ir un buħš, jo beš ļau pastaħwoščām brihwostam Ēamburgaš, Ēremeneš, Šķtetīnaš, Kopenhagenaš, galwenā ķahrtā — riht jeb pariht naħķš ķlaht wehl diwaš ļaunaš brihwostaš: Klaiķeda un Rewele. Ur ņķo tuwako brihwostu ķonkurenķi buħš ļareħķinaš Latwiķaš brihwostai. Šķee apstaħķķi waldoščām aprīndam buħš ļaeewehro pee brihwostu ķonķeķķi išdoščanaš, lai gan tirdšneezibaš un ruhpneezibaš ķomiķiķā walķiķa domaš, ķa brihwostaš waretu tīķt eerihķotāš pee mumuš wiš-

maš diwās, ja ne wišās trijās ostu pilsehtās. Pehz manām domam buhtu jaapmeerinajās pašchā sahkumā ar weenu plašču brihwoštu un pahrejās ostās buhtu eerihkojamas brihwas noliktawas. Waretu domat, ka osta, kura dabu-justi brihwoštas teešibas, buhs sinamā mehrā monopoliseta un zitas ostas panihks un paliks bes darba. Tas tā glušči naw. Mums janem wehrā, ka dselszeli tarišs aisween ir dahrgats par kugu tarisu un tapehz drošči ween prezes, kuras, peemehram, peenahks Leepajas brihwoštā, nahks us Rigu ne pa dselszeli, bet ar kugi un tad tahtaf pa dselszeli us patehreschanas punktu un tapehz wišās ostas strahdās tā strahdajusčas us preešču.

Tagad zelas jautajums, kuras no muhsu ostam apmeerina šchis prašibas, kahdas mehš usstahdam preešč brihwoštu eerihkofšanas. Us to mums jaatbild, ka wišpilnigaki un pirmā kahrtā šchis prašibas apmeerina L e e p a j a . Leepaja ar wišām šawām plaščām isbuhweim, 30 pehdu dsilo, zauru gadu neaiffalstoscho ostu un ar šawām kara ostā esofchām plaščām labeerihzibam, maščinu buhwetawu, werftam, kas ir no loti leela šwara, jo kugi mihl eet aisween tur, kur wini preeščā šew warēs atrast labeerihzibas remontam, u. t. t. Weens no minuseem Leepajā ir tas, ka mums prezes no Leepajas buhs japahrwadā zaur šwešču teritoriju, zaur Leetawas teritoriju, un tapehz mehš ešam špeesti flehgt atteezigu konwenziju ar wišām winas neehrtibam. Šchis minus ar laiku ari warēs tikt nowehrsts un tiks nowehrsts, isbuhwe- jot dselszeli no Leepajas zaur Saldu teešchi us Aluzi. Šchis apstahkls tika teešchi uswehrtš no Leepajas birščas komitejas un zitām organizacijam, kuras bija eesneegusčas šawus eesneegumus. Tikai otrā weetā stahw W e n t š p i l š . Wentšpils ar deesgan plaščām eespehjamibam, ar 26 pehdu dsilu un ari neaiffalstoschu ostu, kur buhtu un jaisdara loti leeli un plašči bagareschanas darbi, lai daritu winu peeejamu okeanu fugeem. Protams, Wentšpils naw tās labeerihzibas, darbnizu un werftu, kas ir Leepajā, bet Wentšpils ir usskatama tā Rigas preeščosta, jo seemu, kad Riga naw peeejama fugeem, tee eegreesčas Wentšpili un ari winai ir sinamas preešč- rozibas strategiskā šinā. Eerihkojot Wentšpili brihwoštu, šaprotams, Wentš- pils leelā mehrā usplauktu, kas buhtu tikai wehlams. Wišpehdejā weetā nahk Riga. Riga ar šamehrā masu brihwoštas teritoriju un noliktawam peemehroteem laufameem us Daugawas labā krašta, ja nekeramees pee loti dahrgā projekta realisešanas, isbuhwejojot brihwoštu us Daugawas freiškā krašta, sahtot no zementu fabrikas lihds Bolderajas dselszelam u. t. t. Tur sinams buhtu dota wišplaščakā eespehjamiba bagati isleetot netik ween tā tirdšneezibai, bet ari stipri attihstot ruhpneezibu pašchā brihwoštas rajonā. Tahds projekts ir jau usmeštš no Rigas birščas komitejas, bet pehz muhsu domam wišč ilgi wehl nebuhs realisejams. Realisejams, man leefak, wišč buhs tikai tad, ja Rigai tiks dots brihwoštas monopols. Bes tam pazelas wehl weens jautajums, jo ir sinams, ka brihwoštas eerihkofchanai weenadi šeko leelš zittautibneeku un ahrsemneeku eepuhdums. Zil tas buhtu weh- lams Rigā, tā galwas pilsehtā, tas ir jautajums, par kuru warēs špreesti tad, kad tas nahks us deenas kahrtibas. Rigas ostai wehl nahk par sliktu pehdejo gadu stiprā peesehreschana, jo winas dsilums ir tagad tikai pahri 20 pehdam, un Rigas osta un Daugawas gultne naw wairš tahtu tahda, kahda wina bija pirms kara. Wišš 30 gadu regulesšanas ruhpigais darbs un panahkumi ir pehdejos 6 kara gados nojaukti un ar katru gadu šchini šinā Rigas osta paleek sliktata, fewiščki no pagahjuschā gada, kad Šaku šala

tika pahrtauta un leels daudsums smilšņu tika eeskalots Daugavā. Tāpat arī latru pavarari augšējā Saku salas spīze teef stipri noskalota un ar latru gadu Daugava pēsehrē arweenu wairaf. Ugraf tee darbi tika loti ruhpiigi strahdati un taišiti wišadi eeschogojumi. Daugawas reguleschanai tika daud ar bagereem strahdatš, lai buhtu pareiša gultne, par furu wareja tikai preezatees. Tas wiš tagad nojauktš un pee Rigas oštas buhš daudš jastrahdā, kamehr wīnu warēš fawest pareišā kahrtibā. Nenoleedsamas preešch-rozibas Rigas oštai ir tās, ka wiš fugi, kas eenahš Rigā, warēš rehfinat uš atpakalfrakti, uš muhsu fokū materialu frakti, kas wehl pawairofees tad, kad Daugawu isbuhwēs fugneezibai tahdā weidā, ka wišas juhras leellaiwas warēš teefchi eet lihds Daugawpilij.

Preešchā zeltais likumprojekts ir jaunš isstrahdajums, tas naw tas, ko waldiba bija kahdreis eefneegufi. Waldibas eefneegtoš noteikumus par brihwostam komišija zaurluhkojot atrada, ka tee ir stipri nepilnigi, stipri nepee-teefošchi un usstatiija scho eefneegumu ne kā likumprojektu par brihwostam, bet tikai kā generalpilnwaru, furu waldiba prafa no Satwerimes Sapulzes, lai tad waretu rihfotees pati un iswest brihwostu tā, kā wina to atrod par labaku. Komišija neatrada par eefpehjamu apmeerinatees ar tahdu pilnwaru isdo-schanu un nolehma atdot waldibai eefneegto likumprojektu atpakal, ušaižinot waldibu isstrahdat jaunū likumprojektu par brihwostam, no kam waldiba atfa-zijās. Tapehž komišija kehras pati pee schi likumprojekta isstrahdaschanas, nemdama par pamatu Sweedrijas brihwostu likumu no 1907. gada, peemeh-rojot to muhsu ihpatnibam. Pee schi likumprojekta isstrahdaschanas komišija eewehroja pehž eefpehjas wišus eefneegumus, kahdi bij eefneegti no biršchas komitejam, pilsehtas waldem. Daschi jautajumi gan naw isschirti tā, kā to wehlejās daschi preešchstahwi. Tā, peemehram, leepajneeki wehlejās, ka brihwostā war eerihkot tirdsneezistūs kantorus tikai tās firmas, kurām jau ir kantori tani oštas pilsehtā. Ta prasiba wišā wišumā neatrada komišijā peekrišchanu un tapehž komišija weenfahrschi fitseja 23. pantā, ka kantorus war brihwostās eerihkot. Žitas fewiškās prasibas faharā ar preešchā zelto likumprojektu atteezigas organizajijas naw ušturejuschas. Komišija luhds scho preešchā zelto likumprojektu zaurfkatit steidsamibas kahrtibā. Scho prasibu uštureja arī waldibas preešchstahwiš tirdsneezibas un ruhpineezibas ministra personā.

Presidentš J. Šchafste: Referents leef preešchā steidsamību. Es liškū uš balsošchanu steidsamību. Luhgtu pazeltees toš, kas ir pret steidsa-mību. Naw. Es luhdsu pazeltees toš, kas atturas. Ari naw. Tā tad steidsamība weenbalsigi peenemta. Teef atklahtas wišpahrigas debates. Neweens pee wahrda nepeeteizas, es liškū uš balsošchanu pahreju uš pantu lasišchanu. Luhdsu pazeltees toš, kas ir pret pahreju uš pantu lasišchanu. Naw. Kas atturas? Ari naw. Tā tad pahreja uš pantu lasišchanu ween-balsigi peenemta. Wirskrahtš.

(Likums par brihwostam).

Cebildumu naw? Peenemts. 1. pants.

(Lai weizinatu Latwijas tirdsneezibu, ruhpineezibu un fugneezibu, kā arī starptau-tiško preešchū apmaiņu zaur Latwijū, Latwijā eerihkojamas brihwostās).

Cebildumu naw? Peenemts. 2. pants.

(Brihwostā eetilpst eeschogota teritorija lihds ar atteezigeem uhdeneer, fur eelahdē, islahdē un uglaabā prezes, žel ehtas un noliktawas, eerihko werstes un fabrikas).

Cebildumu nav? Peenemts. 3. pants.

(Aizīses, patentes, muitas, stempel- un komunalnodokļu finā briežostas eksteritorialas).

Wahrds Sihmanim.

U. Sihmanis (semneeku šaweeniba): Trefchā pantā, kurfch škan tā:

„Aizīses, patentes, muitas, stempel- un komunalnodokļu finā briežostas eksteritorialas“.

Es lītu preefchā strihpot „stempelnodokli“ un papildinat pantu ar fefofchu teifumu: „Briežostā ispildītee darijumi atšwabinami arī no stempelnodokļa“. Wajadsīgs ias ir tapehž, ka ja palīstu, ka tas ir projektā, tad walstij stempelnodokli gandrihs neeenahktu, jo wīši lihgumi tīftu slehgti tā, itin ka wini buhtu noslehgti briežostā, un tad buhtu šwabadi no stempelnodokļa. Tee, kas negribetu lihktuž zelus eet, maksatu stempelnodokli, bet pahrejee eedšihwotos uf šcho tirgotaju rehķina. Tapehž no stempelnodokļa buhtu atšwabinami tikai tee darijumi, kas faktiski briežostā ispildīti. To mans pahrlabojums gribetu šafneegt.

Presidentis J. Šchafste: Wahrds Bušchewizam.

U. Bušchewizs (sozialdemokrats): Es gribēju līft atteezībā uf strihpojumu to pašchu preefchā, ko Sihmana kungs, proti, strihpot wahrdu „stempel“. Bet otrai dalai es peekrist newaru. Man naw glufchi šfaidrs Sihmana kunga preefchlikums. Ko nosihmē darijumi, kas ispildīti briežostā? Išnahķs tā, ja te Rīgā ir kahds darijums noslehgts, bet ispildams Leepajā briežostā (Sihmanis no weetas: „Newis ispildams, bet ispildīts“), tad ša juhs iswedifeet kontroli par lihguma ispildīšānu? Man leekas, ka katrs darijums tad buhtu šwabads no stempelnodokļa, nekahda kontrole nebuhš eespehjama un tadehl es esmu pret otro dahu, bet balsofchu par pirmo.

Presidentis J. Šchafste: Wahrds Behrsinam.

U. Behrsinšch (darba partija): Trefchais pants ir peenemts pilnīgā šastanā ar tirdsneezibas un ruhpnenezibas ministrijas usfkateem komīšijā. Bet pehž panta peenemššanas man ašrahdija, ka no teizeena, ka patentes nodokļu finā briežostas ir eksteritorialas, waretu izeltees pahpratumšs. Mums pastahw diwejadšs patentu nodoklis: tirdsneezibas patentes jeb sinams aizises nodoklis un, otrkahrt, patentejuma nodoklis, ko nem par sinameem isgudrojumeem. Lai nowehrstu pahpratumus, es luhgšchu 3. pantā pehž wahrda „aizises“ līft „tirdsneezibas patentes“ u. t. t. nodoklis. Kas atteezas uf Sihmana kunga preefchlikumu, tad, man šķeet, wina baščas ir sinamā mehrā weltas, jo ja usfkata, ka darijums ir eksteritorialš, tad tas nenosihmē, ka tas ir eksteritorialš tad, kad tas nahf no briežostas. Tiklihdš tas isnahķs ahrpus briežostas, tad stempelnodoklis jamakšā. Es jau drihsaf waretu peekrist Bušchewiza kunga preefchlikumam.

Presidentis J. Šchafste: Wahrds Sihmanim.

U. Sihmanis (semneeku šaweeniba): Man šaws papildinajums tomehr ir jaustur, jo wišpirms newajaga pahprast: tur naw šazīts „ispildamee“, t. i., ka tee buhtu atšwabinami, kas buhtu ispildami, bet tee, kas faktiski teef ispildīti briežostā. Te teef ašrahdīts, ka newar kontrolet šamafku no weenas pušes, un no otras pušes tika ašrahdīts, kad prezes nahfšhot ahrā no briežostam, gan tad dabuščot nodokli. Ša tas naw domats, tapehž ka tee, kas žitur slehgti un briežostās ispildīti, tīftu atšwabinati, bet kas briežostā slehgti un nahf ispildami Latwijā, tad nodoklis ir jamakšā.

Presidents J. Tšhaste: Neevens wairaf pee wahrda nepeesafas. Ir eefneegti diwi papildinajumi; weens no Sihmana, kurfch fkan tã:

„Leeku preefšhã 3. pantã strihpot wahrdu „stempel“ un pantu papildinat ar teikum: „Brihwostã ispiditee darijumi atswabinami ari no stempelnodokka“.

Tad ir otrs pahrlabojums, kurfch eefneegts no Behrsina un fkan tã:

„Pee 3. panta pirms wahrda „patentes“ peelift wahrdu „tirdsneeziabas“.

Es luhgšhu referentu dot atfaukmi.

Referents R. Liebtals: Atteezibã uf Sihmana funga eefneegto pahrlabojumu man jafaka, ka komiſijã waldija taifni tãš domas, ka tikai tee darijumi ir no stempelnodokka atswabinami, kahdi noteef paſchã brihwostã un kahdi brihwostã teef ispiditi, jo zitadi isnahktu, ka ari katrs transiſlihgums: kas buhtu noslehgts ari no ahrsemneefem, buhtu janomaksã ar stempelnodokli, bet tã kã ſchis lifuma projekts pareds sinamus atwoeglinajumus brihwostam un bes tam ahrsemneeki ar teem stempelnodokleem naw wiſai paraduſchi, tad ſchini ſinã janahf pretim un wiſus darijumus, kas atteezas uf ahrsemneefem reſp. tahlaftransitu, katrã ſinã no stempelnodokka atswabinatu. Tahdas domas komiſijã bija. Saprotama leeta, tiklihdſ nahks darijumi, kureem ir ſafari ar Latwijas ceſſcheeni, tur stempelnodoklis buhs jamaſkã. Man leefas, Sihmana funga tikai to papildina un tapehz man komiſijas wahrda buhtu jaisfafas par ta papildinajuma peenemſchanu. Atteezibã uf Behrsina funga papildinajumu, man ari jaisfafas poſitiwi, jo tas ir tikai ſkaidribas labã.

Presidents J. Tšhaste: Es liſſchu tagad uf balſoſchanu wiſpirms Sihmana preeſchlikumu, pee kam es liſſchu wiſpirms uf balſoſchanu preeſchlikumu strihpot wahrdu „stempel“ un tad papildinat, kas nahks wina weeta. ja strihpot strihpo un nepeenem papildinajumu, tad ta weeta paliks tukſcha; Referents iſſazijãš par pahrlabojumu, kaut gan komiſijã tas apſpreests naw.

Es nolaiſſchu wehl weenu reisi eefneegto preeſchlikumu:

„Leeku preefšhã 3. pantã strihpot wahrda „stempel“ un pantu papildinat ar teikum: „Brihwostã ispiditee darijumi atswabinami no stempelnodokka“.

Wiſpirms es liſſchu uf balſoſchanu preeſchlikumu:

„Leeku preefšhã 3. pantã strihpot wahrdu „stempel“.

Es luhdſu pazeltees toš, kas ir pret ſcho preeſchlikumu. Naw. Tad es luhdſu pazeltees toš, kas atturas no balſoſchanas. Uri naw. Tã tad tas ir weenbalſigi peenemtš. Tagad es liſſchu uf balſoſchanu preeſchlikumu.

Tefstu papildinat ſchahdi:

„Brihwostã ispiditee darijumi atswabinami ari no „stempelnodokka“.

Es liſſchu wina uf balſoſchanu un luhdſu pazeltees toš, kas ir pret ſcho preeſchlikumu. Tagad luhdſu pazeltees toš, kas ir par ſcho preeſchlikumu. Beidsot luhdſu pazeltees toš, kas atturejãš no balſoſchanas. Balſoſchanas isnahkums ir ſefoſchais: pret ſcho papildinajumu ir iſteikufchees 36, par to 70 un atturejuſchees 5. Tã tad ſchis papildinajums peenemtš. Tagad ir otrs papildinajums, kuru eefneedſa Behrsinſch un kurfch fkan tã:

„Pee 3. panta pirms wahrda „patentes“ peelift wahrdu „tirdsneeziabas“.

Referents iſſazijãš par labu ſchim papildinajumam. Es liſſchu wina uf balſoſchanu un luhdſu pazeltees toš, kas ir pret wina peenemſchanu. Naw. Kas atturas no balſoſchanas? Naw. Tã tad ſchis preeſchlikums weenbalſigi peenemtš. Es liſſchu ſcho pahrlaboto un papildinato 3. pantu

uļ balsošanā. Lūhdsu pazeltees tōs, kas ir par 3. panta peenemšanā. Tagad lūhdsu pazeltees tōs, kas ir pret 3. panta peenemšanā. Naw. Kas atturas no balsošanas? Naw. 3. pants peenemts. 4. pants.

(Brihwostas Latwijā war eerihkot un ismantot walsts ar jaweem lihdsēkeem, waj nodot wīnu eerihkōšanu un ismantōšanu pilsehtu pašwaldbīam, biršhu komitejam, waj iidot monopolkonzēšju sabēdribam, neislēhdšot ari ahrsemju kapitāla peedalīšanas, walstij peedalotees waj tikai usraugot. Katras atšewiškās brihwostas teritorialās robeškās eerihkōšanas un ismantōšanas weids un nošajūmi aptiprināmi likumdošanas šahrtībā).

Cebildumu naw? Peenemts. 5. pants.

(Brihwostu eerihkōšanai un ismantōšanai dibināmo sabēdribu akzionari waj dalībneeki, ja wīni ir ahrsemneeki un dšihwo ahrsemēs, brihwi no eenahkumu nodokļa maksāšanas par diwidendi, kura teem peenahkas no sabēdribas peinas).

Wahrds Bušchewizam.

U. Bušchewizs (sozialdemokrāts): Es leeku preekščā 5. pantu strihpot, jo šhe jau neet runa par daščadeem atweeglinājumeem brihwostu darbībā, bet te eet runa par diwidendeem, kuras teek ismaksatas brihwostu usnehmejeem. Ja, turpretim, te ir domāts peewilkt ahrsemēs kapitālus, tad jāašrahda, ka mums weens likums šchā noluhkā ir jau peenemts. Tas šauzas „likums par daščadeem atweeglinājumeem ruhpnēezības atjaundšanā.“ Tur naw paredsets, ka eenahkuma nodoklis ir atlaists. Tamdehl es nesa-protu, kamdehl te taišni tas buhtu jaatstahj, kamdehl brihwostas kapitāleem tahdas priwilegijas jadod. Tas man naw štaidrs. Tadehl leeku preekščā šho pantu strihpot.

Prezidents J. Ščakste: Wahrds Sihmanim.

U. Sihmanis (semneeku šaweeniba): Man jāšfakas pret šchi panta strihpōšanu aš fēkōscheem eemesleem. Katrā sinā mums ir jāpeewelk un jāšagaīda, ka brihwostās tiks eegulditi ahrsemju kapitāli. Ja mehš šho pantu nostrihpōjam, tad lihds ar to paleek, ka ahrsemju kapitālam, kas te ir eeguldīts, tomehr eenahkuma nodoklis jāmaksā. Bet faktiski wīšā pašaulē tas paštahw tā, ka eenahkuma nodoklis weenmehr jāmaksā tāni walsti un tāni weetā, kur kapitāla ihpāšneeks dšihwo, un newis tur, kur wīnam kahds usnehmums waj eenahkums. Ja tee, kas kapitālu eegulditu brihwostā, pašchi dšihwotu ahrsemēs, tad wīneem pehz ahrsemju likumeem jāmaksā eenahkuma nodoklis wīnu dšihwes weetā no wīseem wīnu usnehmumeem un otrreiš ari te Latwijā uš šchi likuma pamata. Ja wīneem beš širdsnēezisēem un ruhpnēezisēem nodokleem wehl buhs atšewiškī jāmaksā eenahkuma nodoklis Latwijā, kurā wīnšch patš nedšihwo, tad wīnam isnahktu te neisdewigi kapitālus eeweetot un mehš ar to wīnus tikai atbaidišim. Bušchewiza kungs ašrahdija, ka mums jau esot atteeziga nodokļa likums, bet uš to man jāšaka, ka tas ir wīšpahrejs nodoklis un preekšč brihwostam mehš išdodam atšewiškū likumu. Brihwostās mehš dodam šinamas priwilegijas un nebuhtu nekās jāuns, ja mehš kapitālu peewilšchanai raditu šinamus atweeglinājums un mums jāšfatas, lai mehš kapitāla eeguldīšanu šhe nepadaritu grūhtaku, nekā tas ir wīšur žitūr pašaulē.

Prezidents J. Ščakste: Wahrds Behrsinam.

U. Behrsinšch (darba partija): Ja buhtu žeribas, ka waldbiba waretu atlaht brihwostās un runa eetu weenkahršchi par ahrsemēs kapitāla peewilšchanu waldbības rižibā, tad Bušchewiza kunga preekščlikumam buhtu loti šwariga prinzipliela nošihme, tad waretu eestahtees tahds azumirklis, uš

kuru norahdija Sihmana funks, deemschehl, mums tahdas istredses naw. Satwerfmes Sapulzè buhs eespehja eewest scho pantu brihwostas noteifumos tad, kad tas nahks apstiprinashana Satwerfmes Sapulzè; tad winai buhs eespehja to peenemt waj atraidit. Uzumirkti ir deesgan weenaldfigi, fo peenem. Peenemams ir kà weens, tà otrs preefchlikum.

Presidents J. Tschafste: Wahrds Buschewizam.

U. Buschewizs (sozialdemokrats): Wispapeeffchu man jaatbild Behrsina fungam, ka tas wis tà gluschi naw, ka buhtu weenalga, fo mehsh tagad peenemtu, jo pehz tam to wareschot islabot. Eenahfuma nodoklis naw un nebuhs jamakfa, ja pamata noteifumos buhs teifts, ka tas naw jamakfa. Ja te faka, ka to, waj nemt eenahfuma nodokli, waj nenemt, wareschot noteift galigà projektà, tad sche 5. pants jastrippo. Man ar leekas, ka tad, kad mums buhs atteezigs likums preefchà par brihwostu ismantoshanu skatotees pehz likuma noteifumeem, mehsh waresim wislabaf lemt, waj ir wajadsigs nemt eenahfuma nodokli waj ne. Bet tagad to noteift naw eespehjamsh. Tas ir weens. Otrs — man, deemschehl, naw sinama ta wisa pasauale, fur eenahfumu nodoklis netiftu nemts tai weeta no teem usnehmumeem, fur schee usnehmumi atrodas. Taisni otradi, par usnehmumeem nodokli jamakfa tur tai walsti, fur ihpashums atrodas un newis tur, fur ihpashneeks dshwo.

Presidents J. Tschafste: Neweens wairaf pee wahrda nepeeteizas. Es luhfschu referenta atfaulsmi.

R. Liebtals: Schis jautajums jeb schis pants komissija tika peenemts bes debatem. Tas ari bij wifos eesneegumos no atteezigam organifazijam un tà kà komissija bij tais domas, ka preefch brihwostas isbuhwes un eerihfoshanas wajadses leelalus ahrsemju kapitalus un tà ka schee ahrsemju kapitali ir eebaiditi no eenahfumu nodokleem fewischki masas walstis, kuras nodoklu ir dauds un loti leeli, tad komissija domaja, ka schis pants naw nemaf apstrijhdams. Ras atteezas us Buschewiza fga aishrahdiijuma, ka mums ir likumprojekts par ruhpnenezibas atjaunoshanu, kas atwabina no eenahfuma nodokla, tad tas ir tikai us ihfu laizianu, us dascheem gadeem, turpreti schis usnehmums, brihwostu usnehmums, fur tiks eegulditi wairafi miljoni, warbuht wairafi defniti un simti miljoni, man leekas buhs masleet zitadi nowehrietjams. Te ees runa ne par 3 lihds 4 gadeem, bet par 40, un, warbuht, wairakeem gadeem. Bes tam wehl skatitees us to, ka brihwosta kà tahda teefchi dos walstij leelus fikalus eenehmumvs, man leekas, naw fewischki apwehrtsh, jo brihwosta kà tahda teefchus eenahfumus tif leelus nedos. Tee eenahfumi un labumi buhs neteefchi, tas nahks zaur transitu no brihwostas ismantoshanas etc. Tapehz man komissijas wahrda ir jaustur schis pants wifa pilniba, kahds winsch ir projektà paredsets.

Presidents J. Tschafste: No Buschewiza ir eesneegts preefchlikums 5. pantu strihpot. Referents issazijas pret scho preefchlikumu, ufturedams 5. pantu. Es lufchu scho preefchlikumu us balsoshanu un luhdsu pazeltees tos, kas ir par Buschewiza preefchlikumu strihpot 5. pantu. Tagad luhdsu pazeltees tos, kas ir pret scho preefchlikumu. Weidsot luhdsu pazeltees tos, kas atturejas no balsoshanas. Balsoshanas isnahkums: Par scho preefchlikumu ir nodotas 60 balsis, pret to 42 balsis un atturejuschees 18. Tà tad lihdfigas balsis. Es lufchu Buschewiza preefchlikumu otrreis us balsoshanu, fursch fkan tà: 5. pantu strihpot, un luhdsu tagad pazeltees tos, kas ir par preefchlikumu. Tagad luhdsu pazeltees tos, kas ir pret scho preefchlikumu.

Kas atturas no balsoschanas? Balsoschanas isnahkums sekoschais: par scho preefshklifumu nodotas 63 balsis, pret to 45 un atturejuschâs 20. Tâ tad 63 pret 65, tas preefshklifums ir atraidits. Es lîfshu tagad 5. pantu us balsoschanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret 5. panta peenemshanu. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir par 5. panta peenemshanu. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsoschanas. Par 5. pantu nodotas 65 balsis, pret to 60 un atturejuschâs 2. Tâ tad 5. pants ar 65 pret 62 balsim p e e n e m t s. 6. pants.

(Konzešjas brihwoštu eerihfoschanai un ismantoschanai isdodamas us noteiktu laiku).

Cebildumu naw? Peenemts. 7. pants.

(Polizijas waru brihwoštâ ispilda polizija us sewiſchâs instrukzijas pamata, furu isdod eefshleetu ministrs safinâ ar brihwoštas pahrwaldi).

Cebildumu naw? Peenemts. 8. pants.

(Weetejâs muitas waldes eeredneem ir fatrâ laikâ brihwa eeeja wišâs brihwoštas dakâs, kâ ari ſaſtanâ ar Latwijâ pašahwoſcheem muitas preefshgrafsteem, teeſiba ismeklet fatru perſonu, kura atstahj brihwoštu, waj eeeet tani.

Upjargat brihwoštas robeschâs kâ no ſauſſemes, tâ uhdens puſes, ir weetejo muitas eestahjhu peenahkums).

Cebildumu naw? Peenemts. 9. pants.

(Latwijâ zehluſchâs prezes, isnemot 20. pantâ paredsetâm wajadſibam, furas eewed brihwoštâ, peelihdſinamas us ahrsemem iswedamâm prezem. Wedot ſchis prezes no brihwoštas us Latwiju atpafâ, par ſchim prezem, ja war peerahdit, kâ tâs zehluſchâs no Latwijas, naw jamafâ eewedama muita, kâ ari ſamafatâ iswedu muita atmalfajama; gadijumâ, ja pee scho preſchu isweſchanas is Latwijas us brihwoštu, Latwijas walſts ſamalfajui kaut kahdâs premijas (isweduma premiju, akziſi, rajſhoschanas atlihdsibu u. t. t.) ſchâs premijas pee scho preſchu isweſchanas is brihwoštas us Latwiju jaatmafâ Latwijas walſtij atpafâ).

Cebildumu naw? Peenemts. 10. pants.

(Muitas formalitates brihwoštâ muitas eestahdes isdara paraſtâs darba ſtundâs un pret sewiſchku atlihdsibu ari ahrpus tâm.

Utteezibâ us paſtu un paſaſcheeru bagaſchu muitas eestahdem janofahrto waja-dſigâs formalitates fatrâ laikâ, tuhli peh3 bagaſchâs peenahſchanas bej sewiſchâs atlihdsibas).

Wahrds Sihmanim.

U. S i h m a n i s (ſemneekit ſaweeniba): Schi panta pirmâ dakâ wahrds „ſewiſchku atlihdsibu“ neiſteiz ſkaidri to, kas azimredsot ir domats un war pawedinat us newajadſigâm domam. Pants ſkan tagad: Muitas formalitates brihwoštâ muitas eestahdes isdara paraſtâs darba ſtundâs un pret ſewiſchku atlihdsibu ari ahrpus tâm „Lai to nepahrprastu, es liktu preefshâ ſtrihpot wahrds „pret ſewiſchku atlihdsibu“ un tani weetâ likt „pret noteiktu darba wirſtundu atlihdsibu“.

Preſidents J. T ſ c h a k ſ t e: Neeuens wairâ pee wahrda nepeeteizâs, es luhgſchu referenta atſaukſmi.

Referents R. L i e b t a l s: Skaidribas deht to pahrlabojumu waretu peenem, jo komiſija ari tâ bija teeſham domajui un 2. laſijumâ wiſch ap-mehram tâ ſkaneja. Tapeh3 es iſteizos komiſijas wahrdâ par ſcho pahrlabojumu.

Preſidents J. T ſ c h a k ſ t e: Gefneegtais pahrlabojums ſkan tâ:

„10. pantâ leeku preefshâ ſtrihpot wahrdu „ſewiſchku“ un tani weetâ likt „pret noteiktu darba wirſtundu atlihdsibu“.“

Referents iſſafâs ſchim pahrlabojumam par labu. Es lîfshu wiſu

tagad us balsfoſchanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ſcho pahrlabojumu. Naw. Eš luhdsu pazeltees toš, kaš atturaš no balsfoſchanas. Naw. Ešis pahrlabojums weenbalsigi pee nemts. Tagad eš liſſchu us balsfoſchanu wiſu ſcho pantu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ſchi panta peenemſchanu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kaš atturaš no balsfoſchanas. Naw. 10. pants peenemts. 11. pants.

(Rugu un dſelſjeku ſatikſme, tã ari wiſpabrigi pretſchu apgroſiba brihwoſtã no-
fahrtojama ar ſewiſcheem noteikumeem, kuruš brihwoſtas pahrwalde ſtahda preeſſchã at-
teezigu miniſtriju apſtiprinaſchanai).

Cebildumu naw? Peenemts. 12. pants.

(Uš brihwoſtã eenahfoſcheem un no tãš iſejoſcheem kugeem jabuht pretſchu ſaraſtam
(maniſeſtam) pehž ſortem, gabaleem, ſkaita, marlam, numureem un gala mehřta. Pa
ſauſſemes zelem brihwoſtã prežes eewedamaš un iſwedamaš ar atteezigeem pawadrafteem).

Wahrđš Sihmanim.

U. Sihmanis (ſemneeku ſaweeniba): Eš leeku preeſſchã 12. pantu
ſtrihpot. 12. pantã eet runa par to, kaħdi dokumenti kugim ir wjadſigi, kaš
eewed prežes brihwoſtã, un ſchi uſſkaitiſchana ir loti nepilniga un tahda uſ-
ſkaitiſchana pamata noteikumos naw wjadſiga, ja ſche naw eeppehjamš iſ-
ſmelt wiſuš gadijumuš. Tapehž pamata noteikumos ſchiš pants buhtu ne-
weetã. Te, peemehram, naw minets, ka par eewedamã prežem ſinamoš
gadijumos ir wjadſigaš mediziniflaš waj veterinariflaš apleezibaš, lai ne-
eewefu ſehrgu, kaš pee aħdu un zitu pretſchu pahrwadaſchanaš fatrã ſinã ir
wjadſigš. Taš te naw paredſets un aiſ ſcheem eemeſleem eš leeku preeſſchã
ſcho pantu ſtrihpot, kuru wehřak uš 4. panta pamata war ſihřaki formuleť.

Preſidents J. Eſchãkſte: Neweens wairak pee wahrda naw pee-
teizeeš? Eš luhgſchu referenta atſaukſmi.

Referents R. Liehtals: Pateeſibã ſakot, ſchiš pants ir teeſcham
ſinamaš inſtrukcijas jeb noteikumu dabaš, bet wiſſch bij gan domats tapehž,
ka wiſã kugneezibã ir paraſiš, ka tahdi maniſeſti ir, bet lai nezeltos domaš,
ka tahdi maniſeſti naw wjadſigi brihwoſtã eebrauzot, tad ſchiš pants to
paredſ, ka brihwoſtã ir wjadſigi tahdi pat maniſeſti, kaħdi ir paraſti un be-
tam te ari paredſets otrã dalã, ka pa ſauſſemes zelem eenahfuſchãm prežem
ari ir jabuht atteezigeem pawadrafteem, tapehž komiſijas domaš bij tãš, ka
ſchãħđš pants buhtu eewedamaš un atſtaħjamaš. Raš atteezaš uš to aiſrah-
dijumu, ka aħdaš un tamliħđſigaš leetaš buhtu ſewiſchẽi kontrolejamaš, tad
jaſaka, ka tahřakos pantos taš ir paredſets, ka ir ſinami noteikumi, kuruš
brihwoſtu pahrwalde, ſaſkana ar atteezigaš miniſtrijam iſdoš, tapehž ſchoš
ſpezieloš gadijumuš waretu ſanitarã ſinã atteezinat uš brihwoſtas noteikumeem
un ſcho pantu ſtrihpot nebuhtu nekãħdu eemeſlu.

Preſidents J. Eſchãkſte: Preeſſchlitumuš ir:

„Leeku preeſſchã 12. pantu ſtrihpot.“

Referents iſſakaš pret ſcho preeſſchlitumu. Eš liſſchu winu uš balſo-
ſchanu un luhdsu pazeltees toš, kaš ir par ſcho preeſſchlitumu. Tagad luhdsu
pazeltees toš, kaš ir pret ſcho preeſſchlitumu. Naw. Luhdsu pazeltees toš,
kaš atturaš no balsfoſchanas. Balsfoſchanaš iſnaħkums ir: par ſcho preeſſch-
litumu nodotaš 47 balſiš, pret neweena un atturejuſcheeš 57. Tã tad wiſſch
atraiditš. Eš liſſchu 12. pantu uš balsfoſchanu un luhdsu pazeltees toš,
kaš ir pret 12. panta peenemſchanu. Tagad luhdsu pazeltees toš, kaš ir par
ſchi panta peenemſchanu. Weidſot luhdsu pazeltees toš, kaš atturejaš no

balsošānās. Balsošānās isnahkums: par šo preefšlikumu nodotās 56 balsis pret 36 un atturejuschās 9. Tā tad pants p e e n e m t s. 13. pants.

(Darba laiks brihwoštā pretšču iskraušānai, eekraušānai, pahrkraušānai, šchirošānai, eefainošānai un tamlihdšigi, žittahl šche darbi naw šaweenoti ar muitas formalitatem, naw aprobešchots).

Wahrds Rudewizam.

U. R u d e w i z s (sozialdemokrats): Pee šchi panta war zeltees masš pahpratumš. Se ir šazits „darba laiks brihwoštās tahdeem un tahdeem darbeem naw eerobeschots“. Tas ir, azimredšot, domats, ka war strahdat wišu deenu. Bet war pee gadijuma to šakht tulkot tā, ka darba aiffardsibas likumi preefšch strahdneekem, furi strahdā brihwoštā nepastahw. Tapehž leeku preefšchā peenemt masu papildinajumu panta beigās: fur ir teiktš „naw eerobeschots“, tur papildinat ar wahrdeem „eewehrojot pastahwošchos darba aiffardsibas noteikumus“.

Preidents J. Šch a k s t e: Neweens wairaf pee wahrda nepeteizas. Es luhgšchu referenta atskautšmi.

Referents R. Liebtals: Romišjā no weenas pušes šchis domas tifa isteiktas, bet no otras pušes bija isteiktas ari domas, ka stingri eewehrot 8 stundu darba laiku, laikam gan katrā gadījumā newarēs, it šewišchi tad, kad fugis taisas isbraukt un fur katra stunda maksā tif un tif tuhštoshus leeki. Tadeht bija tomehr domas, ka šche tif stingri peeturtees newarēs pee 8 stundu darba laika, it šewišchi kas atteezas us špezieleem darbeem, kas te, tā juhs redšet, ir usškaititi. Se naw šazits, ka darba laiks naw eerobeschots pee wiseem darbeem, te ir teiktš: „darba laiks naw eerobeschots pee pretšču iskraušānās, eekraušānās, pahrkraušānās, šchirošānās un eefainošānās“. See ir tahdi darbi, furi iswedami šakarā ar fuga atrahānos oštā. Tapehž komišija bij tais domas, ka šche darbi buhtu isdarami ari neewehrojot šcho 8 stundu darba laiku, jo pehž tam, kad buhtu nostrahdatas 10 waj wairaf stundas, atpuhta buhs warbuht wefelu deenu, warbuht wehl wairaf. Jšakot komišijas domas, man buhtu tas pants jaustur tahdā weidā, tahdā winsch ir preefšchā zeltš, jo ja mehš peenemiu taisni te preziso idealo 8 stundu darba laiku, tad muhsu brihwošta, warbuht, buhtu launaf nostahdita, nekā zitas un fuga ihpachneeki, warbuht, šchitu fugus us tām brihwoštām, fur fugi tif ilgi netiktu aistureti. No šchi weedofka man jaustur komišijas redakzija.

Preidents J. Šch a k s t e: Šefneegtais papildinajums škan:

„13. pantu papildinat ar wahrdeem „eewehrojot pastahwošchos darba aiffardsibas noteikumus.“

Referents isšakas pret šcho papildinajumu. Es liškchu to us balsošānu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par šcho papildinajumu. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šcho papildinajumu. Weidsot luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošānās. Balsošānās isnahkums: par šcho papildinajumu nodotās 45 balsis, pret to 43 balsis un atturejuschās 19 balsis, kopā 62 pret 45 un šchis papildinajums atraidits. Es tagad liškchu šcho 13. pantu us balsošānu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret 13. panta peenemšānu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsošānās. Naw. 13. pants p e e n e m t s. 14. pants.

(Brihwoštā ešochās ehtas nedrihkst leetot tā dšihwoklus. Personalam, kursch pastahwigi nodarbinats brihwoštā, war eerihkot brihwoštā tifa deenešta, šargu un ehdeenu telpas).

Cēbildumu naw. Peenemts. 15. pants.

(Brihwoštā aīšleegts tīrgotees ar prezem mašumā. Rugu apgahdašhana ar wafadšigeem pahrtikas lihdsjeekem un ziteem peederumeem, tā ari pahrtikas weelu leetošhana wišpahriģi brihwoštā išdarama peh3 ņewiškās instrufzijas, furu ištrahdā brihwoštu pahrwalde un apstīprina tirdšneezibas un ruhšneezibas ministrija).

Cēbildumu naw? Peenemts. 16. pants.

(Brihwoštās pahrwalde war eerahdit firmam un personam ņewiškās nolēekamas telpas un laukumus wiņu weenigai leetošhanai. Preshu noliktawu turetajeem jawed grahmatas, peh3 kurām war konstatet noliktawā ešoščās prezēs. Weetejās muitas waldes eeredneem ir teešiba eestatitees šhiniš grahmatās un peeprašit rakstikas šinas).

Wahrds Šihmanim.

U. Šihmaniš (šemneeku šaweeniba): Te pee pirmā teikuma šfaidribas dehl buhtu jaewed preešch wahrdeem „nolēekamas telpas“ wahrds „preshu nolēekamas telpas“, jo žitadi tas nebuhtu prezist išteiktš un waretu želtees pahpratumi. Tad otrā teikumā, kūršč škan „preshu noliktawas turetajeem jawed grahmatas, peh3 kurām war konstatet noliktawā ešoščās prezēs“. Ja mehš peenemtu teikumu tahdā weidā, tad eštremoš gadijumos waretu šagaidit tahdu situaziju, ka atteežigais noliktawas turetajs waretu west katru deenu šawas noliktawas grahmatas. No rihta wiņšč išlaidiš šinamu kwantumu prezēs un tās eeraksta atšewiškā grahmatā un par noliktawā ešoščām prezem wiņšč wed otru grahmatu. Ja atnahšs eeredniš, štatisees, žif azumirkli ir prezēs noliktawā, tad wiņšč nedabūš šinat, žif prezēs ir bijiš preešch pušdeenas, wakardeen un aišwakardeen, jo par to naw jauštrahda grahmatās peh3 šhi noteikuma un wišpahri šuhd grahmatwešchanaš tā kontrolešchanaš aparata nošime, jo newar pahrlēezinatees wišmaš par nedeku par prešchu kustiibu. Tā tad eš lišchu preešchā pantā peh3 wahrdeem „konstatet“ lišt „peh3 kura war konstatet prešchu šastahwu un daudšumu par pehdejām ņ deenam“ un štrihpot wahrduš „ešoščās prezēs“.

Prešidents J. Ščakste: Wahrds Behršinam.

U. Behršinšč (darba partija): Eš lišchu preešchā 16. pantā pehdejo teikumu pahreddiget. Tur ir šazits: „Weetejās muitas waldes eeredneem ir teešiba eestatitees šhiniš grahmatā un peeprašit rakstikas šinas“. War išnahšt tā, ka par šcheem muitas waldes eeredneem eenahšt šuhdšibas un išnahšt tā, ka pahraugu muitas waldei nebuhtu teešiba eestatitees grahmatās. Tāpat runat par „muitas waldes eeredneem“ ir pahragri, jo mums lišu: došchanaš šahrtibā muitas waldes ščtati naw ištrahdati un peenemti. Deretu teikt, ka muitas waldei ir teešiba eestatitees grahmatās un peeprašit šinas. Tā tad eš listu preešchā štrihpot wahrduš: „weetejās“ un „waldes eeredneem“ un teikumu rediget šefošči: „muitas eestahdem ir teešiba u. t. t.“

Prešidents J. Ščakste: Neweens pee wahrda nepeetežas. Ir eesneegts šefoščš pahrlabojums:

„Pirmā rindā štarp wahrdeem „šewiškās“ un „nolēekamas“ eespraust wahrdu „preshu“. Trešā rindā peh3 wahrda „konstatet“ lišt wahrduš „preshu šastahwu un daudšumu“. Žeturā rindā peh3 wahrda „noliktawā“ štrihpot wahrduš „ešoščās prezēs“ un to weetā lišt wahrduš „par pehdejām šejchām deenam“.

No Behršina eesneegtais pahrlabojums škan tā:

„Behdejā teikumā štrihpot wahrduš „weetejās“ un „waldes eeredneem“ teikumu rediget šefošči: „Muitas eestahdem ir teešiba u. t. t.“

Eš luhgšču referenta atšaukšmi.

Referents R. Liehtals: Pret pirmo pahrلابojumu man naw nefas ko eebilst, jo tas papildina skaidribas dehl to leetu. Pret otru Sihmana kunga preefchlikumu, pehz kura war konstatet pretfchu fastahwu un daudsumu noliktawâ, man ari naw ko eebilst. Bet pret tahlato pahrgrosijumu „wismaf 6 deenas“ man buhtu jaisfakas, jo man leefas, ja eewehro agraf isteikto, ka jawed grahmataš, jau ir wišs isteiktš. Tahda grahmatwediba, kâ Sihmana kungs aistradhija, naw domajama un tahda ari nepastahw un grahmatwedibas sinâ brihwosta nebušs eksteritoriala. Bušs jawed grahmataš tâ, kâ winas teef westas wišâ walsti. Tapehz peelaišt tahdu gadijumu, ka ņhišs grahmataš katru deenu waj pahrdeenâš mainitu, ir isflehgts. Tapehz, ja mehš peenemam pirmo papildinajumu, pehz kura war konstatet pretfchu fastahwu un daudsumu, tad tas pilnigi ismet to, ko Sihmana kungs ir gribejis teikt. Es esmu par diweem pirmeem pahrلابojumeem, bet pret pehdejo, kas war radit ņareschgijumus, pret to man buhtu jaisfakas. Tad, kas atteezas uš Behrsina kunga preefchlikumu — to presidenta kungs nolafija — man ir jaisfakas par to positifi.

Presidentis J. Tšakste: Es lišfchu tagad uš balsofchanu katru no Sihmana kunga preefchlikumeem atņewiņhkt un tad Behrsina kunga preefchlikumu. Pirmais preefchlikums ņkan tâ:

„Pirmâ rindâ itarp wahrdeem „ņewiņhtas un noliekamas“ eespraušt wahrdu „pretfchu“.“

Referents peekriht ņhim preefchlikumam. Es luhdsu pazeltees toš, kas ir pret ņho pahrلابojumu. Naw. Luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsofchanas. Naw. ņhišs pahrلابojums weenbalsigi peenemtš. Otrs preefchlikums ņkan tâ:

„Treschâ rindâ pehz wahrda „konstatet“ likt wahrduš „pretfchu fastahwu un daudsumu“.“

Uri ņhim preefchlikumam referents peekriht. Es lišfchu to uš balsofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret ņho preefchlikumu. Naw. Kas atturas no balsofchanas? Naw. Tâ tad otrs pahrلابojums peenemtš weenbalsigi. Tad treschais pahrلابojums (Sihmanis no weetas: „Es no-nemu to!“). Sihmanis nonem to, tâ tad wiņsch attriht nost.

Wahrds referantam.

Referents R. Liehtals: Bet tad nu katrâ sinâ ņhee wahrdi „efofchâš prezes“ buhtu strihpojami. Tas ir peenemams.

Presidentis J. Tšakste: Jušs leezeet no ņawas pufes kâ referents preefchâ toš wahrduš „efofchâš prezes“ strihpot? Referents leef preefchâ strihpot wahrduš „efofchâš prezes“. Teem ir redakzionela noņihme. Waj buhtu ņahdi eebildumi? Ja naw, tad peenemtš. Behrsina preefchlikums ņkan tâ:

„Pehdejâ teikumâ strihpot wahrduš „weetejâš“ un „waldes eeredneem“ un teikumu redigeti ņefofchi: „Muitas eestahdei ir teefiba u. t. t.“

Referents isfakas par labu ņhim pahrلابojumam. Es winu lišfchu uš balsofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret ņho pahrلابojumu. Naw. Kas atturas no balsofchanas? Naw. ņhišs pahrلابojums ir weenbalsigi peenemtš. Es tagad lišfchu wišu ņho 16. pantu uš balsofchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret 16. panta peenemņhamu. Naw. Kas atturas no balsofchanas? Naw. 16. pants weenbalsigi peenemtš. 17. pants.

(Preišču eewešhana brihwoštā ir neaprobēšota, isnemot īsprahģstosčas weelas un fara materialus, kuri aisleegti brihwoštā eewešt.

Prezes, kuras war buht postosčas brihwoštu eetaisem, waj bojat brihwoštā esosčas zitas prezes, tā weegli degoschi schidrumi un ekas, stipras stahbes un tamlihdīgās zitas weelas; tā ari prezes, kuras bištamas lipigu šlimibu isplatīšanas sinā, eewedamas un usglabajamas brihwoštā us šewišķu noteikumu pamata, kuras isstrahdā brihwoštas pahrwalde un apstiprina tirdsneezibas un ruhpneezibas ministrija).

Cebildumu naw? Peenemts. 18. pants.

(Brihwoštā atrodosčas prezes war iswešt us ahrsemem un us zitam Latwijas brihwoštam pa uhdens un semes zeteem, nemakšajot maitu. Latwijai nolemtās prezes, iswedot tās is brihwoštas, apleekamas ar maitu us pastahwošcho maitas litumu pamata).

Cebildumu naw? Peenemts. 19. pants.

(Brihwoštā naw peelaiščami ruhpneezibas usnehmumi, kas nesakšan ar Latwijas ruhpneezibas interesem, waj kuri bištami preešč ostas un prezem).

Cebildumu naw? Peenemts. 20. pants.

(Pee ostas un winā atrodosčas ehfu un eetaišču isbuhwes un to remonteščanas war leetot ne tikai materialus, kas zehlušchees no Latwijas, bet ari ahrsenju materialus, par teem maitu nemakšajot).

Cebildumu naw? Peenemts. 21. pants.

(Augstako peelaiščamo atlihdību par brihwoštā esoscho ehfu, noliktawu, laukumu un zitu eetaišču nomaschanu un leetoschanu, tā ari zitu brihwoštas nodewu augstako peelaiščamo mafu isstrahdā brihwoštas pahrwalde un periodiski esneeds tirdsneezibas ministrijai apstiprinaschanai us noteiktu laiku).

Cebildumu naw? Peenemts. 22. pants.

(Personas, kuras nodarbojas ar aisleegtu tirdsneezibu (15. p.), waj ar aisleegtu preišču eewešchanu, kuras minetas 17. p., gabijumā, ja winu pahrkaphums neteef šodits us wišpahreja lituma pamata, šodamas ar naudas šodu lihds 3000 selta frantu, pee kam atteezīgās prezes konfiskējamas. Personas, kuras pahrkaphj wišpahrejus brihwoštu noteikumus, šodamas ar naudas šodu lihds 1000 selta franteem. Utkahrtoščanas gabijumā waingee, bes minetā naudas šoda, israidami no brihwoštas).

Cebildumu naw? Peenemts. 23. pants.

(Ehfu, kantoru waj noliktawu un laukumu turetaji brihwoštā, kuri pahrkaphušchi 15. un 17. p. p. noteikumu šaudē teeību us brihwoštas telpu un laukumu leetoschanu un teem brihwošta nekaweģochi jaatstahj).

Cebildumu naw? Peenemts. 24. pants.

(Pantos 22. un 23. mineteē šodi usleekami administratiwā kahrtā).

U. Sihmānis (semneeku šaweeniba): 24. pants redigets pahrat nenoteikti un war radit leelus pahrpratumus. Winšč škan tā: „22. un 23. pantos mineteē šodi usleekami administratiwā kahrtā“, pee kam naw šazits, kura buhs tā administrācija, kura šodus usliks un ja wini tiks uslikti, kahdos apmehros un waj warēs pahršuhdset waj ne. Ja šchahdu pantu mehš parahdišim atklatiibā, tad katrs šargafees te waj nu kahdu kapitalu eeguldit, waj ari kahdos šakaros eelaistees, ja te kaut kahda administrācija šodis nesin kahdos apmehros un šodis tā, ka deesin waj kaut kahdas pahršuhdišibas buhs. Šapehž šchis pants, pehž mandam domam, japapildina. Šā ka mehš azumirkli newaram noteikt un naw mums wehl projekta par atfewišķu brihwoštu pahrwaldi, tad wišmas japrezišē un japapildina pants tahdā weidā, ka pehž wahrdeem „administratiwā kahrtā“ list „,“ un tad tekstu: „kura nošafama 4. pantā paredsetos noteikumos“. Šad buhs noteikts, ka buhs minets organs, kas šodus usliks, kahdos apmehros u. t. t. Wef tam wišpahrejas uštizibas modinaschanas un garantijas dehl mums wehl japa-

vildina pants ar to, ka wehl prinzipieli janorahda par lehmuma pahrsuhdse-
šanas eespehjamibu par uslikteem fodeem. Tur es gribetu peelikt flahst
wehl weenu teikumu: „suhdsibas par uslikteem fodeem isspreeschamas
administrativâs teesâs.“

Presidentis J. Tschakste: Neweens wairaf pee wahrda nepeteizas.
Preefshlitums klan tâ:

„Leeku preefshâ 24. pantu papildinat sekoshi: pehz wahrda „fahrta“ litt
„weeta“ un tad tekstu „kura nojakama 4. pantâ paredsetos noteikumos
pahrsuhdsibas par uslikteem fodeem isspreeschamas administrativâs teesâs.“

Es luhgschu referentu dot fawu atsauffmai.

Referents R. Liebtals: Schee pahrlabojumi ir loti wajadsigi un ir
ihstâ weeta un komisija ari bija tanis domâs, ka skaidraka juridiskas dabas
noteiktiba buhtu wajadsiga. Tapehz mehš tilai Sihmana lungam waram
pateiktees par teem papildinajumeem un es Sihmana lunga papildinajumus
atbalstu un usturu komisijas wahrda.

Presidentis J. Tschakste: Birms nobalioschanas es wehl reis wiau
nolassichu:

„Leeku preefshâ 24. pantu papildinat sekoshi: pehz wahrda „fahrta“ litt
„weeta“ un tad tekstu: „kura nojakama 4. pantâ paredsetos noteikumos,
suhdsibas par uslikteem fodeem isspreeschamas administrativâs teesâs.“

Referents no sawas puses peekriht schim papildinajumam resp. pahr-
labojumam. Es winus tagad lischu un balsoschanu un luhdsu pazeltees tos,
kas ir pret scho pahrlabojumu. Naw. Es luhdsu pazeltees tos, kas atturas
no balsoschanas. Ali naw. Schis papildinajums weenbalsigi peenemts.
Lihds ar to wisi panti inemti zauri un es lischu scho likumu wisa wifumâ
ar eewesteem pahrlabojumeem us balsoschanu un luhdsu pazeltees tos, kas ir
par schi likuma peenemschanu. Luhdsu peesehstees. Tagad luhdsu pazeltees
tos, kas ir pret schi likuma peenemschanu. Naw. Es luhdsu pazeltees tos,
kas atturas no balsoschanas. Naw. Schis likums ir weenbalsigi peenemts.

Nahfoshais deenas fahrtibas punktis ir: Likums par meschneezibas
darbineeku deenesta semem. Referents Lindinsch. Wahrds Lindinam.

Referents R. Lindinsch: Augstâ sapulze! Man schoreis ir tahds
fawadaks usdewums, proti, par likumprojektu, kas eesneegts no waldibas
Satwersmes Sapulzei, komisijas wahrda man Satwersmes Sapulzei japasino,
ka winsch ir atraidams. Likumprojekts ir par meschneezibas darbineeku deenesta
semem. Satwersmes Sapulze to ir nodewusi agrarleetu komisijai. Agrarleetu
komisija scho likumprojektu skalija zauri un nahza pee slehdsena, ka tahds likums
naw wajadsigs un man ir usdotis aisstahwet un motiwet to, ka tas likums
teescham naw wajadsigs. Likumprojekta, kas runa par meschneezibas dar-
bineeku deenesta semem, galwenais faturis ir sekoshais: Wirsmeschstneem,
meschineem, wirsmeschfargeem, meschfargeem un kanzlejas darbineekeem teef
eerahdita seme no 2 lihds 17 hektareem. 2. pantâ likumprojekta ir teikts,
ka meschneezibam semi eerahda tajâs weetas, fur winas paschlais atrodas un
3) ka semi eerahda waj issrahda atteezigu instrukziju semkopibas ministrija.
Tas kas likumprojekta teef prasits, jaska, ka tas jau labu laiku dsihwe
teef iswests. Ra sinams, tad zentrala semes cerihzibas komiteja un attee-
zigas apakscheestahdes lemj par fonda semem kassana ar agraro likumu, lemj
par to, kahdas semes ir japeeschkir walsts eestahdem, sabeedristam eestah-

dem u. t. t. Zeniralā semeš eerihzibas komiteja ir isdewusi instrukziju, pehz kuras ir paredsetas deenesta semeš meschfaimneezibu darbineeku wajadsibam. Schi instrukzija nodrukata „Semeš Serihzibas Wehstnefi“ Nr. 7. Ta ir 15. instrukzija un tur § 3. ir teiktis „Meschsineem, to palihgeem, wirsmeschfargeem un meschfargeem peeschkirama seme, fastanā ar bijuscheem Kreewijas likumeem, t. i. meschsineem un to palihgeem 13 hektaru, wirsmeschfargeem un meschfargeem 7 hektari katram.“ Se ir masa starpiba hektaru finā, bet wifas tās prasibas, kuras ir peeprasitas likumprojektā, tās ir ari minetas instrukzija. Rā jau mineju, schi instrukzija teef iswesta dshiwē un man leefas, schogad jau wisi meschšini un meschfaimneezibu darbineeki ir dabujuschu semi. Warbuht, weenā otrā weetā ir bijuschas tahdas waj zitadas nefastanas, bet tās ir weegli saprotamas, jo iswedot agraro reformu tahdas war rastees. Tad nu rodas jautajums, kapehz ir wajadsiba isdot tahdu likumu, kur mums jau ir instrukzija un kura faktiski no zentralās semeš eerihzibas komitejas teef iswesta dshiwē. Bet likumprojekts tomehr sinamā mehrā atschkiras no instrukzijas. Likumprojekts teiz, ka meschsineem paleef tās semeš, kuras wineem ir jau eerahditas. Siklihds mehs buhsim peenehmuschu scho likumprojektu, tad isnahks, ka us tām semem, us kurām jau tagad ir ussehdinati meschfaimneezibas darbineeki, us tām wini ari paleef un tur ir mas kas eespehjamis grosit. Tas ir, bes schaubam, sinams labums preefch meschfaimneezibu darbineekeem. Ar to sinamā mehrā teef stabilifets winu stahwoflis. Bet, deemschehl, tee, kas likumprojektu isstrahdajuschu, naw eewehrojuschu to, ka ir tomehr tahdi apstahkli, kad tik leelā mehrā scho meschfaimneezibas darbineeku stahwofli newar padarit par nemainamu. Wispahri ir jaaisrahda, ka agrarā reforma tikai ir paschā fahkumā un ka nebuht wehl naw pahrehkinats, zif plaschus apmehrus aifnems dalamas semeš. Ir 150.000 bessenneeku gimenu, kurām seme wajadsiga. Pehz pawirscha aprehkina us semeš ir uslittas tagad no 50 lihds 70.000 bessenneeku gimenes. Ja mehs peenemtu, ka wajadsetu semeš preefch 100.000 gimenum, tad mums wajadsetu wismas ap 6 miljoni puhrweetu semeš. Ir pareisi, ka ne katram bessenneefam tiks eerahditas 60 puhrweetas, dascheem teef eerahditas ari masaf, bet te janem wehrā, ka sabeedriskām eestahdem, bijuscheem muischu ihpachneekeem teef atstahiti semeš gabali, waldibas eestahdem teef atstahiti semeš gabali, pee pilsehtam teef peedaliti prahwi semeš gabali un ja wehl nem flahit tās 200 muischas kultureleem mehrkeem, tad semeš platiba stipri samasinas un tamdehl, man leefas, ja mehs gribetu apmeerinat 100.000 gimenes, tad mums wajadsetu wismas 6 miljoni puhrweetu. Pateesiba mums semeš, fonda semeš ir wairaf — 9 miljoni puhrweetu. Laufšaimneeziski ismantojamas semeš ir ap 3 miljoni puhrweetu, wairaf nekā miljons puhrweetu semeš ir, kura weegli kultiwējama, bet pahrejā seme mums janem no mescheem un man leefas, ka tās buhtu pareisi, ja mehs to daritu. Ja mehs falihdsinam Kursemes semneeku t. i. šaimneeku semeš un muischneeku semeš, tad mehs redsam, ka šaimneeku semeš ir masaf meschu, tās ir dauds wairaf kultiwetas semeš, nekā muischneeku semeš, jo tās semeš monopola dehl naw tikuschas kulliwetas un tagad, bes schaubam, tās jakultiwē. Rehkinot apmehram, wispahrejās linijās, mehs redsam, ka meschu seme mums ir loti plaschos apmehros jafadala bessenneeku starpā. Man pat leefas, ka wismas weena treshdala waj puse no mescheem buhs japahrwehersch par kultiwetām semem. Tas ir weens.

Otrs, jafata, fa paschâ muhsu meschfaimneezi bâ nebuht naw stingri isstrahdata un stingri noplanota darbibaş plana. Naw wehl sinams, to mehs ar faweem mescheem tahlaf darişim. Es peewedişchu tikai weenu peemeşru, lai peerahditu, tahda nefkaidriba un tahds chaos walda meschfaimneezi bu planos. Pehz muhsu meschfaimneeşu aprehşineem muhsu meşchi war dot katru gadu 170 miljonu kubikpeşdu peeauguma. Pehz tahda spezialista aprehşina şhee paschi meşchi war dot 93 un puş miljona kubikpeşdu peeauguma. Tas ir gandriş puse no ta, to ir aprehşinajuşchi muhsu meschfaimneezi baş waditaji. Muhsu meschfaimneezi baş waditaji nesin, zit gadâ ir peeauguma meşhos, un şchiras no spezialistu domam uş puş. Ja jau tas şhini jautajumâ tâ ir, kâ tad tas buş ari zitoş jautajumos. Mums ir lartes, kur ir apşihmeti meşchi, bet uş şhim lartem naw apşihmetş, zit iştî tagad ir meşchu daudşums. Jafata, winas şawâ şinâ ir loti pawirşas. Tagad, nahloşchais jautajumş, waj teşşam muhsu meşchu reşoru waditaji domâ, ka mums uş preeşşchu wajadses west tahdu paschu şaimneezi bu, kahda ir westa şhogad. Ja wini teşşam tâ domâ, ka katram eedişiwotajam pagasta, katrai paschwaldibaş eestahdei buşş jaeet pee meşcha pahşina un jaisprasa atteeziga atlauja preeşşş şina daudşuma malkas, kaş janem no waldibaş meşcheem, meşş şinam, ka waldiba newar şcho uşewumş weikt. Es şinu gadijumş, kur zilwekş brauz 6 deenas, lai dabutu atlauju preeşşş 1 kubikaşş malkas. Un kad nu şchi atlauja ir dabuta, tad israhdaş, ka malka atrodaş aiş upeş, kura wehl naw aişşaluş un tâ tad malka naw dabujama. Es domaju, ka tas naw weenigais gadijumş; katrâ meschfaimneezi bâ ir daudş gadijumi, kur rindâş şahw zilwekş katru deemu pee meşchu pahşineem, dabut atlauju preeşşş malkas un tehre daudş laifa, brauz leelu attahlumu un tahdâ şinâ malkas materials gruhti peeeetams şabeedribaş wajadsibam un atşewişşam personam. Tâ ka meşcha materiali tai şinâ ir gruhti dabujami, tad weegli rodas tahdi apşahşli un zilwekeem tahdas teekşmes, ka meşchi teek nemti bes atlaujaş. Man ir şinami daudş tahdi gadijumi, kur şchoşem meşchi isprutinati. Daşchâş weetâş noteek tâ, ka apşahrteşee şemneeki brauz meşchâ, zehrt malku un şhagaruş, ja toş pahşteidiş meşşşargş, tad şamalkâ tam atteezigu daku un brauz laimigi mahjâş. Bet loti beeschi meşşşargş toş nefşşneediş un wini aişşbrauz nemanot. Sewişşki daudş tahdas şinas ir nahşuşchâş no Latgaleş. No man loti paşihştama pagasta kahds şaimneeşş şahşta, ka blaluş ir bijuşi birşe ar şaanguşşem maseem kofeem. Ta ir şhogad galigi nolihrita un meşşşargşş naw warejiş nefa darit. Tahlaf, muhsu meşchu eedalişumş naw domats preeşşş meşşşaimneezi baş, preeşşş normalas meşşşaimneezi baş. Mums ir şewişşki meşcha gabali, kaş ir leeli un kur waretu west meşşşaimneezi bu, bet tad ir wehl weşela rinda tâ şaukto ştreişşgabalu, kaş ir şagreesti ştarp şaimneeşu şemem, daşchados zitşalos. Şee ir pilnigi neapşargajami un tur naw eeşşpeşşjams west nopeetnu meşşşaimneezi bu, jo turpat, kur blaluş gana lopuş, newar şahdit jaunus fokuş. Kâ war uş 300 puhrweetam west nopeetnu meşşşaimneezi bu? Şewehrojot to, man ir janahş pee şlehşşena, ka weena dala no meşcheem, t. i., tee meşchi, kuri ir ştreişşgabalos un kur naw eeşşpeşşjams west nopeetnu meşşşaimneezi bu, ir janodod şchahdâ waj tahdâ zelâ şabeedrişşam un indiwiduelam wajadsibam. Weena dala no meşcheem ir janodod paschwaldibaş eestahdem, kâ pilşehtu tâ pagastu, lai winas wed meşşşaimneezi bu preeşşş şawam wajadsibam. Otra dala ir nepahşprotami jafadala kâ jaunşaimneeşu ştarpâ, tâ ari to gruntneeşu ştarpâ, kureem naw

mešchu. Ir nenormali, ka šaimneezibās, kur ir 40 lihds 50 puhrweetas aramas semes, naw mešchu. Zilweki newar istitt beš mescheem un te nu wineem dehl katra meeta un spahres ir jagreeschas pee meschšina lai dabutu atlauju zirščanai. Tas ir nenormali. Tapat ir tas nenormali, ka loti daudseem lihdsšchineem gruntneefem nebija mešchu un wajadseja dehl mešcha greestees pee muiščam, waj ari tagad greestees pee walsts. Šif zif mešchs ir wjadšigs weetejeem eedšihwotajeem, til dauds mešcha wineem ir japeščkir, lai wini pašchi kopj sawas šaimneezibas un fargā saws meščus un tad tee mešchi dauds leelakā mehrā tiks apfargati. Ja mehš šalihdsinam tagadejo meščšaimneezibu ar semneefu meščšaimneezibu, tad jašaka, ka tee mešchi dauds labaki teef nofargati, kuri peeder par ihpaščumu. Mešču ihpaščneeki šinaja katru koku šawā meščā, tur teef ušlafiti wiši šaufee šagari un šaufee koki laikā iščiršti. Streijgabali un tahdi mešchi, kuros naw eespeščjams west walsts meščšaimneezibu, tee jašadala pašchwaldibas eestahšču waj eedšihwotaju starpā.

Ja tas tā ir, tad rodas jautajums, waj mehš tajos apstahklos, kur mums weena dala mešču ir pahrkultiwėjami un pahrweščjami par šaimneezibam un otra dala mešču šadalami eedšihwotaju starpā un pašchwaldibas starpā, waj mehš tahdos apstahklos waram runat par stabilas meščšaimneezibas uššahščanu. Newar buht runa, ka tur un tur jopaleef tahdam un tahdam meščšinim. Šo newar ar likumu šifet, tad beešchi išnahlš, ka meščšinis, tam seme buhs peedalita, paliks beš mescheem. Bežz manas pahrleezibas, mešču platiba jašamašina wišmas uš puši un ari puše no teem eeredneem, kuri tagad apfargā un wada muhsu meščšaimneezibu, buhs likwidejami. Šā tad šchis likuma projekts runā tam pretim un to wareja šastahdit likai refors neštatees no wišpahrejš redseš šahwošla un nerehšintotees par to, ka muhsu mešču šaimneezibai jaeet šaškanā ar agraro reformu.

Tahlaš eš gribetu wehl aišrahdit uš šekošchu apstahkli un, man leekās, ka tas apstahklis ari ir iščauzis to, ka no mešču refora ir iščtrahdats likumprojekts, ka mums ir wajadšigs nodroščinat semi meščfargeem. Ir tahda parahdiba, ka tagad wiši zensčas tikt pee semes un zensčas aišnemi labakas weetas. Jašaka, ka bijušchee muišču ihpaščneeki, kureem likumā paredsetas widejas šaimneezibas, tee nebuht neaišnem widejās šaimneezibas, jo nekur naw tahdas widejas šaimneezibas, kuras pašahw tika no aramas semes; bet muhsu waldiba ir zentusees un ir iščdarijuši to, ka muiščneefem teef eerahditi muišču zentri un tikai pamasa dala piawas un ganibas. Šo pašchu zensčas panahlt walsts eeredni un paredsetos 17, 13 hektarus zensčas aišnemt tikai no aramas semes, un uš la pamata weenā otrā weetā ir radees konšlits. Ja šchee meščfargi teeščam nodarbotoš ar semkopibu, tad tur nebuhtu wehl to eebilst, bet jašaka, ka šchogad wini daudšās weetas wišmas to nedara. Ušwafar zentralai semes eerihzibas komitejai bija tahds gadijums, kur mehš bijām paredsejušchi peeščkirt meščšaimneezibu, 132 puhrweetas; bet išrahdijās, ka tur neweens mešcha darbineeks ar semkopibu nendarbojas, bet seme teef išrenteta ziteem. Išnahl tā, ka uš aramas semes šehšč leelrentneeks, bet blakus airodas 4 šihkrentneeki sem eglem. Ja mehš tagad šperam šoluš pret tahdu rihzibu, tad weetejee meščšardšibas darbineeki juhtas apwainoti. Rahdā zitā weetā šabeedriba peeprašija aramu semi, kura bija wajadšiga školās eerihkščanai, bet šcho pušmuišču bij aišnehmis meščšinis. Rahda pagasta šabeedriba, leekās pagasta walde aišrahda, ka ta

nuiſcha atrodas. 40 werstes no meſcha un fa wina naw ifraudſita tahdâ weetâ, fur buhtu wiſparozigaki preeſch meſcha, bet ifraudſita tahdâ weetâ, fur buhtu wiſlabaki preeſch meſchſina. Tahdu gadijumu ir dauds, fur meſchſini waj wiſpahr meſchneezibas darbineeki zenschas aſnemt ſemi labafâs weetâs un tapehz wineem iſnaht konfliktis ar weetejeem beſſemneekeem. Tapehz wini nahf pee flehdſeena, fa tagad wajaga iſſtrahdat likumu, lai ſemeſ, faſ wineem ir, newar atnemt. Taſ ir taſ motiws, fapehz, wiſmaf pehz manâm domam ſchis likums ir ari eefneegts.

Ja mehs iſeetu no ta paſcha motiwa, tad waretu ſazit, fa ari eefſchleetu miniſtrija war peepraſit ſaweem darbineekeem ſemi un teiſ, fa ari laufu polizijai un ziteem ta buhtu wajadſiga un warêſ eenahht likumprojekts, kurſch ſazis, fa til un til ſemeſ wajadſigs tahdeem un tahdeem darbineekeem un to ſemi eerahdis eefſchleetu miniſtrija, taſ reſors, kuram ir tee eeredni. To paſchu waretu darit ſgltihtibas miniſtrija u. t. t. Tapehz, man leekas, fa mumſ likums fâ tahds naw wajadſigs. Ugrarlikums pilnigi paredſ, fa walſts eestahdes, fâ ari walſts darbineeki un ſabeedriſkas eestahdes ſemi war dabut un zentralâ ſemeſ eerihzibas komiteja pilnoſ apmehroſ nahfuſi preſtim meſchu reſora wajadſibam. Ari ta inſtrukzija, kuru miniſtrija ir iſſtrahdajuſi, ir eefneegta no meſchu reſora un eefneegta zentrali meſchu eerihzibas komitejai un, ja nemaldos, tad peenemtâ beſ pahrgroſijumeem. Tâ tad tajâ ſinâ nekahdu konfliktu naw bijis. Tapehz ween, lai waretu noſtahdit weenu eerednu daſu iſzilus ſtahwolki, man leekas, likums naw wajadſigs. Pa datai no teem motiweem, kuruſ eſ te peewedu, ari iſgahja agrarleetu komiſija un ſawâ pehdejâ fehdê nolehma ſcho likumprojektu atraidit un par to paſinot Satwerſmes Sapulzei, lai wina ſankzionetu ſcho agrarleetu komiſijas rihtibu.

Presidentſ J. T ſ c h a k ſ t e: Neweens wairat pee wahrda naw peeteizeeſ? Wahrds Ulberingam.

U. Ulberings (ſemneeku ſaweeniba): Augſti godatâ ſapulze! Agrarleetu komiſijas reſerents komiſijas wahrdâ lika preeſchâ likumprojektu atraidit, pee tam wiſſch aſſrahdiſja, fa ir ſpehka wezais Kreewiſas likums, kurſch ſinamâ mehrâ itka nodroſchina meſcha darbineekuſ ar ſemi. Beſ ſchaubam, ſchis likums neko nedod un rada ſinamas gruhtibas pee meſchu darbineekuſ apgahdaſchanas ar ſemi. Reſerents norahdiſja, fa preeſch tam eſot zentralâ ſemeſ eerihzibas komiteja iſſtrahdajuſi ſewiſchku inſtrukziju, kura ſinamâ mehrâ warot ſcho robu pildit, tomehr man jaſaka, fa ſchi inſtrukzija kopâ ar ziteem noteikumeem eenes tilai ſinamus ſareſchgijumus un nekahdâ ſinâ newar nahft par labu meſchu darbineekuſ nodroſchinaschanai ar ſinamu daudſumu ſemeſ. Man leekas, ſaktis ir taſ, fa tomehr ſcheem meſchu darbineekeem ſeme katra ſinâ ir peeſchirama. Te tika runats par to, fa tad, kad peeſchkirſhot meſchu darbineekeem ſemi, ari ziti eeredni, fâ dſelſzelneeki, poliziji un, warbuht, wehl kahdi ziti no daſchadeem reſoreem peepraſſſhot ſemi. Te, beſ ſchaubam ir pahpratumſ. Neweens no ziteem reſoreem un eestahdem neſtahw til tuwu pee ſemeſ un naw til zeeſchi faiſtits ar laufu dſihwi, fâ meſchneekſ un pehz paſchu profeſijas, pehz paſcha darba meſchſini ir wajadſigs wiſwairat nodroſchinat ar ſemi, lai winam preeſch ſawas eſſtenzeſ un preeſch ſaweem kuſtoneem buhtu wajadſigais uſturs. Dſelſzelneeki, faſ brauz uſ dſelſzeleem, un tâpat eeredneem, faſ dſihwo pilſehtâs, teem naw wajadſigs turet ſirgu. Meſchſinim, meſcha darbineekam, fur ir plaſchi meſchi, tur wini newar iſtikt beſ ſirga. Sirgſ winam ir wajadſigs

neſſatotees uſ tam, waj winam ſeme ir waj naw. Sirga bariba — ſeenſ, auſas, taſ wiſſ winam jaeeгахdajas no apfahrtejeem lauku eedſihwotajeem. Öapat ja wiſſch ir gimeneſ zilwekſ, winam ir jaſtura gimene un wajadſigo uſturu wiſſch ir ſpeeſiſ eegahdat no apfahrtejeem eedſihwotajeem. Öaſ nebuht naw taſ launafaiſ, bet launafaiſ ir taſ, ka wiſſch teek noſtahdiſ atkaribâ no apfahrtejo pagafu eedſihwotajeem, t. i. no teem, kureem pee wina jagreeſſchas pehz atteezigeem meſchu materialeem, winam jaiſwed atteeziga kontrole meſchu darboſ u. t. t. Öaſ war ſinamu eeſpaidu taiſit uſ deeneſta peenahkumu iſpildifſhanu. Lindina kungſ kâ referentiſ atſihmeja ka meſchu pahrfini, meſchu darbineeki neſtahwot ſawu uſdewumu augſtumos. Öa taſ tâ ir, tad newajadſetu winu ſtahwoſki padarit wehl launaku, bet mums wajadſetu winu ſtahwoſki uſlabot, lai wini waretu pazelteſ ſawu uſdewumu augſtumos. Mums apſtahkli japadara tahdi, ka tee zilweki waretu diſhwot un man leekas, ka tapehz wineem ſchi ſeme ir wajadſiga. Öahlaſ pa leelakai dalai wini ir beſſemneeki un peeſſkirot ſemi mehſ toſ kâ tahduſ pat iſſam par ſemtureem. Mehſ wineem tiſai ſemi nedodam uſ wiſeem laiſeem kâ dſimtiſihpaſchumu, bet dodam uſ ſinamu laiſu leetoſchanâ, kamehr wini ſtahw deeneſtâ. Öa ſemi mehſ teem nepeeſſchirſim, tad, beſ ſchaubam, daudiſ no meſcha pahrfineem buhſ ſpeeſti atſaziteeſ no ſawu tagadejo peenahkumu iſpildifſchanas, wini kâ beſſemneeki greeſſeeſ pee pagafu pehz ſemeſ un wineem gribot negribot ta japeeſſchir wehlaſ kâ beſſemneekeem. Peeſſkirot wineem tagad ſemi walſtiſ eeguht ſinamuſ labumuſ, eetaupot ſinamâ mehrâ toſ lihdfekluſ, kuri buhtu jaiſmaſfâ nauda un reiſe ar to ſinamai beſſemneeku kategorijai peeſſchiram ſemi. Öa ka meſſſineem ir ſirgi, tad mums jaunai walſtij ir jagahdâ, lai katrſ ſirgſ tiſtu iſmantotiſ. Sirgſ wineem ir wajadſigſ preeſſch tam, lai brauktu amata dariſchanâſ, bet taſ naw nelahdſ noſlehpumſ, ka amata dariſchanas katru deenu newar buht. Buhſ deenas un nedelaſ, kad ſirgſ nebuhſ wajadſigſ un kad winu warêſ nodarbinat pee ſemeſ darba. No praktiſfâ redſeſ ſtahwoſka taſ ir pilnigi peenemamſ, ari lihdfeklu ſinâ walſtiſ eetaupitiſ leelaſ ſumaſ, jo ſchee pahrfini ſanemſ weenu dalu algaſ zaur ſcho ſemi. Ur agrarlikuma peenemſhanu tiſa peeſſchirtas meſſſargeem winu mahjaſ uſ dſimtiſihpaſchumu un tagad daudiſ meſſſfargi ir jau atteikufſcheeſ no meſſſfargu weetaun un paleek par paſtahwigeem ſemkopjeem un ir kâ ahrpuſ deeneſta ſtahwoſchi. Öagad rodas wajadſiba liſt tur eeſſchâ jaunus zilwekuſ. Wezaiſ meſſſfargſ winuſ nelaidiſ ſawâ mahjâ un tagad nu ir jarada jaunâſ ſaimneeziſas, ir jabuhwê jaunâſ mahjaſ meſſſfargeem. Warbuht, ſemkopibaſ reſora preeſſchſtahwiſ warêſ dot ſiſtakuſ paſſaidrojumuſ, zil jaunu mahju ir jabuhwê preeſſch meſſſfargeem. Öaſ walſtij war iſmaſſat loti leelaſ ſumaſ.

Kad agrarkomiſſijâ apſpreeda ſcho liſumu, tad bij leelaſ debateſ par to, waj atraidit, waj peenemt. Agrarkomiſſijâ balſojot par ſcho jautajumu tiſai ar weenaſ balſeſ pahrafumu peenehma liſumprojekta atraidiſhanu. Öſ domaju, ka weenaſ otrſ, kaſ bij agrarâ komiſſijâ pret peenemſhanu, buhſ pahrliziſ ſiſtaſ ſcho jautajumu un atradiſ, ka tomehr buhtu labak, ja ſchahdſ liſumuſ tiſtu iſſtrahdatiſ. Öſ negribu teikt, ka ſchiſ liſumuſ buhtu peenemamſ tahdſ, kâ wiſſch ir liſtiſ preeſſchâ no ſemkopibaſ miniſtrijaſ, t. i., ka wiſi panti buhtu peenemami; tur waretu ari ko groſit. Pehz buhtibaſ mehſ nerunaſim par to, bet ka ſchahdſ liſumuſ ir wajadſigſ, par to newar buht ſchaubu. Wiſſch atneſtu ſinamu labumu un taiſni wiſſch padaritu to, ka meſchu

darbineeki tiftu noštahditi teefham tahdä ſtahwoſki, fa wini waretu apſinigafi un noteiktaki iſpildit ſawuſ peenahfumuſ. Tad, eſ zero, tahdaſ neſahrtibaſ uſ preeſſchu nebuhtu, par ſahdäm te runaja Lindina fungſ. Bet ja mehſ atſtaſim tahdä pat nenoteiktibä ſcho leetu, tad weenſ, otrſ meſcha pahrfiniſ teefham waretu tift eewefſtſ ſahrdinaſchanä un newardſ ſawu peenahfumu iſpildit tä, fä to wajaſſetu. Echöſ darbineekuſ newar ſalihdſinat ar zitu reſoru darbineekeem, wineem ſeme ir wajaſſiga, tapeh3 manſ preeſſchlikumuſ buhtu, fa augſtä ſapulze atraſtu par eeſpehjamu ſcho likumu nodot atpaſat komiſſijai, lai wina to wehl reiſ zaurſtatitu.

Preſidentſ J. T ſch a ſ t e: Wahrſ Gr. Trafunam.

Gr. Trafunſ (Latgaleſ kriſtigo ſemneeku ſaweeniba): Lai ſcho jautajumu par meſchu darbineekeem iſſpreeſtu, mumuſ wajaſſetu uſſtahdit diwuſ jautajumuſ — ko mehſ, taiſnibu ſafot, gribam: waj mehſ gribam, lai meſchu darbineeki pahrtiftu titai no ſemeſ, waj mehſ gribam meſchu darbineekuſ atalgot? Mani fungi, ja man paſafa, fa meſcha pahrfineem un meſcha ſargeem algas nemafſaſim, bet fa wini pahrtiſſ no ſemeſ, tad eſ peeſkriſtu, fa wineem wajaſta dot wehl wairal ſemeſ. Bet to neſahdä ſinä mehſ newareſim atlaut, fa meſcha darbineeki pahrtiſſ titai no ſemeſ, tad wini nebuh3 meſcha darbineeki, bet ſemkopji un wineem nebuh3 laika nodarboteeſ ar meſcha kopſchanu un ſargeſchanu un ſchiſ domaſ ari neweenſ neaiſſtahw, fa meſcha darbineekeem buh3 japahrtiſſ titai no ſemeſ. Wiſi peelaida to paſchu, fa meſchu darbineeki dabuſ ſinamu algu un weenigaiſ motiwſ bija taſ, fa meſchu darbineekeem eſot wajaſſigſ ſirgſ. Pat netifa minetſ par mahjam. Raſ ſihmejaſ uſ mahjam, tur naw neſahdu ſchaubu, mahjaſ ir wajaſſigaſ, bet kaſ ſihmejaſ uſ ſirgeem, tad naw peerahditſ, fa meſchu darbineekeem tee ſirgi ir wajaſſigi; warbuht ſirgſ buhtu wajaſſigſ meſchu pahrfiniſim, bet fa ſirgſ buhtu wajaſſigſ meſchu ſargam, to eſ newaru ſapraſt. Täſ domaſ eſ iſteizu ari agrarkomiſſijä un tagad iſſaku. Ja meſchſargſ gribetſ braukt ar ſirgu pa zelu, tad winſch neſinäſ, kaſ meſchä noteek. Tä tad newar buht runa, fa meſchſargeem ſirgſ buhtu wajaſſigſ. Täſ buhtu wajaſſigſ titai meſchu pahrfiniſim. Preeſſch ſirgu uſtureſchanas eſot wajaſſigaſ 17 deſetinaſ. 17 deſetinaſ ta ir weſela ferma. Latgalē bija ſinama apſpreede Lādſē, kurä iſteiza domaſ, fa ſemneekeem peetiſſchot ar 11 hektareem, kur wiſa ſaime buh3 nodarbinata. Tagad iſnaht, fa meſchu pahrfineem buh3 17 deſetinaſ. Tad meſcha pahrfineem wajaſſeſ nodarboteeſ titai ar ſemi, bet preeſſch nodarboſchanäſ ar meſcha audſeſchanu un kopſchanu neatlifſ pawſſam laika. Raſ ſihmejaſ uſ ſirgu, tad preeſſch ta buh3 deeſgan daudi plawu meſchä un meſcha nomalētſ. Eſ eſimu pahrlleezinatſ fa meſchu pahrfiniſ wardſ ne titai weenam ſirgam peeplaut ſeena, bet 3 ſirgeem ari beſ 15 hektareem. Waretu buht titai runa, fa meſcha darbineekeem ir wajaſſigſ ſinamſ ſemeſ gabaliſſch preeſſch tam, lai winſch waretu dabuht ſinamuſ ſaknu produktuſ: kartupekuſ, ſihpoluſ, burkanuſ u. t. t. Piſſehtäſ toſ war nopirtt par daſchäm kapeikam, tagad par daſcheem 10 rubleem, uſ laukeem ta leeta tä naw; bet, mani fungi, apdomajeet, lai meſcha pahrfiniſ, waj pahrfina palihgſ dabulu täſ ſatneſ, tad pilnigi peetiſtu, ja winam peeſſchirtu 3 lihdi 4 deſetinaſ ſemeſ, lai eeſtahditu tur ne titai kartupekuſ, bet ari maiſeſ eeſehtu pee-teekofchi. Beſ tam winſch wehl dabuſ algu klaht. Nahkofchaiſ argumentſ, fa leelata ſemeſ platiba naw wajaſſiga, ir taſ, fa, ja meſcha pahrfineem buhtu leelafi ſemeſ gabali, tad wini ſehdētſ pee ſawas ſemeſ un wineem

nebuhs laika nodarbotees ar meschkopibu. Bes tam pilnigi pareisi Lindina kungs airahdija, ka naw wehl sinams, zil mums buhs meschneeziibu. Us papira gan tas ir, bet tas ir tikai us papira. Man pascham ir sinams tahds faktis. Kad es weenam mescha pahrsinim jautaju, zil pee wina ir defetinu mescha, tad winsch pasazija: us papira ir 2200 defetinu; un kad es prasiju, zil ir faktiski, tad winsch teiza: 300 defetinu. Uri tagad ir sinami fakti, peemehram, Latgale ap Preikeem, kur ir teitts, ka tur ir meschs, bet mescha tur naw ne puhrweetas. Bes tam, kas sihmejas us meschu darbineekeem, tad wineem ir jau eerahditas semes ar mahjam un tee tais mahjas war dshwot. Un tahdas weetas us preefschu mehsh schos semes gabalus eerahdisim wineem, to parahdis nahkotne. Warbuht gan weens, otras, treschs waj pat leelaka dala meschsinu gribetu eenem weetu tagadejos muishu zentros, bet es nefa-protu, ko wini waras darit ar zentru. Tur ir tik leelas ehfas, ka pat agral muishneekeem winas bij gruhiti usturet, un ja tagad meschsinus waj zituss kahdus eeliks schahdos zentros, tad wini newar tur remontu isdarit un tas buhs jadara walschij, kas rada leefus saudejumus. Tapehz es buhtu par to, ka schis likumprojekts naw peenemams.

Presidents J. S. Chakste: Wahrds semkopibas ministrim.

Semkopibas ministrs H. Zelminsch: Augsti godatee tautas weetneeki! Meschus uffata par weenu no leelakam Latwijas bagatibam. Mums meschu ir 4.200.000 puhrweetu, ta tad apmehram 25% no Latwijas platibas ir sem mescheem. Ir pilnigi pamatots uffats, ka mehsh no wineem dauds ko waram sagaidit. Meschi ir pahrsnemi us agrarlikuma 2. daka 27. panta pamata walschis pahrsina un ihpachuma. Tadehl walschij waj winas preefschstahwei, waldibai, meschi ir jakopj, jaeksploatu un jaatjauno. Preefsch schi leela darba winai wajadfiga sinama administrazija. Tahda administrazija us weetam pehz projekta, kas ir jau fastahdits un drihs tiks iswests dshwe, buhs wirsmeschsini, meschsini, wirsmeschfargi un meschfargi. Galigais skaitis, tahds buhs wajadfigs, tiks noteikts tad, kad buhs sawesti kahribu wisi no walschis pahrneemee priwato muishu meschi, par fureem lihds schim mums nekahdu noteiktu datu naw. Uzumirkli, lihds bijuscho priwato meschu platibas pilnigai nosfaidroschanai un muhsu meschneeziibu apweenoschanai sinamas noteiktas meschneeziibas, lihds priwato meschu peweenoschanai bijuscham walschis meschneeziibam pastahw 141 meschneeziiba un 3640 meschfargu. Schai meschu administracijai teef isdots atalgojums naudā un ari grauda, dshwokka un deenesta semes weida. Schis dshwoklis un deenesta seme preefsch meschneeziibu darbineekeem teef eerahdita us pastahwoscho un wehl lihds schim no muhsu agrara likuma neatzelto Kreewijas likumu pamata no 15. junija 1908. gada un 15. junija 1912. gada. Schos likumus pehz wina buhtibas ari waldiba pilna mehra afzepde, jo wina ir pahrleezinata, ka, dshwojot eerednim us laukeem, us semes, newar buht tahdu apstahllu, ka winam maise buhtu japehr par naudu. Semes us laukeem ir dauds. Katram eerednim tur weegli pascham maifi audset, fewischki meschu darbineekeem, lai wini buhtu wairaf neatarigi no apfahrtjeem eedshwotajeem, kuri wineem jaufranga. Tas no weenas puses. No otras puses, ari waldibai wisa wifuma isnahk lehtaki, kad atalgojums teef isneegts tahda weida. Kreewijas likums, ka es teizu, peeschkir semi scheem darbineekeem. Us schi likuma pamata mums wajadfiga seme meschu darbineekeem ir ari us preefschu eerahdama un us schi likuma pamata mehsh ari esam tagad schfuschki eerahdit meschu darbineekeem semi no tas atfawi-

natâs semes, kas pargahjusi walstis semes fondâ. Us to mums dod teesibu agrarâ likuma II. daļas 40. pants, kurš nosaka ka wisi ilggadige semes leetotaji, bijušee krons un privatee meschfargi sanem semi dsimtsihpashumâ, isnemot semi, kura eerahdita tã deenesta atalgojums. Tagad no semkopibas ministrijas ir isstrahdatas instrukcijas par semes peeschkirshanu meschfargeem un ziteem mecha darbineeem, kuri pahrnahl no privateem meschfaimneezibam walstis deenestâ. Scho instrukciju, ka referents Lindina kungs aishrahdija, zentralâ semes eerihzibas komiteja ir peenehmusi un ar to wiss buhtu fahrtiba. Bet tahlat fahlfees pretrunas ar Lindina kungu. Pehz wina domam jaunais likums naw wajadfigs, bet pehz waldbibas domam tahds ir wajadfigs, un wajadfigs tadehl, ka wezais Kreewijas likums naw atzelts. Mums isstrahdats jaunais agrarais likums, schis agrarais likums ir isstrahdats pamatwilzeenos, winsch ir jaisweido tahlat, es gribetu fazit, lihds galam, un tã turpinajums tam ir jaunais likums par semes peeschkirshanu meschneezibu darbineeem, kas ar sawu pehdejo pantu atmaina bijuscho Kreewijas likumu, us kura pamata mehš tagad rihfojamees. Us scheem motiweem likums peenemts no kabinetâ un eesneegts Satwerfmes Sapulzê. Schis likums ir modifizets sakarâ ar jauno meschfaimneezibas eefahrtu, tahda ir paredseta waldbibas projektâ. Likumâ paredsets agraro 13 hektaru weetâ tagad 17 hektaru semes wirsmeschstineem, pahrejeem darbineeem semes platibas sinâ wiss paleef tãpat, tã wezã Kreewijas likumâ; tã jaunš nahf klahl wehl deenesta semes 2 hektari semafeem eeredneem — rakstwescheem un kantorišteem, kuri tãpat us laukeem dsihwo un prasa wismas kartupelu semes us laukeem. Mums schi seme wineem jadow, lai winus apmeerinatu un lai wini nemekletu darbu pilsehtâs. Jaunais likums ir eenests Satwerfmes Sapulzê, lai atmainitu wezo pastahwofcho Kreewijas likumu un lai noskaidrotu scho nekaidro meschneezibas darbineeku deenesta semes jautajumu, atteezotees us privateem semem, kuras tagad tika pahrnemtâs walstis rihziba. Lindina kungs saka, ka mums truhst semes wispahrigi un truhst sewischi nahfotnê, ja mehš apmeerinasi wiss 100.000 semes peeprasitajus. Us scheem eemesleem Lindina kungs domâ, ka nebuhtu eespehjams isdalit un eerahdit scho deenesta semi, jo schi seme buhtu wajadfiga nahforscheem bessemneeeem. Alberinga kungs pareisi aishrahdija, ka meschfargš ari ir bessemneeks, tikai ar to starpibu, ka winam seme neteef dota dsimtsihpashumâ, bet tikai til ilgi, kamehr winsch fastahw deenestâ; ja winsch aiseet, tad us schis semes nahf zits wina weetâ. Ja semes peeprasitajeem semes truhst, tad keršimees pee ta lihdsleka, kas jau reis agrarlikumu apspreeschot tika pahrrunats, t. i. mehš samasinasi meschu platibu un atbrihwosim ari meschu deenesta semes preeksch bessemneeeem.

Tas ir weens motiws, kuru Lindina kungs peeweda, lai scho likumu nepeenemtu un atraiditu. Bes tam Lindina kungs aishrahdija us pastahwofcho leelo chaosu meschfaimneeziba, peewesdams skaitlus par mecha peeaugumu. Pehz weenu meschitau aprehkineem isnahfot gada 172 miljoni kubitpehdu peeauguma, bet pehz kahdu zitu spezialistu tikai ap 100 miljonu. Es atklahti teikšuma, ka weenâ gada, kamehr mehš faimneekojam Latgalê, kur ir daudš privateeschu, un ari 2 gados, kamehr mehš faimneekojam pahrejã Latwijã, naw eespehjams isdarit talsziju privateeschos, naw eespehjams iskaitit lokus un noteikt wina pateeso peeauguma masu. Birmais skaitlis, kas parahdijees presê un ari Satwerfmes Sapulzes aprindâs, ir weenfahrschi teoretiskais

skaitlis, nemts no Kreewijas statistikas par Baltijas gubernu mescheem. Otrs skaitlis galvenā fahrtā pamatojas uz dateem, kuri eewahkti par walsis mescheem. Zit problematisks ir pirmais skaitlis — 172 miljoni, tikpat problematisks ir otrais skaitlis, par kuru Lindina kungs domā, ka tas ir tas pareisais. Kamehr nebuhs isdarita sifka meschu taksazija, mehš par noteikteem skaitkeem runat newaram. Tad Lindina kungs aifrahdijs uz meschu departamenta nepareiso fainneefochanu. Tas buhtu itkā galwenais motiws, kadeht šchis likums ir neweetā. Lindina kungs domā, ka walsis un waldibas pahrsinā mehš meschu atstahd newaram, ka meschi buhtu janodod pašwaldibas eestahdem un priwatām personam. Tas azumirkli naw debatejams nopeetni. Wiši meschi ir waldibas pahrsinā, ir waldibas refora — mescha departamenta — pahrsinā. Ja Lindina kungs eenesis likumprojektu, kurā paredsets nodot wišus meschus priwatām personam, sadalit tos jauneem bessemneefkeem, tad buhs zits jau tajums. Tagad uz likuma pamata wiši meschi ir walsis pahrsinā un taisni lai waretu nowehrft itkā pastahwoscho chaosu, tad ir wajadsiga meschu administrazija un ir wajadsigs wiņu nodroschinat ar deenesta semi. Tadeht wehl jo wairak šchis likums ir wajadsigs. Es newaru peekrist Lindina kunga preefschlikumam, ka azumirkli, kad neefot ispreesti jautajumi par nahlamo meschu pahrwaldibu, newar buht noteiktas meschu politikas. Nē — taisni otradi: wajag buht noteiktai stabilai politikai. Kad groiftees usstati un likumi, tad warēs zitadi rihkotees, bet tagad meschi ir walsis pahrsinā, un waldiba pehz sawas šaprašchanas un spehjam grib noorganiset meschkopibu. Tas buhs eespehjamš tad, ja mehš meschu administraziju pareisi un pehz eespehjas labi nostahdšim.

Es gribu aifrahdit garamejot uz šekam, kahdas waretu zeltees, ja likums tiks galigi noraidits. Tagad pastahw pee mums spehkā Kreewijas likums par deenesta semem. Domehr ir fahs, ka daudsās weetas semes eerihzibas komitejas noweeto meschfargus wairak werstes no agratām mahjam un eeleeftur zitus bessemneefus. Sareschgits ir jautajums ar bijuscheem priwateem meschfargeem, tur meschi tagad pahrgahjuschi walsis pahrsinā. Meschfargš beeschi ir bijis semes ilggadejš leetotajs, tagad winsch peeprasa šcho semi, fā rentneeks. Bet likums faka, ka deenesta seme paleef walsis sinaschanā, to winsch newar par dsimts semi dabut, bet winsch war pretendet uz ehkam un walsis newar tikt pee meschfarga telpam. Šrahdas, ja jautajums paleef nenofahrtots un waldibai naw šchaidri noteikta likuma mums to mahju weetā, kurās dšihwoja lihdschinejee meschfargi, jabuhwē 500 mahjas. Pehz tagadejam zenam 500 dšihwojamām ehkam ar mašām fainneezibas ehkam wajaga 210.000.000 rublu, lai waretu tās uzgelt. Tas walsitij nebuhtu pa spehkam. Ja nemam klahd priwatās meschšinu un meschfargu mahjas un gribetu buhwet 70 meschšinu mahjas un 2600 meschfargu mahjas, aprehkinot pehz tagadejam buhwes zenam buhtu pa puš miljona uz meschfainneezibas ehkam un 350.000 rublu uz katru meschfargu mahju, — tas ismahsās 945.000.000 rublu, t. i. weenu miljardu rublu. Walsitij naw tahdu lihdslektu un preefschšcho ehlu buhwes finansu ministrš tahdu kreditu weentahrschi nedoš. Tās ir tas fekas, ja bijuschee priwatee meschfargi isweestu walsi no meschfargu deenesta mahjam un ja walsitij buhtu jadomā par to, kur nometināt šawus meschfargus. Ja tas ir tā, tad, man leekas, tur newar zitas atbildes buht uz agrarās komištjas preefschlikumu, kursch peenemts ar mašu walsu wairakumu, fā weenigi atraidit šcho preefschlikumu. Augstai šapulzei buhtu japeekrist deputata Alberinga preefschlikumam šcho likumprojektu nodot atpafal komištjai,

lai wiņsch ūchā waj tā pahr labotš nahktu plenarā fehdē un lai to chaofu, kas ūchini leetā ir, nowehrstu un lai walstš waretu mešchus kā peenahkas pahrwaldit.

Presidents J. Tšchakste: Neweens wairaf pee wahrda nepeeteizas. Es luhgūchu referentu dot atfauksmi.

Referents R. Lindinūch: Alberinga kungs aistrahdija, ka es esot teizis, kā meūha darbineeki nestahw ūawu usdewumu augstumos. Tā es teescham neefmu teizis; jaūafa, ka meūchu darbineefu starpā ir loti daudš zeenijamu personu, bet es teizu, ka meūchu ūaimneezibas nestahw ūawu usdewumu augstumā, ka tur naw isstrahdats stingri noteiktš plans. Un ja mums naw noteikta un stingra plana, kā mehš ūawas meūchu ūaimneezibas eerihkosim, zil plaschas winas paliks kā meūchūaimneezibas, tikmehr mehš newaram fitet meūchu darbineefu deenesta semeš galigās weetās — tas tikmehr naw eespehjamš. Ir apstahkli, kas meūchu ūaimneezibu ūaweschānu ūahrtibā trauzē, bet, bes ūchaubam, ir daūhi prinzipi, kuri ari trauzē plana isstrahdaschānu un kuri, pehž manām domam, nebuhtu us preekūchu atstahjami. Weens prinzijs ir tas, ka meūchi neteek peedaliti jaunūaimneezibam, waj teek peedaliti loti masos apmehros, kā ari wiūpahr no meūchu semem negrib peelaist, ka tur waretu dibinat jaunas ūaimneezibas un tahlak neteek domats par to, waj walstš buhš weenigā apūaimneekotaja, waj tur buhš janahf paūchwaldibas eestahdem un teem, kureem tas meūchš ir wajadūigs. Es nedomaju, ka wiūi meūchi ir jaūadala, bet ir jaūadala tee meūchi, kuri nepeezeschāmi paūchwaldibas wajadsibam un weetejeem eedsihwotajeem un jaūadala galwenā ūahrtā tee meūchu gabali, kuri ir streijgabalos, zifzafās, kuras pateefibā naw eespehjamš no walstš apūaimneekot; lai walstš apūaimneekochānā paleek leelee gabali, meūcha gabali eksportam un walstš wajadsibam. Tad wehl aistrahdija ministra kungs, ka, ja neteek peenemts ūchis likumprojekts, tad rodotees nesaūanas ar bijuūcho Kreewijas likumu. Jaūafa, ka bijuūchā Kreewijas likumā ir paredseta seme, un instrukcijas ir isstrahdats no semkopibas ministrijas un aisihtas no semeš eerihzibas komitejas un tur nekahdu nesaūanu naw. Tad te aistrahdija us kahdu gadijumu, ka ilggadigee rentneeki priwatmeūchfargi panehmuūchi meūchneezibu derigas semeš un tur turpina ūaimneezibu un ka walstij buhūhot jazet ehkas preekū meūchfargeem un meūchūineem, kas ismaksahūot ap weenu miljardu rublu. Te wiūpahr ja-greeūchās pee semkopibas ministra ar jautajumu, waj teescham wiņsch domā, ka ehkas walstij nebuhš jazet? Ir pagasti gar Daugawu, kur ehkas ir nopostitas, peemehram, Strihweru pagasts, kur pa wiūu pagastu ir palikuūchi rija un weena kuhš. Waj semkopibas ministra kungs domā, ka tur ehkas nebuhtu jazet un waj wiņsch domā, ka ari preekū bessenneekeem nebuhš jazet ehkas? Ja tagad mehš nosahjamees tahda jautajuma preekūchā, waj labaf meūchfargeem un meūchu pahrūineem palitt wezās telpās, waj tās atstah ilggadigam rentneekam, tad pehž manām domam tas ir weenalga, jo, ja eeliks meūchfargu eekūchā, tad buhš jazet ehkas preekū bessenneeka un isdewumi buhš tahdi paūchi. Es ūaprotu, ka walstij naw lihdselku un ka tos miljardus wina newarēs isdot, — wina warēs islikt loti masas sumas, bet stahwollis ir tahds, ja ehkas ir wajadūigas, tad jaatrod un jaekahrto tā, lai wiūi dsihwotu knapafās telpās un ja mehš nemūim ilggadiga meūchfarga mahju, tad nebuhš pareisi, ja winu tuhlin peekūkirs, kā tas domats likumā, meūchfargam un bessenneeku ūweedis laukā. Tad, es domaju, buhtu daudš

tahdu gadijumu, kur wini abi warēs šadsihwot eefšhā un tikmehr šadsihwot, lamehr walstš warēs waj nu weenam uszelt ehku, waj palihdsēt otram uszelt ehku. Tapeh3 ween jau šhīs likums šawā sinā nepeenemams, ka mešč-faimneezibu darbineeki — eš neteikšchu us wiseem — daschās weetās nezēnšas šaprašt tagadejos aptahklus. Ir muiščas, kur naw telpu, kur dšihwo 3 lihds 4 gimeneš weenā istabā. Ir tahdas muiščas, kur peemehram nometinati latgaleešchi un tur tikai behrni dšihwo istabā, bet wiši peeaugušchee zilweli šchuhnoš un pa augscham. Tahdas, til knapas telpas mums tagad ir. Ja nu mehš pašazim, ka meščšineem un meščfargeem wajaga eerihlot peeteefošchi leelas telpas waj apmeerinoščas telpas, tad tas bes šchaubam gulfees sinamā mehrā atkal us bessemneekeem. Tapeh3 man leelas, ka šhīs likumprojekts, kursch ir isstrahdatš no ministrijas, ja ari pee wina teef taišiti weenš, otrs pahrgrosijums, naw peenemams. Newar atdalit weena resora wajadsibas nost no wišpahrejā stahwofta. Agrarai reformai jaet pilnigā šastanā ar wišam walstš wajadsibam un galwenā kahrtā ar bessemneeku wajadsibam. Se Alberinga kungs ašrahdija un motiweja šawus ašrahdi-jumūs ar to, ka meščšineem un meščfargeem tās semeš ir nepeezeeschamas. Tas ir pareiši. Wineem tās semeš ir wajadsigas. Eš nerunaju par to, waj taišni til dauds ir wajadsigas, tā waldiba domā, waj masaf, bet par to te neet runa. Eet runa par to, ka meščšineem un meščfargeem peh3 pašcha ministra kunga ašrahdijs gandrīh wišās leetās ir tās semeš eerahditas. Eet runa par to, waj ar šewišchku likuma palihdsibu dasčas personas tajās weetās, kur winas tagad ir, ir galigi atstahjamas. Waj tas ir eefpehjams, ka wina stahwoftli padara šchahdu. Manas domas ir tahdas, ka mehš newaram to darit. Mehš newaram pašazit ar šcho likumu, ka meščšini un meščšaimneezibu waditaji war palikt galigi taiš weetās, kuras wineem eerah-ditas. Egot semi šamehrit, isstrahdajot planus tikai buhš redsams, kur wiš-labat winai nometinajami. Tur tad wini buhš janoweeto. Tā tad te no komišijas puseš nemas naw runa par to, ka semi mešču pahrsineem negribetu dot, bet ta japeeschkir tā, lai tas netrauzetu muhšu semeš reformas išwe-šchanu. Tapeh3 wišu šcho eewehrojot eš leeku preekšhā augstai šapulzei, lai wina isteiktos par šchi eefneegtā likumprojekta noraidišchanu.

Presidentš J. Šchakste: Agrarkomišija leef preekšhā eefneegto likumprojektu par meščneezibas darbineeku deenasta semem atraidit. Se ir eefneegts preekščlikums no Alberinga:

„Leeku preekšhā nodot likumu par meščneezibu darbineeku deenesta semem atpaka agrarkomišijai deht ta zaurluhšochanas.“

Eš liščchu papreekschu us balsochanu šcho komišijas preekščlikumu. Ja komišijas preekščlikums tiks atraidits, tad atkal nahks us balsochanu otrs preekščlikums. Eš liščchu tagad us balsochanu komišijas preekščlikumu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret šcho komišijas preekščlikumu. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir par to, ka to likumprojektu atraida. Tagad luhdsu pa-zeltees toš, kas atturas no balsochanas. Balsochanas isnahkums ir šefochais: pret komišijas preekščlikumu isfazijušchees 46, par to 63 un atturejuschees 9. Tā tad komišijas preekščlikums peenemts un zaur to attriht otrs preekščlikums, ko eefneedsa Alberinga kungs.

Pasludinu pahrttraukumu us zeturtalstundu un luhdsu starpšrafziju biroju šapulzetees.

(Pahrttraukums no pulksten 8.55 lihds 9.20 wafarā.)

Prezidents J. Šķaiste: Satversmes Sapulzes sēhde turpinājas. Pēc likuma par mēshneezības darbīneefu deenesta semem ir eefneegta no Bauera sēhōshā pahrejas formula:

„Satversmes Sapulze ūsdod agrarai komīšijai īstrahdat likuma projektu par deenesta sēmes pēshķīrschanu wālts eeredau wājadsībam.“

Es līschu sēhō pahrejas formulu ūs balshōchanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir par sēhō pahrejas formulu. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir pret sēhō pahrejas formulu. Naw. Weidsot luhdsu pazeltees toš, kas aturas no balshōchanas. Naw. Šēi pahrejas formula ir pēenemta.

Nahshōshais deenas fahrtības puntš ir papīldīnājumi pēe likumu par pawalstneezību. Referents J. Rehmanis.

Referents J. Rehmanis: Jurīdistai komīšijai zaurstātīshānai bīja nodoti dīwi papīldīnājumi pēe likuma par pawalstneezību, weens 17. janwari 1921. g. 16. jūlija 1919. gada likuma fahrtībā īsdotais tīhri fīskalās dabas papīldīnājums, pēhž kura no ahrsemneeeem, kas ūsnēmi Latwījas pawalstneezībā, pēe Latwījas pases īsdōshānas teel nemts 100 rbl. nodoklis. Otrs likuma papīldīnājums, kūrsh eefneegts Satversmes Sapulzē no minoritatu preekshtahweem, pareds pawalstneezības likuma papīldīnājumu tāi garā, ka daschās Latwījas eedsīhwotaju kategorijas, kuras neeetīlpt pastahwōshā 1919. gada 23. augustā Tautas Padomes pēenemtā likumā par pawalstneezību, automatīski eeguhtu Latwījas pawalstneezību. Tā ka sēhee abi papīldīnājumi eefneegti pēe weena likuma, tad ari jurīdistā komīšija toš stātija zauri kopā un newīs tā atšewīshķūs likumprojekts un ari jurīdistās komīšijas preekschlikums par sēheem papīldīnājumeem ir kōpejs. Jurīdistās komīšijas apakshkomīšijā sēhōs likumu papīldīnājums īskātīja zauri pēhž šatura. Pret sīfeto papīldīnājumu nekahdas eerunās nebīja. Tīkai tīka projektets 100 rbl. nodoklu weetā nemt 200 no tām personam, kas ūsnēmtas Latwījas pawalstneezībā un fanem Latwījas pasi. Otrs likumprojekts īssauza apakshkomīšijā dshwatas debates un wīnu rezultāts bīj tas, ka apakshkomīšija atraididama weenu dalu no minoritatu eefneegtā likumu papīldīnājuma, nahža jurīdistā plenarā komīšijā ar šawu pahrsrahdato likuma papīldīnājuma tekstu. Pēe likuma papīldīnājuma zaurstātīshānas jurīdistā komīšijā notīka tīkai wīspahrejas debates un pēe pahrejas ūs pantu lasīshānu preekschlikums par tahdu pahreju nedabuja pēeteekōshu balsu wairafumu. Tā tad jurīdistā plenarā komīšijā abi sēhee papīldīnājumi, tā tīhri fīskalais, pret kuru sēwīshķu eerunu nebīja, tā ari otrs pēe pahrejas ūs pantu lasīshānu nedabuja pēeteekōshu balsu wairafumu un tā tad abi sēhee apweenotee likuma papīldīnājumi staitas par noraiditeem. Ar sēhō preekschlikumu, ka sēhee papīldīnājumi noraidamī, jurīdistā komīšija ir nahķūī Satversmes Sapulzes plenarsēhdē.

No minoritatu preekshtahweem eefneegtais likumprojekts pareds dīwas personu kategorijas, kūrām automatīski wājadsētu eeguht Latwījas pawalstneezību. Wēhž pīrnā papīldīnājuma automatīski wājadsētu eeguht Latwījas pawalstneezību wīšām personam, kuras Latwījas robeschās pastahwīgi dshwōjuschās 1. augustā 1914. gadā. Sēhdseens „pastahwīgi dshwōjuschās“, „pastahwīgā dshwēs weeta“ ir kwālīfīzets muhšu weetejos zīwīllīkumos. Otrā personu kategorija, kuras eeguht automatīski Latwījas pawalstneezību, pēhž sēhl papīldīnājumu buhtu tās personas, kuras 18. nowembri 1918. gadā, t. i. Latwījas wālts pasludīnashānas deenā pastahwīgi dshwōjuschās Latwījā. Įstīrsajot wīspahrejas debates sēhōs projektetos likuma papīldīnājums, jurīdistā

Komisija nostahjās uš ta weedofka, ka newaretu apstrijdet Latwijas pawalstneezibu un newaretu apstrijdet to, ka automatiski par Latwijas pilsonem wajadsetu palift teem, kuri ir pilnā mehrā faistiti ar Latwijū. Tas prinzipš pehz juridiskās komisijas wairakuma eefkateem ari iswests zauri muhsu pastahwoščā pawalstneezibas likumā. Pehz muhsu pastahwoščā pawalstneezibas likuma automatiski par Latwijas pilsonem fkaitas tee, kuri dšihwo Latwijas robeschās, zehluschees no Latwijas robeschās eetilpstofcheem apgabaleem, waj jau pirms 1. augusta 1914. gada t. i. pirms kara fahkuma ir bijufchi peederigi pee Latwijā tagad eetilpstofcheem apgabaleem un lihds 19. gada likuma isnahfchanai naw pahrgahjuschi fweščā pawalstneezibā. Isejot no fchi prinzipa juridiskā komisija, pirmfahr, apstahjās uš otro perfonu kategoriju, uš tām perfonam, kuras fche buhtu dšihwojusčas 18. nowembri 1918. gadā un bes fewifcheem strihdeem un debatēm atfina, ka peenemot tahdu noteikumumu, nebuhtu isturets tas prinzipš, jo par fchim perfonam newaretu noteikti teift, ka winas ir pastahwigt bijufchas faistitas ar Latwijū. Rara laikā, Kreewijas kara spehkeem atfahpotees, no muhsu kaiminu walstim, ofupazijas spehkeem uš preefchu kustotees, wefelas laufchu mafas, galwenā fahrtā tee, kas Latwijā agraf nebij dšihwojuschi, pa leelafam wairumam nelatweefchi, zittauteefchi, fuftejās no deenwidu-wafaru pufes uš Latwijū. Schis laufchu kategorijas nometās Latwijā, pa kara laiku leelais wairums te ir dšihwojis, bet te wini ir nometufchees gadijuma raksturā un peespeesti; ar Latwijū faistiti wini naw bijufchi un ja apstahkli buhtu bijufchi normali un ja apstahkli buhtu dewufchi fchim laufchu mafam kustibas brihwibu uš zitām pufem, tad wini drofchi ween buhtu atgreesufchees waj nu fawās wezās weetās, waj izzelojuschi uš zitām pufem. Juridiskā komisijā no fchi likuma papildinajuma autoreem un parafstitateem nehma dalibu tikai diwi minoritatu preefchfahwji: Bolschagows un Trons. Trona lungs ir pehdejais parafstitajs un winfeh motiweja tas pamatus, aif kureem fchaj kategorijai perfonu war dot Latwijas pawalstneezibas teefibas un galwenā fahrtā aifrahdija uš to, ka pehz starptautiskeem likumeem un starptautiskeem paradumeem pee jaunu teritoriju peewenoschanas pee fahdas pastahwoščas walsts un analogiski, pehz Trona funga domam, pee jaunās walsts nodibinaschanoš wajadsetu peeturetees pee ta prinzipa, ka tās perfonas, kas tani momentā tur pastahwigi dšihwo, automatiski eeguhst atteezigas walsts pawalstneezibu. Pee jaunu walstu dibinaschanas fewifchu prafsi usrahdit newaram, fewifchi tahdu, fā kad dibinajās Kreewijas peerobefchu walsts, bet kas atteezas uš anefsetām un desanefsetām semem, tad mums ir peemehrs — Elfasas un Lotringas peewenoschana atpakal pee Franzijas pehz Werfalas lihguma. Lihgumā ir aifrahdits, ka eeguhst automatiski Franzijas pawalstneezibu tās perfonas, kuras ir frantschu tautibas un kuru gimens naw bijufchi germanu rahfas peederigee, wifas zitas perfonas pawalstneezibu eeguhst pehz 3 gadu nodfihwoščanas Elfasas-Lotringijas robeschās un war eeguhst pawalstneezibu usnemschanas fahrtibā. Tapehz ari peeturotees pee prinzipa, ka preefch pawalstneezibas eeguhfchanas wajadsiga noteikta ahrfemneefu faistifchands ar Latwijū, juridiskā komisija atfina, ka tās perfonas, kuras tikai dšihwojuschas 18. nowembri 1918. gadā Latwijā, newaretu tift rekomendetas fā tahdas, kuras waretu eeguhst Latwijas pawalstneezibu automatiski. Atteezibā uš otro perfonu kategoriju t. i. uš teem, kas dšihwojuschi Latwijā 1. augustā 1914. gadā, komisijā debates bija garafas un tifa peewesti weeni otri

motiwi, furi waretu pahrleezinat, fa tani perfonu kategorijä buhtu ari tahdas perfonas, fas ar Latwiju faistitas. Rä weens motiws bij tas, fa tee, fas 1. augustä 1914. gada, t. i. fara fahkumä, te jau pastahwigi dshwoja, ir tahdi, fas ar Latwiju bijufchi faistiti un furi naw bijufchi fpeesti eezetot un naw bijufchi Latwijä gadijuma raksturä. No otras pufes tifa aifrahdits fas spezieli attezas uf ebrejeem. Schini kategorijä waretu eeeet eefschä ari tee „astondesmitneeki“, furu automatiska pawalstneeziba anuleta ar pasihstamo Latwijas fenata spreedumu. Ja schis papildinajums buhtu peenemts, tad zaur to tiftu usnemi Latwijas pawalstneezibä wisi tee „astondesmitneeki“, furi azimredfot buhs dshwojufchi te ilgatu laifu ari pirms 1. augusta 1914. gada. Schini kategorijä eeeetu tä fawamee „stolipinzi“, fas uf freewu waldibas 1907. gada rikhojumu pamata eeguufchi dshwofchanas teefibas Latwijä un furi winä dshwojufchi ari 1. augustä 1914. gada. Tomehr juridiska komiffa ari schini gadijumä nostahjäs uf ta weedokka, fa fchahda dshwofchanas momenta noteiffchana laträ atfewifchkä gadijumä nenofaka, fa finama perfonta ir kaut tahdi organifki faistita ar Latwiju. Waretu eeeet fchajä kategorijä tä „astondesmitneeki“, tä ari „stolipinzi“, bet fche waretu buht ari wefelas kategorijas perfonu, furas waretu buht nodshwojufchas Latwijä pirms 1. augusta 1914. gada tifa ihfu laifu un ar Latwiju faistitas nebuhtu. Tä tad tas prinzipis nebuhtu ifturets, fa winäm jabuht faistitam ar Latwiju. No otras pufes tifa ari aifrahdits, fa pehz pastahwofchä Latwijas pawalstneezibas lifuma naw fewifchku fchlehrfchu teem, furi 1. augustä 1914. gada te buhtu dshwojufchi un ar Latwiju bijufchi faistiti, eeguht pawalstneezibu usnemfchanas fahrtibä. Wini war tift usnemi Latwijas pawalstneezibä muhsu tagadejä pawalstneezibas lifuma 2. un 3. panta fahrtibä. Tapehz ari juridiska apalschkomiffa bij projettejufi, fa Latwijas pawalstneezibu eeguhst täs perfonas, furas 1. augustä 1914. gada dshwojufchas Latwijä un lihds tam jau peejus gadus buhtu nodshwojufchas Latwijä. Peezi gadi tifa nemti pehz analogijas ar muhsu pawalstneezibas lifuma 4. pantu, pehz fura tee ahrfemneeki, fas peejus gadus nodshwojufchi, war eeguht Latwijas pawalstneezibu. Tifa aifrahdits, fa naw fewifchku fchlehrfchu ari wifseem „astondesmitneekem“ un „stolipinzeem“ uf pastahwofcha lifuma pamata tift usnemeem Latwijas pawalstneezibä. Interefejotees par to, fahdä mehrä lifuma papildinajums waretu atweeglinat administrazijas darbus, juridiska komiffa usazinjaja eefchleetu ministrijas preeffchstahwi, fursch waretu dot paskaidrojumus par to, fahda praktiska nofihme buhtu lifuma papildinajumam. Pehz 1920. gada statistiskäm finam Latwijä ir apalos ftaillos rehkinot ap 90.000 ahrfemneeku. Eefchleetu ministrijä ir eefneegti dehl usnemfchanas Latwijas pawalstneezibä ap 20.000 luhgumrafstu. No teem ir ifkatiti zauri 10.000. Diri 10.000 wehl buhtu fkatami zauri. Ja tiftu peenemts papildinajums, fa tee, fas 1914. gada 1. augustä dshwojufchi te, automatifki dabü Latwijas pawalstneezibu, tas finamä mehrä atweeglinatu administratiwo aparatu darbus, bet gan mafä mehrä. Uri peerahdot to, fa zilweks ir dshwojis 1. augustä 1914. gada Latwijä, buhs atfal finamu materialu fawahfchana, atfal figureds wifadi dokumenti, ifrafti no mahjas grahmatam, weenä oträ gadijumä ari leezineeks. Zaurfkatot palikuscho 10.000 luhgumrafstus, fewifchki leelu atweeglinajumu zaur fcho papildinajumu nepanahktu. Pee fcheem 10.000 luhgumeem, furos nahf ari luhdseju gimenes lozekli eefschä, nahttu flahf tee, furu pafes

teef anuletas un senata spreeduma atteezibā un 1893. gada ufasu. Waretu buht, ka pehz ūhi likuma papildinajuma waretu isleetot ūawas teefibas un Latwijas pawalstneezibu ari wehl zitas plaūakas aprindas. Latwijas pastahweūšanas pirmos gados, tara apstahklos, ir daschas personu kategorijas bijušas waj nu speestas, waj preeūū ūewis tai momentā atradušas par isdewigaku peenemtu muhsu kaimiau walstu pawalstneezibu, un nebuhtu isflehts gadijums, ka tee waretu anulet ūawas lihdsūinejas pases un un ūhi likuma pamata pahrwehstees par Latwijas pawalstneeeem. Tahdu, kas ir te dsihwodami pahrgahjūūhi zitu walstu pawalstneezibā, buhs daschi 10.000. To apasūkomisija atrada par nepeelaischamu un projekteja, ka automatiski Latwijas pawalstneezibu eeguhs tās personas, kuras jau nodsihwojūūūas Latwijā 5 gadus lihds 1. augustam 1914. gadam un lihds ūhi likuma peenemūšanai nebuhtu pahrgahjūūūas kahdas zitas walsts pawalstneezibā. Tā tad juridiskā apasūkomisija domaja, ka tee, kuri buhtu etablejūūūes tā zitu walstu pawalstneeki, newaretu anulet ūawas pases, bet ewentueli ūawā laikā, ja muhsu pawalstneezibas likums paliktu tahds tā bijis, eeguhtu Latwijas pawalstneezibu usnemšanas kahrtibā, nodsihwojūūhi 5 gadus te tā ahrsemju pawalstneeki.

Beidūot, uūstahdot pehz wiūpahrejām debatem jautajumu par to, waj wiūpahriji kaut kahdi papildinajumu pee Latwijas pawalstneezibas likuma azumirski buhtu wajadsigi, juridiskā komisija nolehma, ka ne weens ne otrs papildinajums pee Latwijas pawalstneezibas likuma azumirski nebuhtu wjadisgs, kaut kahdu pawalstneezibas likumu papildinajumu peenemūšana ūewisūki neatweeglinatu administrācijas darbūs pee Latwijas pawalstneezibas likuma realisēšanas un wiūs papildinajumus eeslatija tā noraiditus. Tapehz es no juridiskas komisijas puses uūturu preeūūlikumu abus papildinajumus, tā no minoritatem eesneegto, tā ari otro, kursch mehaniski tika peeweenots pee pirmā papildinajuma, uūstatit par airaiditeem.

Presidentis J. ūūū akste: Teef atklastas debates. Wahrds ūiūmanim.

L. ūiūmanis (ebreju nacionālā demokratu partija, runā kreewiski): Augstā ūapulze! 1919. gada septembri Tautas Vadomē peenemtais likums par pawalstneezibu naw pilnigi peemehrots dsihwes prasbam. Sewisūki smags wiūū ir preeūū ebrejeem. Nemot wehrā ūho un eewehrojot wehl ari to, ka ihpaschi wezais 1893. gada 23. julija kreewu likums juridiskā komisijā naw apspreeūts, atklausos list Satwerfmes Sapulzei preeūūā, afdot atpakaļ juridiskai komisijai muhsu preeūūlikumu par pawalstneezibas likuma pahrlaboūšanu wehlkreisejai zaurūsatīšanai pehz buhtibas, ūakarā ar 1893. gada 23. julija kreewu likumu un 1907. gada eesūhleetu ministrijas zirkularu.

Presidentis J. ūūū akste: Wahrds Holzmanim.

W. Holzmanis (sozialdemokrats): Man frazijas wahrdā japasino ka sozialdemokratisūā frazija tāpat tā pee pawalstneezibas likuma apspreeūšanas stahwes par to, lai pawalstneezibas likums tiktu paplaschinats, un proti, lai tiktu dota eespehja buht par Latwijas pawalstneeeem ne tikween tam personam, kuras juridiski ūastitas, juridiski peederigas pee Latwijas, bet wiūeem teem, kureem past ihw faktiskas pastahwigas ūaites ar Latwiju. Lihds ar to mana frazija atsiht, ka projekts nododams atpakaļ juridiskai komisijai un tur pahrstrahdajams tahdā garā, lai tiktu peesūkirtas Latwijas pawalstneeku tee-

šības wišam tām personam, kuras ir Latvijā pastahwigi dšihwojusčas jau pirms kara un ar Latwiju ir šaaugufčas.

Presidentis J. Šchakste: Tšichmana un zitu eefneegums štan tā:

„1919. g. likums par pawalstneezibu neapmeerina pilnā mehrā dšihwes prašbas un šewišchi šmagi atšauzas uš ebreju štahwofli. Šo eewehrojot un nemot ari wehrā, ša štarp zitu Kreewijas 1893. gada 23. julija likums naw apšpreests juridiskā komišijā, mehs leefam preeščā nodot likumprojektu atpafat juridiskās komišijas apšpreeššanai pehz buhtibas, šaštanoschanai ar 1893. gada likumu un 1907. gada Štolipina žirkularu.“

Šš likšhu uš balsfoschanu Tšichmana un zitu preeščšlikumu. Neeuens wairāš pee wahrda naw peeteizees, eš luhgšhu referentu dot šawu atšaušmi.

Referents J. Rehmānis: Šš waru konštatei, ša 1893. gada ukāšš un 1907. gada rihtojums ir apšpreests juridiskā komišijā, bet ir apšpreests tikai garamejot, šakarā ar to peenemto prinzipu, ša Latwijas pawalstneezibu eeguht tee, šas organiški buhtu šaistiti ar Latwiju. Šā tad pilnā mehrā šhee tagadešee preeščšlikumi juridiskā komišijā naw apšpreesti. Pee teem apšahkleem eš newaru no juridiskās komišijas pufes dot peekrišchanu likumprojektu atdošchanai atpafat juridiskai komišijai. Un turotees pee formeli, ar juridiskās komišijas lšhumu, man šā referentam dotām pilnwaram, man jaiššafas pret tahdu likumprojektu atpafatnodoschanu juridiskai komišijai.

Presidentis J. Šchakste: Šš likšhu papreeščhu uš balsfoschanu juridiskās komišijas preeščšlikumu. Ja juridiskās komišijas preeščšlikums tiktu peenemts, tad tahdā gadijumā atritis šchis papildinajums; ja, turpretim, juridiskās komišijas preeščšlikums tiktu atraidits, tad nahstu uš balsfoschanu taš preeščšlikums, šo eefneedsa Šatwersmes Šapulzes ložekliš Šrons un žiti. Juridiskā komišija leef preeščā:

„papildinajumu pee likumu par “pawalstneezibu (weens papildinajums ššdots 1919. gada 16. julija likuma šahrtibā un eefneegts no waldbibas un otrs — no minoritatem) — atraidit.“

Šš likšhu šcho preeščšlikumu no juridiskās komišijas uš balsfoschanu un luhdsu pazeltees tagad toš, šas ir pret šcho preeščšlikumu. Šagad luhdsu pazeltees toš, šas ir par šcho juridiskās komišijas preeščšlikumu un beidsot luhdsu pazeltees toš; šas atturejās no balsfoschanas. Balsfoschanas isnahkums ir šekofšais: pret juridiskās komišijas preeščšlikumu išteikusšees 55, par to 27 un atturejuššees 20. Šā tad juridiskās komišijas preeščšlikums atraidits. Šš likšhu uš balsfoschanu preeščšlikumu, šuru eefneedsa Tšichmanis un žiti. Waj augštā šapulze wehlaš, ša winu wehl reiš nolasa? (Balsis: „Ja!“, „Newajaga!“).

„1919. gada likums par pawalstneezibu neapmeerina pilnā mehrā dšihwes prašbas un šewišchi šmagi atšauzas uš ebreju štahwofli. Šo eewehrojot un nemot ari wehrā, ša štarp zitu Kreewijas 1893. gada 23. julija likums naw apšpreests juridiskā komišijā, mehs leefam preeščā likumprojektu nodot atpafat juridiskās komišijas apšpreeššanai pehz buhtibas, šaštanoschanai ar 1893. gada likumu un 1907. gada Štolipina žirkularu.“

Šš likšhu šcho preeščšlikumu uš balsfoschanu un luhdsu pazeltees toš, šas ir par šcho preeščšlikumu. Luhdsu pazeltees toš, šas ir pret šcho preeščšlikumu. Beidsot luhdsu pazeltees toš, šas atturejuššees no balsfoschanas. Balsfoschanas isnahkums ir šekofšais: par Šrona un zitu preeščšlikumu ir balsojušchi 41, pret 25 un atturejuššees 24, tā tad par 41 un pret 49. Atraidits ari Šrona preeščšlikums. Projektis automatiški eet atpafat komi-

fijā, bet wiseem Trona preekščlitumeem un motiweem. Pee balsfoschanaš fahrtibaš wahrds Menderam.

Jr. Menders (sozialdemokrats): Man japasino manas frakzijas wahrda, ka mehš nebalsfojam par Trona motiweem. Mehš šapratam preekščlitumu tā, ka ne motiwi balsfojami, bet no šwara pats preekščlitums — nodot leetu atpakaš komišijai. (Sahlē jautriba).

Prezidents J. Ščakste: Jr eenahziš peeprasijums, apšihmets par šteidsfoschu. Es luhgšchu sekretaru nolasiť.

Sekretars R. Jwanowš:

„Satwerimes Sapulzes Prezidenta kungam!

Augšts godats Prezidenta kungs!

Luhšam greesteš pee ministru prezidenta kunga ar šefoschu peeprasijumu:

Waj waldbai ir šinams:

a) ka Latgalē bijušeem muišchu ihpašchneekeem walšs šemju inspektori un rajonu pahrsini tā neatšawinamo datu eerahda muišchu zentruš, kas nešajtan ar agraršikuma l. datu (peemešram Dubnas muišča Kolupa pagastā, Jesupinowas muišča Jasmuiščas pagastā, Wišchu muišča Kolupa pagastā, Konstantinowas muišča Dagdas pagastā u. 3., turas pahrsneedš 300 ha);

b) ka 300 ha platibu pahrsneedšoschas muiščas eestaita šolwarfu kategorijā un uš šči pamata wiku bijušeem ihpašchneekeem teef atšahda neatšawinamā norma 100 ha, bet newiš 50 ha platibā (peem. Konstantinowas muišča Dagdas pagastā u. 3.);

c) ka pehž agraršikuma špehtā nahšchanaš bijušeem muišchu ihpašchneeki ihpahrdod tagad walšs šondā eestaitišs šemes, pee šam wairatus šahdus darijumas teefšleetu ministrija apšišpirina (peemešram Kolupa muiščas ihpašchneeka pilnwarneekš Walentinowičš, Waraklanu muiščas ihpašchneekš u. 3.);

d) ka Daugawpils un Rehšetnes aprinka meššini nolaidigi išpilda šawuš peenahšumus un no šawas pušs peelaišch noseedšigu rihžibu (nem šufufuš)?

Ja waldbai ir šinamas augšhā minetās nelikumibas, tad šo wina nodomajuš darit, lai minetās un šam lihđšgas nelikumibas wairš neatšahrtotos un waitnigās peršonas šauktu pee atbildibas?

Šcho peeprasijumu luhšam peenemt šteidsšamibaš fahrtiba.

J. Pabehrš	Rindšuku Jesups*)
V. Šwagulis	W. Šeil
J. Šigels	A. Laurinowičš
D. Bizans	H. Šofans
V. Lašdans	E. Rambala

Prezidents J. Ščakste: Jr preekščhā likta šteidsšamiba. Es došchu weenam wahrdu par šteidsšamibu un otram pret šteidsšamibu. Wahrds Pabehršam par šteidsšamibu.

J. Pabehrš (Latgales šemneeku partija): Augštā šapulze! Leeta gan naw tiš šmeekliģa, naw tiš preeziga, tā wina jumš, warbuht, išleekas, kungi sozialdemokrati. (Walšš pa kreiši: „Šo mehš jau šen šalam!“) Jušš weenmehr šo šafeet un wišadi runajeet, bet nefad nefa nedareet. Šo mehš ari šchodeen atrodam. (Šmeekli pa kreiši). Augštā šapulze! Leeta ir ša, ka Latgalē (Menders runā no weetas), jušš, Mendera kungs, drošchafi ware-

*) (Šauzeens no weetas: „Pats ministrš interpelē!“)

feet runat tad, kad mehš runasim par Dermana fungu, tagad, warbuht, juhs waretu druftu klufaki. (Smeekli pa kreisi. Sauzeens: „Linfehla!“) Par to tad, kad mehš runasim par „Kulturās Balsi“. Interpelazija, fungi, ir norahditi fakti, kas simejas us to waizajumu, kuru parasti mehš sauзам par swarigu, tas ir, us semes jautajumu. Ra schis jautajums ir swarigs, to jau Satwerfmes Sapulze ir peerahdijusi. Mehš sche pehz Satwerfmes Sapulzes sanahschanas peelikam wifas puhles, lai wisdrihsakä laikä semes leetas tiftu nofahrtotas. Tika issrahdats un peenemts likums, kas saskanots ar tautas wairakuma gribu, isschirts semneekem par labu. (Balsis: „Dho!“). Rungi sozjaldemokrati, juhs wareet fleegt, bet ari juhs paschi atfinat, ka tas likums isschirts semneekem par labu un ja juhs bijat speesti aiseet no sahles kopä ar baronu Firtsu, tad tikai tadehl, ka likumä ir weens pants, kursch runä itä par atlihsdibu un kursch juhs neapmeerinaja. Tä tad juhs paschi tomehr atfinat, ka tas likums ir saskanots ar tautas wairakuma gribu un tagad juhs welli to gribeet noleegt. Tahds tas likums pateesiba bija, bet nu, kad tas teef iswests dsihwë, mehš redsam, ka no likumä teef darita atfahpschanas, waldibas eeredni pee wina isweschanas dsihwë to kroplo. Tahda kroploschana nowehrota muischu zentru atstahschana tur, kur muischu zentri nebuhtu atstahjami bijuscheem ihpaschneekem, kur muischas platiba pahrsneedt 300 hektaru un kur pee muischas ir wairaf pušmuischu, kuras waretu tift peeschirtas bijuscham muischas ihpaschneekam. Waldibas eeredni ari mehgina atstah bijuscheem muischneekem lihds 100 hektaru leelumä semi tur, kur ta waretu tift samasinata lihds 50 hektareem. Tahlak mehš redsam, ka loti dawdsos gadijumos pehz agrarlükuma spehla nahschanas teef pahrdotas muischu semes un schis faktis, bes schaubam, ir finams waldibai un teefleetu ministrijai, bet lihds schim waldiba naw spehrusi fotus, lai scho nelikumigo semes pahrdoschanu pahrtraaktu un lai wainigas personas tiftu sauktas pee atbildibas. Tä tad agrarlükums, kursch Satwerfmes Sapulze peenemts ka saskanots ar tautas wairakuma gribu, pee isweschanas dsihwë naw tahds, un ir zehluschees schlehrschli, ir zehluschas tahdas parahdibas, kuras to likumu padarijuschas ka nefastanotu ar tautas gribu. Schee apstahkli zel fainneeku widä neapmeerinajumu, semneeku prahti sawilnojumu. Schee apstahkli semes darbineekus baida no darba, padara tahdus, ka winu rotas nepazelas pee muhsu walsts dsihwes isbuhwes. Schee paschi apstahkli rada labu semi tam, lai waretu eeweestees netihra agitazija, kura teef westa no wifadeem tumscheem elementeem, ka ari no dascheem Satwerfmes Sapulzes lozefleem, kahdi elementi mehgina atrast peekrischanu semneeku widä. Wif schee apstahkli ir til swarigi, ka atbilde us wineem no waldibas pufes ir jasanem wissteidfigakä, wisdrihsakä laikä. Gewehrojot to, es domaju, ka schini augstä namä nebuhs un newar buht neweens — isnemot tos, kuru interesës ir, lai semneeku prahti tiftu wilinati un maldinati —, kas neatfihst, ka interpelazija ir japeenem steidsamibas kahrtiba.

Presidentis J. Tschakste: Nemeen pee wahrda nepeeteizas; es lischu us balsoschanu steidsamibu. Es luhgichu pazeltees tos, kas atfihst scho peeprajumumu par steidsigu. Luhdsu pazeltees tos, kas ir pret steidsamibu. Luhdsu pazeltees tos, kas atturas no balsoschanas. Balsoschanas isnahkums sefochs: par steidsamibu nodotas 62 balsis, pret steidsamibu 42 un atturejuschas 9. Tä tad steidsamiba peenemta. Wahrds peeder pee leetas todola weenam no parakstitajeem. Wahrds Pabehrsam.

J. Vabeļrīšs (latgaleešu semneku partija): No mums eefneegtiā interpelazija ir pamatota un tadehl es publeschos schoš faktus plaščaki apgaismot. Interpelazijā galwenām kahrām teef usšwehrtas 4 leetas: muišču zentru atstahščana bijuščeeem ihpaščneekēem, neatfawinamo normu atstahščana 100 hektaru leelumā, muiščas semju pahrdosčana pehz agrarlikuma spēhķā nahščhanas un meščfaimneezibu leetas.

Ras sħmejas us muišču zentru atstahščanu, tad jafaka, ka Latgaleē pehdejā laikā ir nowehrots tas, ka muišču zentri weens pehz otra teef atstahči bijuščeeem muišču ihpaščneekēem. Tā, peemehram, Wiščku muišča ar zentru, kura no zentralās semes eerihzibas komitejas tila peefščirta Daugawpils aprinkā laufšaimneezibas beedribai, tagad beedribai ir atnenta un atnenta ar to noluhfu, lai leelā Wiščku muiščas zentrā eefehdinatu bijuščo muiščas ihpaščneeku Moli. Jaatšimē, ka zentralā semes eerihzibas komiteja wehl agraf Molim bija eerahdijusi solwarku, pušmuišču, netahlu no muiščas zentra, kura apwesta ar robešču, un patš Molis peenehmis strahdneekus, fas ir wajadšigi semes apstrahdaščanai. Bet tad ir raduščees apstahķli, kuri mums naw saprotami un kuri ir spēedušči zentralo semes eerihzibas komiteja ar waldibas preefščstahwi, to pašču semkopibas ministri, agraf lehmumu grošit un tā, ka muiščas zentrs jaatnem laufšaimneezibas beedribai un janodod bijuščam muiščas ihpaščneekam. (Samuels no weetas: „Par to japateizas Turkopula fungam!“). Samuela funks leef preefščhā man par to pateiktees Turkopula fungam. Ja, pateesi, pateizibu winsch ir pelnuijis. Man ir sinams, ka Molis atbrauzis nesen no Polijas, ir apmeklejis muhfu kristigo semneeku faweenibas lideri Trašuna fungu. Tad Trašuna funks ir šarunajees ar Turkopula fungu un tas ir pulejees leetu nostahdit tā, ka laufšaimneezibas beedriba tiftu israidita no Wiščku muiščas zentra. Molis, atbrauzis no Polijas, bijis loti dusmigs, ka muiščas zentrs peefščirts laufšaimneezibas beedribai. Winsch leelijeēs, braukdams us Rīgu: „Es nescheļošču miljonus, bet muiščas zentru atdabusču atpafal“. Waj tur tee miljoni ir nehmušči wirsu waj lahdš zits apstahķlis waj aprehķins, to es nesinu, bet ir fakts, ka semes eerihzibas komiteja ir iraidijusi no muiščas laufšaimneezibas beedribu, fas jau eerihkojuseēs us dšhwi, šakufi darbus un fas jau ir eeguldijusi muiščhā lihds 100.000 rbl. kapitāla. Us ko tas išeet? Tas išeet us to, lai muiščas zentrs tiftu atstahčis bijuščam muiščneekam. Wef ši Wiščku muiščas zentra man ir sinams, ka Kolupa pagastā bijuščam Dubnas muiščas ihpaščneekam, kura muišča pahrfneeds wairaf nekā 300 hektaru, teef atstahčis muiščas zentrs. Tāpat muiščas zentrs teef atstahčis Kolupa muiščas ihpaščneekam grafam Plater-Sibergam. Tāpat ir sinams, ka Jesupinowas muišča Jasmuiščas pagastā teef atstahča bijuščam ihpaščneekam; tad teef atstahča Konstantinowas muišča Dagdas pagastā un Ludses aprinkē Sarkanmuišču un dauds zitas muiščas. Ja tā sistematiski teef atstahči muišču zentri bijuščeeem muišču ihpaščneekēem, tad janahf peeflehdšeena, ka ne tikai no weetejo waldibas eerednu pušes, bet ari no paščas waldibas pušes ir tendenze muiščneekus pabalstīt, pabalstīt to politiku, lai muišču zentri paliftu bijuščeeem muišču ihpaščneekēem. Ta leeta buhtu wehl daudšmas šaprotama tad, ja pee muiščam nebuhtu pušmuišču-solwerku, kuras waretu tift eerahditas bijuščeeem muiščneekēem. Bet leeta ir ta, ka gandrihš katrā no mineteem gadijumeem ir pušmuiščas-solwerki, kurus loti labi waretu eerahdit bijuščeeem muiščneekēem, bet nelaimē ir ta, ka tās sol-

werkas ir wahjafi nostahditas un tajâ muischneeks nejutifees par muischneeku, bet winam buhs jastrahdâ un, warbuht, winsch buhs nowests tahdâ stahwofli, ka tâs folwerkas winam buhs drihsâ laikâ jalitwidê. Waretu wehl zelt eerunas, ka schie muischu zentri teef atstahti fasina ar weetejam semes eerihzibas komitejam, waj pagasta padomem, waj wispahrigi fasina ar weetejeem semneefeem. Es konstateju, ka tahdas fasinas ar weetejeem semneefeem naw bijuschas neweenâ gadijumâ. Kad mehs apspreedam agrarlikumu, tad leelu wehribu peegreesam schie muischu zentreem. Likumâ ir fazits, ka neatfawinamâ norma naw faistita ar muischu zentreem. (Antons no weetas: „Zentrus muischneefeem!“). Juhš, Antona kungs, kâ jurists, warbuht, wareet saprast, ko tas nostimê. Ja juhš newareet to saprast, tad juhš eseet loti flits jurists. (Bauers no weetas: „Wajadseja zentrus nodot walsts rihziba!“). Mehš runasim tahlak par mescheem un tad juhš redsefeet, zil labuma ir no walsts rihzibas. Apspreedami agrarlikumu, mehš fazijam: ja muischneeks paleef muischas zentra, winsch tomehr paleef par muischneeku; tad winam rofâ paleef wara un ditfehana us apfahrtni. Un tagad mehš redsam, ka agrarleetas teef nostahditas tâ, ka muischneeki paleef zentros un faktisti wara paleef winu rofâs. Tahdas gribas Satwersmes Sapulzes wairakumam naw bijis, masakais no sawas frakzijas es waru teift, ka mums tahdas gribas nebija un tapehz mehš schodeen ustahjamees ar scho interpelaziju.

Bes schieem fainneeziſteem un ekonomiskeem aprehkineem te wajaga redset ari nazionalus aprehkinus. Kas tee muhsu, Latgales, muischneeki ir? Tee ir sweshtauteeschi, tee ir poli, tee ir kreewi un zitu ir masak nekâ polu. Un ja mehš atstahjam muischu zentros polu muischneekus, tad mehš nostiprinam polu stahwofli Latgalê. Mehš tatschu, fungi, sinam, ka fewischi pahrejas laikos poli loti intensiwu agitaziju wed par to, lai nostiprinatu sawus spehtus Latgalê, lai panahktu to, ka ar laiku waretu par Latgales peederibu schâ waj zitadi spreest. Ja mehš atstahjam zentrus polu muischneeku rofâs, tad pee robeschas mehš zelam polu muischneeku zeetofschaus, no kureenes winus wehlat buhs gruhiti issift. Tapehz Satwersmes Sapulzei ir jacenes schai sehde saws stahwoflis, kas reisi par wisam reisem nostaidrotu jautajumu par muischu zentru atstahschanu bijuscheem muischu ihpafschneefeem.

Dra leeta, kuru mehš interpelazijâ uswehrâm ir ta, ka muischu ihpafschneefeem teef atstahta neatfawinata semes norma 100 hektaru leelumâ, tad kad muischas platiba sneedsas pahri par 300 hektareem. Tahdi gadijumi ir wairaki. 100 hektaru atstahts Konstantinowas muischai, kuru es peemineju; tas pats ir isdarits ar Sarkanu muischu Ludes aprinki. Tahds pat gadijums ir ar weenu pasihstamu muischneeku Siltschewitschu, kuras ari atstahta muischa ar neatfawinamo normu 100 hektaru leelumâ. Jaalshimê weena parahdiba, ka muischu zentri teef atstahti us wislabakas semes. Ir gadijumi, ka neatfawinamâs semes robeschas teef isgreestas zilzatos ar to nodomu, lai labakâ seme tiktu peeschirta muischai un flitakâ atdalita nost, kuru waretu peeschirt semneefeem.

Treschais waizajums ir muischu semes pahrdofschana pehz agrarâ likuma spehtâ nahfschanas. Pa wisu 1920. gadu daudsi no muischneefeem bes waldibas atlaujas pahrdewa semi un bija notari, kuri slehdsâ lihgumus. Man tagad ir peenahfuschas sinas, ka Kolupa muischas ihpafschneeka pilnwarneeks pahrdewis muischu semi schini gadâ. Rahds notars noslehdjis

tikai „saprodašņaja“, kura atfihmeta ar datumu no 23. aprila 1914. gada. Bēš ņhaubam, ir loti gruhti pahrbaudit un peerahdit, ka pahrwedums naw likumigs, bet tee apstahli, ka ari tās personas, kuras tagad ņtaita ņewi par ņemes ihpaņhneekem un kuras tikai pehz jaunā gada ņahka runat, ka winās nopirkuņhās ņemi, leezina, ka ņhini leetā ir bijuņi wiltuņhana un nekaņ žits. Weens no teem ņemes pirzeem ir teiziņ ņahdam no pagasta darbineekem: „Ko tu gaidi, ka ņemes nepehrz? Tagad ir tahds pahrejas laiks, ir wal-diba, ir Latwija, bet war laiki mainitees, war atnaht žiti wal dneeki. Ja buhs rofās dokumentis, tad weenmehr buhņi ņaimneeks.“ Ari ņhis gadijums, ņhis ņaktis norahda, ka Kolupa muiņhās ņemes ihpahrdoņhana tagad, ka wiņas tās noņlehtās „saprodaņņajas“ un „kupiņhijas“ ir nelikumigas, un ka wal dibai ņhai ņinā buhtu jaņper ņoli, lai tahdas leetas nealkahrtotoņ un wainigās personas tiftu ņauktas pee atbildibas. Waldibai tās neliku-mibas wajag buht ņinamas. Kolupu pagasta pilņoni ir braukuņhi ar ņuh-dņibam pee teefleetu ministrijās, ir eefneeguņhi protestus pret tahdu walņis ņemes fonda ihpahrdoņhanu, bet no teefleetu ministra puņes naw lihds ņhim ņperti nekahdi ņoli, lai pee ņemes pahrdoņhanas un pirkņhanas wainigās personas, lai wainigee notari tiftu ņaukti pee atbildibas, lai wiņa ņhi leeta tiftu iņmekleta un lai ņhai leetai reiņ tiftu listis gals. Eņ runaju tikai par weenu Kolupu pagastu, kuruņ man loti labi paņihstams. Tahdas paņhās ņinas ir eenahkuņhās un tās ņinas wal dibai wajadsetu ņinat, par Waraklanu pagasta muiņhneeka Lamņera muiņhās ihpahrdoņhanu. Dauds delegažiju ir braukuņhās no Waraklaneem uņ Rigu, ir eefneegtas ņuhdņibas, bet muiņh-neeks Lamņers kā pahrdewis tās ņemes, tā pahrdoņd ari tagad. Tagad ari darba partijas žilweki, kuri tā maņgaja rofās agrarā jautajumā, neņpehs ņhini gadijumā rofās maņgat, un wineem buhs jaatņihstas, ka ari winu ņwehtais teefleetu ministrs zaur pirkņteem ņtatas uņ tām nelikumibam, kaņ noteek Latgalē un kahdas muiņhneeki ir nodarijuņhi pret ņemneekem. (Antonņ no weetas: „Kindsulis to ņwehtibu dewa“). Kindsulis to ņwehtibu naw dewis. To ir dewis Turkopula kungs un to ar leelu pateizibu ir ņanehmis Venuņa kungs. Eņ negribu pahrmest atņewiņhkeem ministreem, eņ te redsu wiņas wal dibas tendenzi pabalņtit ihlihgņhanas politiku ar muiņh-neekem.

Kas ņihmejas uņ meņha leetam, tad jau ņhodeen deputats Lin-dina kungs, runadams par ņemes peefņhriņhanu meņhu darbineekem, wiņ-pahrejos wilzeenos norahdija, ka meņhņini un meņhņaimneezibu darbineeki pee mums Latwijā wiņpahr ir uņ loti ņema pakahpeena. Un ja wiņpahr tas tā ir Latwijā, tad Latgalē ir jo ņewiņhi ņikti. No Daugawpils aprinka waldeņ jau wairakas reiņes tika eefuhtitas ņuhdņibas un daņhadi materiali ņemkopibas ministrijās meņha departamentam par tām kukuloņhanam, kahdas ir Daugawpils aprinka meņhņaimneezibas. Daugawpils meņhņaimneezibas pahrņinis Oņola kungs ir rihtojees tā, ka teem ņemneekem, kureem ir waja-dņigi materiali, tee materiali naw tikuņhi iņneegti, bet ir iņneegti teem, kam wini maņak wajadņigi. Peemehram Liņnas pagasta eedņihwotaji, kuri wiņu kara laiku ir ņahwejuņhi poņizijās, kuru mahjas galigi nopostitas un kuri tagad 4 gadu laikā jau ņehņh ņemlanās, ir greesuņhees pee meņhu pahrņina ar luhgunu pehz materiala iņneegņhanas, ņaprotams, peeleeņot ņlaht attee-zigoņ dokumentus, bet wineem wajadņigee materiali netika iņdoti, lai gan jaņaka, ka tahdi materiali meņhos bija. Kolupa pagastā meņha pahrņinis

Romenda, kurch fewi ſauzas par freewu un latwiſti nemaſ nerunâ, nemaht paraktit neweena papira, bet kufulnemeſhanâ wiſch nogahjis tiſ tahlu, ka deefin waj buhs žits, kaſ wiſu pahrspehtu. Marta mehneſi ſchiſ kungs iſfludinaja oſchu torgu, foku pahrdofchanu uſ torgeem; bet tad taſ tifa iſfludinats, tad radâs apſtahtli, furi ſpeeda to kungu meſchuſ pahrdot beſ torgeem. Mums gan ir ſinamſ, ka torgi teef atzelti ne tikaſ no Romenda kunga un meſchneeziſas eſtahdêſ, bet ari tahdâs eſtahdêſ, fur ir dariſchana ar ruhpneezibu. Tur ari torgi teef atzelti, bet par godu wal-dibai, par godu, jaſata, Satwerfmeſ Sapulzei, wainigâs perſonaſ teef nodotaſ profuraturai waj ſenatam, bet Romenda kungs beſkaunigi ſehſch ſawâ weetâ, nem kufuluſ un par atbildibu nedomâ. Newar buht, ka wal-diba par to nefa neſin, jo muhſu laiſtraktoſ taſ plaſchi apgaſmotaſ, tâpat eeſneegtaſ ſuhdſiſas ſemfopibaſ miniſtrijai, bet lihds paſchai pehdejai deenai wiſch ſehſch meſchu ſaimneeziſâ un pret wiſu naw ſperti nekahdi ſoli. Taſ patſ kungs paliziſ tiſ beſkaunigſ, ka liſa preekſchâ no weetejâm ſah-dſcham, kuraſ gribeja dabut meſchuſ ganibâſ, ſalaſit no katraſ gowſ pa 2 olam un no teliteſ pa weenai olai, ſlaht peeleeſot wehl kaſdu ſiweninu no katraſ ſahdſchaſ. Kad ſahdſchu eedſihwotaji to iſpilda, tad wiſch atlauj ganit meſchâ, beſ ſchaubam, par maſku, kâ taſ liſumâ ir paredſetſ. Tahdaſ ir leetaſ par meſchſaimneeziſibu Daugawpils aprinki. Eſ runaju par teem pagasteem, furi man tuwat un kuruſ eſ labaki pahrsinu, un no kureem eſmu ſanehmis ſuhdſiſas. Suhdſiſas ir taiſni pret aprinka meſchneeziſas pahrsini Oſola kungu. ſchiſ Oſola kungs marta mehneſi eegahjis paſinâſ ar muſiſchâſ ihpaſchneeku ſchachna kungu Wiſchuſu pagasta, kurch dſihwo Polija. Lihds tam laiſkam Oſola kungs atlahwa ari ſchachnaſ meſchu žirſt, bet kad ſchachna atbrauza no Polijaſ un apmekleja Oſola kungu, tad wiſch ſawu poliſtiku mainija un wairſ neatlahwa žirſt meſchu ſchachnaſ meſchâ, bet ſuhtija uſ kaiminu pagastu, fur naw priwatu meſchu, bet gan krona meſchi. Tahdaſ leetaſ ar meſcheem ir Daugawpils aprinki. Ne labat taſ leetaſ ſtahw Rehſekneſ aprinki. Rehſekneſ aprinka meſchſaimneeziſas pahrsiniſ ir kahds kungs Leitanaſ. Par ſcho kungu ir eenahſkuſchâſ wairataſ ſuhdſiſas, kuraſ no mums tifa nodotaſ ſemfopibaſ miniſtrijaſ meſchu departamentam un ari paſcham ſemfopibaſ miniſtrim. Par ſcho kungu ir eenahſkuſchâſ ſuhdſiſas wehlaſ, un weena no tâm ſuhdſiſam ir manâ rihziſâ. Suhdſaſ 4 ſemneeki, furi jau agraf ir iſgahjuſchi uſ weenſehtam un kureem naw ehku. ſchee ſemneeki greeſâſ pee Leitana kunga pehz buhwmaterialeem. Taſ ſuhtija uſ pagastu, lai dabû atteezigâſ apleezibaſ un lai atnahſot pehz trim deenam. Râ ſuhdſiſâ ir teiſtiſ, gadijaſ papreekſchu bagataſi, ar leeleeem kufuleem un teem tifa iſdotaſ meſchu materialſ pa 25 želmu katram, bet tee ſuhdſetaji, furi jau agraf bija peeteiſkuſcheeſ, dabuja katraſ pa 8 želmeem, lai gan pirmeeem nebija nekahdaſ wajaſiſibaſ pehz meſchu materialeem, bet pehdejeem naw ehku. Semneeki nowehrojuſchi, ka Leitana kungs ir tahdſ kungs, kurch ar maſeem kufuleem negrib nekahdu dariſchanu turet, winam wajaſ arweenu wairaf un tapehz ſemneeki ſawâſ ſuhdſiſbâſ ſafa, ka leelafu kufulu nehmeju kâ Leitana kungs newar buht Latwija.

ſchee materiali ir tee, furi ir lihds ſchim muhſu rokaſ. Bet muhſu awiſeſ, latgaleeſchu laiſtraktoſ, kuraſ par noſcheloſchanu balteeſchi nelaſa, tifa daudſ wairaf rakſitiſ, daudſ plaſchaki un ſuplakti materiali tifa ſneegti par daſchadâm nekahrſtibam.

Lihds ūhim laikam mehš neefam dširdejufchi, waj waldbiba ir nodomajufi un waj wina grib zelt ismesleschanas pret to. Mehš neginam, waj waldbiba ir nodomajufi mainit ūawu politiku ūemes un meūhu leetās. Tas mums naw ūinams. Bet paūchi fakti, kuruš es ūhe peewedu, ir tahdi, kuri kleeđi un par kureem klufet newar nedū Satwerfmes Sapulze, nedū ari pati waldbiba. Mehš atzeramees 19. septembri, kad tika peenemts agrarais likums — ūhi likuma pirmā dala. Tad ministru presidenta kungs uū ūhīs paūūas tribines teiza, ka waldbiba liks no ūawas puūes wiūuš ūhehuš, lai agrarais likums titu iūweūts dšihwē tahds, kahds wiūūch ir peenemts Satwerfmes Sapulzē, tahds, kà to wairakums ir gribejis. Waj tas ir iūdarits? Waj agrarā likuma dšihwē iūweūšana Latgalē ir faūlanota ar tautas wairakuma gribu? Nē! Wina ir faūlanota ar bagataku ūemneeku gribu, ar to ūemneeku gribu, kuri ir pirkufchi un wehl tagad grib eepirt leelakuš ūemes gabaluš un kuri pabalūta iūlihgūūhanu ar muifhneekem. Bet ar tautas wairakuma gribu, ūemneeziabas kà tahdas gribu agrarā likuma iūweūšanas dšihwē Latgalē nefaūlan. To peerahda augūhā peewestee fakti. Rā es jau agraf aiūrahdiju, ūheee fakti ir kleeđsoūchi. ūheee fakti ūabeedriūtuš darbineekuš atbaida no darba, ūheem darbineekeem apūtahjas rotas un wini negin, ko darit; pee wineem ūuhd uūtiziba ne tikai pret waldbibu, bet ari pret Satwerfmes Sapulzi, jo Satwerfmes Sapulzes likums peenemts tahds un dšihwē teef iūweūts zitadi. (Ralnifh no weetas: „Pret Rindūuli ari!“). Bet Rindūula wairaf kabinetā naw, Ralnina kungs. (J. Trafunš no weetas: „Jr!“). Warbuht, Trafuna kungs ir eedomajees ūewi turpmaū par ministru presidentu un ūin, waj ministru kabinetā Rindūulis ir waj naw. Ta ir zita leeta. Bet mehš ūinam to, ko mehš darām un ko runajām. (Antonš no weetas: „Jr gan!“). Rindūulis ir, beū ūhaubam, wiūūch naw miris. Bet joki pee malas! Peewestee fakti ir til kleeđsoūchi, kà Satwerfmes Sapulze wineem garam paeet newar, ka Satwerfmes Sapulzei ir leeta janostahda tà, ka waldbiba dod wiūdrihūatā laikā atbildi uū wiūeem ūheem jautajumeem, lai ta waldbibas atbilde noūkai=drotu, waj waldbiba peetureūees pee tagadejās politikas ūemes un meūhu jautajumos, waj winu greēūis ūemneekem par labu. No ta atkarafees tas, waj mehš waresim waldbibat uūlizet turpmaū darbibu waj nē. Tapehž muhūu luhgums ir peenemt muhūu iinterpelaziju.

Presidentš J. Š ū a ū ū ū e: Wahrds peeder Jesupam Trafunam.

J. Trafunš (darba partija): Rungi! Loti noūūehlojami, ka mehš Latgales leetas (Sauzeens no weetas: „Sajauzam!“) noūlauūamees ar maūafu uūmanibu, nekā tam pateefibā wajadūetu buht. Mehš, pahrrunadami Latgales leetas, labi noūmejamees, domadami, ka faktiūki Latgales ūtahwoūlis tahds ir, bet pateefibā tas tā naw. (Sauzeens no weetas: „Daudū trakafš!“). Tani laikā, kad Wiūsemē un Kursemē pateefham teef eefatnota demokratifka nazionali=walūtiūka ideja, tani laikā, kad pahrejā Latwijā dšihwe teef noorganifeta uū demokratifkeem pamateem, Latgalē noteef pawifam kaut kaš zits. Ne tikai zaur to, ka pahrwaldes organi ūrahda weenā, otrā weetā ūliktati, nekā agraf zara laikos ūrahdaja; ne tikai tas, ka muhūu pahrwaldes zentrs rihkojas tà, kà tas nebuhtu wajadūigs un nebuhtu peelaiūūams demokratifkā Latwijā, Latgalē ūtahwoūlis paleef nopeetnāfs wehl zaur to, ka reakzijas ūpedeens draud ari no ahreenes. Pehdejā laikā Latgale pahrwehrūūas par reakzijas mitefli, kur teef iūplatitas wiūdaūhadafās baumas.

Latgaleešči pašči ir nonahkušči tahdā nermosā stahwofli, ka pateesham negrib, baidas kertees pee radoschā darba, pee walsts nostiprināšanas darba. Wini gaida, ka kaut kas nahks no zitas puses un šchim baumam ir pamats. Mums ir eenahkuščas sinas, ka pehdejā laikā ir pahrwesti us Latgali wefeli 5 miljoni rublu, kas domati preekšč tam, lai Latgalē tiftu nodibinatas polifkas skolas, ka Latgalē tiftu iswesta agitazija par Latgales peeweenoschanu pee Polijas. Tagad pa Daugawpils aprinkti staigā weens, otrs kundsinšč, kursch weetejeem eedšihwotajeem stahsta, ka newajag wiš dibinat latgaleešču skolas, bet wajagot dibinat polu skolas, kas esot labatas un kulturelafas, ka ari Latwija ilgi nepastahweschot, wina tiffchot peeweenota zitur, bet Polija arween augot un ta buhščot nahkloschā swaigsne — tapehz pee tās buhtu japeecturaš. Ne tika tur, Daugawpils apwidū, teef iplatitas tahdas baumas — tahdas paščas baumas noteef wišzauri pee frontes joslā, tur naw peegreesta nopeetna wehriba, ka tur laudis tiftu nostahditi droščakā stahwofli, lai wini waretu stahteš pee radoscha darba. Baumas par leelineeku atnahščhanu ir tif stipri iplatitas Latgalē, ka no bailem eedšihwotaji neisleeto tās teefibas, ko wineem peeschkir demokratiska walsts eefahrtā. Tahds wiepahrīgi ir Latgales stahwofliš. Es domaju, ka demokratiska Latwijā mums fatrā sinā buhtu wairak jagahdā par winu, buhtu leelaka wehriba japeegreesch muhsu trefchaj mahfai, trefchaj swaigsnei — Latgalē.

Ar to wišpahri karakteriseju Latgales stahwofli. Tagad es pahreeschu us to, kas pašlaik stahw us deenas kahrtibas, t. i. us interpelaziju. Ra interpelazijai ir pamats wišpahri, skatotees no Latgales stahwofla, ka tahdu interpelaziju wareja eefneegt wišpahri Satwerfmes Sapulzes lozekli, tam es pilnīgi peepriftu, jo tās leetas, kas norišinajas Latgalē, noteef ne tā, ka tas buhtu wajadsiģš. Bet ka šcho interpelaziju eefneeds Latgales semneeku partija, tad man teescham ar smaideem janostatas us to, jo leeta, kas nemama nopeetni, ir nostahdita jozigi. Muhsu parlamentā lihds šchim ir bijušči daudsi un daschadi prezedenti, bet nebij neweena tahda, ka patš interpelants sewi interpelē. Es domaju, ka zaur to Rindsula kungs, kursch palikdams kabinetā, eefneeds interpelaziju, kas teef wehrsta pret kabinetu, paliks nemirsiģš. (Smeekli un applausi). Bet wišpahri par Latgales semneeku partiju... (Rindsulis no weetas: „Oho!“). Ko juhs, kungi, gribet? Juhs par meschu un semju leetam jau fen, 4 lihds 6 mehneschuš atpatat rakstijāt, juhs rakstijāt, bet pašči nefa nedarijāt; juhs pahrsinajāt Latgales leetas un wiš skatas us jums, ka juhs eseet tee, kam ir noteizoschā wara. Juhs redsejāt, kas Latgalē noteef, bet pašči nefa nedarijāt. Ko juhs taiset pahrmetus par to, kas ir no zentra apstiprinats? Man ir dokumentariski peerahdijumi, ka tahds no jums, kas grib tagad aiseet no kabinetā, bet es gan domaju, ka wiščch neaifees. (Smeekli), teefleetu ministrijas komisija, kura skata zauri wišus kontraktus u. t. t., apstiprina winus, sem protokoleem stahw Rindsula, tā ari zitu komisijas lozeklu latgaleešču parafsti. Tahdu rihzibu es newaru isprast. Kad juhs, kungi, bijāt aibraukuschi us Latgales kongresu, kuru sasauzāt taisni preekšč tam, lai attaisnotu sawu darbibu, jo juhs apsinajatees, ka juhs eseet tee, kam jadod atbildiba Latgalē, jo par jums ir nodewiš sawas balis wišleelalais wairums latgaleešču un no jums prasa, lai juhs kaut ko positifu daritu preekšč Latgales, — kad juhs us tureeni aibrauzāt, juhs sineet, ko ar jums tur darija, wišmas Rindsula kungs sin, ko ar winu tur darija. Waj juhs tur toreis teizāt to, ko mums šchodeen te Pabehrsa kungs stahstija?

Tur juhs par to nerunajāt, par to runaja tauta. Juhs toreis wišzauri aishweijāt waldibas darbibu, jo juhs sinajāt, ka pašči ešēet wainigi pee ta. Un tīfai weens no jums, pajokodamees un daschadus „fokufus“ taifidams, lai glahbtu šawu ahdu, eefneedsa resoluziju, kura pateesibā bij wehrsta pret to, ko juhs pašči bijāt strahdajuschi. Tas zitur, bes schaubam, newaretu notift, tas notifa wehl maš apgaismotā Latgalē, kur tahdas daschadas „schtu-kas“ war taifit. Rungi, juhs wišu laifu dseneet jokus ar Latgali. Ja Latgales jautajums te Satwerfmes Sapulzē ir nostahdits tahdā stahwofli, ka par winu šmejas, tad es šafu, ka juhs pee ta ešēet wainigi, jo juhs šawā laikā nedarijāt to darbu, ko jums wajadseja darit, ko uslika par peenahkumu Latgales tauta. Un lihds pašcham pehdejam laikam juhs to neeseet darijuschi. (Walsis no weetas: „Tagad juhs to dareit!“). Muhsu ir par maš, lai waretu to darit, un juhs jau pašči negribeet, ka mehš kaut ko daritu. (Trofknis un starpsauzeeni no latgaleescheem). Mehš runajam par Latgales leetam. Es tuhlin atbildeschu. Juhs, fungi, runajāt par to, ka tagad noteet muischu zentru peeschkirshana winu bijuscheem ihpašchneefem. Tas pateescham tā ir. To, ko Pabehrsa lungs stahstija par semkopibas ministra beedri, par Turkopula lungu, atteezibā us muischu zentru peeschkirshanu bijuscheem ihpašchneefem, to es sewischki gribetu pastrihpot. Bet nu es atkal prafu, kas ir wainigs no pašcha šahkuma. Wišpirms pee semes reformas isweschanas ir wainigs tas juhsu beedrs, kuru juhs pašči ešēet eewehlejuschī Satwerfmes Sapulzē. Juhs pašči ar šaweem weenpadsmitā numura kandidateem ešēet darijuschi un tagad taifēet leelu brehku par to, ko juhs ešēet padarijuschi. Šcho interpelaziju wehrchat pašči pret sewi. Wehl tahlaf. Kad šawā laikā bija runa par muischu zentreem un bija aifrahdits, ka tee war palikt mums par nopeetneem bubuleem, kas atbaiditu wišu tautu no darba un no pašchas semes reformas isweschanas, tad juhs balsojāt par teem un aifgahjāt kopā ar semneeku šaweenibu, jo tas jums bija wajadsigs. (Walsis no weetas: „Un par ko juhs balsojāt?“). Es balsoju pret zentru atstahschanu un par wišu muischu galigo likwideschanu. Tur, luht, bija ta kluhda, kuru juhs nodarijāt, kuru juhs tagad ne ar ko newareet islabot. Uri to interpelazijas dalu, kur eet runa par muischu zentreem, juhs wehrchat pašči pret sewi. Bet, fungi, es domaju, ka tā jums, tā wišai Satwerfmes Sapulzei ir šfaidrs, dehl ka juhs ešēet gahjuschi ar šcho interpelaziju. Waj Satwerfmes Sapulze war gaidit no jums kaut kahdus realus, noteiktus fokus, lai tiftu nowehrsts tas, kas minets interpelazijā? Waj tahdi šoli tiks šperti no jums? Es, wišmaf, fungi, tahdus no jums negaidu un štipri schaubos, waj juhs warefeet šchirtees ar šcho kabinetu! Juhs no wina newarefeet aifēet, jo ne til šen, kad gahja runa par jaunās waldibas radischanu, juhs bijāt pirmee, kas aifrahdija, ka ar kreiso špahrunu naw ko šapraštees, ka newarēs nazionalu koaliziju nodibinat un ka labakas waldibas par tagadejo newar atrast. Ta ir šfaidra leeziba un peerahdijums, ka nekahdas pahrgrošibas juhs newehlatees. Redstot šchodeen ministru presidentu tahdā šawadā smaidošā stahwofli, es wehl wairaf pahrlēezinajos, ka juhsu interpelazijai ir loti maš tahda noteikta pamata, wina naw domata nopeetni un tapehž teescham no winas neweens nebihstas. Juhs pateescham šcho leetu nopeetni neeseet domajuschī, juhs gribeet tīfai pajokotees par nopeetnām leetam. (Kindulis no weetas: „Zif jums gadu?“). Bet, fungi, weenreis, nekfatotees us juhsu šolijumeem, tauta šapratīs juhsu rihzibu, šapratīs juhsu weelā tipogra-

fijä drufatos platatus. Wina nahks pee prahta un fapratiss, fo juhs eseet pa fcho gadu padarijuschi. Es wehl reis atgahdinaschu täs fotografijas, kuras man jau reisi wajadseja jums zelt preekschä no fchi katedra. Almineet tikai, fo juhs eseet folijuschu un fo juhs fchai gadä eseet weikuschu. Rungi, juhs ar fcho interpelaziju neaptumfchofseet tautas galwas, un wina reisi fapratiss juhfu pateefos noluhfus un, nowehrtejusi juhfu darbus, atradis few jaunus zelus. (Applausi).

Presidentis J. Tschafste: Wahrds Lindinam.

R. Lindin sch (sozialdemofrats): Augstia fapulze! Te no dascheem runatajeem isteikta brihnischandäs, fa warejusi nahkt interpelazija no tam frakziam, kuras lihds schim atbalstijuschas waldibu ar wisu kruhti. Es domaju, fa interpelazija eefneegta nopeetni, un ja jau eefneeds interpelaziju tee, kas waldibu pabalstijuschu, tad jausskata stahwoflis par pahrat nopeetnu. Es gribu fazit, fa tee, kas interpelaziju eefneedsa, tee pee leetas stiprä mehrä ir wainigi. Wisa pagahntne ir wainiga pee tam, fa mehß esam nonahkuschu tahdä stahwofli, fa ari jums tagad ir jarunä. Kad pagahjuschä gadä nahza agrarais likums un no semkopibas ministrijas tika listis preekschä 450 pubrwetas un muischu zentri, tad weenigä partija, kura noteikti usstahjäs pret to un kura fazija, fa naw wajadfigs muischneefeeem atstahst semi, bija sozialdemofrati. Rapehz tad fa partija, kura sauzäs par latgaleeschu semneeku partiju, nepabalstija toreis sozialdemofratus? Rapehz mehß nonahzäm tahdä stahwofli, fa muischneefeeem teef atstahtas widejäs fainneeziabas? Rungi, tas bes fchaubam friht ari us jums. Tahlaf pazelas jautajums, kapehz neatfawinamo semi muischneefeeem eerahda waldiba, bet ne semes eerihziabas komitejas? Rapehz tad no juhfu pufes, tad mehß jautajumu pazehläm agrarleetu komissijä, gribedami darit speedeenu us waldibu, tad no juhfu pufes nepazehläs balsis par to, bet juhs noteikti usstahjatees, lai muischneefeeem neatfawinamäs dalas eerahda waldiba? Fa frakzija, kura schodeen interpelä, ir sinamä mehrä atbalstijusi un ari wehl tagad atbalsta waldibu. Tas, fo tehloja daschi runataji fewischki no darba partijäs, nepawisam: nepabalstija interpelaziju, bet tikai usbruka teem, kas interpelaziju eefneeguschu, tas man leef domat, fa darba partijai ir nepatihkami runat par interpelaziju. Ari Jesups Trafunis, kas grib aissstahwet un domä aissstahwet darba semneeziibu, ari tam bij jafala un jarunä par waj pret interpelaziju. (Sauzeens no sozialdemofrateem: „Winam jaapdomä!“) Es domaju, fa ari ne masaf Jesupäm Trafunam bij jarunä, jo no wina partijäs nem lihdsdalibu pee waldibas, kura war tagad darit to, fo grib. (Dr. P. Ralnin sch no weetas: „Darit brihnuma darbus!“) Es tagad pahreeschu pee jautajuma par muischu zentream. Likumä ir teifts, fa neatfawinamä dalä, widusfainneeziiba, neteef faisitita ar leelako fainneeziibu zentream, un likumä ir teifts, fa waldiba eerahda neatfawinamäs dalas. Waldiba ir weenojusfees un usdewusi to isdarit semkopibas ministrim un tas ir tahlaf pilnwarojs fawus apatschneefus. Te neeet runa par to, fa neatfawinamäs dalas neteef faisititas, ar muischu zentru, bet neatfawinamäs dalas wisas teef eerahditas ar mas isnehmumeem muischu zentros un teef eerahditas newis wideju semneeku fainneeziibu leelumos, bet leelakos, jo es nesinu tahdas semneeku fainneeziabas, kuras fastahw tikai no aramäs semes, bet muischneefeeem teef eerahditas pa leelakai dalai aramäs un usartäs semes, pee tam ar wisäm ehkam, tä fa bessemneefeeem nebuhs ehfu, fur apmestees, un tapehz teem jaapmetas muischu

nomalēs. Es nesen atpakaļ biju Valmeeras aprīnī un man ir jāfaka, ka wifur tur ir iaištītas neatfawīnamas dalas ar muišchu zentream. (Sauzeens pa labi: „Naw tainība!“) Tad, warbuht, weenā weetā ir īfnehmums. Valmeeras aprīnī tas ir uf wīfas līnijas, Leepajas aprīnī uf wīfas līnijas, tāpat ari zītos aprīnīkos. Es nesīnu muišchas ušfīlītīt, kuras neteek īaištītas ar leelīfaimneezībās zentru. Waldība eet wehl tahtla. Ne tīf kā eerahda muišchu zentrus, bet neilgu laīku atpakaļ farunā ar kahda laīkrakīta līhdīstrahdneeku. folīja, ka drihī wīfas muišchas ahrīsemneekēm atdoshot atpakaļ un atīstahshot, laī wīnī pašī tās brīhwi īspahrdod. Tahda sīna parahdījās awīšē un no semfopībās mīnīstra wīna atīfaukta naw. Tā tad te teek gatawots ušfīrdīfīnajums agrārīreformāī. (Sauzeens no weetas: „Sfīrdīfīna jau wīfu laīku!“) Tahla, līfumā par ruhīpneezībās eestahdem ir teīfīts, ka ruhīpneezībās eestahdes, kuras apīstrahda weetejōs produktus, strahda preekīsch weetejeem tīrgeem, teek atīfawīnatas. Waldība ar to nerekīfīnas un ruhīpneezībās eestahdes, atīfawīna maīf. Wīsmas pīrmaīs waldībās projēkīts bīj tahds, ka atīfawīnamas no dīfīrnawam tīfai tās, kurām ir weens gangīs. Es domaju, ka te runa war buht tīfai par kafejas dīfīrnawīnam, kuras tīfītu atīfawīnatas. Ir wairāf dīfīrnawās, kurām ir 4 gangī un wīnas pahīrīstrahda weetejōs produktus, bet wīnas neteek atīfawīnatas. Sagad wehl ir ļautajums, ko ļauz par gangeem. Par gangeem teek īafīlītītās daschdaschadaīs maīschīnu dalas, kas ir dīfīrnawās. Es peewedīschu daschus peemehrus. Sewīschīkī spēlītīs peemehrs ir Raunas dīfīrnawās. Raunas semfopībās beedribā greefās pee zentralās semēs eerīhīzībās komītejas jau rudēnī, laī wīnai peeīschīr Raunas dīfīrnawās. jo wīna tur grib eerīhīkot elekītrīfīku stāzīju, grib eerīhīkot fabrīku un ari īschāī beedribāī ar līhdīseklī, jo wīnu subīdē Raunas krahī-aīsdewu kafe. No zentralās semēs eerīhīzībās komītejas īschīs dīfīrnawās tīfā peeīschīrtās Raunas beedribāī. Bet kahds bīja pahīrīsteīgums, kad mehīnefchus pahīrīs atpakaļ eeradaīs Raunas beedribās preekīschīstahwīs un ļāzīja: tās dīfīrnawās teek nēmītas nost. Irīrahdas, ka semfopībās mīnīstrīs ir nahīzīs pee fīehdīseena, ka dīfīrnawās naw atīfawīnamas. Dīfīrnawam pateesībā ir tīfai dīwī gangī, treschāīs maīs gangīs, bet ir sīnōīs semfopībās mīnīstrīm, ka tur ēfot 4 gangī un tās 4. gangīs, pehīz weetejō sīnojuma, ušīstahdītīs p e h z agrārā līfuma īfnahīfchānas un ir tahds gangīs, kūrīsch nekad naw greefēes un nekad negreefīfēes. Bet semfopībās mīnīstrīs, nekātotees uf to, nahīza pee fīehdīseena, ka dīfīrnawās ļanōem beedribāī un ļaītdod bījūscham īhpāschneekam. Ja wehl peeprasītājī buhtu kahdī beēmīneekī un īschīkiru naīds leegtu waldībāī to prasībās īspīldīt, tad to waretu ļaprasīt, bet dīfīrnawās peeprasa īaimneekī, warbuht semīneeku ļaweenībās wīhri un tee greefchās gan telegrafīfīkī, gan ar telefonogramam pee waldībās, bet waldībāī paleek stīpra un nelōfama. Wajādīgīs atdot dīfīrnawās īhpāschneekam, kuras nekad naw zītu ko pahīrīstrahdajūschās, kā weetejōs produktus un nekad naw raīchojūschās preekīsch zīteem tīrgeem kā weetejeem, un dīfīrnawās tīfā nōnemītas weetejeem semīneekēm. Tahdī pašī gadījūmī ir nahīfūschī preekīschā ar muišchu zentream Rōnu pagastā. Ir muišcha, kuras zentīs wīfā pīlībā tīfā eerahdītīs bījūscham īhpāschneekam, pee kam wehl dīweem. Muišchāī ir pīls, kura pagahījūschu gadu ir peeīschīrīta jau weetejāī pagasta padōmēī. Pagasta padōme tur ir eeguldījūfī no 15 līhdī 20 tuhīstōfchī rublu, laī ušīlabotu pīlī un eerīhīkotu skōlu. Skōla jau wesēlu gadu ir pastāļweejūfī un kas noteek? Waldība nōnem pagastam pīlī un nodod īhpāschneekam. Un te

brauz atfal no pagasta newis bessenneeki, ne ari kaut kahdi sozialdemokrati, bet brauz weenfahrschi, ja patihl, pelelee baroni, brauz tee, kas pagasta padome preefschgalã un wineem neflauša, wini kategoriski teef atraiditi. Tahds patš gadijums bija Brinku pagastã. Tur peeprasa weetejã padome neleelu ehku, 9 istabas, kuras wajadšigãš preefsch pagasta waldeš. To peeškir pagasta semes eerihzibas komiteja un aprinku semes eerihzibas komiteja un papirs nahf us zentralo semes eerihzibas komiteju. Bijuschais ihpafschneekš, to dabujis sinat, weikli raksta kahdu rakstu us semkopibas ministriju un semkopibas ministrija usdod aprinka inspektoram raudstiees us to un pagastam teef teiktš, ka winam ta ehka teef nonemta nost. Pagastam teef eerahditš frogs, kur ir 3 istabas, kursch praša leelaku remontu, apmehram us 30.000 rbf. Tãš naudas pagastam naw. Tee luhds kaut us weenu gadu telpãš peeškir. Zentralã semes eerihzibas komiteja, zif tas stahw winaš warã, peeškir telpãš pagastam, bet waj semkopibas ministrija atlaus waj nẽ, tas wehl jautajums. Tagad Wirkenu muišcha. Wirkenu muišcha ir darijuš zentralai eerihzibas komitejai leelas galwas fahpes. (N. Alberings no weetas: „Tikai juhsu waina!“). Tur ir lemts kahdas desmit reifes un ir nolemis stary zitu un pašchã fahumã, ka Wirkenu muišchã teef atstahšs kulturels zentrs, kur warẽs eerihfot skolu waj ko zitu tamlihdšgu. Bet nefstatotees us to, tur tã waj zitadi atrodãš barona pilnwarneekš un tas aishnem zentru. Tagad skolai peegreestas daschãš ehkãš no zentra, bet seme eerahdita prom no zentra. Bijuscham ihpafschneekam dots kulturelais zentrs. Dots 110 puhrweetas aramsemes. („Alberings: Es sinu, juhs nefineet!“). Tad nahzeet juhs un fakteet, ka tas tã naw. Wiša seme, wišs auglu dahrsš, wišãš plawas teef peeškirtaš bijuscham ihpafschneekam un atnemtas skolai. Leeta tahda, ka turpat blakus stahw bessenneeki, kareiwji, invalidi, kuri newar dabut semi, tadehl, ka naw eespehjams iželt ahrã bijuschã ihpafschneeka pilnwarneekus. Kas atteezas us ruhpnenezibas eestahdem, tad jafata sekofchais: ka daschãš ruhpnenezibas eestahdeš, peemehram, dsirnawas, kurãm ir diwi gangi un kuras wajadsetu atfawinat, newar atfawinat tapehž, ka winaš teef eerindotas neatfawinamãš dakãš. Tãš paleef ihpafschneekam. Ur schahdu wal-dibas rihkofchanoš mehš nonahšfim komiskã stahwolli. Rats masakš ruhpnenezibas pašahkums, kuras ihpafschneekš naw peelizis ne masakãš puhles, fazifim podiku pagatawotawa jeb blodinu taišitawa, kuru buhs ufzehlis ilg-gadigš rentneekš, teef atstahšs bijuscham ihpafschneekam, jo wal-diba tã grib. Tã ihpafschneekš pret fawu gribu paleef par blodneeku, podneeku. Bet tas wehl naw wišs. Pehž likuma wal-dibai wajadseja atfawinat lihds ar semi ari inwentaru tam fainneezibam, kuras neturpina fainneekot. Deemschehl schi inwentara israhdas Latwijã tik mas, ka daschos aprinkos wina gandrihs naw un daschos ir tikai kahds simts galwu. Wišs tas inwentars tã waj zitadi ir iskusis. Kur winsch tagad ir palizis? Par to es dauds nesinu, ir tikai daschãš sinas, kuras eenahf un kuras leef domat kautko fewischku. Wij gadijumi Leepajas aprinki, tad zentralã semes eerihzibas komiteja tika dewušt trihs un ischetras un pat peežas telegramas aprinka inspektoram, ka tahdãš un tahdãš weetãš ir eerihfojamas walšts fainneezibas. Nefstatotees us to, tomehr semkopibas ministrijaš preefschstahwiš un rajona pahrsinis tãš weetas atstahja winu bijuschem ihpafschneekem, waj isdewa leelrentneekem, lai winu inwentars netiku atfawinatš. Tã tas bija ar wiratãm muišcham. Jafata, ka pašchã pehdejã brihdi turp isbrauzot isdewãš daschãš no tam

muischam un inwentaru isglaht, bet pahrejās muischas, daschas leelafās, tika atdotas leelrentneefem un wīnu inwentars netifa atfawinatš. Rā tas noteef, par to es peewediſchu weenu masu peemehru, kuru es waru peerahdit ar leezineefu. Rahds no bijuſcheem leelrentneefem — arendatoreem, nefinadams ar ko winam darisšana, walſirdigi ſtahtija ſekoſcho: „Es eefahrtoju preeſch ſawa prinzipala muiſchu, dahrsus un wiſus ſiwju dihkus. Par to es tiku ſamaſfajis waldbibas eeredneem 15 lihds 20 tuhſtoſchus rublu un par to man muiſchas ihpaſchneeks ſamaſfaja 15 tuhſtoſchus rublu“. Ta ir weena maſa „ſcheſte“. Tagad iſrahdas, ka tas rajona pahrsinis, kura rajonā ſewiſchki dauds muiſchas palikuſchas leelrentneeku rokās, kahds Eſcheſe Leepajas aprinki, kad pee wina tika iſdarita rewiſtija, iſrahdijs, ka wiſch teecham darijis to, kas nenahfas. Tā, jaſata, no weenas puſes ſtrahdā deefgan plaſchos apmehros kufuli. Sino par kahdu rajona pahrsini, kuruſch ſawās mahjās ſawilzis pa ſcho gadu daschadas mantas ap pus miljona wehrtibā. Man leefas, tahdu buhs dauds. Waldiba uſ wiſu to ſkatas zaur pirkſteem. Wina naw eeintrefeta, lai tee rajona pahrsini tā nerihkotos. Mana pahrlieziba ir ta, ka wina ir eeintrefeta, lai taiſni tā rihkojas.

Tagad es wehl gribu atgreestees pee weena jautajuma, kas ſewiſchki interesēs Jesupu Traſunu. Teef aiſrahdits wehl par fonda ſemes pahrdofchanu pehz likuma ſpehla nahſchanaš un mahjas teecham teef pahrdotas. Starp zitu Walmeeraš aprinki mahjas nopirzis ſemes inſpektors Muriſcha kungs. Tad aprinki nopirkta Jaunā muiſcha. Tas wehl nefas, bet tagad ſata, ka pehz likuma iſnahſchanaš ari noteefot ſlepenas pirkſchanaš. Man ſahta kahds uſtizams zilweks, ka wiſch kahdu rihu nahfdams uſ ſawu darbu, ſatizis leelafu ſkaitu ſemneeku eebrauzeju, kuri ſtahtijufchi, ka gribot weenu muiſchu nopirkt. Wiſus ſche paſuhtijis kahds adwokats Lamsters un te wineem wajagot paraſtit daschus lihgumus un zemafas iſdarit. Wiſch gribejis ſchos zilwekus atrunat, bet tomehr to naw darijis. Wehlfat iſrahdijs, ka Lamſtera kungs deefgan plaſchi rihkojees un atklati jaſata no ſchi katedra, ka Lamſtera kungs ir deefgan daudſas muiſchas iſpahrdewis un taiſni pehz agrarlikuma ſpehla nahſchanaš. Wehl nebuhtu tahds kaunums, ja pahrdotu tās muiſchas un tās mahjas, kur zilweku naw eefſchā, bet pahrdod mahjas, kur ilggadigs rentneeks ir eefſchā un ſhogad pehz Jurgeem tas dabu ſinat, ka mahja pahrdota. Ra mahja tiks pahrdota, wiſch nefa naw dſirdejis, tāpat naw dſirdejis ari neweens no pagasta. Agrarlikumā ir teifts, ka wiſt tee luhgumi dehl mahju eepirkſchanaš apſtiprinaſchanaš ir jaeeſneeds lihds 1. aprilim, bet pee manis greeschas ap 15. aprili kahds un praſa waj eſot iſdewigi Walkas aprinki nopirkt mahjas. Es ſaku, ka tas naw eefpehjams, bet man atbild, ka tas eſot eefpehjams un tagad es gribu atkal Jesupam Traſunam praſit, waj, warbuht, wiſch ſin to zaurumu, pehz kura war pirt mahjas pret wiſeem likumeem. Es ſche apgalwoju, ka Benuſa kungs naw peeteekofchi uſmanigi rihkojees, naw bijis uſmanigs un daschas mahjas ir tikufchas pahrdotas kriminalā zelā (Sauzeeni no weetas: „Tās zaur peekto gangi eet!“). Ir wehl tahds gadijums, kas atteezas uſ wahzu koloniſteem. Wahzu koloniſteem teef eefſaitita ſeme, itin ka wini buhtu pirkufchi. Teefleetu ministrija ir weſela kaufse tahdu eepirkſchanaš lihgumu. Waj wini tiks waj netiks apſtiprinati, to gruhiti teift. Teefleetu ministrija, iſrahdijs, ir lihgumi, kur eepirkſchana ir noſlehgta 21. martā 21. gadā. Tahdas bij 5 leetas. Bet tad uſ to paſchu papiri rakſtits ar to paſchu tinti un paraſtits no teem

paſcheem paraſtitajeem, bija weens lihgums, kurſch noflehgts 18. gadâ. Uzimredſot, pehdejâ gadijumâ eepirzejs bijis gudrafs un uſraſtjijis, zitu datumu. Bet tas, kas bija uſraſtjijis 18. gadu, to Venuſa kungs, warbuht, apſtiprinâs. Tagad ir jaiſſafa „atſiniba“ teem wahzu deputateem, kuri ar miſſigu energi ju ſtrahdajuſchi, bijuſchi pat uſ mihtiau Apriku muiſchâ, kur agitejuſchi par to, lai wahzu koloniſti neweenu ſoli neiſeetu no tureenes, jo wini gahdaſchot par to, lai tee paliktu ſawâs weetas. Schee koloniſti ir eewesti no koloniſeſchauas beedribam un pehz likuma wineem ſeme nepeenahktoſ un jaſaka, ka ja wahzu deputati droſchu galwu apgalwoja to (Sauzeens no weetas: „Wini jau ſin, par ko galwo!“). tad jau laiſam wineem bij iſredſes to iſwest dſihwê. Starp zitu tur bij iſnahzis weens pahpratumſ, jo 2 waj 3 koloniſti bij iſlikti un tas bij ſazehlis tahdas galwas ſahpes kâ wahzu deputateem, tâ weetejeem koloniſteem, ka wini wehl tagad naw apmeerinati. Ur ſemes reformu teef daritas tiſ miſſigas nebuſchanaſ un tiſ plaſchi noſeegumi, ka mehſ teefſcham newaram tam jautajumam paect weenaldſigi garam. Mums te ir ſahper ſchahdi waj zitadi ſoli. Man te ſino no kahda pagasta, ka kad miniſtru preſidentſ Ulmaniſ apbraukajiſ pagastu, tad winſch teizis, ka tee, kas ſemi nedod beſſemneekem, ir ſozialdemokrati (Sauzeens par labi: „Pareifi!“) Ut, pareifi, ja?! Nu ſakeet, eſ wiſu waretu ſagaidit, bet ta, ka juhſ ſakeet, ka tas ir pareifi — atwainojoſ par iſteizeenu — ta ir neſauniba. Sozialdemokrati eſot tee, kas beſſemneekuſ niſhtot. Uſſrahditiſ uſ ſozialdemokratu, Lahtſchplehſcha ardena kawaleeri, Zelmu, ka winſch eſot iſmetiſ no winam peeſchkirtâs ſemes kahdu ſwejneezinu — tas bija iſtaiftiſ kahdâ ſchurnalâ uſ paſtellejumu, ka Zelmſ met ar kahju ſcho ſwejneeku ahra. — Man ſaka te: no kahda pagasta? Eſ dabuſchu leezineekuſ, kas peerahdiſ. Eſ gribu uſſwehrt ſekofcho, ka leeta ir pawiſam zitada. Ir pareifi, ka projektejot planu ir eemehrita tai gabalâ, kurſch peeſchkirtiſ Zelman, ſwejneeku ſaimneeziba 2 hektaru leelumâ. Scho ſwejneeku ſaimneezibu wehl neweens naw peepraſijis un naw ari ſinamſ, kam winu ſemes eerihzibas komiteja eerahdiſ. Schi ſwejneeku ſaimneeziba ir wehlaſ iſtrihpota un winas iſtrihpotajiſ ir bijis nekaſ zitiſ kâ Janſona kungs. Zelmu par to wainot newar, jo winſch neſinaja, ka tahda ſaimneeziba ir bijuſt winam peeſchkirtâ gabalâ eemehrota un pehz tam no kartes nodſehſta. Eſ domaju, ka te newar tahdu panehmeenu leetot.

Tagad, kas atteezas uſ Latgali, tad Latgaleſ leetas ſtahw wehl behdigaki, nekâ te Pabehrſa kungs runaja. Tur ir tahdi muiſchneeki, kureem nahkaſ 100 hektaru ſemes un wehl zentri. Tahdu, kam nahkaſ 50 hektari, ir maſ. Ur wahrdu ſakot, tur ir tahds ſtahwofliſ, ka teef eerahditi 100 hektari aramas ſemes muiſchneekem ar wiſam ehkam. Kur toſ latgaleeſchuſ liſiſ? Weenreiſ bija tendenze no paſcheem latgaleeſcheem, toſ ſuhitiſ ahra. Waj ta ir walſtiſka politika Latgalê, kur 30% eedſihwotaju pa dalai koloniſti, wa dalai muhſu walſtij ſinamâ mehrâ naidigi elementi. No tureenes wehl teef ſuhitiſ ahra latweeſchi. Winuſ ſuhitiſ projam, lai muiſchneekem waretu eerahdit tiſ leeluſ ſemes gabaluſ. Ko tagad lai weetejee ſemneeki ſaka? Un weetejee ſemneeki tur ſemes nedabuſ. Wini ſehſch uſ 1½ deſetinaſ un muiſchneekem teef eerahditi leelee zentri. Jaſaka wiſpahrigi, ka Latgalei muhſu waldbiba pawiſam maſ wehribas peegreeſch un ja wareja Rindſula partija tiſ ilgi ſehdet waldbibâ, taſ ir augſtakâ mehrâ leela noſeedsiba, tadehl ka waldbiba naw preeſch Latgaleſ itim neka darijuſi. Weenreiſ pazehlaſ jautajumuſ, waj nebuhtu pareiſaki, ja Latgale tiſtu tâ waj zitadaki ſaiſtita ar

pahrejo Latwiju un lai biskapa sehdeklis tiftu pahrnešs us Rigu. To daschi latgaleefchi peeprafija, bet waldbiba wineem atbildeja, ka tas newar notift, lai wini mefle zitur patwehrumu. Bet kapeh3? Kas ir tee par fchehrfchleem, ka waldbiba newar Latgali faiftit ar pahrejo Latwiju? Waj tas buhtu bijis preefch dascheem kungeem patihfami waj nepatihfami, bet man jafafa, ka peh3 tas noteiktas konfekwenzes, tur naht ar wiseem fpehkeem bijufcheem ihpafchneekeem un baroneem pretim un ka Latgales biskapa sehdeklis newar tift cerahdits Rigā, man leefas, ka te buhtu jausstahda newis tahda interpelazija, ka usstahda latgaleefchi, bet tahda: waj augstai fapulzei ir finams, ka dascham partijam waj perfonam pastahw flepsens lihgums ar minoritatem un ja tas ir sinams, tad ko wina ir nodomajufi darit, lai to isjauktu. Es, weens no tas augstas fapulzes lozekkeem, waru atbildet fefofchi (Klihwē no weetas: „Sestdeenas fwehtifchana!“). Kas atteezas us festdeenas fwehtifchana, tad tas bija ne wairaf, ne mafaf ka jofs. (Jautriba). Tagad es gribu atbildet us to jautajumu fefofchi (Breedis no weetas: „Waj tagad ari jofi teef taifti?“). Us fcho jautajumu mehš waretu atbildet fefofchi, ka fozialdemokratija daris wifu, lai fchis lihgums fchā waj zitadi tiftu farauts un ja ari juhs, latgaleefchi, efaf nahkufchi pee ta flehdseena, par fo es finamā mehrā fchaubos, ka tas lihgums ir japahrtrauz, tad tas ir jadara drihs, mehš newaram laift Latwiju ispahrdot. Mehš newaram peelaišt, ka Latwijā teef iswesta ar wahrdeem flala agrarā reforma, bet dšihwē teef iswests maf tas no reformas, tur daubs fas pahri nepaleef. Tapeh3 man leefas, ka peh3 fchi jautajuma ir janahf nahkofcham jautajumam: waj ir eefpehjams Satwerfmes Sapulzei atrasti zituss zelus, lai waretu fastahdit tahdu waldbibu, kura naw fpehjiga balstitees un kura ari nebalstas us minoritatem, nebalstas us minoritatem tapeh3, ka minoritates augstakā mehrā ir eeinteresetas, lai muhsu agrarā reforma tiftu aptureta. (Klihwē no weetas: „Rad juhs nodalifatees no komunisteem, tad tas buhs eefpehjams!“). Us to es jums, Klihwēs kungs, atbildeschu, ka wispirms juhs nodalatees no baroneem un nojauzeet katru tiftu atpafaleefchana. Mehš no komunisteem ari efam fen nodalijufchees un mums ar komunisteem naw nefa kopeja. Es negribu runat te par to, ka juhs domafeet par weenu otu partijas beedri, tas war buht. Bet es ari waru buht pahrleezinats, ka juhsu partijā ir tahdi beedri, kuri ir tihrafinigi baroni (Smeecli). Waj juhs par teem atbildat? Bet fas atteezas us muhsu frakziju un partiju, tad jafafa, ka tas ir norobefchofufchās, bet fas maf fo palihds, ja juhs negribeet pahrraut faites, fas jums ir ar minoritatem un kamehr tas tā pastahwēs, tikmehr naw fo zeret, ka Latwija war atfelt. Juhs dareet to pafchu, fo dara komunifii. Wini wed eefschā naudū un isplata lapinas, lai fajeltu nemeerus, bet juhs dodeet nemeereem pamatus. Ko lai dara zilweki Wikenu muifchā? Ko lai dara tee, kuri atrodas wairafas weetas Waltas aprinki sem egles? Un ko lai dara tee massemneefi Latgalē, kureem fonda seme neteel dota? Juhs, kungi, ne tilai to naidu fehjeet pret Latwiju sematās fchkirās, bet ari augstakās. To rahda fefofchais: kapeh3 latgaleefchi eefneedsa interpelaziju? Fas jautajums jau iszehlās Daugawpils laufkaimneeku beedribas dehl, kurā eeeet Latgales inteligenze. Wina peeprafija muifchu un peeprafija semkopibas ministrijai lihdselkus, bet semkopibas ministrija tos naw dewufi. Tad minetā beedriba dabujufi 120.000 rbl. naudas un semes gabalā eefehjufi fehllu, uskopufi kofus u. t. t. Bet waldbiba iszet winu no fchis mahjas laukā. Es esmu pahrleezinats, ka

wini nees pee komunisteem, bet gan ees pee kahdeem ziteem un tas natw ta peelaishams. Samdehl man leekas, ka schi augsta sapulze ka weens wihrs balsos par interpelaziju un winai ir jabalso, ja wina grib, lai Latwija neteel ispahrdota. (Applausi pa freisi).

Presidentis J. S i c h a k s t e: Wahrds Jr. Trafunam.

Jr. Trafunas (Latgales kristigo semneeku saweeniba): Jums, mani fungi, wiseem leels brihnums, ka nu reis latgaleeschi sawa starpä plehschas. Bet ta ir parasta leeta. Juhs, balteeschi, tatschu pastahwigi un aisween plehschatees sawa starpä un naw nekahds brihnums, ja ari latgaleeschu starpä ir domu starpibas. Ka nahza interpelazija, ka wina wareja nahkt, tur naw nekahds brihnums, jo pateescham Latgalē loti dauds tahdu leetu, par furam jau sen buhtu warejuschas nahkt interpelazijas. Winas wareja nahkt isglitibas leeta un skolu leeta, par administratiwam padarishanam, par nefahrtibam no karawihreem, tapat par agraram leetam u. t. t. Pat nesen wehl notika Wilanu meesta tahds notifikums, tahds neweenā nofahrtotā walsti naw peelaishams. Bet, mani fungi, brihnums ir tikai tas, ka tahdu neisbewigu interpelaziju, kahda schodeen ir eefneegta, es tomehr nebiju zerejis sagaidit, jo newar tatschu eefneegi interpelaziju patš pret sewi. Nemsim muhsu likumu. Kas atteezas us muischu zentreem un us muischu semem, tad tur naw skaidras noteiktibas Likumā teiktš, ka bijuschuum muischu ihpachneekuum ir atstahjamas widejas šaimnezibas normas. Kas sihmejas us zentreem, ir teiktš, ka zentri war buht atšawinati. Ša tad wišas schis leetas nofahrtoschana ir aistahta zentralai semes eerihzibas komitejai. Zentralā semes eerihzibas komiteja noteiz, kura ir muischa, kura ir pušmuischa, kahds buhtu tas leelumš un norma, kas atstahjama ihpachneekam. Bet zentralā semes eerihzibas komitejā ir tatschu pašchi interpelanti no Latgales semneeku partijās, kur wini pašchi par tam leetam spreesch, un ja tagad eefneeds interpelaziju, tad pateescham es to nefaprotu. Tapat nemsim otru gadijumu, kas pateescham ir faktš, ka daschi ir mehginajuschu — un to mehš nedrihstam nekad peelaist, ja mehš agraro reformu, tā šakot, gribam pamatigi un šahrtigi isweht zauri, — eepirkt semi nelikumigā zelā, notaišot dokumentus, ša freewišt to šauz „заднимъ числомъ“. Šos wajaga pahrbaudit. Bet, mani fungi, wiši dokumenti par semes piršchanu nah eefschā Latgales leetu departamentā un Rindsula kungs dod sawu atšauktmi, waj wišsch tam peefriht waj nē (Rindsulis no weetas: „Kur tas ir bijis?“). Es, Rindsula kungs, no jums pašcheem to dsirdeju, ka teesleetu ministrija pee jums greeschas pehz atšauktmes, (Šauzeens no weetas: „Pilnigi pareisi!“). Ša tad, mani fungi, juhs eefneedsset interpelaziju pašchi pret sewi. Es brihnoš, kapehz juhs pee zitām leetam neefneedsset interpelaziju, psemehram, pee isglitibas leetas. Es patš biju isglitibas ministrija un man teiza, ka Latgales leetu departamentam ir atwehletas šinamas sumas preefch skolotaju seminara atwehřchanas. Bet Latgales leetu departaments to negribeja darit. Es tizu pilnigi, ka Latgales leetu departaments newar paspeht wišas leetas nofahrtot, bet tapehz wnam newajadsetu tās leetas aiskawet, winam wajadsetu Latgales leetu nofahrtoschana weizinat. Juhs pašchi neefset dauds ko darijuschu, ko wajadseja un wareja un nu nahzet preefchā ar interpelaziju. Ar scho interpelaziju juhs gribeet uslabot sawu šabrukuschu stahwolli, kas pilnigi šaprotams pehz ta, kad iskritāt zauri juhsu partijas kongresā Rehřeknē. Bet lai leetu uslabotu, jums wajadseja preefch

interpelazijas īswehletees žitadu tematu un to juhs warejāt atrast. Juhš ņhai interpelazijā runajat un uņstahjatees par ņemneekem un ņemneeku apgahdāņhanu ar ņemi. Mani kungi, taš ir loti preezigi un patihkami, ka juhs ņho leetu atgahdineet. Bet juhs to atgahdineet ar wahrdeem, newiš ar darbeem. Juhš, mani kungi, paņakeet, ka d mehs te apņpreedām preeņņņliņumu par agraro liņumu, ka d agrarā liņumā tifa noteiņiš, ka jaundibinamāš ņaimneezibaš ir apgahdajamaš ar 22 hektareem ņemeš, ka d juhs nahžāt taņņhu ar preeņņliņumu, ka tika teem preeņņkirma ņeme, kureem ir maņat par 15 hektareem. Ta. ka d iņnaht, ka Kurņemē un Widņemē ņihņņemneeku nemaš nebuhs, te wini dabūs 22 hektaruš un juhs, kuri tā plahtatees ar Latgaleš ņemneeku aiņstahweņhanu, nahžāt preeņņhā ar preeņņliņumu, ka Latgalē ņeme teef preeņņkirta tika teem, kureem ir maņat par 15 hektareem. Beņ tam, mani kungi, ja eš nemaldoš — war buht, ka man ir peenahkuņņhaš nepareiņaš ņinaš — juhs paņchi, Rindņula kungs, bižāt klaht, ka d Ludņē bija apņpreede, un ka d tur noņpreeda Latgaleš ņemneekem preeņņkirt tika no 11 lihdi 15 hektareem ņemeš. Ka d juhs, Rindņula kungs, bižāt taš, kaš to aiņstahweja. Ka d jumš, Rindņula kungs, waja dņeja naht te preeņņhā ar interpelaziju un jautat, uš ka d liņuma pamata ir noņpreeņš Ludņeš apņpreedē apgahdat latgaleeņhu ņemneekuš tika ar 11 lihdi 15 hektareem, turpretim Kurņemē un Widņemē ir preeņpreesti 22 hektari. Mani kungi, taš ir taš juhņu zeņņh, pa kuru juhs eņeet gahjuņchi. Un juhs gribeet eeņneegt interpelaziju. Juhš iņrahdi jatees gan par ņemneeku aiņstahwetajeem ar wahrdeem, bet darboš bija kaš žiž. Beņ tam juhs, mani kungi, kuri ņastahdeet paņchi Latgaleš ņemeš eerihžibaš komiteju un kaš ņastahweet zentralāš ņemeš eerihžibaš komitejā ka lozekli, ka d juhs nenahžāt preeņņhā ar interpelaziju par to, ka ņhogad bija nodomatiš ka d Kurņemē 1000 Latgaleš ņaimem ņemi, bet tee iņbraukajāš uš Kurņemi un ņemi dabuja til 150 ņaimes. Ja juhs gribeet motiwet interpelaziju, ka d jumš wajaga zelt preeņņhā ari to, ka d juhs Latgalē teef muņņhu ņemeš ņadalitaš gabaloš no 11 lihdi 15 hektareem, kur muš ir peenemta norma uš 22 hektareem. Juhš gan gribeet parahdit no ņhi katedra, ka juhs eņeet tee gahdataji par ņemneekem. Juhš, mani kungi, til runajeet par weenu otru zentru, bet juhs jau eņeet taš zentrs. Ka d juhs tur to leetu nekustinajeet, kur wina taņņhu juhņu paņchu rofāš ir. Mani kungi, ka d mehs eeņneedņam interpelaziju, ka d mehs par ņawu interpelaziju atbildam, bet mehs jumš aiņrahdam, ka d ir bijuņchi tee motiwi juhņu interpelazijai, ka d winai ir bijuņchi pamati. Te muš ka d weenigaiš motiws tika peeweņš no Pabehrņa kunga, ka d pee maniš un Turkopula kunga eņot bižiš Moliš. Ja Pabehrņa kungs wehlaš to ņinat, ka d eš winam to pamatigi pateiņņhu. Moliš ir bižiš pee maniš un runajiš par ņemi un winņh ir težiš: „Mani kungi, ka d juhs mani ņweedeet ahrā aiņkrahga no tā m mahjam, kuraš manš tehws ir buhwejiš un kur eš eņmu dņimiš? Ja juhs negribeet ka d 10 deņetinaš, ka d 5 deņetinaš, bet atņstahjeet mani taš mahjāš, kur eš eņmu dņimiš.“ Bet eš taņņhu, mani kungi, Mola kungu noņuhtiju pee jumš uš zentralo ņemeš eerihžibaš komiteju un pee jumš winņh gahja un juhs nahzeet ar pahrmetumu pee muš. Waj winņh bija, Rindņula kungs, pee jumš, waj nē, par to eš neatbildu, jo eš neeņmu iņmekleņhanaš teefneņiš un neeņmu kontroleerš. Eš tika runaju fattuš, bet eš nekontrolēju, waj winņh pee jumš bija waj nebija. Ka d, kaš ņihmejaš uš teem miņhoneem waj tuhņtoņheem, par kureem Pabehrņa kungs

mums stahstija, bet nedewa nefahdus peerahdijumus. Warbuht, Pabehrsja fungam kaut kas ir stahstijis. Bet te wajaga faktus peewest. (Sauzeens no weetas: „Daugawpili stahstija“). Daugawpili stahstija? Rehlshas Rigā ari dauds ko stahsta. (Jautriba). Es nedomaju, ka tas ir Satwersmes Sapulzes lozeka zeenigi, palautees us kehkschu stahsteem. To par faktu newar saukt. Dā tad tā stahw ūhi leeta ar interpelaziju. Ko, taisnibu ūafot, ar ūcho interpelaziju ir wehlejusees panahht latgaleeschu semneeku partija Nē 11, to newar ūapraūt. Muhsu bloks labpraht par ūcho interpelaziju balsotu, jo mehš pateesi gribam, lai semneeki dabutu semi un to leetu es aihstahwu. Es aihstahwu ne tikai, lai muhsu semneeki dabutu tahdas desmit desetinas, bet dabutu 22 hektarus, kuri noteikti likumā, bet ko juhs, Nē 11, tur ihsti gribeet panahht ar juhsu interpelaziju, man tas nepawisam naw ūaprotams, jo pretlikumibu juhs neeseet peerahdijuschi. Juhs neeseet ari gahdajuschi par to, kas tagad noteek Latgalē ar zeematu ūadalishanu weensehtās un man wajadsjeja to eekstinat agrarkomisijsā. Tur zeemati teek ūadaliti tā, ka semneeki, kureem bija 12 desetinas, dabū tikai 5, un rodas jauni ūihsemneeki un buhdneeki, kas nedrihst buht. Tahdus pateesus, leetishkus faktus juhs neeseet aihrahdijuschi. Juhs gribeet ar ūawu interpelaziju pataihst tik demonstraziju. Tagad juhs, semneeku partija, gan eseet palikuschi droshchi, bet kur juhs bijāt agrā, tā juhs bijāt wifu laiku noteizeji par Latgali. Juhs bijāt tee leelee un mehš bijām tee masee. Un tad juhs eenahzāt Satwersmes Sapulzē tahdā wairumā, tad mehš, tee masee, zerejām us jums. Mehš pateizām, ka mehš efam tee masee un ka mehš waram jums tik palihdsēt un juhs eseet tee leelee un jums wajaga Latgales leetu weizinat, bet jums, mani fungi, bija, tā ūafot, azis un mutes aihseetas zeeti un juhs to Latgali bijāt aihmirjuschi un negribejāt redset un juhs tikai ūchodeen nahkat ar interpelaziju, kurai pamatotu motiwejumu nefahdi newar atraūt. Tapehž sawas frakzijas jeb bloka wahrdā es ūazischi, ka mehš labpraht balsotu par tahdu interpelaziju, kura buhs eefneegta tahdos jautajumos, kas aihstahw Latgales interefes; bet kur ta interpelazija naw pamatota, tur mums nefas zits neatleek, kā tikai atturetees.

Presidentis J. Tšakste: Ir eenahzis ūchahds preekschlikums:

„Luhds sehdi pahtraukt. Ihdj treschdeenai 25.“

Es lishu ūcho preekschlikumu us balsoshanu un luhdsu pazeltees tos, kas ir par to, lai sehdi pahtrauz. Uzimredstot majoritate. Sehde teek ūlehgta. Nahkoschā sehde buhs treschdeen plkst. 5. pehž pusdeenas.

(Sehdi ūlehds plkst. 11.55 nakti).

III. šefijas 27. šehde 25. maijā 1921. gadā

(Atklahta plkst. 5.45 pēc pusdeenas).

Patgalešču semneeku partijās interpelāzija par nelikumībam pēc agrārreformas īsweščanas Patgalē (debates turpināš).

Prezidents J. Ščakste: Satwerfmes Sapulzes šehde atklahta.

Deenas fahrtiba beš teem preeščmeteem, kuri wehl naw isbeigti pagah-
juščā šehdē, šefošča: agrārreformas likuma III. dala, likums par ihpaščumu
teesību peeteiščanu us kara laikā šawahštām mantam, teesnešču apstipri-
naščana amatoš, likums par pahrtīu un pusdeenam skolās, Satwerfmes
Sapulzes fahrtibaš rullā 80. panta papildinaščana, likums par awanšeeat,
walsts budžets par 1920. un 1921. gadu un Latwijās republitas šatwerfmes
likuma I. dala.

Atwalinajumus luhds šefošchee Satwerfmes Sapulzes ložeki: Liebtals
no 25. maija lihš 5. junijam. Šebildumu naw? J. Janšons no 25. maija
lihds 20. junijam. Šebildumu naw? Atwalinajumi tiks doti.

Tad no ministru kabineta ir eenahzis preeščlikums usnemt daščas
peršonas Latwijās pawalšneezibā par šewiščleem nopelneem. Šchis pro-
jekts janodod juridistai komišijai. Šebildumu naw? Peenemts. Tad ir no
ministru kabineta eenahzis preeščlikums Satwerfmes Sapulzes ložeklus
Dr. Fr. Menderi un Br. Kalniņu šaukt pee atbildibaš us 532. panta
III. punkta pamata — nododams Satwerfmes Sapulzes ložeklu leetu
išmekleščanas komišijai. Šebildumu naw? Peenemts.

Turpināšees debetes par interpelāziju. Wahrds peeder Rindsulim.

J. Rindsulis (Patgales semneeku partija): Augsti godatā šapulze:
Semes waizajums ir pamata waizajums preešč muhšu dšihweš eefahrtas
un walsts nostiprinaščanas, un tadehl tīf ruhpiģi un tīf usmanīgi katrs no
mums šekoja tam, lai agrarā reforma teef īšwesta dšihwē un lai pateeščam
wina teef šašlanota ne tīkai ar likumu, bet ari ar to garu, kas tīka eewešts
likumā. Likumā nebija eepšehjams paredset wišus šihkumus, tapehž zentralā
šemes eerihzibaš komiteja šawoš noteikumos un instrukzijās atšpogulo, papil-
dina un šašlano to likumu ar dšihwi, šihkumos norahdot to zeku, pa kuru
jaeet likuma dšihwē īšweščanai. Bet jašaka tomehr weens: tas ir šalts,
eewehrojot tagadešoš apstahklus agrarjautajumā, likums ir dauds radikals,
nekā tas teef īšwests dšihwē. Kad Satwerfmes Sapulze peenehja likumu,
tad wareja gaidit šo zitu: wareja gaidit, ka šchis likums buhš masat radikals,
bet dšihwē to īšwedis radikalaki; bet man jašonstatē, ka dšihwē mehš redšam
šaukto preteju. Likumu peenemdami mehš, warbuht, šazehlām ahršemēs leelu
ruhgtumu ar wina peenemščanu, bet dšihwē īšwedot to wehršč us labo

puši. Man newajaga jums, zeentee fungi un damas, atgahdinat, ka jeemu no semfopibas ministra bija dots rihkojums, ka polu pawalstneeku muischu pahremeschana walsts semes fonda pahtrauzama. Schis rihkojums gan bija atfaukts, bet weegli eedomatees, kahdu ruhgtumu un nepatihlamu eespaidu tas atstahja us eedsihwotajeem. Man jaaisrahda ari, ka neshatotees us likumu par neapstrahdatu semi, wehl pat maija weens otrs bijuschais ihpashneeks atgreeschas atpafat us sawu muischu un dabu atpafat semneekam isrenteto semi, lai gan rentneeki scho semi ir jau usaruschi un pat apsehjuschi. Buhtu jaatgahdina dauds tahdu gadijumu, bet par teem runas ziti, es tikai atsihmeschu un aisrahdischu, ka likums neteek iswefts dsihwé ta, ka to wehletos tee, kas balsoja par to likumu, un ka to wehletos muhsu frakzijo. Kad schis likums bija peenemts, weena otra gadijuma bija schaubas, bija bailes par to, ka schis likums Kursene waj Widseme war nest sinamu launumu tai sinā, ka schaja laikmeta gruhti buhs zeret us to, ka seme tiks peenahzigi un labi apstrahdata. Atteeziba us Latgali man jakonstatē tas, ka tur muischu inwentars ir wifs isputinatš. Muischneeki, kuri atnahluschi atpafat, newar stahtees pee darba, jo firgu, wajadsigo lopu, arllu, ezeschu truhkst. Bes schaubam, wifu to eegahdat tagad naw eephejams un tahda kahrtā winam ta seme buhtu janodod teem pascheem semneekeem, kuri ari tagad to apstrahda. Weens atsewischs gadijums spilgti raksturo tas atteezibas, kahdas teef iswesta dsihwé agrara reforma. Te es runaschu par to paschu Wischu muischu, par kuru jau eepreekschejee runataji pagahjuscha fehdē mineja. Scho muischu bija nospreests atstahst ka kulturass zentru, un zentralā semes eerihzibas komiteja prinzipā bija nolehmusi nodot winu Daugawpils apriksa laufshaimnezibas beedribai. Ta beedriba tuhli stahjās pee darba, lai iswestu dsihwé jau notaweto darbu. Darbs gahja labi un meerigi, bet kad aprila beigās atbrauza bijuschais muischas ihpashneeks, tad schee darbi tika leelā mehrā trauzeti. Bijuschā ihpashneeka eerashanās gan radija tahdus apstahklus, ka nebija eephejams weenoti turpinat darbu. Mums jasin, ka latgaleeschu mafa naw tik tahlu apsiniga, lai fatru reisi usstahtos pret nelikumigu rihzibu. Us winu tee 700 wehrdsibas gadi ir atstahjuschi loti leelu eespaidu. Latgales semneeks nespehj tik brihwi un swabadi rihkotees, winam naw droshibas usstahtees pret daschām nebuhschanam. Tamdehl ari bijuscheem ihpashneekeem rodas eepheja loti leelā mehrā trauzet beedribas darbu. Laufshaimnezibas beedriba leef zilwekeem eet no muischas ahrā, bet bijuschais ihpashneeks faka: „Es jums atkauju palikt un ganit pa wifu muischas platiibu.“ Tee laudis ari negahja no muischas ahrā, bet rihkōjās pehz bijuschā ihpashneeka atwehles un beedribai nebija eephejams kaut to darit, lai scho nowehrstu. Man paschlaif pee rokas un es jums, fungi, ja juhs tas interese, wareschu parahdit fotografiju, kur zuhkas canas pa to koku dahrsu, kusch tikko tika pahrdeshstits. Drihs tas pats bijuschais ihpashneeks atbrauzā us Rigu, lai dabutu atpafat muischu. Sche Riga bijuschā ihpashneeka labā wifs tika darits loti steidfigi. Steidfigi tika safaukta Latgales semes eerihzibas komitejas fehde. Par noscheloschanu ne es, ne otrs manas frakzijas beedrs, Swagulis, ne sozialdemokratu preekschshawis tai komissijas fehdē nebija. Es nesinu, warbuht, Lindina funks bija dabujis pasinojumu par to fehdi, bet mehš nebijām dabujuschi un tadehl ari nebijām tur eeraduschees, kad zentralā semes eerihzibas komiteja bija atzehlusi sawu eepreekschejo spreedumu par kulturela zentra eerihkoschanu Wischos. Bijuschais ihpashneeks dabu

atteezigos papirus un laischas us sawu muischu, fur jau drofschi fahf rih-
fotees. Drihs pehz tam nahf ari ofizielais papirs par zentra nodoschanu
winam. Ro lai mehš safam par weenfahrschu semneeku, furfch reds, fa
muischneeks atbrauz us muischu, dabu atpafal to paschu muischu, kura prin-
zipa jau bija nolemta beedribai, nefatotees us to, fa beedriba tur ir eegul-
dijusi sawus kapitalus un fa wina tur ir fahfusi strahdat. Somehr peeteef
muischneekam atbraukt us Rigu, tad jau nahf jauns spreedums un beedriba
teef isweesta no muischas, lai gan wina jau bija tur fahfusi faimneefot.
Mums, fas stahw us to, lai lifumiba buhtu pirmâ weela, mums, fewischki
atteeziba us Latgali, wajag eewehrot to, fa nedrihst buht tahdu pahrsieigumu,
tahdu leetu, fa tas ar Wisfchu leetu ir notizis.

Bet ne tikween Wisfchu leeta friht swara. Wisfchu muischas leeta ir
tik weena no ilustrazijam, fa tee darbi teef westi. Sa ir weena kehдите tani
waschu wirfnê. Runaja par ahrsemneekem, fa teem wajagot atstahf zentrus,
jo ahrfemes draudot. So paschu atteezinaja us Latwijas pawalstneekem.
Nedrihstot teem eerahdit masaf par 100 hektareem, lai gan pehz lifuma
teem peenahfotees 50 hektaru, tee esot latweefchu zilwefi. Ta tad wifem
ahrfemneekem fa ari Latwijas pawalstneekem teef pehz eespehjas eerahditi lee-
lati zentri. Se man weens otrs waretu aifrahdit, fa neefot dauds to zentru
eerahditi. Tas ir taisniba. Warbuht tikai 7 zentri. Bet ja agraf buhtu
par leetu runats, tad tas nebuhtu notizis. Mums ir no swara tas zelfch,
pa furu eet agrara reforma un ja winsch neet us to pusi, us furu bija
domats pee lifuma peenemshanas, tad mums jafkatas un jafauz, lai tas
zelfch nenoeetu us labo pusi. Sagad ir ta zenschanas nowirfitees us labo
pusi. Se man jafafa, fa tee runataji, fas runaja pirms manis, abi Trafuna
fungi, onkulis un Trafuna brahla dehls, abi nehma to leetu no zitas puses.
Trefchais, Lindina fungs gan runcja pehz buhtibas, bet abi Trafunu fungi,
radineeki, runaja ne par paschu interpelaziju, bet par interpelanteem un par
Latgales semneeku partiju. Tee sneeds interpelaziju pret Latgales semneeku
partiju. Tas ir sawads panehmeems: kad apspreesch interpelaziju, nerunat
par to, bet runat par interpelazijas eefneedsejeem. Es nemu tikai brihwibu
schai sinâ teift, fa tas naidš, fas ir scheem kungeem us Latgales semneeku
partiju, ir ta saweenojis fa onkuli, ta onkula brahla dehlu, fa wini faka: re,
fa wini dara, fahdi wini ir laundari; mehš juhš atmaskosim, mehš parah-
disim wifai tautai juhš melus, fa juhš aptumshojeet semneeku galwas! fa
to Jesups Trafuns teiza. Satwerfmes Sapulze pee nopeetnas interpelazijas
apspreeschanas, es domaju, tas nebuhtu leetojams, jo tos leeto tee agitatori,
fas pahrnahf pahf fronti, jo „semneeku galwu aptumshofchana“ — ta, warbuht,
runa komunistu agitatori, bet ne nopeetns deputats, fas nopeetni grib runat.
Tee runataji, pirmahrt, grib nostahdit interpelazijas eefneedsejus tahda
stahwofli, ita tee nefur neder. Man schai gadijuma nahf prahta behrnu
pafazina par wihru un feewu, fur wihrs teiza feewai: ehd fahpostus un
feewa neehda fahpostus. Ta ari tagad man tas stahw preefscha. Semneeku
partija faka: flifka leeta un Trafuni faka: laba leeta! un, otradi, ja sem-
neeku partija teifs: laba leeta, tad wini teifs: flifka. Man jafonstatê tikai
weens: es faprotu wezako Trafuna fungu, winsch tomehr zel fahdus eebil-
dumus pret interpelaziju, jo wina psichologija, wina partijas wehleschanas
bija zitadas, nekâ muhsu atteeziba us leelgruntneezibu un masgruntneezibu.
Mehš eefneedsam interpelaziju par to, fa lifums neteef tahda gara iswestis,

tâ tas bija domats. Bet ja jaunais Trašuns to grib apgahst, tad to es nesaprotu. Ves šchaubam wiensch par muhsu interpelaziju nebalsoš un tâ tad ir skaidrs, ka jaunais Trašuns tagadejo stahwoški atsihst par normalu un wehlaš, lai agrarreformas isweščhana dšihwê tiftu tâpat turpinata. Ta leeta ir logiski skaidra un saprotama. Ubi Trašuni man aifrahdija, ka mehš esot protestejušchi pret semes pahrdoščhanu un pret atlauščhanu semi pahrdot, bet es, Rindsulis, esot tas patš, kas šchis atlaužas parakstot. (Sauzeeni no weetas: „Bareisi!“). Mans parakstis gan ir, bet ne wisur. Peemehram šchodeen bija apspreede par eepirščhanas atlauščhanu, bet ne es, ne ari žiis no muhsu frakziņas kahrt nebija. (Trolfniis).

Prezidents J. Tšchalste: Kuhdsu nesarunatees!

J. Rindsulis (turpina): Tad man jafaka, ja Trašuna kungs Satweršmes Sapulžē sehdedams weenam otram likumam nepeekriht un ja tomehr Satweršmes Sapulze winuš peenem, tad mehš Trašuna kungam newaram uslikti par to atbildibu. Waj juhs, Trašuna kungs, usnemsatees us sawu atbildibu wisu to, ko Satweršmes Sapulze peenehmuš? To juhs nedarišekt. Juhs protesteseet pret weenu, otru lehmumu, kuru peenehma Satweršmes Sapulzes wairakums. Man jafaka, tas naw galwenais, bet ir galwenais tas, kas noteek tagad Latgalē. Tur teeščham daudsoš gadijumos tumščas neapfinigās semneeku mašas teek maldinatas leelâ mehrâ. Pa Latgali ari tagad braukâ wišadi bijuščho ihpaščneeku pilnwarneeki, kuri weht tagad peedahwâ semi pirščhanai. See kundšini ismanto semneeku tumšibu, fanem naudu no izem semneekem un driht ween aismuht prom, ahrpuš Latwijas robesčham. Tas ir jaredš walšis pahrwaldes organeem, bet par noschehloščhanu tee to neredš. Tâpat ir daudš gadijumu, kuri nahl preeščhâ, kad bes kahdas teesleetu ministrijas šinas un peekriščhanas ir fastahditas attis pilnigi nelikumigâ zelâ us wišadu nepastahwošču dokumentu pamata. See pagatawoti „noraksti“ no nepastahwošcheem dokumenteem (eepirščhanas, šadališchanas aktim), kuru originali itkâ esot isnihzinati kara laikâ. Tahdâ kahrtâ ari teek apeetš agrarais likums. Uri pret to ir jausštahjas, bet šamehrâ maš teek daritš, lai šchahdas nebuhsčhanas nowehrstu. To wisu mehš turam azis, runadami par nelikumigâm semes eepirščhanam. Pehz manâm domam tas, ko Jesups Trašuna kungs aifrahdija, ir formalitate, un tapehž us Trašuna kunga aifrahdijumu sewiščka šwara es neleeku. Tâpat us wežâ Trašuna aifrahdijumu, itkâ tagadejee darijumi buhtu eefuhtiti pat Latgales leetu departamentam dehl atkaušmes, man jafaka, ka tas tâ naw. To es waru apgalwot un tadehl tas aifrahdijums atfriht.

Lai apgahstu muhsu interpelaziju, kâ weens, ta otrs Trašuns gribeja kritišet manu rižibu weenâ otrâ gadijumâ, kâ ari it sewiščki Latgales semneeku priijas tattiku Satweršmes Sapulžē. Te šaka: juhs eseet tee noteizeji, jums ir tas noteizosčais wahrds, juhs eseet tee, kas wareet wisu darit, bet juhs nefa nedareet, juhs tikai guleet; mehš štatamees us jums kâ us wezakeem brahleem, stiprakeem, bet juhs nefa nedareet. Tee kas te atnahza, ir noschduščees ar meerigu prahtu un nefa nedara. Tahdas bij runas atteežibâ us muhsu Latgales semneeku frakziju Satweršmes Sapulžē. Man wišpahri jafaka, ka tee usbrukumi, kuri bija peelaisti no weenas un otras pušes, tee usbrukumi naw domati nopeetni, tee naw tahdas dabas, ka par teem waretu nopeetni runat. Ja juhs, Tr. Trašuna kungs, runajeet par likuma isweščhanu dšihwê un semes peeščkirščhanu, tad man jafaka, ka juhsu

frakzijas beedrs Turkopuls ir semkopibas ministra beedrs un galwenā kahrtā uf wīnu waretu frīst atbildiba un wīnam waretu ko pahrmest, bet ne man, kà juhs to dareet. Mehš to nedaram. Mehš sinam, kahda ir wispahrejā agrarā politika, mehš sinam, ka Turkopula kungam naw dauds waras. Sa-
pehž mehš runajam par šho leetu ne no formelās pufes, bet pehž buhtibas. Juhs aīsrādēet, ka faut kahdā apspreedē Ludšā esot nolemis jaunās ween-
sehtas šadalit 11 hektaru leelumā un ari par to fraujeet wainu uf manim, aī-
miršdami, ka par to jumš pirmā kahrtā buhtu japrasa juhsu pašcha frakzijas beedrs,
semkopibas ministra beedrs Turkopuls, bet ne es kà eefšleetu ministra beedrs.
Es kà eefšleetu ministra beedrs par to wareju nesinat, jo es neefnu sem-
kopibas ministra beedrs. Formeli nemot, wainu par wisām nebuhschanam
semes leetās, mehš waretu uskraut Turkopulam, tas ir juhsu frakzijai, bet
mehš tā nedaram, Juhs tomehr to leetu nemeet tikai formeli, lai tik ap-
gahstu interpelaziju. Tā, bes šchaubam, uf leetu newar štatitees un ja juhs
to redsejeet pareišā apgaīsmojumā, tad weegli pahrlēezinatees, ka šchis jau-
tajums nebuht naw tahds, kà juhs to gribeet nostahdit. Man jaaisrahda
jaunajam Trasunam, ja ari juhs gribeet wīsu atbildibu par to politiku, kura
teet wēsta, uskraut mums, tad juhs štipri maldatees. Nesen Satwerrnes
Sapulzē juhs minejāt, ka Latgales teatra leeta neefot kahrtibā, bet wina
naw kahrtibā tapehž, ka naw naudas. Kas pee tam wainigs? Waj tur
wainigs Latgales leetu departaments? Waj es? Trihs juhsu frakzijas
beedri kabinetā sehde pašchi kreditu preefšch teatra noraidija, tā tad waina
gulstas uf jumš pašcheem. Waj mehš ar weenu preefšchstahwi waldibā
warejām iwest zauri to kreditu, kà juhs to wehlatees, kad juhsu trihs
preefšchstahwi kabinetā balsoja preti? Man jafaka wehl wairaf, jumš ir
ne tikai trihs preefšchstahwi kabinetā, jumš ir wehl wairaf. Eefšleetu
ministra beedrs Birneeka kungs ari ir juhsu partijas beedrs, un pašch-
waldibas departamenta direktors ari ir no juhsu partijas. Un tagad juhs
mums gribeet uskraut atbildibu par Latgales leetam. Es to nesaprotu.
Waj es kà eefšleetu ministra beedrs waru pats pilnigi pašstahwigi rišfotees
un isdot atfewiškūs riškujumus, eejauzotees wīsu reformu darbībā. Jumš
wajaga, masalais sinat, ka Latgale tāpat kà Kurseme un Widseme ir weena
Latwija, Latgale weena naw atfewiškā walsis. Ministri ir atbildīgi par
wīsu Latwiju, bet par Latgali atfewiškli wīni naw. Par wīsu Latwiju
weena waldiba. Juhs tikai no partijas redses stahwokla nemeet to leetu un,
lai apgahstu interpelaziju, leetojeet tahdus panehmeeaus, kuri nekahdā sinā,
logiški špreefshot un domajot, newar tikt peelaišti. See wīsi aīsrādījumi, lai
apgahstu interpelaziju, par kureem es mineju, pehž manām domam, nekristu
šwarā un fewiškli wehl tas, ko, kà weens, tā otrs Trasuns aīsrādija: tas
ir, itkà mehš pašchi interpelaziju raidot pret šewi un ka mehš esot atbildīgi
par waldibas darbibu, ka darba partija war masgat šawas rokas, bet mums
esot jaatbild. Es pašstahwu uf to, ka muhsu waldibā ir tendenze nowest uf
labo pusi agrarās reformas likumu pee wina iswefchanas dšihwē. Bet mehš
darīsim wīsu, lai to tendenzi nowehrstu... Juhs wareet tizet waj netkzē,
Jesupa Trasuna tiziba muhs neinteresē; juhs wareet šludinat wīsi pašaulei
šawu neustizibu un mehš neluhgšim tizet muhsu tizibai, juhsu ustiziba nekriht
mums šwarā. Runajot par šho interpelaziju, juhs eefneedseet interpelaziju
pret mums. Es nesaprotu, kahdā sinā ta interpelazija pret mums waretu
buht wajadsiga. Juhs tikai interpelazijai uskrihteet no partijas redses

stahwokla un tāpat minejāt, ka mehš aptumšojot semneeku galvas, itkā mehš buhtu tee aptumšotaji, bet juhs semneeku galwu šklaidrotaji. Es domaju, no tahda redses stahwokla to leetu newar nemt, ne ari nostahdit.

Man par noscheloschanu ir jaaisrahda us weenu leetu, kura nestahw teeschā safarā ar scho jautajumu. Es nesinu, parfo weenmehr, kad usstahjas tahds no darba partijās latgaleescheem, waj kristigo semneeku saweenibas, peemin par latgaleeschu semneeku kongresu un kas tur itkā notizis. Jesups Drafuns usstahda jautajumu par to, kas tur lai kongresā notizis un ko tur darijuschi ar Latgales semneeku partiju un ar mani, bet pats atbildi us to nedod. Nesinu, waj teescham sineet, kas tur notizis. Es til sinu to, ka kongress noriteja meerigi un kahrtigi, ka es tiku iswehlets par preeksch-sehdetaju un to kongresu wadiju. Bet bes schaubam, tas wišs nemeers, kas bija safarā ar agrarās reformas iswechšanu, parahdijās. (Sauzeens pa freisi.) Bet par ko juhs gribeet eestahstit, ka tas nemeers wehrstis pret mani nu ne pret jums? Par ko tad taisni pret mani? No juhs partijās waldbibā trihs zilweki un muhsu — weens. Nemot palihgā weenfahrschu aritmetifu isnahf, ka juhsu atbildiba ir trihs reises leelaka, nekā muhsu, tā ka tur juhs eerunas zelt newareet, neds ari mums kaut ko pahrmest. Waj juhs til to wareet eedomat, ka katrā kongresā war buht til tā, ka šanahf laudis, trihs reises nodseed „Deews, swehti Latwiju“, norunā 3 lihds 4 runas un aiseet mahjās? Tur tatschu noteef debates. Kongress newar buht tahds, ka tur nenoteef debates, neteef domas ismainitas. Juhs šagroseet. Naw tatschu tā, ka debates kā tahdas ir nenormalas. Es nesinu, waj juhs pašchi tā domajeet, bet runajeet gan tā. Atteezibā us to, ka kongress tika šafaults newis no Latgales semneeku partijās — par to labaki leezina tas, ka jums, Drafuna fungi, weens un otrs, tika usaizinajumi peesuhititi. Us daschu muhsu partijās zilweku eerosinajumu Rehsfeknē tika atklahta latwiska tipografija, tahdas lihds šchim tur nebija. Tika radita kulturela eestahde, bet ari to juhs mums pahrmeteet, to kulturelo pašahumu. Pateesi, wifu, ko mehš daram, juhs wehrschat par sliktu! Ko tad mehš lai daram? Ja juhs wifu baltu wehrschat par melnu, gan jau mehš tam peekrist newaresim. Kas labs, tas jafauz par labu, lai ari mehš to daritu. Zitadi buht newar.

Tad man ir pahris wahrdu jafasa atteezibā us dascheem aisrahdijumeem, kuri bija wehrsti taisni pret mani. Rungš Franzis Drafuns, zil atminos, trihs reises to no schis augstās tribines atfahrtoja, ka školotaju seminarš neesot atklahts Latgalē. Neweenu ween reis man bija isdewiba atfahrtot Drafuna fungam, kahdi apstahkli bija pee školotaju seminaru atklahschanas. Man buhtu leeki atfahrtot šhos wahrduš, kuruš es toreis runaju. Rā war aismirst to, ko mehš personigi wairaf reises bijām runajuschi un ko es Satwersmes Sapulzei no schis tribines aisrahdiju? Tas buhtu leeki. Juhs waretu to atfahrtot wehl zelurto un peekto reisi, lai wehslat waretu to nodrukāt „Latgales Wahrda“ un taisit usbrukumus pret mani un Latgales semneeku partiju. Wiši tee aisrahdijumi, kuri gahja us to, lai peerahditu, ka interpelazijai naw nefahda pamata, pehz manām domam naw stingri istureti. Ja juhs abi Drafuna fungi, domajeet, ka leetas apstahkli ir normali, kapehz tad juhs par kongresu šazijāt, ka laudis neesot bijuschi meerā ar semes leetu. Tagad juhs šafeet, ka apstahkli normali. Man leekas, ka tā us to leetu newar šlatitees, kā juhs štatatees. Ja juhs gribeet bespartejiski spreest, ja lihds šchim naw nefas launs padarits, tad jafargajas, lai tas launums

nenoteet nahfotnê. Man nahza preefchâ nesen, atteezibâ uf muischu zentru eerahdichamu, pahris tahdu gadijumu, kur, pamatojotees uf zentralâs semes eerihzibas komitejas lehmumu, teef eerahditi muischneefam 100 hektari, lai gan winam bija wairaf desmitti tuhftiofchu defetinu semes. Tas teef eerahdits uf zentralâs semes eerihzibas komitejas pafkaidrojumu pee agrarâs reformas, lifuma pirmâs dalas 3. punkta, kur ir teifts, ka „atstahjamo datu war iswehletees waj pastahwigâ muischâ, kur tahdâ gadijumâ war dabut semi neafawinatas widejas fainneeziabas platibâ, waj atdalitâ gabalâ, kur eedalami 100 hektari“ t. i. leeta grofjas ap to, ja wrenam ihpafchneefam ir seme diwâs weetâs, weenâ weetâ 10.000 defetinas semes un otrâ, teiftim, 200 defetinas semes un ja tâs diwas muischas ir plinigi nodalitas weena no otras, fatra atsewifchki, tad israhdas, ka bijuscham ihpafchneefam waretu peefchfirt 100 hektaru uf ta pamata, ka winsch war iswehletees tai weetâ, kur winam ir masaf semes. 3. panta a punktis nosafa, ka „neafawinamo datu eerahda waldiba“, bet te israhdas, ka ihpafchneefam ir teefiba, sinamâ mehrâ, iswehletees. Uri tahdi gadijumi nahza arweenu preefchâ un tas, bef fchaubam, ir nelifumigi. Es konstateju to, ka wehl lihds fchim naw notifikufchi leeli pahrfsteigumi fchai leetâ, bet leeta gahja uf to, ka tas waretu notift un notiftu. Sewifchki atteezibâ uf polu pawalstneeku ihpafchumeem, fureem gribeja atstah zentrus, lai ufuretu draudfibu un meeru, neeweherojot pafchu semes meeru. To pafchu gribeja panahft atteezibâ uf dafchu zitu walftu pawalstneeeem, lai paturetu draudfibu un meeru, bet neeweheroja muhsu pafchu semes drofchibu un meeru. Mehš, eefneedsot interpelaziju, gribam tifai to panahft, lai nahfotnê tas nebuhtu, lai nahfotnê lifums tiftu iswests tâ, fâ tas bija domats un newis fâ zitadi. Un ja weens otrs no oponenteem, fâ jaunais tâ wezais Trafuns, gribeja peerahdit, ka interpelazija naw pamatota, tad man leefas, wini naw nopeetni to domajufchi, jo fâ weens, tâ otrs faka, ka Latgalê ir dauds nefahrtibu, bet fche pee interpelazijas israhdas, ka wišs ir meerigi un fahrtigi. Schai leetâ neweens nefo nefafa, bet winu eebildumi ir wehrfti pret Latgales femneeku partiju, lai nodrufatu awiſes fawas runas un plahitios pee Latgales femneeeem ar to. Es domaju, ka leetu tâ newar nent un ja mehš gribam nent leetu nopeetni, tad mums janem winu pehz kodola, bet newis iftirfat fche partijas ftrihdus un partijas kildas. Ne tamdehl mehš efam nahfufchi uf Satwërfmës Sapulzi, lai runatu par weenu ottru partiju, fura mums nepatihf. Warbuht, juhs ari mums nepatihfat, mums warbuht nepatif weena otra partija, femneeku faweeniba waj darba partija, bet mehš nefo nerunajam. Radehl, juhs to dareet? Rad Trafuna fungs eefneedsa jautajumu, mehš to nedarijam, bet juhs to dareet: juhs neapfkateet leetu pehz kodola, bet juhs gribeet panahft tifai to, lai femneeku partiju nofahditu tahdâ fahwalli, ka wina naw nefur deriga. Zits jums masaf no fwara.

Presidentis J. Tſchafste: Wahrds Kempam.

J. Kempš (Latgales laufchu partija): Augfti zeenijamee fungi depulati! Gepreefchejais runatajs, efsministrs waj ministrs, mehš to nefinam, beidsa ar teem wahrdeem: „Mehš wiſi eepreefchejee runataji aifwafardeen runajam tifai par interpelazijas motiweem un par pafcheem interpelanteem, bet ne par kodolu.“ Pateefcham tas tâ bija. Par pafchu kodolu bija mas runats, wairaf bija runats par interpelazijas motiweem un interpelanteem. Schis gadijums ir fewischts gadijums muhsu jaunâ parlamentâ un fchi

interpelazija jaerafsta wehstures lapäs dehl sawa fatura, motiweem un karaktera. Netifa spreesß par to, waj mehß scho interpelaziju peenemfim un netifa apwehrtß un iswehrtetß, kaß wina ir. Rodola schini interpelazijä ir mafaf, bet motiwu un personigu leetu tur ir wairaf. Sad es domaju, ka nenemfeet par launu, ja es blafuß interpelazijas fodolam parunafchu ari par pascheem interpelanteem un interpelazijas motiweem.

Zeenijamee fungi, kaß ir schiß interpelazijas autori, waj interpelanti? See ir Latgales semneeku partija, kura fuhtija uf parlamentu stipru fastahwu, 17 deputatus. Latgales apgabala no listes Nr. 11 tifa eewehleti 17 deputati. No zitam partijam 4, 5, 3, 1, waj neweens, ta ka $\frac{2}{3}$ balsu tifa atdotas semneeku partijai (Kindsulis: „Ne tif dauds!“). Mehß runajam par latgaleescheem tautescheem, bet ne par zittautescheem: freeweem, poleem, ebrejeem un ziteem, no kureem mehß balsiß nezerejam. Es neeeschu apgalwot, ka schiß $\frac{2}{3}$ buhtu matematisfi pareifas, bet apmehram $\frac{2}{3}$ bija, taß ir drofchi. Bet pehz sawa swara jußß panehmufchi wairaf nefa $\frac{3}{4}$. Par scho naw wehrtß srihdetees, bet par pascheem interpelanteem man jafaka pahris wahrdu: Es safu, ka ta ir weena no stiprakam partijam parlamenta. Wina bija 17 deputatu, bet 2 tifa paleeneti zitam partijam un 2 politistäs gaitäs atkrita. Palika tikai pawifam 13 deputati. Domehr wina ir stipra deesgan un war dauds swehrt muhsu politistä dsihwê. Nefen pee täs frakzijas peedereja ofzieli 15 deputati, bet diwi ifgahja — Sadwinffis un Rubins. Tagad skaitas 13 deputatu. Tas ministrß, pret kuru galwenä kahrtä ir wehrsta juhsu interpelazija, ari ofzieli peeder, Kindsula funks, pee juhsu frakzijas. Ir jozigi, ka weens ministrß eefneeds interpelaziju pret otu ministri, kad weena un tani pascha laikä wini peeder pee weenas un täs paschas partijas un pee weena un ta pascha kabineta. Jau tifa aifrahdtß weena muhsu laikraftä, ka tahds kasufs Ciropas parlamentos naw wehl bijis un domaju nebußß ari wairaf Latwijas parlamenta. Ta partija, kura fuhtija 17 deputatus uf muhsu parlamentu, kurai wajadseja turet skaidri nopeetnu fisionomiju pehz sawa skaita, palika pawifam bes fisionomijas. Tapat ir jau aifrahdtß laikraftos, ka politistä sinä schi frakzija bija „tabula rasa“. Tas ir loti pateefs nowehrojums. Schi partija, jafaka, bija filiales nodala no otras leelakas partijas, kura sehseh wairaf uf labo pusfi. Ra tahda filiales nodala bija wina sawä dsimfchomas laikä, tapat sawä augschanas laikä, wehleschanas un wisä politistä darbiba. Tahda wina bija wismas lihds ifgahjuschai peektdeenai. Mehß nefinam, kaß notifs pehz schiß deenas, waj ari pehz täs deenas, kad waldiba nahßß ar noteiktu atbildi.

Es atlaufchos runat par pascheem interpelanteem, atfihmejot to, kaß schee 10 fungi ir, kuri usstahjas ar scho interpelaziju. (Kindsula peesihme no weetas). See ir dsimufchi Latgalë, skaitas par latgaleescheem, par semneeku partiju un semneeku intereschu fargatajeem. Tagad mehß pastatifimees, ka wini täs semneeku intereses aifstahw. See eefneeds pret sawas frakzijas lozekli, pret sawu ministri Zelminu interpelaziju, ka schiß ministrß waj wina ministrija atdodot muifchneefeeem 100 hektaru, kur pehz winu domam teem wajadsetu atdot tikai 50 hektaru. Zif es sinu, un, jußß fungi, tapat labi sinat, ka ministrß sawos rihfojumos, semes dalifchanas ir no mums pascheem apreshotß. Mehß sawä laikä radijam organu, kurfch sawas par centralo semes eerihzibas komiteju, kuru mehß fastahdijam no 6 likumdewejas eestahdes lozekleem un no 6 waldibas wihreem. Es nefinu, kura parlamenta, kura

walsti ir tahds konglomerāts, kur likumdeweja wara buhtu nodarbinata ar īpildu waras darbeem. Wīsu atbildību nes šči komiteja un tapehž man leefas, ka semkopibas ministrim atbildet uš interpelazijam ir wīšweeglat. Neeeen Wīdsemē un Kurfsemē, bet ari Latgalē eespaids ir tahds, šahkot no pašča weenkafriščakā semneeka lihds pagastam, lihds aprinka padomei, wīneem ir tahds eespaids, ka šči zentralā komiteja dara wīsu. Semneeki brauz uš zentralo komiteju, nodod tur luhgumus un fuhdsibas un nesin pat, kas ir tahds ministrs Zelminšč un pat Rindsula un Turkopula wahrduš nesin. Šči anonimā šabeedriba, kuru mehš pašči radijām, ir ta, kas wīsu dara. Man leefas, ka tas, kas tuwat nowehrojīs muhšu dšihwi, tam paleef taišni tahds eespaids un tas reds, ka zentralā komiteja par wīsu šdreesch un wīsu dara. Tad wehl par paščām normām, par kurām šče ušwehra, ka teefot atštahta 100 hektaru leela seme loti daudseem muišchneekeem. Man leefas, ka kungs Rindsulis eeneša to īslabojumu, ka bijuscheem ihpaščneekeem atštahjami 100 hektari. Žitām frazčijām, man leefas, bija ziti preeščlikumi. Likumā ir teifts, ka neatsawinamā data naw šaistita ar zentream. Kas šihmejas uš likuma tulkosčanu, tad te naw aīsrahdītš, ka seme naw atštahjama zentros waj ahrpus zentream. Es domaju, ka waldbibas atbilde nahšs drihs un ta buhs douds šfaidraka, nefa juhšu pašču peeprasijums. Waj juhs gribeet, ka waldbiba rihfotōš taišni juhšu garā? Juhš aīsrahdeet winai, ka wajaga likumu tulkot uš kreīšo puši, radikālā garā. Tas ir juhšu peršonias eefkats. Waj jumš ir sinams, ka weenam muišchneekam Latgalē, laifam Wakowizam, zentralā semeš eerihžibas komiteja eerahdīuši semi tur, kur no ehkam ir tīfai weens seena šchuhnitis. Likumā ir aīsrahdītš, ka ir atštahjamas šaimneezibas ehšas, kuras atteeziqi nostahditas, preeščš šaimneezibas. Juhš šawu interpelaziju, zeenijamee kungi, eesneediāt pehž juhšu partijas špreeduma, kursch notifa 11. maijā Rehseknē waj Rīgā, tas naw sinams. Naw ari sinams, kur ihsti juhšu zentralā komiteja atrodas. Es domaju, ka wina atrodas Rīgā un tepat parlamentā, un ka juhšu partija ir masafa nefa juhšu frazčija un, warbuht, ka wina sehšč tepat pilnā šastahwā. Juhš 11. maija nospreedumā bijāt īštrahdajuschi 6 punktuš, breešmigi frimīnalus. Tas bija nospreeštš 11. maijā un wehlaš pehž desmit deenam mehš laifam awiše nodrukatu rakstu, kur frazčija kopā ar zentralo komiteju nospreeduši:

„Satversmes Sapulces Latgolas zemniku partijas frakcija kupā ar tos pat partijas centralu komiteju atrozdamā par naispejamu turpmoku leidzdarbību ar valdību tagadējā sastovā, nulema: likt priekšā šos frakcijas lūcekļam J. Kindzula kungam nakavejuši isnegt atlyugumu nu ikšlītu ministra bidra omota, izejūt ar tu nu ministru kabineta lūcekļu sastovā.“

Nefawejoschi atšaukt kungu Rindsuli. Bet 20. maijā awiše eeweetotā rakštā stahw, ka mehš nesinam, waj partija atšauktš šawu ministri jeb waj eeenems nogaidošču stahwollī. Rā tas šaprotams, eewadrafštš nefakriht ar otru rakstu. Tas nosihmē, ka tās awišes waditaji, waj frazčijas lideri naw šfaidribā ne ar šawu politiku, ne ar šawu awiši. Tad ir wehl otrs īsteizeens, kursch šafa tā: „Warbuht, ka juridiski šči kriše wehl nenotīks, bet faktiski ministru kabineta kriše notīks“. (Smeekli.) Ro tas nosihmē? Ro lai šaprot latgaleetiš, kursch weenreīš pa nedeku dabū awiši un kur rakstītš ar tīf tumscheem un neslaidreem wahrdeem? Ro tas nosihmē, juridiski kriše nenotīks, bet faktiski kabinetam buhs jaaišeet? Tas nosihmē to, ka juhs

taiseet jokūs ar sawu tumscho-tautu. Juridiski gan juhs gribeet sawu ahdu glahbt, bet faktiski juhs ahdai japlifst. (Jautriba sahlē.)

Tad, fungi, es gribetu juhs wehl drufu pakawet. Man nepatihf, ka muhsu latgaleeschu leetas issauz weenmehr jokūs un smeeklus. Latgaleeschu interpelazijas, latgaleeschu prasibas weenmehr issauz jokūs un smeeklus. Ta ir latgaleeschu nelaime un ir wifas Latwijas nelaime, ka latweeschu tautas trescho dalu juhs negribeet saprast. Man gribetos, ka sche nopeetnafi domatu par latgaleescheem un nopeetnafi skatitos uf interpelazijam. Interpelazijas satures ir, ka Latgalē naw wifš kahrtibā — es nepeekrihtu teem runatajeem, kuri teiza, ka interpelazijai naw satura. Semes reforma Latgalē ir nefahrtigi iswesta, skolu leetas, administrazija, meschu leetas, atrodas nefahrtibā — ta ir nelaimigatā prowince no Latwijas prowincem. Es gribetu eeintereset zitas frakzijas, bet ne tos, kas nefad naw domajufchi par Latgali nopeetni (Sauzeens pa kreisi: „Linfekla“). Es jums, fungi, nenolafifchu preefschā wifus 6 partijas deklarazijas punktus, es peemineschu tifai winu satura. Birnā punktā Latgales semneeku partija teiz, ka semes leetas, semes reformu iswefchanā noteek noseegumi. Teek muifschneekem semes wairaf dots, nefa peenahkas, meschi neteek doti un t. t. Dtrs punktš runā par to, ka Latgalē skolu leetas ir nostahditas loti slikti, ka arodu skolu naw, ka nelabwehligā stahwofli atrodas Latgales ieatrs, ar wahrdu safot, Latgales apgai-finoschanas leeta lihdsinas nullei. Treščā punktā ir teiktš, ka neteek fuhtiti derigi eeredni, ka wini teek fuhtiti bes sasinās ar frakziju, waj Latgales leetu departamentu. Tad zeturtā punktā, ka ir eewesti lahdi sirgu mainas punkti, zaur fureem noteek latgaleeschu sirgu sagfchana. Peektā punktā, ka Latgalē frogi milfigi aug. Sestā punktā, ka waldbiba un ministru presidenta kungs naw ispildjis sawu solijumu, atsaukt tirdsneezibas un ruhpnenezibas ministri Behrsina kungu. Tee ir wifš fefchi punkti, pehz fureem partija leef preefschā frakzijas beedrim Rindsula kungam aifset no kabinetā.

Tas dod mums materialu nowehrtet interpelaziju un winas motiwus. Par semes leetam es nemineschu. Tas isfkaidiots no ziteem runatajeem. Peemineschu tifai to, ka no Rehsefnes kongresa un partijas newefskmem tani kongresā dšima wifš tas partijas nemeers un ari fchis interpelazijas. Kongresā semneeki stingri usbruka semneeku frakzijai. Frakzija, waj tās frakzijas zilweki, kad gahja wehleschanas Latgalē, folija semneekem un kungeem tifpat daudš semes un to, ka muifschneekem nefas par semi nebuhs jamafsā. Bet isfnahza tā, ka tani pat kongresā semneeki dabuja finat ka par semi wajaga mafsat. Pat par mehrneekem buhs jamafsā. „Dho“, fajija Latgales semneeki, pakafija galwu un peekrita, ka semneeku partija winus peekrahpa. Wini folija tifpat daudš semes semneekem, kā kungeem, bet kapehz tad tagad kungam dod 100 hektarus un semneekam, kā tas ir Ludses aprinki, tifai 11 hektarus. Wareet, fungi, spreest, kahdas bija runas un partijas kritika Rehsefnes kongresā. Resultats bija tas, ka daudsi referenti no semneeku frakzijas aifbeha uf Rigu. Tifai kungs Rindsulis, kā waronis, iftureja lihds galam, gandrihs lihds kongresa flehgfanai, nodseedaja „Deewš, swehti Latwiju“ un aifbrauza.

Tagad par skolam. Schehlojas par skolam ta frakzija, kura eefneedsa interpelaziju. Uri mehš par skolas jautajumu nefen eefneedsam jautajumu ministru presidentam, waj winam ir finams tas un tas. Bet mums ir teefibas schehlotees, jo mehš nebijam peelaihti pee skolu leetam un waldfchanas. Bet fchi frakzija, kura eefneedsa interpelaziju, sawas rokās tureja Latgales

leetu departamentu, viņas Latgales leetas. Wīnu rokās atradās viņas skolu leetas, skolotāju kursi, grahmatu iedodšana u. t. t. (Peešihme no Rindsula). Kad nahlis atbilde no ieglihtības ministrijas, tad isskaidrofees, kahdu lomu departaments spehleja šhini leetā. Wehl nesen atpafal budšeta komisija isstrijpoja Latgales skolam un gramatam atlautu kreditu, jo kreditu Rindsula kungs neprata isleetot. Kapeh3 juhs neisleetojāt kreditu? Tapeh3, ka jums nebija spehta. Juhs wīnu šagrabhāt šawās rokās, juhs metatees us kaulu, ko jums šweeda labwehliga roka, un juhs aismirāt, kas darams. Juhs pafaudejāt dahrgo laiku un peh3 gada mihlas sehdeschanas pee semneeku šaweenibas galda juhs šazijāt: leeta slihta, jaeefneeds itnerpelazija. Jums naw ko sehhlotees par skolu leetu, juhs pašči te ešeeet wainigi.

Sagad par eeredneem. Juhs sehchlojatees, ka eeshchleetu ministrs šuhita eerednūs us Latgali, bes apjautaschanās pee jums. Tas ir fakts. Nesen tahds fakts notifa. Wajadseja aprinka preeeshchneeku usstahdit. Rindsula kungs isšauza weenu latgaleeti un jautaja, waj tas eenems preeeshchneeka weetu. Tas peekrita. Kad wīnš eefneedsa lahgunu, eeshchleetu ministrs pa to laiku bija eelizis jau zitu. Kad tifa peenemts aprinka preeeshchneeks, tad mehš wehl neredsejam pašinajumu ne awišeš, ne „Waldibas Wehstnesi“ par to aprinka preeeshchneeku, kursch bija eezelts no eeshchleetu ministra Berga kunga. Mehš tīkai wehlaš redsejam, ka Rindsula kunga kandidats tīkai atraidits. Pee mums eeredni teef peenemti bes departamenta šinas un slihti eeredni. Labafee eeredni us Latgali negrib eet; labafee eeredni, kuri gribetu strahdat, paleef te Baltijā tapeh3, ka Baltijā un wīnas zentros dšihwe ir weeglafa, bet us robeschas ir gruhbaka. Tapeh3 brauz us Latgali tīkai slihtakee eeredni un bes kahdas šinaschanās ar Latgales preeeshstahwi.

Sagad par sirgeem. Interpelanti kuhdsas, ka ir eerihkoti sirgu mainas punkti. Es šinu, ka eeshchleetu ministrs atlaujas sirgu pirkšchanai isdod kuram katram zilwekam, kas greeschas pee wina. Sirgi teef pirkti pee frontes. Warbuht, negodīgi zilweki pehš ari šagtus sirgus un šuhita us semkopibas ministriju. Bet tapeh3 tad Rindsula kungs nesin, ka wina kabinetā beedrs isdod tahdas apleezibas? War domat, ka šhee sirgi, warbuht, nahl no Kree-wijas pa kaut kahdeem zeleem, bet pateesibā šhee sirgi teef pirkti, teef šagti Latgalē.

Tahlaš par frogem. Pateescham Latgalē ir dauds frogu. Wini teef atwehrti neškatotees us to, waj weetejās pašchwaldibas protestē waj ne, bet kadehl Rindsula kungs waj interpelanti, kuri tīk dauds ruhpejas par tautu, nedomā un nesin to, ka tuhšstoscheem pudelu, waj šinteem muzu šchnabis eet us to frontes dalu, kur talsni atrodaš juhsu apmainas punkti? (Rindsulis no weetas: „Melojeet!“) Kad wajadšigi buhs dokumenti un škaitli, zīš zaur juhsu apmainas punkteem teef apmainits brandwihns, tad to mehš peewe-dišim (Šautriba pa kreisi).

Sagad pahreesim us 6. punktu, kursch špeeda semneeku partiju maintit taktiku un politiku, tas ir tirdšneezibas un ruhpnenezibas ministra kungs Behrsinš. Seef peeprasits, lai ministru presidents ispilda šawu šolijumu un atzel Behrsina kungu no amata un lai leef wina weetā wairaf atteezigu personu. Es teišchu, zeenijamee kungi, ka Behrsina kunga politika atteezotees us Latgali ir slihta, ir pat slihtaka par pamahtes politiku. Behrsina kungs naw atkahwis dauds prasitajeem kredita ašdewumu preeeshch Latgales ruhpnenezibas. Wīnšch naw isstrahdajis ne masako planu. Preeeshch Latgales ruhpn-

neezibas winsch naw padarijis neko tahdu, par ko waretu teikt: Lufh, te ir darbs un redsama programa. Man jafata, ka padarits ir ioti mas, bet no otras puses es pawaizaschu to frakziju, kura suhtija Rindsula lungu var ministri kabinetā: Waj juhs eseet kahdu tirdsneezibas programu isstrahdajuschi? Par ruhpnenezibu Latgalē jumš naw ne mafatās jehgas. Juhs neeseet neweena plana isstrahdajuschi un neeseet neweenas fabrizinas organisejuschi, bet mums Latgalē ir simteem besdarbneeku, mums ir simteem labu ruhpnenezibas eestahschu, kuras pa kara laiku krituschas un kuras luhgumu un kuhdsibu komisija suhta luhgumrakstus un seheloschanos par to, ka fabriku ehlas teel ispostitas un islaupitas. Latgales departaments ir wainigs tai sinā, ka winsch wisu fanehmis sawā rofā: ir skolu leetas, ir administraziju — wisu ko, bet neko nemahf isdarit, tapehz, ka winu galwinas bij aifnemtas ar ko zitu — ar tirdsneezibu, tifai ne ar politiku, tifai ne ar ruhpnenezibu, tifai ne ar skolu leetam.

Man leetas, ka mehš deesgan skaidri esam tifuschi skaidribā par interpelanteem kā tahdeem. Man tifai jaatfihmē, ka schi interpelazija bij negaidita ne tifai preefch latgalefcheem, bet, warbuht, preefch wisas Satwersmes Sapulzes. Scho interpelaziju es nosautfchu taisni atklahti, ka ta ir wahrda lauschana. Juhs eseet laususchi wahrdu tai partijai, pee kuras galda juhs sehshat. Tai doto wahrdu juhs eseet laususchi. Gan mehš redsesim, ko juhs sazifeet us atbildi, kuru dos waj nu Ulmana kungs waj Zelmina kungs. Es domaju, ka juhs neustizigi nepalifseet, juhs nebalsofeet par neustizibu. Juhs palifseet ustizigi paschi few, tapehz, ka zilweks sawai leetai, sawai „scheitei“ wairaf ustizas. (Smeekli un jautriba pa kreisi). Wif eepreefscheje runataji, Trafuna kungs juniors, tā ari Trafuna kungs seniors, aifrahdija, ka wisas nelaimes isfeet no Latgales leetu departamenta. Pateescham, kungi, tur ir ta nelaimes weeta. Kas ir Latgales leetu departaments? Ta ir eefschleetu ministrijas nodala, kurai wajaga nodarbotees ar administratiwam un polizijas leetam, ar wisam tam funkzijam, kas ir paredsetas schis ministrijas kompetenzē. Bet muhsu Latgales leetu departamentā mehš atrodam wisu. Tur mehš aisejam daschadās eerednu leetas, ar kuram zitadi galā newaram tift; tur mehš aisejam ar skolu leetam, kuras neweens zits neweflaufa; tur aisejam pehz shls isweschanas atlaujas; tur aisejam ar sawu teatra leetu; tur aisejam ar wisu ko un nahkam atpakal ne ar ko. Rapehz? Tapehz, ka tas Latgales leetu departaments ir taisni tas pats, kas pee zilweka organisma ta masā aklā sarna, kura naw wajadsiga. (Jautriba shls). Pee katra gadijuma medizina puhlas scho sarnu isnihzinat, lai nedraudetu wairs breefmas shsint no tās otrreif. Taisni par tahdu newajadsigu organu ir nostahdits Latgales leetu departaments. Jozigas funkzijas winam ir un jozigi ari rezultati. (Smeekli). Mehš waram jokotees un smeetees zif patihl, ja nebuhtu tifai preefch Latgales behdigi rezultati. Skolas pee mums naw. Mums naw skolotaju seminara. Gimnastija ir weena, bet ta ir tahda, ka ja juhs aisefeet un paslatifatees, tad juhs to ar poliziju aistaisfeet zeti. Ja juhs paslatitos to teatri, kas radits ar Rigas mahfslneekem, tad juhs isbihtos. Tur teel uswestis pats plifikais futurisms. Tā ir nostahdits teatrs. Kas sifhmejas us mahfslneekem, kas isbraufuschi no Rigas, tad nesinu, waj tee zilweki mahf waj nemahf to leetu uswest. See zilweki puhlejās kaut ko uswest, bet nemahzeja tās leetas iswest. (Sauzeens no weetas: „No tad Kempš daritu?“). Es esmu wispahrigi pret depar-

tamentu. Es biju pret teem organeem, furus radija preefch Latgales. See autori, kas winus radija, warbuht, labi domaja, bet behdigš bija isnahkums. Sawâ laikâ, kad mehš dibinajâm waldbibu, mehš pahrrunajâm ari ņho leetu ar muhņu zitâm partijam. Wiņpahr muhņu programa neiņņkiras ar juhņu programu, bet iņņkiras tikai taktika. Sawâ taktikâ mehš ņņkiramees un neņinu, no ņureenes nahza kahda roka, kas ņweeda kaulu muhņu widâ. Juhš gribeet tagad ņawus grehtuņ islabot. Tas eefpehjamš. Wajaga radit ne departamentu, bet ministriju, par to mehš ņpreedâm jau pawafari, pagahjuņhâ gadâ. No ņpehji iņdarit, kahda loma ir juhņu ministrim, ņuram naw ņaktiņņas waras un ņurņch tikai iņbrauz uņ pagasteem preefch nodewu kontroleņchanas un aizina laudis nodņeedat pee eebrauņņchanas un pee aiņbrauņņchanas „Deewš, ņwehti Latwiju“. Juhš ar to ņamattajeet pudeem walņtš benzina, bet panahkumi jumš naw nekahdi. (Kindsulis no weetas: „Es jau nebrauzu!“). Juhš tagad eņeet ministru, bet beņ portņela. Jumš tagad naw tās waras, bet kad jumš wara buhtu, tad juhš gan eewestu Latgalē kahr-tibu. Departamentâ gan eenahņ daudņ papiru, daudņ dariņchanu ir winam, un lihdses te buhtu ar to, ka wajadsetu mahzet leetu, wesi. Bet winam wajaga buhtu ministrim ar waru un ar teefibam un newiņ buht dehl ņkaita. Tad buhtu ņchim ministrim zita noņihme. Juhņu ņrakziji un wiņâm tad un ņchodeen newajadsetu eefneegt ņho interpelaziju. Runajot par ņho interpelaziju, runajot par to, ko ar winu darit, man leekas, ka weenkahrņchi wajadsetu interpelaziju atraidit. Ir interpelazijas tahdas, kuras zilweki eefneeds nopeetni domadami un nopeetni ņper ņho ņoli, bet ņhe mehš redņam, ka ņchi interpelazija ir eefneegta dehl partijas personiga labuma, dehl krituņņas markas pazelņņchanas un ņawu politiku papiru uņlaboņchanas. Par to, ka juhš waldbibu apwainoņeet, tee noņeegumi ir jau ņen notikuņchi un tikai peh3 Reņņetnes kongreņa juhš apdomajatees. Tâ ka ņchi interpelazija naw nopeetni domata, tad winu wajadsetu gluņchi weenkahrņchi atraidit, waj atturetees no balņoņchanas. Ir ņrakzijas, kuras eefneeguņņas wairaf nopeetnas interpelazijas, ņurâm ir wairaf pamata, un ministru atbildeņ bijuņņas tik ņkaidras, ka mehš newarejam balņot par neustizibu. Es nerunaju par tâm partijam, kuras prinzipâ balņo pret kabinetu, bet es runaju par tâm, kuras nopeetni ņkatas uņ to leetu. Es netizu interpelazijai, ka netizu juhņu ņrakzijai, un netizeņchu tik ilgi, kamehr juhš ņawu programu un taktiku nepahrmainiņeet un kamehr juhš neeenemņeet ministru krehņluņ ar teefibam un newiņ preefch tam, lai ņehdetu klah un ņkatitees, ko ziti dara.

Presidentis J. Tņchalste: Wahršs Sternam.

J. Sterns (ņozialdemokratis): Augstâ ņapulze! Nolkauņotees wiņas runas, kas no ņhis augstās weetas tika runatas, es neņinu tagad ko ņazit. Es nepeederu pee tās partijas, kas ņho weetu atraduņņas par tahdu, kur waretu ņawus grehtuņ ņuhdsiet. Es domaju, ka grehtu ņuhdsēchanu waretu iņdarit kahdâ zitâ weetâ t. i. kahdâ Latgales baņnizas bilts krehņla preefchâ. Pati interpelazija ir pamatota, wina ir pamatota un wina ir wjadstiga; peh3 winas breh3 wiņa Latwija, neween Latgale. Ja latgaleņchi ar tik maņ ņakteem nahņ preefchâ, tad tas ir noņchelojami, ka wini nepasiht ņawu tautu un ņawus apņtahkuņ. Wini naw papuhlejuņchees ar teem eepasihtees. Tas, warbuht, ir tadehl, ka wineem ir wjadstigs kahdas ņaņņkobijuņņas akzijas pazelt. Bet lai tas ari kâ buhtu, tomehr ir jaņata, ka leeta ir nopeetna. Bet weena leeta ir redņama, tas ir, ka Latgalei naw preefch-

stahwu. Tiklthds fa weena deputatu dala, es nesinu ais kahdeem eemesleem, ir nahkusi pee tas pahrlleezibas, ka ta tahlaf eet newar — es nesinu waj wina to dara labprahntigi waj no tautas speesta — tad otra staidas preeksha un sanz: karaul!, Te nahf preeksha diwi Trafuni, krustdehls un krusttehws. Krusttehws faka: tas leetas nemaf tahdas naw, tas semes mums par mas dod; mums pehz likuma wajaga wairaf dot. Laikam ari teem fungeem, kam dod tos 100 hektarus, wajadses wehl 300 hektarus dot. Pehz Trafuna funga runas tifai ta war saprast. Ko Rempa fungs faka? Winsch nefaka, ka semes reforma teef flitii iswesta un tadehl par to pee-prasijumu nebalfos.

Es negribu pafawetees pee teem netihromeem, fo latgaleefchi weens otram met wirsu, bet es gribu atgreestees pee teem faktiskeem notikumeem, par kureem brehz wisa Latwija. Es negribu runat par Latgali, es runaschu par weenu masu stuhriti, no kura es pats esmu. Leepajas apfahrinē, Saraiku muischa, tur dsihwo pee fautfahda, es nesinu, kas pehz tautibas — ebrejs waj polis — Melwiztis uswahrdā. Gadu atpafal winsch eenahza un muischu isrenteja no barona. Japeeshimē, ka weenu walsts muischu winsch jau ir isdsihwojis lihds beigam. Pehz agrarā likuma ir noteikts, ka pehrn-gadā, no oktobra mehnescha, wifas muischas teef eestaitits walsts semes fondā un lihds ar to teef eestaitits wifs inwentars. Inwentaru wajaga pahrneht walsts pahrsinā un ihpashneekam pahrdot ir aisleegts. Wajaga iswehlet takfazijas komisiju, kas inwentaru nowehrtē. Bet kas ir darits? Pehrn, kad atbrauzu mahjās, weetejee laudis greefās pee manis ar fuhdsibu, ka tifai pufe no inwentara esot usnemta un pufe esot nokluseta. Us manu aisrahddijumu, lai fuhds par tam leetam, pehz leelām puhlem bija nahkufchi pee ta, ka walsts semju inspektors bija atbrauzis otrreis un atradis, "ka „tifai“ 6 sirgi, plaujmaschinas, arkli, ezeshas u. t. t. ir noslehpti. To leetu waja-dseja nodot teefai, lai sanz pee atbildibas par inwentara flehpschannu, lai fauktu pee atbildibas eeredni, kursch nebija wifu inwentaru usnehmis. Bet tas naw darits. Noteef wehl labakas leetas: scho pawafari, kad muischa tifa pahrnehta no walsts un muischu isrenteja sikhrentneekem, wifs inwentars, kas tur bija eeksha, netika taffets un netika pahrnehts un rentneeks aisgahja ar wifu inwentaru projam. Winsch neaisgahja tifai ar weegli pane-mamu inwentaru, bet taisni muischu ispostija. Ratrs semneeks sin, ka feenu un falmus nedrihft aiswest, wineem japaleef us weetas, lai semes raschigums netristu, bet no Saraikeem aisweda 18 wesumus falmu un 30 wesumus feena. Rudeni seme naw apstrahdata. No 12 laukeem usarti 2. Wajaga apseht ahholinu. Ahholinsch nawa sehts. Iskults un aiswests projam. Kad eera-dās rentneeks, winsch buhmmaterialu atrada preeksha. Apmehram 3000 keegelus, jo remonts nepezeeschams un muischas tuhtis friht kopā. No waldibas winsch fanehma balkus remontam, bet tee tika pahrdoti. Nepeeteef ar to ween, inem logus un durwis muischai. Mineta muischa ir muhra flehts, kuras eekspufe isshuhta ar dehleem; ari schee dehti isnemti. Muischa ir bijusi labi eerihfota labibas kaltetawa — ari ta ir isnemta; ari ekselu maschi-nas ir aiswestas projam un pats tas galwenais: tur ir weeniga aka pa wifu muischu, kas ir urhta loti dsili, un minetais fungs ir bijis til godigs, ka pat to pumpi ir nosfruhwejts un aiswedis prom. Gedshwotaji gaida un welti gaida, kad pumpi atwedis atpafal; wini ir speesti eet pee grahwjeem un tur smelt uhdeni. Jums wajaga eedomatees, fo tas nosihmē, kad nahfs

wafara, kahdas epidemijas tur wafarā neisplatišees. Ta muišča ir uš jubras krašta un zits uhdens tur naw dabujams. Tad wehl zita leeta. Muišchā ir augļu dahrsš. Pagahjuščhā gadā, lai nebuhtu jakahpj pehz augleem, tifa daschi augļu kofi nosahgeti. Jums tas islikšees kā pašazina, bet ta naw pašazina, jo muišča ir tani pagastā, kur es dšihweju un to es waru jums apleezinat. Par šchim nebuhschanam weetejee eedsihwotaji šehlojuschees wišās weetejās instanžēs, bet wiuu fuhdsibas naw eewehrotas. Greesās polizijas un tur wineem pašaka: naw muhsu darisčhana, naw nefahda riħlojuma. Bet ir škaidri šinams, ka eesfšlectu ministrs ir isdewis riħtojumu, lai stingri škatas uš to, lai no muišcham nefas netiktu aishwests, lai netiktu ispostits buhwmaterials, lai netiktu ispostiti dahrsi un parki. Šapat walšis semju pahrsiniš naw greesiš wehribu uš eedsihwotaju fuhdsibu: Muišča ir tahdā stahwofli, ka tur naw eespehjamš fainneefot. Uri pagasta nodoklus minetaiš rentneekš naw fahrtigi ispildijis, bet no pagasta par paradeem aprakšitos sirgus pahrdewis. Ja tā uš wiuu zaur pirksteem škatas, tad jawaizā, waj winam ir šawi nopelni? Šafaka, ka ir. Ir nopelni tai šinā, ka tad, kad muhsu armija zeeta badu, kad armijai bija truhkums un tad tifa ušlittas nodewas, tad winsch nedewa it nefa. Winsch zaurām naktim weda ahrā labibu un pahrdewa to špekulanteem, bet armijai nedewa nefa. Gan wiuu peetehra pee weščhanas, šastahdija protokolu, bet tas protokols pašuda un winsch pee atbildibas netika šautš. Tad wehl otra tahda pati brehžošča leeta: ir weena muišča, Masmedšes muišča un wina jau no pehrnā gada ir isrenteta. Pawišam ir 6 rentneeki. Šcho pawafari, kad muišča bij no jauna isrenteta rentneekeem, tad walšis semju inspektors eedomaješ šcho muišchu eerahdit muiščas ihpaščneefam. Bijušcham muiščas ihpaščneefam peesčirtas wišās ehfas un seme nerazioneli eerahdita. Mums semkopibas ministrs šolija, ka winsch neeerahdišhot bijušcheem muišchu ihpaščneekeem neweenu semes gabalu bes šastinaschanās ar weetejo semes eerihzibas komiteju, bet te semes eerihzibas komiteja dabuja to šinat tilai tad, kad tas jau bija notizis šaktš un rentneekeem pawehleja iswahktees. Žihrawas muišča, kur kahdreis dšihwoja wifeem pašihstamā Manteifelu gimene. Šchi muišča pastahw no wairatām pušmuišcham, kuras isdalitas, bet zentrš ar 600 puhrweetam atšahš walšis apšaimneekofchanā. Pahrejo semi šola isrentet šihrentneekeem. Tad greesās bijušchee šarewji un weetejee muiščas štrahdneeki, lai walšis pahrnehtu muišchu šawā apšaimneekofchanā, lai wineem buhtu kur palikt un lai wini waretu šaimneefot. Wini apnehmās mašfat augštakas nodewas par to muišchu. Bet kas isnahza? Muišča teef atdota šautkahdam ebrejam, agrakam sirgu tirtotajam, kursch tagad ušdewees par Anglijas pawalšineektu. Weetejeem eedsihwotajeem, kuri wišadi ismeklejuschees un isprašijuschees, uš kahda pamata muišča atdota, tizis atbildets, ka barons Manteifels ešot tam ebrejam paradā un tapehž winam wajagot muišchu atdot til ilgi, šamehr winsch šawu paradu atdabujot. Waj tas war buht tizams? Tas isklaufas pehz pašafas. Bet dandš tahdu pašaku mums ir jau peepildijuschās. Štrahdas, ka walšis muišča teef atdota šautkahdam ebrejam, lai winsch šawu paradu waretu atdabut. Kā redšams, šchis ebrejš par tahdam leetam naw bijis nepateizigs un kad muhsu ministru prešidents apmekleja Žihrawas muišchu, ir bijis loti dewigs: ministru prešidenta šagaidišchanai reibinoscheem dšehreeneem winsch seedojis wešelus 3.000. Redšams, ka muhsu ebreji ir pateizigi par tahdam leetam: (Balsis pa kreisi: „Loti!“). Tad man ir peenahfuschas

finas no zitas muifchas, Wihbina muifchas, Aisputes aprinki. Schi muifcha peeder mums loti labi pasihstamai Sanderu gimenei, weens brahlis ir Leepajas mahzitajs. Schi muifcha ir ari jaeeskaita tapat ta wifas zitas walsts semes fondä, bet wina naw neds pahnemta, neds walsts semes fondä eeskaitita. Tur ir bijis kahds fihfrentneeks, kas rentejis 60 puheweetas semes. Tas ir dabujis no zentralas semes eerihzibas komitefas apleezibu, ka winsch ari fhogad war turpinat fawu fainneeziibu. Nefkatotees uf to, weeteja polizijas wara winam to naw peelaidufi. Seme winam tikufi atnemta un atflahta tikai trescha dala. Leelafä dala no atnemtas semes stahw atmatä, un tapat pufe no paschas muifchas neteef apstrahdata un ir palikufi atmatä bet tam zilwekam, kas pehrn to ir apstrahdajis un ari fhogad grib un war to apstrahdat, seme teef atnemta. Warbuht, stahwollis ir tahds, ka Sanders ir loti leels patriots, warbuht, labz tauteetis un mehš fa tautifla waldiba, pee waras kas efam, uffkatam to fa mahjas leetu. Schis Sanderu brahlis ir bijis wirfneeks Kreewijas armija 1919. gadä. Tifa mobilifets fa wirfneeks, bet pee mobilifazijas uf dewäs fa Kreewijas pawalstneeks un fa tahds mobilifazija naw gahjis. Kad organifejäs bermondteefchi Kurlenē, winsch staigaja kreewu wirfneeka drehbēs. Kad bermondteefchi gahja ufbrukumä pret Rigu un Leepaju, tad winsch ufstureja dshiwus fakarus ar bermondteefcheem un nepeenehma mafajamo Latwijas naudü, bet gan nehma Bermondta naudü. Kad bermondteefchi tifa fakauti, tad winsch wehial eestahjäs Latwijas armija. Tas tagad fainneeto muifchä. Otrs wina brahlis bijis Needras adjutants. Tas laifam wehl tagad kopä ar Needru stude tahlat Latwijai naidigus planus. Tä tad mehš redsam, kas dabü pabalstus un uf fo ftatas zaur pirksteem. Es domaju, ka fhahda ftatifchanäs nedrihft notift. Tad bes fhis muifchas man faininos ir kahda Wehrgales muifcha. Wehrgales muifchas bijufchajis pahrwaldneeks, fakaujot bermondteefchus, tifa no muhfu kareiwjeem nofchans. Tagad schi muifcha marta mehnesi, kad notifa zentralkomitejas apspreede, tifa peefolita weetejeem bessemneekeem walsts apfainneekofchanä. Peeteizäs 25 demobilifeti kareiwji. Bes tam wehl kahdas 10 gimenes, kuras pa leelafai dalai bij tahdas, kuräm semes eerihzibas komiteja pee dalifchanas muifchas bij domajufi peefchkirt. Kareiwji pa leelafai dalai alradäs besifejas stahwollü leelafai dalai naw darba un maises, bet tagad tee zereja, ka buhs darbs un lihds ar to maife. Muifchas inventars bija fahrtigs, lauki apstrahdati, ta ka wareja fazit, ka winu stahwollis ir kautzil nodroschinats. Bet kahds bij mans brihnums, kad pehz nedauds deenam pee manis eeradäs kahds pilnwarots preefschstahwis no kareiwjeem un fazija: „Glahbjeet muhs, mehš grimstam, mehš eefahrtojamees ta, lai waretu dshiwot muifchä, bet tagad mehš dabujäm dshirdet, ka mums ta muifcha tiks atnemta“. Zentralä semes eerihzibas komiteja telegrafeja, lai to muifchu atdod kareiwjeem, bet tas netifa ifpildits. See zilweki dabuja wehlreis braukt fhurp un fazija, ka ta muifcha teefot apfehta un apstrahdata un apstrahdata ar muifchas inventaru un fehllu, bet kahds Sarinsch fakot: „Es to muifchu apstrahdaju“. Tas ir nefaprotami: reis no fchejeenes teef dota til stingra pawehle, fa winu war neifpildit? Kad ifbrauja uf weetas zentralä semes eerihzibas komiteja, kad ifrahdijäs, fa tur Leepajas semes eerihzibas komiteja domä zitadi. Wina fazija, ka zentralä semes eerihzibas komiteja fhhdot komunisti un wini negribot tahdeem komunisteem lihdsi darbotees; wini esot solidi pilsoni, bet ja fchee kareiwji gribot semi dabut, tad wini warot dabut, bet muifchas eefahrta un inventars naw

dabujamš, bet ušrahdija kahdu rakstu no semkopibas ministra Zelmina lungu parakstitu, kurā ir teiktš, ka Sarinam ir teesibas atpirkt wifu inwentaru no bijuščā ihpaščneeka. Pehz pirmās likuma daļas 5. panta ištahļ, ka winam nebija teesiba to darit, jo tur ir teiktš, ka lihds ar muišču atšawinamš wifš inwentars un wifa eefahrtā, kas pahreet walšš ihpaščumā. Tas inwentars naw tiziš notakfets, naw tiziš pahremts, bet Zelmina kungs weentahršchi atļauj to pahrdot kahdai peršonai. Ta ir wišrupjaka likuma pahrfahypsčana, kahda war buht, bet tagad ščoreiš wehl to waretu šapraft, jo ščis Sarinšč, kā wehlaš ištahdijās, ir bijuščais Kuldigas aprinkā preeščneekš; ka winsč itin nekās wairak naw, kā barona Behra muiščlungs; es waru teikt, ka faktiššais šaimneekš ir barons Behrs, muiščas ihpaščneekš. Tas ari, es domaju, nebija noslehpums Zelmina kungam, ka ari winsč šinaja, kā tās leetas štahw.

Kā juhs redseet, tas ir weens maš štats, maš stuhritis gandrihs no weena pagasta. Ja ščodeen eefneedš interpelaziju par nepareišu agrarā likuma ištweščanu, tad winu newjadsetu ščahdu eefneegt, bet eefneegt tahdu, lai walddiba parahda weenu tahdu pagastu, kur teet kahrtigi ištwesta agrarā reforma un es domaju, ka tad walddiba buhtu špihles un wina tahda pagasta newaretu atraft, jo tahda pawišam naw. Mums, Leepajas aprinki, naw neweenaš muiščas, kur inwentars buhtu notakfets un walddiba buhtu to pahrnehmufi. Man šino no Kuldigas, ka no pahremta inwentara ir pahrdoti širgi — 1 walšš šemju inspektoram un otrs kahdam žitam eerednim, kuram naw semeš un kursč tur širgus tilai pats šawas ištpees pehž. Es gribetu šinat, waj tur, kur tagad katrs širgš ir ar šeltu jaatšwer, kur katrs stuhritis semeš ir no šwara, lai tiktū apšehtš, kur mums draud breešmas un šabrukumš, waj tas naw noseegumš, ka mehš atļaujām lepotees eeredneem ar to wišnepezeesčamako, ar širgeem šawām peršonigām wjadšibām, kur mums tee til loti wjadšigi. Ja agrarā reforma buhtu kahrtigi ištwesta, tad mehš buhtu ištbehgufčj no posta, kurā mehš ešam. Ja tas buhtu daritš pehž likuma, tad mums ščogad buhtu wairak semeš apštahdats. Bet walddiba mahšfliigi radija špekulantuš. Kad bešsemneeki šanehma šemi, tad wineem wjadšija šawu inwentaru paplaščinat, širgus un tāpat žitu, bet dewa brihwu atļauju muišču ihpaščneekeem wifu ištpahrdot, lai tad no špekulantu rokām waretu atkal pirkt. Es domaju, ka mums naw til bagatu bešsemneeku, kas waretu til šadahrššinatū inwentaru pirkt un preešč kam tas ir? Waj preešč tam šči dahrššiba, lai špekulanti waretu Latwiju ahtrafti nosližinat? Vai wini ahtraft waretu Latwiju ar kahjam šamihdit, kā wini to wehlaš. Bet, kā redšamš, ščoreiš walddiba to ir no weena gala lihds otram pabalštijuši. Wina naw peerahdijuši to, ka wina patešiš mihl muhšu demokratiško Latwiju, ka wina griš winas demokratiško eedšiwotajuš, štahdajoščo ščkiru pabalštīt un teem preti nahkt. Tas naw nekur bijš.

Tad wehl tahlak par muhšu kareiwjeem. Muhšu kareiwjeem ir šolits loti daudš. Wineem ir dšeedatas šlawas dšeesmas wairakas reises, bet tās šlawas dšeesmas wineem ir dšeedatas tilmehr, šamehr wini bija armija. Jafaka, ka wini ir pelnijušči tās šlawas dšeesmas un pelnijušči par šawām leetām ašinim un gruhtibām peenahžigu atmakšu. Bet kahda ir ta peenahžigā atmakša? Ta ir špekulantu preeščroziba. Waj ir tee 25 kareiwji ween, kam nelahwa muišču šanemi? Ne, mums ir tahdu 250, warbuht 2500 un wairak, kas ir šaruhtinati par tām zeesčanam un ašinim, par to šemi, kuru wini ir ar

šawâm asinim pirkušchi un us šawas sentes wineem naw telpas, bet dod telpaswisfadeem bermondteescheem, kas Bermondta laikâ bijušchi muhsu nodeweji. Šchim brihščam mehš redsam wineem wisleelako pretimnahtščanu.

Tad to mehš wehl redsam? Ne tik ween muhsu waldiba, bet arī šabeedriba ir aismirušči slawas dšeesmas dšeedat kareiwjeem un ufflata par leclu noseegumu, ja šahds kareiwis izis pee semes. Ja paštatamees labâ špahrna laikraštis, kas tur neteek apraštis? Tur ir weens kareiwis, kas par šawu duhsčibu ir apbalwots ar Lahiščplehšča ordent. Tas teek wišadi nošengats. Teek dšihša wisleelakâ demagogija un wisnepareišakâs šinas teek sneegtas. Ja winam peeschirtas no muščas 60 puhrweetas, kuras winam us lituma pamata peenahlas, tad teek ufflatits par leclu noseegumu, ka tas kareiwis grib apstrahdat to semi, to wišč ar šawâm asinim ir pirzis. Waj mehš ešam pateeši til tašlu grimušchi? Ja šhee fakti buhtu dibinati, ja buhtu teša, ka winam ir bijuši šadurime ar weetejeem eedšiwotajeem, bet šahdas šadurimes naw bijuščas. Wiši žilweki, kas muščâ dšihwo, dšihwo draudšigi kopâ, bet mehš ešam til tašlu aismirušchi muhsu warenos brihwibas žihnitajuš, mehš šahlam winuš ar šahjam mihi un šahlam winuš užiinat. Bet waj mums neees šapat, kâ nabaga Antinam, kuruš sauza: Wilts aitâs! Wilts aitâs! Bet kad pateeši wilts nahja aitâs, tad Antinam wairš netizeja. Tad buhs jau par wehlu. Bet weena dala, kas to wehlaš, waroš smeetees un lihšmotees.

Tad rumajot par pašču interpelaziju, es dširdu, ka mehš šauds rumajam, bet es ešmu pahrleežinatš jau preeščlailuš, ka no interpelazijas nekas neišnahks un ka nahks wehl interpelazija, eesneegta no žitas pušes. Bet waj wina tiks eewehrota? Par to ir leelas šchaubas. Es ešmu wišdšilakâ pahrleežibâ, ka kamehr šchi waldiba sehdeš us šcheent sehdeškeem, kas weennehr ir gahjuši kompromišos ar wisleelakeem eenaidneekem, kas tagad nizina brihwibas žihnitajuš, ka mums nelihšdeš interpelazijas. Še war nahkt waj 10 interpelaziju, bet tas ees šawu gaitu tašlat. Bet, kungi, kas juhs šcho gaitu pabalšteet, es šaku: nemoštateš par wehlu un nekateet, ka mehš gribam eewest šinamu partiju, kas nahktu un išrešlinatos. Juhs pašči radeet to ruhgtumu un toš nemeerus un to nemeeru newar išnizinat ar wahrdeem, bet ar darbeem un ja juhsu kruhtis pušt karsta latweešča širdš, tad parahdeet reiš toš darbuš. (Applausi pa kreisi).

Presidentš J. Ščakste: Wahrdeš peeder Kurštim.

W. Kuršits (darba partija): Augsti godatâ šapulze! Wehž tām garâm un daudšâm runam, warbuht, man buhs daudš masal žarunâ, nekâ es biju domajis un wišpirms es šahšchos pee jautajuma par pašču interpelaziju, waj wina bija wjadšiga waj ne un waj wina ir laikâ nahkusi. Man leekas, ka ta fražzija, us kuras atbalstas waldiba un no kuras wišwairat ir attariga waldiba, ka tai wjadšēja uštahtees ar šinamâm prašibam un, warbuht, tās buhtu išpilditas, ja tikai buhtu bijuši griba. Bet interpelazijai ir agitazijas notrahša un tas ir wišwairat no šwara šhini gadijumâ. Un šchi interpelazija atšahš šinamu ešpaidu un ištaidros jautajumuš, kuri lihšš šchim bij šinami tikai atšewiščâm personam un weetejeem semneekem Latgalē. Ir daudš nekahrribu, kuras ir lihšš šchim notikuščas. Winaš waretu buht jau šen nowehrstas, bet ta griba bij tikai pee dašheem un laikam pret to gribu bija daščas fražzijai newehlamaš leetas am tapehž šcho gribu newareja išpildit. Warbuht personigas leetas šahweja tuwat, nekâ Latgale, no kureenes bija

kuhiti zilweki Satwerimes Sapulzē, kuri daudis apsolija, bet nedarija nesa. Darija warbuht pa dalai tā, itkā pa gabalinam funam sem galda sweeksch. Nefahrtības noteek wifās eestahdēs, wifās weetās un tee zilweki nesin, no kureenes tas nahf un nesin ko apwainot. Jaatsihsta³, ka daudis reises bija teiktis, ka latgaleeschī ir daudis tumschafi, nekā pahrejee latweeschī; wini lasa awises daudis masaf, wini dabū daudis masaf sinat, ko dara zentrā un dsihwo tikai pehz tām baumam, kas isplatās apfahrtnē. Uf wifām pufem latgales semneeku frazija wehribu negreesch. Ir komunistu baumas, bet ari ir wehl zitas baumas, kuras nahf no deenwideem. Ram bija tuwaki kafari ar teem zilwekem, tee sin, kas tee par draugeem. Nebuhtu no leela swara, ja tee zilweki neeenemtu atbildigas weetas, kā meschu pahrsini un wehl muischas pahrwaldneeki, kuri no waldibas atstahiti. Tee ir polu muischneeki, no kureem wehl neweens naw latwijās pawalsneeks. Tee ir tee draugi, kuri dibinajas muischas zentros ar semkopibas ministrijās palihdsibu. Kā Turkopuls isflaidroja, tad wisi zentri neteek atstahiti, bet teek atstahita tikai dala no zentra katram muischneekam un likumā ir teiktis, ka ehkas semneekem jaatstahj uf weetam. Es lihds schim wehl to neredsu, ka tas ir isdarits. Pilnigi flaidri ir teiktis likuma pirmā dalā „nefaistot ar zentru.“ Ja es pareisi saprotu scho „nefaistot ar zentru“, ka newar faistit, ka war atstahit to semi muischneekem tahlaf no zentra, waj war dot to zentru tahdos apwidos, kur ir bijuschas rentes mahjas, kur ir bijuschi masafi solwarzini pee leelas muischas. To neeerahda, eerahda taifni leelos zentros. Es nemschu peemehru no Likfnas muischas. Lihds schim warbuht, wehl naw lemts, par to, waj atstahs waj neastās. Likfnas muischas to leelo zentru tomehr muischneeks jau ir iswehletees winam labakās plawas, lihfschu plawas un paschu labako semi ap pili. Mas wehl ta. Pogulanku semes eerihzibas komiteja atstahja tam pascham Likfnas muischas ihpachneekam, usflattidama to weentahrschi kā ruhpnenezibas eestahdi, bet tas ir furorts un peelihdsinatās ruhpnenezibas eestahdei. Es to newaru saprast. Tas naw saprotams, jo atstahjot to Pogulanku kā zentru muischneekam, winam tika atstahita ta weeta, kas atmafajas 10 reis labaki, nekā pahrejās. Tapat teek atstahiti apfahrtejee meschi, tee nu gan teek usflattiti par walsis ihpachumu, par walsis semes fondā pahrgahjuscheem, bet to semi tomehr atstahj muischneekam. No pilsehtas Pogulanka ir tikai 6 werstis, atrodas uf Daugawas kraista flaiskā weetā. Likumā paredsets, ka jo tuwal no pilsehtas, jo masakas war semes faimnenezibai peeschkirt. Man ir iswillkums no zentralās semes eerihzibas komitejas prototola, nodrukata „Semes Eerihzibas Wehstnesi“ Nr. 8, ka par Pogulanku ir spreests. Teek atstahitas ap 200 defetinas pehz weetejo eedsihwotaju stahsteem. Tapat atstahj wisu to meschu, kas ir tur apfahrht. Daugawpils aprinka semes eerihzibas komiteja — es nesinu waj ar pilsehtas padomes atlauju waj bes tās — bij nolehmusi prafit un prafija — tas man ir sinams — zentralo semes eerihzibas komiteju atstahit scho Pogulanku pilsehtai. Tas netika darits. Pilsehtas prafibas netika ewehrotas. Labak tatschu pabalstit muischneekus, warbuht, daschs muischneeks war tikt par labu kaiminu un draugu semneeku saweenibai un latgaleeschu semneeku frazijai.

Muischneekem paleet tilpat icelas semes, kā semneeku saweenibas beedreem un warbuht latgaleeschu semneeku frazija zentās pehdejeem peelihdsinatees un tapehz to paschu war aistahwet (Sawzeens no weetas: „Waj interpelaziju“?)

Nē, muišņeekus. Parunasim wehlat par to, kad es atbildeschu us interpelaziju. Par Pogulantās peeschīrschanu leelu datu mainās līfšchu us Rindsula lungu, jo winsch bija teizis, ka Pogulanta wisdrihsaki japeeschkir muišņeekam, lai tas waretu drihsat īsbuhwet ehkas. Tas bija teiktis personīgā farunā. Par to newajaga tīf daudis kleeht, bet labaki darbu darīt. Labat pee darba kertees un ne pee wahrdeem, jo wahrdi no darbeem ir tahlu. Ja semfopibas ministrs no šahkuma neofizielt nostahjas semneeku šaweenibas pufē, tad Satwerfmes Sapulzē par to nebija nekās sinots, kā Rempa kungs jau šazija, ka winsch esot īstahjees no latgaleeschu partijas. Tahdas formalitates ir wajadfigas, lai wisi zilweki sinatu, pee ka skaitas. Toreis ofizieli tika rakstīts, kas grib, ka wisa muišchu un basnizu seme buhtu īfdalita, kas grib, ka semneeki dabutu semi priwatīhpaschumā, lai balso un apalschā Zelmina uswahrds. Es gribu aīsrāhdīt, ka juhs tagad to negribeet īspildīt un kad es par to runaju, tad juhs šazijāt, ka es esot komunistis. Juhs mani nepeelaidāt strahdat neweenā atbildīgā komīšijā (Sauzeens no weetas: „Pascheem gribejās!“) ne pascheem gribejās, bet tapeh3, ka es neēju pa to zelu, pa kuru wini eet. Ja juhs gribeet, lai wisu muišchu seme tiktu īfdalita, tad jums newajadseja to zelu eet, kuru ešet gahjuschi. Ir pareisi, ka sozjalīsti ir jums pahrmetuschi, ka juhs negribeet wisu īspildīt no ta, kas jums buhtu jāīspilda. Juhs tīkai kleehtseet, ka ziti slīkti dara, bet jums papreeisch jaewehro šaws darbs. Es negribu jums usbrukt. (Sauzeens no weetas). Un jums, Laisana kungs, wajadsetu wismasaf runat šhini šinā. Pirmāis bijāt leelā fotografijā us plātateem un pehdejais darbībā. (Smeekli šahlē). Tagad es atfahrtoju un gribu teikt, ka tas pats Zelmina kungs, kursch Latgalei bija par aīstahwi, karam latgaleeschi ūstizejās latgaleeschu galwenā jautajumā, t. i. semes jautajumā, tagad šchis pats Zelmina kungs, kursch us šcheem noteikumeem ir eetizis Satwerfmes Sapulzē — to, kahdā kahrtā winsch ir eetizis, to šinās pateikt tee, kas stahw semneeku šrakzijas preeeschgalā, — tagad šchis pats zilweks kahdā šapulzē pagahjuschā gadā teiza, ka latgaleescheem newajagot eet plaschumā, bet gan dšlumā. Winsch laīkam grib winus eedīht kopā. Es domaju, ka weens zilweks ar wisu Latgali tīf tahlu netiks. (Sauzeens no weetas: „Semahzatees runat!“). Labi, labi, warbuht, pee Rlihwes funga.

Tagad ar scho paschu semes jautajumu ir šaīstīts meschu jautajums. Sawā laīkā buhwju koku materiala īsneeegšanā lauffaimneežibas wajadšbam tika peekemts līkumprojekts. Scho līkumu šakroploja, kā tīf ween patīka weetejeem eeredneem. Soli pret teem netīka šperti. Kad pahrrunaja semes jautajumu interpelazijā, tad wajadseja runās, wajadseja kleeegšanas, lai tauta dšird, ka kaut kas teek runāts, bet darīts nekās neteek. Pagahjuschā seemā aīf kurnamā materiala truhkuma kurnāja zeplūs ar zīfam. Utbrauzu weena otra delegazija, bet nekās netīka darīts un nebija nekahdu rīhkojumu no semfopibas ministrijās, lai Latgalei īspalīhdsetu. Semfopibas ministrim bija šilti, winsch Rīgā bija labi ar malku apghdats, bet tee zilweki tur wareja šalt zīf grib. Nekad pašaulē naw bijis, ka zilweki dšihwo tā, kā Latgalē, kad ar zīfam zepli jākurina. Wislabaki ir tee eeredni us weetam un tahdus eerednus us weetam daschi zilweki pabalsta. Apleezinat to newaru, bet es tā domaju, ka agitatori no deenwideem taīfni nopehrt tos eerednus un pehdejee strahdā ar muišņeeku kopā, waj beeschi tee eeredni ir bijushee muišņeeku meschu pahrsini, ko šauza par „объѣдчикъ“. See

rihkojās tā, kā wineem gribejās. Wini nenodarbojas ar rihkojumeem; wini fata: Hm! Mehš us weetam darisim ko gribesim un ko teiks Satwerfmes Sapulze un ministrija, ar to mehš waram nerekhinatees". Ar rihkojumeem tee nekatas — war dot semneeleem meschu un war teem to nedot. Es domaju, ka waldibai wajadsetu spert wisus solus, lai rihkojumus ispilditu. Bet winus neispilda. Awise „Latgaleeris“ dauds par to bija rakstits un bes tam man wehl ir dokumentis, kuru raksta kahds semneeks, to apleezinaja wairaki, desmit waj dewini zilweki semneeki, kuri bij pee slawena aprinka meschu pahrsina Osola kunga Daugawpili. Seemu tee zilweki staigajuschi, lai dabutu buhwokolu materialus un no weena pagasta ir dabujuschi isnehmuma gadijuma tahdi desmit, warbuht tee, kas labak mahzeja apeat, kas zaur kehki wareja aiseet un paluhgt zilweku, labi — teem tika dots. Tad zilwekam, kuram no kara ir ispostitas luhstis, schkuhnis bes keenam, preefsch to isbuhwes wajaga dabut apleezibu un kad winsch ir dabujis wisas apleezibas, tad winam 3 mehneschus bija janostaiga, kamehr winsch wajadstigo dabu. Ar apleezibu winam jastaiga pee aprinka mescha pahrsina, tam netad naw laika, winsch weenmehr esot aisuemts. Winsch tikai preefsch sewis dsihwo un ne preefsch tautas. Winsch doma, ka tauta preefsch wina. Winsch maldas. Tad wehl tahlak. Es sinu, ka ir instrufzijas, kuras pareds sinamas kategorijas pee koku isneegschanas par sinamam zenam. Tagad, kur teikts, ka ne tahlak ka 80 werstes no Rigas un ne tahlak ka 10 werstes no leelakas pilsehtas ir paredsets, ka teem meschus isneegs pehz trescha kategorijas un ja ne tahlak ka 5 werstes no upes, tad trescha kategorija pirmā klasē isneegs par sinamu zemu. Tagad zilweks dsihwo 20 werstes no pilsehtas un 180 werstes no Rigas, tad tam zilwekam pareds tahdu kategoriju, ka 80 werstes no Rigas. Es nesinu, waj Latwija ir tik leela, ka bijuse Kreewija, ka zilweks newar apmehram apreshinat, zil tas tahlu ir. Tahdas nekahrtibas noteek. Tagad Latgales frakzija wisstipraka, wisleelaka wareja to nowehrft. Wajadseja wairak reises ne sehdet un rakstīt „Latgaleeti“ tos rakstinus, bet ar semkopibas ministri parunat un ne weena zilweka wahrda, tapehz ka tam nebuhu nosihmes, bet wajadseja runat ar semkopibas ministri un bija daschadi ziti zeki, ka wareja tikt islabots tahds jautajums. Ministrs buhtu atradis atteezigus eerednus us weetam. (Peesihme no latgaleescheem). Ko darba partija isdaris, to redsesim. Darba partijā lihds schim bijuschi diwi lozekli latgaleeschi. Starp wisam partijam semneeku faweenibas lozeklim Zelmina kungam wiswairaf jastin par Latgales leetam. Kleeds un brehz par poliziju. Ustihstatees, ka par poliziju sawa laika bija preefschlikums eenests, ka polizija janodod eefschleetu ministra beedra Rindsula kunga pahrsina un es litu jums preefscha, ja waldiba to neispildis, isteikt neustizibu waldibai. Diwas nedelas grossijas — tas bija frakzijas lehmums — un pehz diwam nedelam atfewischka persona teiza, ka to newar isdarit. Rapehz? Wajadseja pahrneht poliziju. Tagad fahcet to, ka zits wainigs un ka polizija nekahrtiba. Tad tas nenotiktu. Juhs negribeet, ka waina gulfas us latgaleeschu semneeku frakziju. Juhs schini sinā tapat fewischki dauds wainigi.

Tagad par Latgales skolam un par Latgales teatri. Pee teatra atkal eefschleetu ministra beedrs Rindsulis wainigs. Taisni nesaimneeziški rihkojotes eerihkoja to teatri un teatrš wareja issfatitees pawisam zitadaks, nekā tagad isskatas. Es gribeju, lai teatrš buhtu Daugawpili eerihfots un Pabehrs mani pabalstija, bet Rindsulis nostahdija to jautajumu tā: ja teatrš

nebuhtu Rehsefnē, tad pawisam to neecerihkot. Daugawpili Rīgas dselszela teatra telpas bija pilnā kahrtībā, tur wjadseja tlfween dekorazijas eegahdat, kuras tagad preefsh. Rehsefnes ari ir wjadsiņas. (Saugzeens no weetas: „Meli“!).

Presidents J. Šchafste: Es luhdsu tahdus wahrds neleetot!

W. Kuršits (turpina): Juhš, warbuht, wareet to Latgalē us semnee-feem teikt, Rindsula funks. Teatra leetās ari tās paščas frakzijas preefsh-stahwis kabinetā wainiņš. Juhš aifrahdeet us nekahrtibam, bet, warbuht, daschās weetas tahdas nekahrtibas wareja nowehrst jau agrak bes interpelazijas. Warbuht, pats semfopibas ministrs buhtu pretim gahjis. Ja Latgales semneeku partija buhtu gribejust, tad, warbuht, buhtu warejusti Zelminu atfaukt bes interpelazijas. Un tagad es gribetu sinat, kà tad Latgales semneeku šaweenibas frakzija isturefees us preefshu un to wina domā darit, ja ministru presidentis neatfauks Zelmina fungu. Un kas atteezas us juhšu fleegschanu tautā, itkà teesleetu ministrs nepareisi apstiprina „kuptschajas“, semes eepirschanas kontraktus, tad es jums atbildeschu, ka man sneeds sinas, ka Rindsula funks sem wiseem teem attauju isdoschanas komisijas protokoleem ir parastijees. Ja wirsch naw bijis klast, tad winam bij tas jaatfihmē, tapat kà Holzmana funks to darijis. Nu labi, tas isfkaidrofees. Es sinu, ka šchee parastii protokolos ir; ja juhš protestejeet pret tahdu rihzibu, tad jums newjadsetu parastit. Latgaleeschu ir 4 zilweki, kuri eeet komisija: Rubulis, Babehris, Rindsulis un Turkopuls. (Saugzeens no weetas). Man par to tika sinots un kas par to sinoja, tas ir ari atbildiņš. Labi, redsefim! Šchis baumas newjadsetu, warbuht, isplatit, jo pašči pa datai wainigi. Labi! Wifu laifu waizaja, waj darba partija balsos par interpelaziju. Darba partija par interpelaziju balsos, jo usfkata, ka wina ir wjadsiņa. (Šchers no weetas: „Luhdsam turpinat“. Kuršits no runataju tribines nokahpdams: „Luhdsu Rihwes fungu parunat. Ul tas bija Šchers?!“)

Presidents J. Šchafste; Wahrds peeder Schiemanim.

B. Schiemanis (wahzu demofratu partija, runā wahziffi): Augtā šapulze! Pehz Wakareitropas eeskata interpelazija ir lihdsellis, lai pret finameem waldibas rihkojumeem aistahwetu likumibu un wispahrejas walstis intereseš. Juhš wareet buht pahrlėezinati, manas damas un fungi, ka ja šchajā garā kahda interpelazija tiftu eefneegta par agrarreformas isweschanu, wahzu frakzija buhtu pirmā, kura tai peekristu, jo mehš ar schaufmam esam peedsih-wojuschi, ka šchis likums, pret kuru mehš šawā laikā zehlām wisnopeentalās eerunas, šawā praktiskā zaurweschanā tahlu pahrspehi wiņas baschās, kuras oktobri špehja paredset. Naw nebuht peetizis ar politiskā gala mehrla šafneegschanu, isnihzinot muischneezibas šaimneezisko pahrswaru. Mehš redsam, ka aif kahdām nebuht eegribam un radneezibas motiweem padšen weenu masihpašchneeku pehz otra no wina semes stuhra, lai dotu weetu pilnigi neraščigeem elementeem. Mehš redsam, ka šchjās platiba teef weennotal šamasingta un ka nahkofchā gadā šchai sinā šagaidams wehl daudš kas launaks. Mehš redsam, ka neattaisnojāmā kahrtā isnihzina muhsu pehdejo bagatibu, muhsu meschus, bes ka walstij no tam — kaut ari tkai pagaidam — zeltos kahdi nopeetni labumi. Tahdai interpelazijai, kura stahjas pretim tik nošodamai muhsu šaimneezisko intereschu neeweherofchanai un objektibas teesibu šajuhtas aissfahršchanai, wahzu frakzija kuru katru brijdi peekristu. Bet juhš atsihseet, ka preefchā stahwofchaj interpelazijai

naw ne mafakās dalās gar ūchādām waltstīkām domām un teesībām, bet ka ta kalpo kahdeem, warbuht, partijas kaitīskēem noluhkēem un furu pilda garš, kurch nostahda pirmā weetā ne waltstīkumu un teesības, bet puhla peekrišhanu un to lehto popularitati, pehz kuras dšenotees muhfu waltstī tuwina besdibenam. Pret scho garu mehš ešam besspehzigi.

Ja es tomehr schodeen kahpu tribinā, tad tas noteek teeschā fakarā ar deputata Lindina funga runu, kurch neween atfazijees no tam, aistahwet teesības, kā tas winam kā interpelazijas runatajam peederetos, bet gan teeschi runojis par labu nelikumibai un patwāribai. Leeta grosā, mani lungi, ap agrarreformas eeweschānu atteezotees us kolnisteem (Stiprs nemeers pa kreisi un zentrā). See ir laudis, kuri kopsch dascheem gadu desmitēem us priwatu eerosnājumū aizinati muhfu semē. (Sauzeens pa kreisi: „Lai muhs latweeschus padsihtu no semeš!“): Kahdi bijuschi politiskee motiwi schai aizināschānai, tas ir weenalga. (Rainsis no weetas: „Naw wis weenalga!“ Samuels: „No tam wis atkarajas.“ Dr. Kalniņsch: „3000 latweeschus padšina no winu mahjam.“)

Mani lungi! Sinamu notikumu taisnigi apspreešot politiskee motiwi nefriht swarā. (Uljāunoti starpsauzeeni). Uri zilweziškā gadījuma nowehr-teschānā schoe motiwi nespehlē nekahdu lomu, jo juhs tatschu wisi sineet, ka kolonisteem pascheem, kuri kā freewu pawalstneeki aš šaimneeziskēem eemesleem pahrweetojās no weenas waltstī dalās us otru, kaut kahdi politiskee motiwi nebij no swara. (Starpsauzeeni: „Utmīnatees 1906. gadu! Sodu ekspedizijas!“) Mani lungi! 1906. gadā nedš juhs waldbijāt, nedš mehš. Un tapehz juhs nedrihtsteet atreebtees pee zilwekeem, kuri naw nekā noseeguschees. (Starpsauzeeni: „Brederičš waldbija!“) Ja, mani lungi, ja juhs eedomajatees kahdu aprinkā preekschneeka palihgu jau skaitit par waldneeku, tad es nesinu, zif juhs ihsti tagad skaitēet to waldneeku, par furu darbeem wifai tautai reiš buhtu jaatbild. (Starpsauzeeni: „Manteufels waldbija — winsch bija generalgubernators!“) Manteufels nekad naw bijis generalgubernators. Tā nedrihtst buht, ka juhs aš pagahnes dušmam gribeet atreebtees pee zilwekeem, kuri nekā naw noseeguschees, kā tikai grib meerigi strahdat us šawa semeš gabala. (Starpsauzeeni: „Atsihstatees jel, ka juhs eseet nodarijuschi netaisnibu, kad muischneeziba mums darija pahri!“). Kas tad no tam isnahk, ja jums teescham nodarita netaisniba! waj tad juhs tapehz ašween joprojam gribeet darit jaunu netaisnibu? Tahdā kahrtā mehš jau nekad newaram nokluht labakā brihwibas un teesību stahwolli. Netaisniba naw nekā islabojama ar netaisnibu. (Dr. Kalniņsch: „Tas ir kaut kas zits!“). Starpsauzeens: „Kolonizazijas beedribas!“) Ta ir rupja nepateesiba, ka jebkahds kolonists buhtu eewests semē no kahdas kolonizazijas beedribas. (Starpsauzeeni. Samuels: „Brederičš bija kolonizators“). Weens kolonizators, naw wehl kolonizazijas beedriba. Ta jau ir ta leeta, ka juhs, lai waretu schoš nelaimigos zilwekus padsiht no winu mahjam, mellejeet pehz likumiga eemesla un tā atfewischa kolonizatora weetā redseet wefelu kolonizazijas beedribu. Bet juhs skaidri sineet, ka freewu laika, isremot freewu waldibas nometināschānās šabeedribu Latgalē, tahds usnehmums nēmas newareja eksistēt. Tikai wahzu okupazijas wara mehginaja nodibinat kolonizazijas bantu, bet kura, kā simams, pee praktiskās darboschānās netika.

Kad nodibinajās Latwijās waltstī, wahzu kolonisti to šajuta kā paschu par fewi šaprotamu leetu, ka ari wini peeder pee jaunās waltstī. Wini

peeteizās kara deenestâ un tāpat to šajuta kâ pašču par ņewi ņaprotamu leetu Latwijās waldibas eestahdes, eesaukdamās winus kara deenestâ. (Starpņauzeeni: „Landeswehrâ!“) Ne tikai muhsu wahzu karaspehta dalâ, bet ari wiņās zitās Latwijās armijas dalās kolonisti deenejuņchi. Šhi jaunatne tāpat par Latwiju ir islehuņi ņawas aņinis, kâ latwju jaunatne. Bet tad nahza ņlawenais pawalstneezibas likums, kurâ peepeschi starp ņemes eedņihwotajeem radija ņarpibas un priwilegijas. Tautas Padome mehginaja pati preeschi ņewis isgudrot ņewischi tautu teesibu likumu. Bet tik tahlu mehš wehl neesam, mani kungi, ka Latwija waretu no ņewis radit jaunus pamatus starptautiskai teesibu apņinai. Tautu teesibu prinzipu, pehz kura walstij no jauna dibinotees, waj kahdam apgabalam peeweenojotees zitai walstij, tikai eedņihwotaji pašchi isņchir, kahdu pawalstneezibu wini wehlas eeguht, newar grosit kahds weetejs likums. Pehz ilgâm puhlem isdewās teesibas wismas pa masai dalai nodroschinat un proti tai ņinâ, ka kolonisti usņkatami kâ Latwijās pilsoni tikmehr, kamehr isņchir winu walsts peederibu. Zaur to wareja tee, kuri kâ masnomneeti dņihwoja us ņawas ņemes, zeret palikt netrauzeti ņawās ņaimneezibas un tee, kuri ar pirschanu bij eeguwschi masgruntneezibas, wareja ar droschibu peenemt, ka netiks trauzeti ņawâ darbâ un ihpaņhumâ. Bet kas notika pateestbâ? Es te gribu peecturetees tikai pee weena peemehra Apriku muischâ. Šhe ņawâ laikâ muischas ihpaņchneeks Mannerheims kadaltijs ņawu ņemi no pahrdewis to wahzu un latweeschu ņemneekem. Preefchi wisem gruntsgabaleem bija eerihlotas ņewischkas lapas grunts grahamatâ, maksajumi tika isdariti, par ko isņneegtas kwihthes, pagasts atņina jaunus ņemneekus kâ ihpaņchneekus un koroborazijai gruntsgramatâ wajadseja notikt, kad iszehlâs karsch un pahrttrauzza tahlaku teesibu nodroschinaschanu. Kad nu nahzās eewest agrarreformu, tad, protams, peeteizās daschs labš, kursch kahroja pehz kolonistu labi eestrahdatās ņemes. Un us reisi agrarinspektors un weeteja komiteja isdewa rihkojumu, ka kolonisteem jaatstahj ņawa ņeme, tapehz ka pirschanas kontrakti neesot pilnteesigi. Luhdsu, mani kungi, eewehrot, ka ņchis eemesls ir zelts tikai pret wahzu tautibas ņemneekem, kamehr trihs latweeschu pirzeji, kuri atrodas tahdos pašhos apstahklos, palikuschi neaistikti. Waj teescham ir kahds no jums ņchajâ ņahlê, kuram buhtu ta drosme apgalwot, ka tahda rihziba kaut kahdâ kahrtâ ir ņaweenojama ar kulturalas walsts tikumisko ņajuhtu? (Nemeers.) Toreis mehš, wahzu deputati, teescham bijâm Aprikos un esam gan, kâ to deputats Lindinsch ņinoja, kolonisteem teikuschi: Jums wareet buht gluschi meerigi, naw nepawisam domajams, ka juhs waretu padsiht no juhsu ņemes, mehš juhs aistahwesim. (Starpņauzeeni: „Uha!“) Bet ja mehš to darijâm, tad tas droschi ween nenotika, pamatojotees us kahdu nebuht ņlepenu lihgumu ar waldibu, kura deemeschehl ir par wahju gahdat, lai teesibas nahktu spehâ, bet tas, mani kungi, notika tai palahwibâ, ka ņhe pee jums ņchajâ augstajâ namâ, un no jums raditās eestahdes buhs atrodama kaut elementarakâ ņapraschana par zilwezigâm un deewischligâm teesibam un ka juhs, par spihiti wisam politiskam un nazionalam kaistlibam, nepeelaidiseet to, ka jaunraditâ walsts nenahktu pasaules preeskchâ neslawâ, newajot likumibu un taisnibu ar neweiklu atreehibas politiiku. (Starpņauzeeni: „Ne atreehiba, bet taisniba!“) Jums, mani kung, buhs pašheem jaisņchir, waj tas, kas notizis, ir bijis teesa un taisniba. Kolonisti bes kaweschanas eesneedsa teesleetu ministrijai materialus, lai peerahditu ņawu pirschanas noslehgschanu lihgumu. Pehz

tam mehš no zentralās semes eerihzibas komitejas fanehmām rakstīstu apleezību, ka lihdšchinejee ihpašchneeki atstahjami fawās weetās, eefamš leeta naw isfchirta. Šcho apleezību nofuhā uš Ušpūti, bet weetejās eestahdeš netura par wajađfīgu to jel maš eewehrot. Jurgu deenā wezoš ihpašchneekuš — apriņķa preešchneeka palihga wadibā — ar leelako brutalitāti iđfen no mahjam, wīnu mantāš nomet grahwmalē un pat sihdaini ir ņpeefi beš pajumteš mitinateeš sem flajaš debefš. Un kad mehš ņche wehl reiši eefneedsam ņuhđfību, tad zentralā semes eerihzibas komiteja jau wairš neufura ņpehķā ņawu agrako lehmumu — wina iđuhta uš weetaš komiřīju un gala reņultatā apřtīprina Apriku komitejaš waraš darbuš un nu — gluřhi otradi nekā pirmo reiši — atstahj lihdšchinejoš ihpašchneekuš beš pajumteš, ņamehr teefleetu miniřtrija taiša ņawu lehmumu. Tā iřbeidřāš muhřu palahwiba, ka ņklairai teefai un taiřnibai ari muhřu walřti japaleef par taiřnibu. Newainigaš gimeneš gruřsch nelaimē, semes ņaimneezi bu iřpořta, teefibaš apřinu brutali neewā, un taš noteef uš eestahdeš lehmumu, kurā ņehřch muhřu ņapulzeš lozeķli un deputata wadibā, kurřch tani pařchā laiķā ir ari muhřu augřtaķāš teefāš lozeķliš. (Samuelš: „Rā juhš to domajeet? Utkahrtojeet to ņklairai, ja jumš ir uš to duhřchā.“) Eš teizu, ka noteef wīnu teefibu rupja neewafchana un, deemřchehl, deputatu wadibā, kurřch reiřē ar to ir muhřu augřtaķāš teefu eestahdeš lozeķliš, ar ko eš, protamš, domaju juhš, Samuela kuņģš. (Deputatš Samuelš: „Iřluhđšoš beš iřfinuaziĵam!“ Wīnřch pazelaš un eet uš preřidentu galdu peeteiķtees pee wahrda. Ķauriba.) Teefcham, muhřu palahwiba krituři behđigi ņaunā un tagad mehš ņinam, ka ņchowiniřtiřķā ziĵnu nořkana ween wīnu noteiz un ka ņauzeenš pehzi teefibaš weltigi nořkan pee taĵđām auřim. Weeniĵā zeriba wehl atleef, ka muhřu augřtaķā teefu eestahđē, teefleetu miniřtrijā, wehl peelaidiš objektīwu paĵrbaudiĵumu. Bet ari ņche jau deputatš Lindiņřch aiřližiš ņchkehrřchluš zela. Aprunojeeš ar tribinaš runaš autoritāti, wīnřch runaja par kontrakteem, kuri zehluřcheeš 1921. gadā, un tapehzi neefot apřtīprinami, pee tam apgalwodamaš, ka weenā no ņcheem kontrakteem datumš ar to pařchu tinti eřot weenklahrřchi paĵrtaiřtiš. Tā tad teefchi zeltš apwainojumš par dokumentu wilořchānu. Mehš nehmaneēš puhleš, wīnuš koloniřtu teefleetu miniřtrijā eefneegtoš dokumentoš zaurluĵkot un mehš wareĵām konřtatet, ka pateefiba tika trihš konřakti ņtaĵđiti apřtīprinařchānai preeřchā, kuru pateefiba ir gluřhi neapřchaubama. Wiři ziti eefneegumi ir tika konřakta projekti, t. i. luĵgumi, lai wehlař buĵtu lautš liĵgumuš fleĵgt noteiķtā weidā, pehzi tam, kad zaur ziteem peerahđiřchanaš liĵđsekleem buhš peerahđita jau agrak notifuři semes eepiřřchana. Raĵdi datumi ņchahdeem konřaktu projekteem, taš tařchu ir piłnigi weenalđřigi. Mani kuņģi! Neřen atpaķal ņatwerřmeš komiřijā no ņozialdemokrau puřeš dřiřwi pretoĵāš manam preeřchliķumam, pehzi kura perřoniĵi apwainotam, nepaĵrkaĵpĵot deputata neaiřřaramibu, dođama teefiba, kaĵdu deputatu ņaukt pee atbildibaš par apmelořchānu. Doreiř tika aiřrahđitiš, ka muhřu parlamentam no taĵđām leetam neefot ko biĵteēš. Šche nu jumš ir klaiřch preteĵiš peerahđiĵumš, jo newainotām perřonam, kuraš pařchāš newar aiřřtaĵweteēš wiřā atklařtibā, uřtrauj gluřchi nedibinataš kaĵrtā ņmago apwaiņojumu dokumentu wilořchānā. Taĵđš darbš jo wairař nořodamaš tapehzi; ka tam ir zaurredřamaš meĵriš, darit eeřpaidu uš lehmumu teefleetu reřora, lai gan uš weetaš neweenš par to neřchaubaš, ka koloniřtu piřřchanaš konřakti ir ņawā laiķā nořleĵgti. Ziĵnā pret ņweřchu tautibu leekāš wiřš buĵtu atlauiš. Ķa nu jumš, Lindina kuņģš, teefcham iřđotoš zaur juĵu.

jums pašceem par nepareisu apsinatu apstahku attehlofchanu panahkt ihstajeem semes ihpašchneefceem nelabwehligu lehmmumu, waj jums teefcham nefad nezelfees domas, ka ir lihdsekli, kuras godigs politikis, par spihiti wifam partijas kaislibam, nedrihtst usdrofchinattees list leeta?

Es nonahku pee kahda zita jautajuma. Tas ir agrarreformas peelah-gofchana atteeziba us lauku skolam. Ar leelam puhlem un ar skaidri privateem lihdsfekleem atfewifchlas weetās, kur kolonisti dsihwo, ir zeltas wahzu skolas, kuras noweetojuschas no ihpašchneefceem atwehletās ehfās. Pasta Drogā, Puhnos un zitās weetās skolas bes zeremonijas islittas un wifceem wahzu eedfihwotajeem us weetas Latwijā, schai „demokratijas un kulturaš“ walsti, atnemta eefpehja mahzit behrnus šawā mahtes walodā. Waj ta ir taisniba, waj juhs to šauzeet par walstiflas šajuhtas peefopfchanu un par kulturelu domaschanu? (Uspasija no weetas: „Wahzu skolai tatschu ir autonomija!“). Zeenitā kundse, ko mums lihds autonomija, kad mehš no skolam teefam ismesti ahra un mums laupa eefpehju mahzit. Rifuroš, Alifutes aprinki, masā wahzu skola bij eeweetota diwās masās istabinās, Silakalna mahjās. Pagasta komiteja isfneedfa skolotajai apleezibu, ka istabas war skolai atstah, bet prasija, lai to apstiprina aprinka komiteja. Schi isfkaidroja, ka ir nepeezefchams aprinka skolu waldes atstnumš un schis eestahbes preefchfehdetajš nowada leetu us pagastu waldi. Pehz leetas nowilzinaschanas lihds schai zeturtai instanzej pagasta walde nolemj: Ja kolonisti grib buh: Latwijas pilsoni, tad winu behrni jaudfina latweefchu garā un latweefchu skolās. Ta ir ta zeeniba pret nazonelām teefibam, ta ir ta zeeniba pret pašchnoteifchanās teefibu, us kuras pamateem ir zehlfusees Latwijas walstis.

Deputatš Lindinš šawā runā mineja par kahdu interpelaziju, kuru winsch turot par wehlamu, proti peeprasijumu par šlepeneem lihgumeem starp minoritatem un waldbibu. Man leefas, ka tahdas dahrgleetas, ka šlepeni lihgumi, noder wairak fehku romanos, nekā politifkā diskufijā. Bet es jums waru apgalwot, ka, ja mehš ar ko buhtum noslehgušchi kahdus nebuht lihgumus, mehš nebuhtu tif mulki, ka no tam mums ari nefas neatlehktu. Tad mehš gan buhtu šew nodrofchinajufchi apfolijumus, kuri muhs aifjargatu no listam, kuras wahzeefceem, schihdeem un kreeweem aifween ir japeedfihwo. Bet ja mehš tomehr waldbibu atbalfstam, tad to daram tapehš, ka labi šaprotam to garu, kas oposizijā walda, kura tagad apweenojufees ap šauzeenu: „Nost ar minoritatem!“ Muhsu pamata prinzipi ir: walstifkā doma, teefibu doma un kulturaš doma. Bet juhs walstis intereses aifbihdeet aif katras nazionalas uspuhtibas. Juhs gribeet schowinistifkā zihnās garā teefibas weetā list patwalu. Un nazionalistifkā mušinaschanā pret šwešchtautibneefceem juhs atdfihwineet wezo „Nowoje Wremjas“ garu. Schis oposizijas gars deemschehl ari tagadejos apstahkos guwis pahra leelu eefpaidu un naw neefpehjamš, ka tas reifš nekluhst pee waldbibas. Bet naw eefpehjamš tas, ka tas ilgi paliktu pee waldbibas stuhres, jo winam waj nu walstis janogremde, waj ari pašcham šawā neauglibā janahkt pee labakas atfinas. Mana wehleschanās ir ta, kut schi atfina nenahktu par wehlu. (Nepeekrifchanas šauzeeni).

Presidentš J. Šchafste: Wahrds peeder Alberingam.

U. Alberingš (semneeku šaweeniba): Augsti godatās damas un fungi! Katrai interpelazijai, katram peeprasijumam, kurfch wehrst pret waldbibu, bes schaubam, ir leela nosihme, jo wina dod Satwerfmes Sapulzei

rofās eerozi, ar kura palihdšibu war regulet waldibas darbibu un fauft winu pee atbildibas un eewiršit leetas pareišās fleepdēs. Ne no weena runataja es nedabuju dširdet peerahdijumus, motiwus, ka ņhi interpelazija ir teefham dibinata, ka ņhe notikuši waldibas nowiršichanās no likumibas, ka waldiba nebuhtu peeteefofchā mehrā eewehrojufi no Satwerfmes Sapulzes ifdoto agraro likumu. Te wairaf runataji atfauzas uf Latgales leetam un teiz, ka tur efot nefahrtibas. Atfauzas ari uf Kursemi un Widsemi, ka tur noteefot nelikumibas uu itkā ņemkopibas ministrs nerihfojotees faftanā ar agraro likumu. Man gribetos drufzin pakawetees un meflet nelikumibas, par kurām ņhodeen un pagahjuņchā ņehdē tika tif dauds runats.

Te weens no eepreefņhejeem runatajeem, kungs Lindiņch, pagahjuņchā Satwerfmes Sapulzes ņehdē pahmeta, ka waldiba atlahwuņi wehl pat pehz agrarlikuma peenemņchanas pahrdot muiņchu rentes mahjas u. t. t. Starp zitu norahdija, ka tahdi gadijumi efot beeschi Walmeeras aprinkī. Man loti ņhehl, ka man jamin perņonas, bet tā ka Lindina kungs winas mineja, tad man tas jaatfahrto, lai peerahditu, waj wina motiwejumš bija pareišs waj ne. Tas bija nepateefiba, ko juhs teizāt, itkā Walmeeras aprinkā ņemes inspektors buhtu pirzis muiņchas mahjas pehz agrarlikuma peenemņchanas. To es waru peerahdit katrā laikā. Algrarais likums ņahjās ņpehtā no oktobra. Mahja pirkta agrakī — ņeptembra mehneņi. Tā tad fafts ir tas, ka wina eeguhta tad, kad agrarā likuma wehl nebija, kad teefleetu ministrijai bij wehl teefiba ifdot atlaujas preefch ņemes eeguņņchanas. Warbuht waretu teiti, waj tas bij pareiņi. Man te japraņa, tas tad tas ir par grehtu? Kas tad ir pirzis to ņemi? Waj wina ir pahrgahjuņi ahrņemneeku rotās, ņpefulantu rotās? Winu ir nopirzis weens agronomš, kas ir ar laufņaimneezibu nodarbojees un ir laufņtrahdneeka beņemneeka dehlš. Pirkņchanas ņuma mums nekriht ņwarā, bet ari ta naw leelaka waj mafaka, fahda tai laikā parasti bijuņi uf mahjam. Ir mahjas pahrdotas wehl lehtaki, nekā ņhi, kura pahrdota par 45.000, ja nemaldos, beņ meņcha un gandrihs beņ ehkam. Bet tas nu nekriht ņwarā. Pat ja wina buhtu lehtaki pahrdota, pat ja par lehtaku mafku muņfu pilņoni waretu pirkt mahjas, mums nebuhtu ko uņtrauftees, jo tas nahf mums tikai par labu un launa es tur neredņu. Buhtu wehlams bijis, ja muiņņneeku mahjas buhtu pirktas pat par 5.000, ari tad es ņazitu, ka tas ir labi. Ta nauda paliktu mums, ta neaifpluhtu nekur projam. Ja ņemkopibas ministrs waj teefleetu reņdors buhtu ņpehriš zitadus ņolus, tad gan, warbuht, wajadņetu pahrmest, kaņehz naw dota eefpehja beņemneekam tift pee mahjas. Pahrfahpuma te nekahda naw. Tapat tas ir ar daudņām zitām leetam, kuras te tika minetas. Man leekas, ka ari ziti fakti buhs tift pat apņchaubami. Lindina kungs teiza, motiwedams ņawu runu, ka teefot atņtahti muiņņneekem milņigi zentri. Man ir deefgan dauds datu par teem zentrem, zif winu ir. Lindina kungs gan, warbuht, to labaf ņinās. Beemehram Latgalē pehz ofizieleem dateem ir atņtahtas muiņņneekem 7 ņaimneezibas, ņtarp kurām 3 ir ņints hektaru, kā tas paredņets ari likumā, un 4 ņaimneezibas 50 hektaru leelas. Bet, warbuht, pahrejā Latwijā tee ņkaiņti ir ahrfahrtingi leeli un kaut kas ņchauftingš. Bet ari te tā naw. Widņemē un Kurņemē muiņchu ihpaņņneekem atņtahtas lihds ņchim pawifam 119 neatņawinamās ņaimneezibas (muiņchu dalas) un no tām zentros tika 16, zitas zentru dalās, lopu muiņchās un rentes mahjās. Un waj te ir

pahrkahpti likumi? Ko tad pateesiba likums faka? Likums faka, ka muisch-neekeem eerahdama dala, nesaiſtot to ar zentru, bet tas nenosihme, ka waja-dsibas gadijuma buhtu aisseegts tomehr peeschkirt zentru. Tas nosihme, ka naw jaturas pee zentra, ka ihpashneeki newar to noteikti peeprafit. Ja kahds pahprot, tad lai greeschas pee jurista. Man juristi ir teikusch, ka likums nosafa, ka war dot, ja grib, zentrus, un war ari nedot, ja tas wajasigs. (Troffnis un smeekli jahle). Tas ta ir fungi! Papraseet juristeem un tee jumš pateiks, ka likums ir ta saprotams. Wini wisi apgalwos, ka iswedot agrarlikumi dshwe, tee zentri muischneekeem war tift doti un war ari tift nedoti. Ja juhš, fungi, gribeet likumu tultot, zitadati nefa ir, tad ta ir juhfu priwalleeta.

Es te mineſchu wehl daschas leetas, kuras azumirkli nekriht swara, bet kuras peemineja Lindina fungs, t. i. par dascheem zentreem no ta pascha pagasta, no kura es esmu, kuri man ir jareds zaurbrauzot katru reisi. Lindina fungs peeweda Wirkenu muischu un par leelu brihnumu winsch fazija, itka aistahwot weetejas lauffaimneeziabas skolas intereseš. Es waru pateikt taisni pretejo, ka Lindina fungs bija tas, kas wifseem spehkeem strahdaja pret to, ka lauffaimneeziabas skolai teef atwehlela seme. Rahds ſchi pagasta semes eerizibas komitejas darbineeks teef sautts pee atbildibas par parakstu wiltoſchanu. Lindina fungs semes eerizibas komitejas wahrda suhtija telegramu, lai eerahdot tahdus un tahdus gabalus no skolai peeschkirtas semes dascheem, tas ar semi nekad nenodarbojas un kam naw ne inwentara ne nopeetnas gribas pee semes kertees un ta gribeja atnemt semi skolai. Es waru to peerahdit, ja wajasigs ari ar dokumenteem. Wehla Lindina fungs teiza, ka ihpashneekam tur eset eerahdits zentrs ar ehkam u. t. t. un lauffaimneeziabas skolai esot atstahta tikai normale, bet tas naw taisniba, kas redsams ari no ſchi plana. Ta weeta man labi pasihstama. Ne muischas ehkas, bet smiltajs ir atstahts ihpashneeka rihziba, kur atrodas tikai diwas-trihš ehkas, bet galwenā klehts, galwenā kuhš un stalli, ka ari pati pilš, wišs zentrs naw winam atstahts. Tas redsams te no kartes un ja juhš wehlatees, paskateet ſcho karti (rahda karti): te eet upe zauri, te ir laba seme, te ir lauffaimneeziabas skola. Ja nu skola nedabutu to, kas winai ir eerahdits, tad lauffaimneeziabas beedriba un skola waretu protestet, ja to peeschkirtu ihpashneekam. Semes ihpashneekam ir peeschkirtas maswehrtigatas weetas, smiltajs, grants bedres, daschas masakas ehkas. Es nemos apgalwot, ka ſchi sina, to te eefneedsa Lindina fungs, ir nepateefa.

Tad par otru muischu, par Dihkera muischu man ari ir stas. Te man jaapgalwo, ka Lindina fungs nehmis datus no sila gaisa, kuras winsch te zehla preeschā. Lindina fungs apgalwoja, ka Dihkera muischā pagasta skola esot bijuši jau diwus gadus. Tas naw pareisi. Wina ir bijuši tikai weenu gadu. Eitahlu ir pareisi, ka tagad skolas leetoschanā bijuši ehka teef dota ihpashneekam atpaka. Pareisi ir ari tas, ka skola aiseet. (Sauzeens no weetas: „Teef sweesta ahr!“) Par to tuhlit pateikſchu. Es ſatiku us weetas semes eerizibas komitejas lozklus un wini man eedewa protokolus, parakstius un apstempelētus un weens no ſcheem protokoleem ir ſekoschš. Te melns us balta stahw rakstits:

„God. Dalmeeras aprinka jenes eerizibas komitejai!

Veestuht norakstu no pagasta padomes sehdes protokola no 2. maija ſch. g. Nr. 9, p. 7 Bonn pagasta walde pasino, ka ar 6. maiju ſch. g. notefot Dihkeru

muiščas fungu mahjās ihres lihgumi preefš skolas, ka minetā muišča preefš skolas neder, tā ka atrodas preefš pus pagašta behrneem aij uhdeneem — grubti peeejama, ka ehša par leelu un winaš ušturešana un atmakša par dahrgu —, pagašta padome atteizas no tās preefš skolas un paleef pee pirmā projekta, luhgt preefš skolas wjadšibam Konu muiščas fungu ehrbegi ar skolai wjadšigo ņemi, pagalmu, dahrsu, kuhš un klehts ruhmem preefš skolo-tajeem un tamdeht kuhš Juhšu rihzibu ņhai ņinā pehž peederibas.

Pagašta waldeš preefššehdetajs: (parafšts).

Darbweidis: (parafšts)^a.

Šchis ir weens dokumentš un te ir ņihki motiwets taš patš, kaš tajā bija (rahda otru protokolū). Ar to eš jumš wīseem peerahdu un te newar buht nekahdu ņchaubu, ka taš tā ir. Man ta pateefiba bija ņinama tad, kad Lindina fungs ņche zehla preefšchā ņawas nepareifibas un eš no ņehdehla tad ņauzu, ka tee ir meli. Man teefibas to ir ņazit, jo eš tur ešnu dšimis un audšis, paņihstu katru pilsoni un katru ņemes ņuhriti. Tā tad ņche ir azim-redšot gribets iņpuhst to, kaš pateefibā naw. Tā tad taš ir weens no pee-rahdijumeem. Man leekas, ka tahdu peerahdijumu, ja man buhtu eefpehjamš buht tajās weetas, par kurām te runaja Lindina fungs, eš atrastu loti daudš. Bet peeteef ari ar to. Ir peerahditš, ka pagašta padome ir atteifusees no ta, ka skolai tiftu peefškirta Dihkeru muišča, jo tur naw weetas skolai un skolai ir peefškirta Konu muišča. Bet kà nu ņahw ar tām leetam, kuras te teef pahrmestas ņemkopibas ministrim, ka wīnš rihkojotees nepareifš, ka wīnš pahrfahpjot likumu. Te eš teifšchu, ka ņemkopibas ministrš un eeredni — eš neteifšchu, ka naw neweena eeredna, kaš naw kaut kahdi pahrfahpis likumu — bet wīšā wīšumā lihds ņchim laikam ņemkopibas ministrš un eeredni ir rihkojušchees ņastanā ar likumu un tiftā to mehš drihštam ari no teem praft, jo taš ir wīnu peenahkumš. Waj lai mehš praņam, kà to ņozialdemokrati grib, lai ņemi dala ar rungam! Uš to welti gaideet. Labi, ka lihds ņchim waldiba ir rihkojusees tā un naw klauņijūņi teem ņauzeeneem, kaš ir ņauluņchi, lai ņtrahdā nelikumigi. Un ari ņche war ņazit, ka waldiba wīš nepahrfahpj likumu, bet gan ņemes eerihzibas komitejas rihkojas nelikumigi un ir jabrihnas, ka eeredni un ņemkopibas ministrija wehl ņpeh j war iņwest tift noteiftā zelā to dalu no agrarlikuma, kaš ir uštizets, — neatņawinamās dalas peefškiršanū, kad wīneem zelā no komitejam teef tifts tift daudš ņchehrņchu. Ari ņhai ņinā wīna nahš wairaf pretim zentralās ņemes eerihzibas komitejas gribai, neņā to no wīnaš war praft un likumš praņa. Ja ņemkopibas ministrš waj wīna eeredni peefškir weenam, otram muiščas ihpaņchneekam neatņawinamo dalu, tad man ir ņinamš, ka ministrš un ņemes iņspektors greesees pee ņemes eerihzibas komitejas, eekamš weens otš zentš waj dala ahrpus zentra tifta dots. Wīna appraņjās pee zentralās ņemes eerihzibas komitejas, kà ta uš to ņkatas, kaut gan taš naw ņemkopibas ministra peenahkumš. Bet to dara ņchis ņemes eerihzibas komi-tejas, to peerahda fakti, ka wīnaš weena pehž otas teef ņautas pee atbil-dibas. Ir daudš gadijumi. kur teef ņauti pee atbildibas ņemes eerihzibas komitejas darbīneeki, gan par nelikumibam, gan par kukuloņchanū. Tā, pee-mehram, Muhru pagašta komiteja nodota teefai par pretwalņtiņku rihzibu un waldibas pawehlu neiņpildīchanū. Tad Wezņalazes eerihzibas komiteja par kukulu neņchanū. Ruņeneš pagaštā teef eeroņinatš nodot teefai kahdu komi-tejas lozekli tapehž, ka ir wiltojis dokumentuš. Tad Renzenu pagašta eerih-zibas komiteja tifts nodota teefai par kukuloņchanū un zitām noņeedšibam.

Tahdu gadijumu ir besgala daudj. Leeta tahda, ka pati zentralas semeš eerihzibas komiteja rihfojas loti beeschi ne tif taktiski, ka wjadfigs. Tahds gadijums Rujenê, kur Lindina kungs teeschi telegrafiski dod rihfomumu zentralas semeš eerihzibas komitejas wahrda pagasta semeš eerihzibas komitejas lozeklim par semeš atnemšamu minetai laufaimneezibas skolai, nesinojot par to aprinka komitejai. Labi, ka tahdu Lindina kunga nelikumigu telegrafisku rihfomumu us weetas naw eewehrojuschu un wehlaſ tas ari ir atzelts no paschas zentralas komitejas. Tâ tad tika nestas tilai jufas eescha un tās wifas jufas tagad jaisstreb semkopibas ministrijai. (Sauzeens no weetas: „Bet Muritis?“). Par Muriti es jau teizu, ka winsch sawu ihpaschumu nopirka likumiga kahrtâ, bet te naw Muritis. Ir zita leeta, waj winam bija taktiski pirt tapeh3, ka winsch ir walsts eerednis, bet nekahda nelikumiba naw notikusi, jo, ja ne winsch, tad kahds zits buhtu to pirzis. Muhsu sozialdemokratu preekstahwji, ari Lindinsch, eet aplinkus zelu, lai dabutu sawu ihpaschumu; ta ruhpejas daschi minetei kungi, lai Wirgas muishcha Kursenê paliktu walsts apfaimneefochana un peh3 tam lai paschi to eeguhtu us renti. Tâ ka darija Muritis, ir taisnigaks zesch, kad walsts eerednis šaka: Te es esmu un to es daru. Ta ir daudj glihtaka leeta. Es nekur neredsu, kur ir pahrfahpums no semkopibas ministra. Lai nahf un šaka, ka tas un tas ir nelikumigi. Es tahdu wahrdu nedfirdeju un to neweens nefazija. Ro tad juhs gribet? Ja ir kahdi šareschgijumi, tur ir pa leelakai dalai wainigas tās eestahdas, par kuram te loti ustahjas, tās ir weetejas un ari zentrala semeš eerihzibas komitejas, kuras nestahw sawu usdewumu augstumâ.

Tahlaſ pahrmets, ka mehš pabalstot minoritates un muishneezibu u. t. t. Es nesinu, bet man gribetos teikt, kas wišwairak atbalsta muishneezibu un minoritates, waj semneeku šaweeniba waj sozialdemokrati? Utzeratees, kad ebreji prasja privilegijas tirdsneeziba, lai lauj wineem ari šwehtdeenaſ tirtotees un lai eewehro winu nospeesto stahwofli un ta joprojam, kur semneeku šaweeniba un zitas waldošchâs partijas bija pret to, bet sozialdemokrati bija par to tapeh3, ka pilsoniskâs partijas stahweja weenmehr un stahwês par walsti un walstiskâm idejam, un neatlaidifimees no walstiskâ jehdšeeena, kaut ari nahktu tuhktoscheem interpelaziju. Interpelaziju ir bijis daudj un bes pamata. Tâ ari ši interpelazija nepamatota un radusees aif pahrpuratuma un semneeku šaweenibas wahrda waru pasinot, ka mehš winau atbalstît newaram un par winu nebalsosim, jo winai naw pamata. Râ es jau runaju, tad kungs Lindinsch istehloja to, kas naw. Mehš gribam šesiju drihi beigt, bet ja mehš nahksim istehlot nepateefas šinas, tad domaju, ka tahlu netiksim. Ja mehš nodarbofimees ar interpelazijam (Šmeekli un šarunas pee sozialdemofrateem), tad tahlu netiksim. Dodeet mums šakus, tad mehš ar teem rehlinafimees, bet ja zel preekšâ nepateefas šinas, tad tas ir par daudj.

Prezidents J. Šhaksste: Wahrds peeder Lindinam.

R. Lindinsch (sozialdemokrats): Zeenijamee Šatwerfmes Šapulzes lozekli! Es gan te šchodeen gribēju runat par to zitu, bet isnah3a, ka jarunâ par Alberinga kungu. Alberinga kungs usfahpiš us katedra turas pee šawadata — atwainojet par isteizeenu — akrobatiska lihdsfella (Alberings: „Loti pateizos!“) Šagli dafschreis, lai pašrahdato darbu šlehptu, škrejot un šleedsot: kereet šagli! (Alberings: „Tapeh3 juhs jau pirmee šleedsât!“). Tâ juhs

fakteet. Juhš ešeet strahdajufchi pret semes eerihzibam un tagad juhš nahzeet un fakteet, fa interpelazija ir jazel pret semes eerihzibas komitejam, bet newis pret teem, kas bija trauzejufchi darbotees. Juhš pahrmeteet pagastu un zentralai semes eerihzibas komitejam un gribeet atrast pat pee zentralas semes eerihzibas komitejas kahdus melnumus. Tur ir, warbuht, melnumi, bet tur, kur juhš winus melleseet, winu naw un es esmu pahrliezinatš, fa tur winus juhš neatradiseet. (Sauzeens: „Labi paslehptš!“) Ja jums buhtu bijis kas ko atrast, tad drofchi ween juhš duhtu par to sinojufchi, bet jums naw bijis ko atrast un juhš ari neatradiseet. Kas atteezas us pagastu semes eerihzibas komitejam, tad jafaka, fa tas naw pirmais gadijums no Alberinga kunga, kad tas pret tam negatiwi issakas. Pagastu semes eerihzibas komitejas no sinamas fabeedribas dalas teef nostahditas fa nefur nederigas eestahdes. Teef aifrahditš, fa tur sehshot eefschâ kriminalisti, sagli, komunisti u. t. t., u. t. t., Bats par sewi saprotams, fa tur, kur mums ir ap 600 pagastu un darbojas ap 600 pagastu semes eerihzibas komiteju, teift par wisam un wiseem zilweeem, fa tur naw neweena tahda, kas nebuhtu sawa weeta noderejis, newar. Bet es domaju, to neweens ari nedara un to neweens ari newar prasit. Bet newar ari teift par wisam komitejam to, kas atteezas us weenu komiteju. Ja, warbuht, weenâ otrâ komitejâ atrodas kahds, kas sawa weeta neder, tad par wisam komitejam to tomehr newar teift. Kahds aprinka inspektors sino: manâ rajonâ darbojas wisas pagastu semes eerihzibas komitejas loti labi; mehš loti labi saprotamees un iswedam agraro reformu. Un jafaka teescham, fchis pagastu semes eerihzibas komitejas ir tas newis, kas semes reformu nefufchas us saweem plezeem. Pagastu semes eerihzibas komiteju darbineeki nefanem gandrihs itnefahdas algas. Wineem ir jabraukâ no aprinka us zentru, wineem ir jadarbojas us weetam. Un ja juhš fatilseet schoš pagastu semes eerihzibas komitejas darbineekus, tad juhš redsefeet, fa wini ir ifrehlinajufchi fonda semi, fa wini to ir fadalijsufchi, un fa wini zenschas nomeitnat us tās bessenneekus, fa wini zenschas apmeerinat winus un dod atteezigas normas. Normas pat teef samafinatas, dodot 6 puhrweetas us sirga, bet bessenneeku intereseš teef aistahwetas, jaunee fainneeki teef pabalstiti un uslitti us tās semes. Bet pagastu semes eerihzibas komitejas newar darbotees tadehl, fa us winam gul smags leetuweens. Schis smagaiš leetuweens ir tee eeredni, kuruš te flaweja Alberinga kungs. Es negribu fazit to par wiseem eeredneem. Man ir sinami aprinki, fur eeredni darbojas famehrâ labi, bet ari ir tahdi aprinki, kuri darbojas sem katras krittikas, kuri neispilda preekschrafsius, galigi neewehero likumu un instrudzijas. Tas ir tās eestahdes, tee ir tee darbineeki, kas trauze semes eerihzibu. Mehds aifrahdit us Leepajas aprinki fa weenu, warbuht, no farkaneem aprinkeem, fur mums draudot wiswairal bresmu. Bet es teifschu par Leepajas aprinki sekoscho: tifa safaukta pagastu komitejas preekschstahwu apspreede Rigâ. Tifa notureta kopiga apspreede par semes peeschkirshanu, par semes ifleetofchanu. Kad sehde tifa slehgta, kahds no weetejeem semes eerihzibas komitejas darbineekeem peezehlâš un fazija: „Mehš jums pateizamees par to darbu, ko esam padarijufchi. Ur zentralo semes eerihzibas komiteju mehš waram gan strahdat, bet ar aprinki mehš nespehjam strahdat kopâ.“ Pehz tam atsfaneja applausi. Juhš redseet, fa tur, kur juhš wisus sauzeet par komunisteem, tur to komunistu naw. See ir zilweeki, kas sin, fahdas wineem ir teesibas un kas sin, kas wineem ir wajadfigs, lai likums

tiftu iswests dšihwê un ne apturets. Te jau mans frazijas beedrs aprahdija par Leepajas aprinki. Es atgreesišchoš wehl pee Leepajas aprinka un teišfchu fefošcho: Krotê, Wehrgalê, Wirgâ, Preefulê semes eerihzibas komiteja bija nolehmuši muiščas pahrnemt walsts apfaimneefošchanâ. Šhis lehmums ir darits mara mehneši un par to telegrafišfi tifa pašnots, ka tur tiks eerihfotas walsts faimnezibas. Stahdeet few preefšhâ to, ka lihds Jurgeem fchais muiščhâs netifa eerihfotas walsts faimnezibas. Pehdejâs deenâs gan tifa eerihfotas walsts faimnezibas diwâs muiščhâs, bet pahrejâs tifa iſdotaš leelrentneefem, pa leelafai dafai ſpefulanteem-fchihdeem. Es pee-wediſchu otru aprinki. Wentšpils aprinki tāpat tifa dota telegrama, lai Dundagas muiščhâ eerihfotu walsts faimnezibu un ſchi walsts faimneziba tiftu eerihfota preefſch Jurgeem beš kahdas pretim tureschanâs. Tad mehš redſam, ka Leepajas aprinki ſchis walsts faimnezibas neteef eerihfotas, bet ſeme teef iſdota leelrentneefem, bet otrâ weetâ to war iſdarit. Wainigais, kaut gan wahl naw tizis ſodits, bet ir atlaiſis no weetas un, zerams, drihs tiks ſodits. Tas ir rajona pahrſinis Tſcheſche. Tad ir wehl otrs rajona pahrſinis, ar furu nahfas to paſchu darit. Tad mums wehl augſtatâ mehrâ ſtahw ſifti Walmeeras un Waltas aprinkoš. Pee Waltas aprinka man jaſafa fefošchais: Tur Ulufnes rajona pahrſinis Kubuliſch rihojees nepareiſi, tā ſar to man ſinoja. Šhis ſinotajs naw ſozialdemokrats, bet ir weetejais ſemneefu ſaweenibas lozeklis, redſams, juſhu lozeklis un leelas mahjas faimneeks. Tas ſafa: Kad juhs darifeet galu tam, kaš noteef te pee Ulufnes rajona pahrſina? Kad no wiſâm mahjam labiba teef weſta ahrâ ka nodewas, tad wina mahjâ labiba teef weſta atpafal. Tur wed atpafal labibu, tur wed ſihda kleitas, gowiš (eewetas 5 gowiš), ſirguš un zitu wed tur eefſhâ un ſafa, ka ſchis faimneeks eſot apgroſtijs ſchogad ap pušmiljonu rublu wehrtibâ mantas. Wina tehws, kad druſku eedſehriš, ſafa: „Kaš man ſait, man ir diwi dehli, weens pahrwalda Ulufni un otrs Wezgulbeni!“ Weens ir Ulufnes rajona pahrſinis un otrs Wezgulbenê par apgahdibas ministrijas preefſchſtahwi. Šhis apgahdibas ministrijas preefſchſtahwis kâ runaja, bija nododams teefai, bet wiſch wehl naw teefats, un eš jumš ſafu, Ulberinga kungš, ka tam eerednim ir jau riht jaatrodas zeetumâ, un ja tas netiks eeliktis zeetumâ, tad eš teiſfchu, ka wiſa waldbiba ir jaleef zeetumâ. To neſafa zilweki, kaš uš weetas grih launumu ſeht, bet ſafa zilweki, kuri walsti aiſſtahw. Wini ſafa man: Greeſchatees taf pee Ulmana kunga, paſtahſteet tam wiſu, lai tâš nebahſchanas kaut kâ nowehrſtu. Ro eš waru ſazit? Greeſtees pee Ulmana kunga eš newaru, jo ſinu, ka winam ir ſafari ar minoritatem. Juſhu beedri tiz tam, ka ir eefſpehjams no zentra labot. Es domaju, ilgi wineem ſchi tiziba nebuhs (P. Kalniſch no weetas: „Latgaleeſcheem wina jau ſuhd!“). Tas pats noteef kahdâ zitâ muiščhâ Waltas aprinki. Tur atkal eš atſaukſchos uš juſhu zilweku, kaš leetu paſiſt. Tur ir kahds Buliſch, ilgagadigs muiſchas rentneeks, ſuram agraf bija prahwafš ſtaits ſirgu un leellopu, bet pa ſara laiku winam palikuſchi tilai diwi ſirgt un pahris gowju. Tagad wiſch ir ſihkrentneeks un kâ ſihkrentneeks reſtejis Ewaldeš pušmuiſchu pagahjuſhâ gadâ. Otru dalu no muiſchas rentejuſi kahda Treu. Tagad nahl un ſino, ka Buliſch ir kriminaliſts un ka winu wajaga meſt ahrâ no muiſchas. Pagasta ſemes eerihzibas komiteja Bulinu aiſſtahw un aiſſtahw winu tadehl, ka wiſch ir ſihkrentneeks. Tad inſpektors Dubowſtis ſuhſta telegramu no Smiltenes un ſafa, ka pagasta

femes eerihzibas komiteja sehd kriminalisti. Weetejās politiskās apšardzības waditajs sino, ka weens no wineem ir zeetumā un trihs wehl buhšgot jaleef zeetumā. Rapeh3 tas isnah3? Tas isnah3 tapeh3, ka femes eerihzibas komiteja aistahw Bulinu un faka, ka Bulinam japaleef fawā weetā un ka Trei dabūs to pašu puš, ko pagahjuschā gadā. Jhmā fahot, wiš noteef tadeht, ka waldibas preefšstahwis aistahw atsewischkas personas, beeschi patigos noluhkos un neewehero femes interesēs. Raš atteezas us leefaimnezibas zentru eerihkoschanu, tad te Ulberinga fungs3 fajija, likumā ejot teiktš: dari fā gribi. Tā tad augstā šapulze, isdodama likumu, ir waldibai fajijusi, dari fā gribi. Peh3 tam, kad mehš pagahjuscho gadu te tikdauds par to debatejam, waj war buht runa par to, fā augstā šapulze ir dewusi tahdu likumu? Bet Ulberinga fungs3, kas ipausch weenas dalas waldibas usstatus, faka, dari fā gribi. Tā tee statas us likumu — dari fā gribi; statas tā us likumu, fā Ulufnes apgabala pahrsinis Rubulinsch: ko grib atstahj bessemneekem, ko nē — wed us fawām tehwa mahjam. (V. Kalninsch no weetas: „Satwerfmes Sapulze atseptē!“). Newar us jautajumu tā statitees. Ja buhtu wehl atfewischki gadijumi, bet Ulberinga fungs3 te peeweda 16 gadijumus, fur zentri jau eerahditi un daschās weetās dala zentru. Nu tas tik nu wehl truhka, ka wišās muischās buhtu zentri eerahditi, fur tad liktu bessemneekus? Tas tik wehl truhka un Ulberinga fungs3 wehl ir preezigs, ka tik maj — tikai 16 gadijumi. Es gribu aistrahdit, ka schis Rubulinsch Ulufnes apgabala ir pazentees eerahdit wišās muischās zentrus muischneekem. Waj tas ir no ministrijas apstiprinats waj nē, to es nesinu. Ja mehš nepazelsim balst, tad tas tā tiks eerihlots. Waj tagad tā notiks, to es nesinu. Redseet, fā faisias tās leetas. Rubulinsch dara, fā grib un eedsihwojas, atfahrtojas mehrneeku laiki. Te neilgi atpakal schai augstā šapulze usstahdija weens no ministru kungeem jautajumu, waj sozialdemokrati ir ar komunisteem pret Latwiju, waj ar Latwiju pret komunisteem. Man leekas, tas jautajums te newareja tā tikt usstahdits. Waj teescham war eedomatees, ka mehš kahdā nebuht weetā buhtu usstahjuschees pret Latwiju. Es deesgan noteikti waru fajit, ka mehš esam ne tik dauds, warbuht, ar wahrdeem, fā ar darbeem zihnijuschees pret komunisteem. Un tas ir pareisi. Ja komunifns buhtu tikai ideja, waj galwa, tad ar to mehš nerehkinatos, to waretu, ja kahdam patihf, ari glahstit; bet newajaga aismirst, ka komunifma galwai un idejai ir ari kermenis. Tas kermenis bij tas, kas Latwiju plosija 1919. gadā un tas Latwiju grib ari tagad plosit. Juhš fakeet, ka mehš ejot ar komunisteem pret Latwiju. Palaseet Kreewijas „Zihnu“, tur juhš atradiseet katrā numurā rastsus pret lauffstrahdneekem un teem sozialdemokratu darbineekem, kas darbojas femes eerihzibas komitejās. Tur wini teef faukti wisnerefretnatos wahrdos un ta ir wislabakā leeziba, ka mehš zihnamees par Latwiju. Tapeh3 juhšu usstahditee jautajumi, waj mehš esam ar komunisteem pret Latwiju, waj par Latwiju pret komunisteem, ir nepareisi. Jsnah3 wineem jaunakā literatura, noteef apšpreedes, tad wareet lasit, ka kahdā no pehdejām konferenzem stingri usstahjas pret femes eerihzibu: tur teef rakstits tas pats, ko faka Schiemana fungs3, ka femes šadalischana isnihzinot kulturu. Tur nekās Latwijā neisnahšgot, wajagot eerosinat bessemneekus us komunas apstrahdaschanu. Wajagot femes eerihzibas komitejam nodot semi bessemneeku kopejā pahrsinā un rihzibā. To prasa pats jaunakais komunistu isdewums un ko mehš daram? Mehš wišās weetās esam pašrihpojuschi, ka semi

wajaga šadalit, ka wīša seme ir šadala un jo juhs tahtaf eeseet semes dalīšanā, jo komunistu palīks masaf, tapeh3 ka issudīs apstahli, kuri komunistus perina.

Bet tagad laujeet man greestees pee jumš ar jautajumu: waj juhs eeseet ar komunisteem un baroneem pret Latwiju, waj ar Latwiju pret komunisteem un baroneem. Un eš gribu šazit, ka wīšmas dala no jumš ir ar baroneem un komunisteem pret Latwiju. (P. Kalniņš no weetas: „Pareisti!“). Juhs eeseet tee, kaš nelauj šho semi šadalit. Juhs eeseet tee, kaš grib atstahť špekulantu un šchihdu rofās semi kaut us weenu gadu. Se no Rudbahrschu pagasta raksta, ka seme ir isrenteta šchihdeem, eeradees ir aprinku preekschneeks un ir ismesti wīši šchrentneeki ar inwentaru arā un ismesti tee šchrentneeki ar inwentaru ahrā, kureem zentralā semes eerihzibas komiteja semi ir peeschlībrusi. Se Schiemana kungs scheljošs par diweem, trihs kolonisteem, kaš ismesti ahrā, bet zil tad muhsejos dšen ahrā? Tahlaf, ja seme neteef šadalita, tur perinajās eeschā komunisti un te tureja loti asu runu Ulberinga kungs un teiza, ka mehš ešot Wirkenu muiščas leetā metušchi ahrā tureenes semkopibas skolu, fewišchi eš ešot to darijis. Eš te memos apgalwot, ka eš biju pirmais, kaš lika preešchā, ka Wirkenu muiščas kulturelo zentru wajaga nodot Rujenes semkopibas beedribai. (Sauzeeni no weetas „Naw taišniba!“). Eš biju pirmais, bet juhs tagad nahzeet un šafeet, ka eš biju pret to skolu. Juhs nesajauzeet skolu ar Bergsonu. Bergsons naw skola; Bergsona weens dehls ir kritiis pret Latwiju zihnotees, bet otrs dehls dšihwo Wahzija. Juhs to Bergsonu leezeet eeschā un eš pret to esmu zihniješs un wīšus wajadšigoš lihdselus peelizis, lai wīnu dabutu no tureenes ahrā, un juhs šafeet, ka eš ešot bijis tas, kaš zihniješs pret kulturu. Bergsonam turpat blafus ir leela mahja. Rapeh3 wīnš tur nedšihwo un nelaišch eeschā muišchā inwalidus un pirmās šchīras kareiwjus? Lai nepalīktu mani wahrđi tukšchš apgalwojumš, eš te gribetu nolafit kahdu šinojumu, kuru atkal neišdara sozialdemokrati un eš luhgšchu eeschleetu ministri greest us to wehribu, lai nepeelautu denunziacijās atteezibā us šho šnotaju. Se ir rakstīnšch, kuram wīršū „špeni“. To šino kahds politīstās apšardšibas waditajs šawam preekschneekam un wīnšch šino šefošho:

„Šafarā ar semes dalīšanā Rujenē rihfojās pagasta wehletās semes dalīšanas komitejas. Rujenes pagastā šchis komitejas preekschsehđetajs ir školotajs Botis.

Semes dalīšana us weetejeem eedšihwotajeem atstahj koti labu eespaidu — dabujis semi neweens wairs neka negrib dširđet par komunisteem.

Tomehr ar šho semes dalīšanā Rujenē neeet tā, ka wajadsetu. Nesajlanas šhe rodas teeschi no waldbibas eerednu pušes. Walmeeras aprinka walšts semju pahršinis Muritis un rajona semju pahršinis Ulberingš” . . .

(Šahlē šakusteschanās un trošknis). Nē, tas naw deputatš.

„Šhee kungi, tā leefas, wairaf aištahw šawas intereseš, nekā walšts labumu. Rujenešchi ir ar wīneem štipri nemeerā, wairakfahrt ir šchittas šuhšibas us semkopibas ministriju, bet wīšš tomehr paleef pa wezam.

Tā laudis uštrauzas par šchahdu gadijumu. Muritis pirzis no Burtneeku muiščas pilnwarneeka leelas lauku mahjas par šmeekliki masu atlihdšibu. Pilnwarneeks apštaigajis weeješos muišchu mahju rentneefus, eegalwojis wīneem pīrť mahjas no wīna un šanehmees rolas naudas aišbrauzis. Šho gadijumu weđ šafarā ar Muriti, jo išaemot Muriti ne ar weenu pilnwarneeks naw nošahrojis pīrščhanas šormalitates. Muritis no Burtneeku muišchas lehti pirzis un dabujis ari par wēłti daudš muišchas mebeles.

Patlaban laudis Rujenē uštrauzas par šchahdu gadijumu. Šeef dalita Rujenes muišcha (apmehram 1 lihđš 2 werštes no Rujenes), dalīšana norit

meerigi un fahrtigi. P ehz ſchis muiſchas iſdaliſchanas rinda naht Wirkenu muiſchai, kuru rentē Bergſons (un tā leetas ir ari tās muiſchas pilnwarneefs) Rajona walſts ſemju pahrſinis Alberings ſajinā ar Muriti ir pret ſcho muiſchas dalīſchanu. Pagasta ſemes dalīſchanas komiteja telegrāfiſti pēepraſa uſ zentru, no tureenes atbild, ka Wirkenu muiſcha ir dalama, atſtahtot zentru ſemkopibas ſkolai. Domehr, neſtatotees uſ ſchahdu atbildi, walſts ſemju parſinis muiſchas dalīſchanu nepeelaiſch. Ka Muritim ar Bergſonu ir ſopejas dariſchanas un ka Muritis ſche teeſchi eeinterēſets, par to rujeneeſcheem naw ſchaubi.

Sakarā ar Wirkenu muiſchu ir wehl weens dihwains gadijums. No Wirkenu muiſchas ir pirhta Jahnu muiſcha ar pēegreestu leelu meſcha gabalu (buhwofoku meſchs ar wairal puhweetam oſolu meſcha) par 160.000 rub. Pirzeis — Jahnu muiſchas rentneefs Melders, tuws Bergſona radineefs.

Pagasts ir pretojees meſchu pahrdoſchanai un ir greesees pēe atteezigām eestahdem ar ſawu proteſtu, bet atbilde ir bijuſi, ka atkautja uſ ſchis ſemes gabala pahrdoſchanu ir dabuhta no teeſleetu miniſtrijas un wiſs ir notizis likumigā ſabrtā. Bet iſrahdas, ka teeſleetu miniſtrija ir dewuſi ſawu atkautju p ehz tam, kad ir bijis jau likums par walſts ſemju fondu. Pagasts ſchai leetā domā ſpert ſolus, lai panahſtu ſawu taiſnibu. Sihſſas ſinas par ſcho leetu war ſneegt ſkolotajs Bofis.

Nemot wehrā wiſas ſchis leetas, kuras noteek ar walſts eerednu ſinu un pat wineem pēedalotees, Rujenē rodas augliga ſeme wiſadeem Latwijai newehlameem wirſeeneem.

Domats, ſaprotams, komuniſteem. Kuruſch tagad ir pret Latwiju ar komuniſteem? Waj taš, kaš rihkojas, lai dotu muiſchneeekeem zentrus, lai pabalſtitu tahdus laudis, kuri nedrihkſt tiht pabalſtiti, kaš pabalſta ſpekulaziju, waj taš, kaš dala ſemi? Es te wehl warenu nolafit, ko ſino tahds leezineefs un wehl dauds interesantakas leetas ſtahta, bet taš aiſtawetu augſto ſapulzi. (Sauzeens pa labi: „Wiſmaj tās interesantakās leetas!“) Es ſaku to par Bergſonu, ko ſino ofziels waldibas eerednis. Kam nu pateeſiba? Waj tam, ko apgalwoja Alberinga kungs, jeb waj tam, ko es te apgalwoju un ko te runā tahds eerednis. Man leetas, te diwu domu newar buht. Wehl tahlat eet waldiba. Netif ween atteezibā uſ muſhu agraro reformu, bet ari zitadā ſinā wina weizina komuniſmu. Mums eenahť wagoneem newehlamu elementu Latwijā. Spekulazija noteek uſ wiſas linijas, Latgalē teeť ſtrahdats wiſas deenas un ſtrahdats ar ſpekulaziju. Tauta teeť iſſuhkta, tautā rodas nemeers, apſtahkli ir tahdi. Tapehž juhs nebrihnatees, ja Latgalē beſ paſtahwoſchā laikrakſta iſnahť wehl laikrakſts, kuruſch ſauzas „Latgales Zihna“. Sinadama, ka Latgalē warbuht weenam otram ir nepatiſkami apſtahkli, ta rakſta un agitē pret muſhu walſti, ta grauj muſhu walſtij pamatus. Taš noteek tapehž, ſchee pariſtiti tur mitinas tapehž, ka waldibas eestahdes neſper nekahdus ſolus, lai nowehrſtu tās nebuhschanas, kaš ir Latgalē. Tā tad, kuruſch ir pret Latwiju? Waj taš, kaš dala ſemi, waj tee, kaš aiſtawu tautas praſibas, kaš aiſtawu beſſemneeku intereſes, jeb waj tee, kaš patigu intereſchu dehl, warbuht, greiſas politikas dehl uſſtahtjas pret to un tā pabalſta muſhu eenaidneekus. Tagad zelas jautajums. Man leetas, ka ſcho jautajumu te atriſinat mehs teeſcham newareſim, jo wiſā tai leetā, ka es jau aiſrahdiju pagahjuſchā ſehdē, wiſā ſchai waldibas nelikumigā rihzibā par pamatu ir taš, ka wina ir ſaiſtijusees ar minoritatem. Ramehr waldiba nebuhs ſarahwuſi ſchis ſaites ar minoritatem, tikmehr uſ preekſchu tiks turpinats glufchi taš pats. Es neſinu, waj Latgales ſemneeku ſrakzija nopeetni domā par to jautajumu, ko wina ir uſſtahdijufi. Jaſaka, pehdējas ſehdēs zentralās ſemes eerihzibas komitejā Latgales ſemneeku partijas preekſchſtahwji ir iſturejuſchees ſamehrā korekti, ir ruhpejuſchees par beſſemneeku intereſem.

Waj tas ilgi tà buhš, eš nesinu. Bet ja teefšam juhš gribeet fo nebuht darit Latwijas labâ, tad man leekas, ka mehš pehz wišam tam runam, fas te noteef, to panahšim tikai tad, ja waldiba atstahš meerâ semes eerihzibas komitejas, ja mehš warefim semes eerihzibas komitejas pilnigi noslehgt no waldibas eefpada, lai waldiba newaretu strahdat pret winam. Rempa fungsâ faka, ka wišu dara semes eerihzibas komiteja un wina ir atbildiga par wiseem darbeem. Bijuscheem ihpafšneekem zentrus tomehr eerahda waldiba. Tap ehz, ja Satwersmes Sapulze grib, lai tas nebuhtu, tad lai wina isdod likumu, kurfch faka flaidri, ka ne waldiba to dara, bet zentralâ semes eerihzibas komiteja. Tapat par ruhpneezibas eestahdem, par ruhpneezibas eestahšchu atfawinafšanuu waj neatfawinafšanuu lai lemj zentralâ semes eerihzibas komiteja. Man leekas, ka mehš tikfim daudj tuwal pee fchi likuma isweefhanas. Bes tam sozialdemokratu preekšstahwju fkaits semes eerihzibas komitejâs japaleelina. Ja mehš fche Satwersmes Sapulze ešam weena treschdalo, tad ari zentralâ semes eerihzibas komitejâ mums jabuht weenai treschdalai. Tas atkarajas ari no Latgales semneekem. Ja juhš gribeet, lai ahtraf semes leeta tiktu nofahrtota, tad gahdajeet pehz eefpehjas, lai wairaf tur buhtu bessemneeku preekšstahwju. Ja tas tà buhš, tad mehš warefim iswest agraro reformu.

Se wehl runaja Dr. Schiemanis un loti augstâ patosâ ustrauzâs par tam nelikumibam, kas teelot westas pret kolonisteem. Man jafaka, ka to eš galigi nefaprotu. Jafaka, ka wišu laiku waldiba minoritates un bijuschos ihpafšneekus un winu intereses pilnigi glaudijusi un tagad te nahf un ufstahjas ar tik fkarbu runu (Sauzeens no weetas: „Tas jau preekš ahrsemem!“). Warbuht winsch runaja preekš ahrsemem, bet us to man winam jafaka fefofchais: wisi tee, kas naw Latwijas pilsoni, semi Latwijâ newar dabūt. Loti daudj kolonisti-ahrsemneeki ir eefneegufchi luhgumus, lai winus usnem Latwijas pawalstneezibâ. Zentralâ semes eerihzibas komiteja dewusi pagaidam rihkofumu, lai pagaidam tomehr semi ahrsemneekem eerahda, bet tas naw safarâ gan ar fcheem kolonisteem, bet gan ir safarâ ar Leetawas un Jgaunijas pawalstneekem. Tomehr kolonisti ari pagaidam war fanemt semi us weenu gadu. Wiseem teem, kureem ir teefiba fcho semi fanemt, wisi tee semi ir dabujufchi un ari wisi tee kolonisti, kuri tur ir kolonifeti un kur pirmš 15 gadem ir isfweedufchi laukâ latweefchu semneekus. Ari tee wisi ir semi dabujufchi un juhš tagad nahzeet un brehzeet par fo? Par to, ka mehš toš, kurus kolonistu beedriba ir eelikufi, ešam atstahjufchi us semi un ari ahrwalstneeki ir atstahji us semes. Juhš brehzeet par to, ka ir weens gadijums, kur 3 kolonisti Apriku muifchâ ir islikti tapehz, ka wineem nebji ne mafakâs teefibas tur. Pirmo rofu mehš dodam teem, kuri ir ilggadigi, un teem, kuri aifstahwejufchi Latwijuu. Ilggadibas tur naw, jo wini tur eenahfufchi 12. gadâ un Latwijuu aifstahwejufchi ari naw. Warbuht wehl peedaliujufchees zihnâs pret Latwijuu. Man ir bijusi isdewiba redset toš dokumentus, kuri eefneegti teefleetu ministrijai, lai ta apstiprinatu eepirfšanuu, bet tur naw flahf neweena pareifa dokumenta, bet tur ir gan dokumentu falsifikazija, us kureem norahdija jau pagahjufcho reifi. See pafchi papiri jeb dokumenti preekš weena ir parafstiti 21. gadâ, bet otra 18. gadâ, bet eš domaju, ka wini laifam gan buhš isgatawoti 21. gadâ. Tas nofihmè to, ka ta leeta naw taifna. Ja kahdam leeta naw taifna, tad jaleeto nelikumigi lihdselki. Jafaka, waj tam buhtu leela nofihme, ja pee wifas muhfu leelâs

agrarreformas 3 wahzu kolonisti ismesti ahrā, jo ari mums latweeschi teef islikti no sawām mahjam un tahdu ir ap 50. Tas famehrā ir loti maf, kur administratiwā fahrtā zilweki teef iszelti ahrā no mahjam. Tā tad mums wajadsetu brehkt par teem un pee tam 50 reis stiprak, jo wini ir weetejee eedsihwotaji un tee, kas zihnijschees par Latwiju. Te nekahdas pateesibas Dr. Schiemana kga puse naw un winsch par walti til dauds ustrauzas. Es domaju, winsch nerunatu, ja nereagetu us weenu dalu no schis augstās sapulzes. Es sinu, baroneem ir griba un akuratiba un wini grib lihds pehdejam aisstahwet sawas bijuschās teesibas. No otras puses mums ari ir jastahda sawa griba pretim un mums newajaga peefahptees. Likums lai ir augstak par wisu un tee, kas likumu pahrfahpi, ir tee, kas pahrdod un apdraud Latwiju. Juhš wareet nahkt ar draudeem, bet teem, kas grib, lai brihwā Latwija pastahw, ir jaiswed likums matematiski pareisi, bet waldbiba ir rihkofusees us wifas linijas nepareisi, kā Uoberinga funks to pareisi raksturoja: dari tā gribi! Interpelazija, to ir eefneeguschi Latgales semneeki, ir japeenem un walsts pahrwalde ir janostahda us zitadeem eefshejeem pamateem.

Presidents J. Tschakste: Wahrds Firkfam.

W. Firkfs (wahzu tautas partija, runā wahziski): Godatee deputatus fungi! Ar peeaugofchu isbrihneschanos es fekoju debatem un gaidiju, waj no weenas waj otras puses netiks aisskarts agrarjautajuma kodols. Bet weltigi! Waldibai pahrmeta, ka ta protefchejot muischu ihpafchneekus un wineem peefskriot pehz likuma nepeenahkofchus labumus. Ja, tad juhš teefcham nesineet, kas pee mums us laukeem noteek! Tā leefas, tā tad man jums japafkaidro:

Rahdus resultatus agrarreforma sawā lihdschinejā isweschanas stadija demusi, schobrihd wehl nemaf naw paredsamš. Neweens newar fazit, waj daudsas us ahtru roku eerihkotās massaimnezibas warēs pastahwet, waj ne; neweens jums newarēs pateikt, kā schogad ees ar seemas sehju un waj mums buhs wajadsgais fehklas daudsums waj ne; neweens neufroschinafees apgalwot, ka mehš schogad muhsu pilsehtu eedsihwotajus warefim apgahdai ar maisi no paschu tihromeem, waj tahdu daudsumu labibas mehš buhsim speesti eewest no ahrsemem. Schajos swarigatajos dsihwes jautajumos, kuri us zeeschako fahstiti ar agrarreformas isweschanu, mehš taustamees bes sistemas pa tumfu apfahrt un titai negrosamā wirsenā zaur scho chaofu welkas nepahrtrauktā wirknē pahrestibas pret muischu ihpafchneekem un leelfaimnezibu isnihzinafchana.

Schai sinā walda pilniga skaidriba un mums nenoleedsami stahw azu preefschā pateesiba, ka muhsu laufaimneziba, fahda wina lihds schim bija, ir isnihzinata; kas nahks, to mehš nesinam. Kas lai to mums ari pafkaldrotu, waj zentralā semes eerihzibas komiteja, waj pat muhsu waldbiba?! Pirmā nodarbojas wairaf ar augstās politikas jautajumeem, neta ar semes faimnezisko dsihwi un pehdejā dsihwo sem pirmās hipnosas un kas no tam isnahk, to jums atlaufchos rahdit:

Wehl pirms zentralā semes eerihzibas komiteja paspehja darit sawu eespaidu us waldbibu, schi jau bija pahrnehmusi sawā apfaimneekofchanā wairaf nekā $\frac{3}{4}$ no wifam muischam; par spihiti wifam ihpafchneeku publem, wina faimnezibas naw atdotas atpafal un waldbibas eeredni fahfaimneekofchuschi tahdu defizitu, ka juhš, mani fungi, pabrihnetoš, ja juhš scho sumu dabutu

finat. Šcho milſu defizitu, kuruſch zehlees no ſeedoſchâm, pilnâ darbâ efoſchâm ſaimneeziſam zaur waldbiſas eerednu wainu, griſ uſtraut muuſchu ihpaſchneeſeem.

Tas bija ſahkums muuſchu ihpaſchneeſu pabalſtiſchanai no waldbiſas puſes.

Ugrarlikums noteiz, ka muuſchu ihpaſchneeſeem, kaut ari maſa dala no wainu ihpaſchuma atſtahjama neaſfawinata un waldbiſas uſdewums ir wineem eerahdit ſcho neaſfawinato ſemi. Logiſkâs ſeſas no ſchi noteikuma ir tās, ka jaunajeem maſſaimneeſeem newar peeſchirt neweenu weenigu ſemeš gabalu, eekams naw noteikta neaſfawinamâ dala. Râ nu waldbiſa ir iſturejuſees pret ſcho likuma noteikumumu? Inemot tiſai daſchuš aprinkuš, muuſchu atlikumu jautajums wehl ir neiſſchirtis, bet jaunās maſſaimneeziſas jau eerihko un muuſchu ſemi iſdod. Ja pee ſchis ſiſtemas ari janonaht pee pilnigi abſurdeem iſnahkumeem, tas tur dalas muhſu waldbiſai? Tâ dauſdās muuſchās — eš te peeminu tiſai Stukmanuš un Walmeeras muuſchu — muuſchu atlikumi gan eerahditi uſ papira, bet weetejee waldbiſas eeredni muuſchās atlikuma ſemi iſnomajuſchi weetejeem maſſaimneeſeem wehl ihfi pirms Turgeem, bet muuſchu ihpaſchneeſeem iſdewuſchi wineem peenahkoſcho dſihwo un nedſihwo inwentaru. Nu eedomajatees, mani kungi, ſcho ſituaziju: ſemeš gabals uſ papira, iſchetri ſirgi, aſtonas gowiš un t. t. uſ leelzela. Seſas no tam ir tās, ka muuſchu ihpaſchneeſi ir ſpeesti ſawu inwentaru, lai maſſâ ko maſſadams, zitur kur noweetot, waj ari pahrdot par ſmeekla naudu.

Tâ ka mums patlaban ir inwentars, tad eš jums griſu rahdit, kâ waldbiſa rihkojas pee ta taſſeſchanas: Likums noteiz, ka jamafſâ weetejās tirguš zenas, bet waldbiſa iſdod wirſtaſſazijas komiſijai orderi, wiſu inwentaru, waldbiſas pahrneitās muuſchās taſſet pehz pagahjuſchâ gada 1. oktobra zenam. Pee ſaudejumeem, kuru rodaš no waldbiſas aſſaimneeſoſchanas, naht flaht wehl ſaudejumi, kas zelaš zaur zenu mahſſligo paſeminaſchanu. Oktobri wareja labu ſirgu pirki par 15.000 rbl., ſchodeen tas muhſu rubla maſwehrtiſas deht maſſâ jau 60.000 rbl. No ſchim mahſſligâ zelaš noſpeeſtām zenam uſ waldbiſas rihkojumu wehl nowelt 10 lihds 20 procentes, lai ſegtu ſahduš tur iſdewumus. Waj ta ir likumiga rihziſa? Nê! Ta ir patwariba, kura iſſkaidrojama tiſai ar to, ka waldbiſa meſlê lihdselkuš un zeluš, lai ſegtu defizitu, kuruš wina ſaſaimneeſojuſti muuſchu ſaimneeziſas. Tiſai tâ war iſſkaidrot ſeſoſchu notikumumu: Urdangas muuſchâ aſfawina iſchetras gowiš un notafſe kopâ par 7000 rbl., ſemkopibas miniſtrija tās nopehr̄t un pahrdod tuhdaš tās apgahdibas miniſtrijai par 16.470 rbl. Leeliſka tihra pelna—125%!

Pehdejâ laiſâ waldbiſa kopâ ar zentralo ſemeš eerihziſas koiteju ir nahkuſi pee ſlehdeena, ka par aſfawinateem apſehteem tihromeem naw jamafſâ ſewiſchta atlihdſiba, bet ka ſchee lauki proporzioneli pehz ſemeš plaſchuma ir iſdodami jaunajeem maſſaimneeſeem, pee kam ſcho tihrumu apſtrahdatajam, muuſchās atlikuma ihpaſchneeſam, ari ſchehligi peeſchir winam peenahkoſcho normu. Eš jau agraki ſche eſmu brihdinajis: nerotalajatees ar tautas teeſibas apſtau! Un eš to daru wehl reiſ — neweenš lauſſaimneeſš nefaſpratiš, ka ta ir teeſa un taiſniba, ja ſahdam beſ atlihdſibas atnem wina darba augluš un toš iſdala ziteem; wiſch jutſees tâ, iſkâ atraſtoš Padomju Kreewijâ.

Kaš praktiſti iſnahk no tahdas iſdaliſchanas, eš jums ari waru pateikt

un proti, no pašču peedšihwojumeem: ja lahdā muishā muishas atlitums dabū 12 puhrweetas ar rudseem apsehtu tihrumu un jaunais šaimneeks 2¹/₂ puhrweetas, tad wineem wišeem buhs knapi maišes lihds nahkofšai raščai; bet sehklai šhajā rudeni neatleef ne grauda pahri. Daudsi no jaunajeem masnomneekēem jau ari ašgahjušči uš laukeem titai tapeh3, lai eeguhtu šawu daku apsehta rudsu lauka un nemas nedomā seht un tad plaut, bet šaimnezibam, kuraš grib pastahwet, kuraš gribetu šawu semi apstrahdat, zaur šcho gudro dališchanas sistemu ir atnemta ekšistenzes eepheja. Jau pašchā šahkumā waldibai wjadseja buht škaidram tam, ka radit leelu daušumu jaunu mašaimnezibū titai tad eephejamš, ja tās war apgahdat ar wjadšigo sehklas labibu. Dalot newairojas kwantitate un no ka 10 bija paehdušči, ar to newar ismitinat 20. Waldibas peenahkums bija brihdinat no pahrsheigschanas.

Tās, mani fungi, ir waldibas kluhdas, kuru šefas mums buhs janēs, bet ne tās, kuraš lai guhtu šawu wehletaju peekriščanu, minejušči Rindšula kungs un beedri.

Juhs, mani interpelantu fungi, eeraugeet šawas walsiš gudribas ultima ratio eefšch tam, ka dašči tuhštostochi gimenu teef padšihtas no wīnu mihtnem. Es domaju, ar šcho walsiš gudribu juhs stahwefeet weeni pašči isglihtotajā pašaulē un juhsu wehlejumu ilpildišchanu arweenu un wišur usštatis tā newjadšigu rupjibas aktu (Starpšauzeens no Samuela: „Diwi tuhštostochi gimenu kolonistu dehl ir padšihtas“). Es neredšu teefško šafaru šarp šcheem abeem jautajumeem. Prafeet jel reiši angli, ko wišch par to domā, ja lahdai gimenei nolaupta winas „home“. Kaš ar muishču dšihwojamām ehkam lai noteef, to juhs gan pašči nesineet; dšihwojamā ehka luhf paleef dšihwojamā ehka un ir no šimts gadijumeem dewindesmit dewinos gadijumos titai šchim mehrkim leetojama, un ne školam, waj šlimnizam. Waj juhs par to esat padomajušči, kas wišus šchis šimtām školu, patweršnju u. t. t. uštūrēs? Weetejo pagastu leelakā dala atšazifees no šchis budščetu apgruh-tinaščanas. Rlihwes kungs šche lahdreis šazija: „Mehš gribam muishču ihpaščnekeem wišu atnemt, bet peeklahjibas dehl mehš wineem atšahšim pogas.“ Man jaščaubas, waj ar šcho pogu atšahšchanu teef godš glahbtš, bet juhs gribet wehl tahlat eet un atnemt ari pehdejo, tapeh3 es un mani fratžijas beedri balsošim pret šcho interpelaziju.

Lindina kungs šawā runā pehdejā sehde kritisejis ari manu istureščanos pret kolonisteem Aisputē. Šchimana kungs par šcho leetu jau ir runajis šawā un manā wahrdā un es jumš, Lindina kungs, tapeh3 gribēju šazit titai šefošcho: Ašmušinajis es kolonistus neesmu ne Aisputē ne žitir kur, bet teizis esmu šaweem žilts brahlem, lai wini meerigi paleef pee šawa darba, jo daudšās šarunās un mehnešču ilgā kopdarbibā ar jumš, šche Satwerfmes Sapulzē, es esmu nahžis pee pahrlēezibas, ka kolonisteem tiks mehrotš ar to pašču mehru, ka wišeem ziteem pilšoneem. Juhsu runa, Lindina kungs, mani pahrlēezinajuši par pretejo un tas man gauščam sehhl.

Prešidents J. Šchakste: Runataju šaratšis wehl naw isšmelts, bet no prešidija teef likts preekščā sehdi pahtraukt un turpinat to nahkofču peektdeenu pulšten 5.

(Sehdi šlehds pulšten 9.35 min. wakarā).

III. febijas 28. febrde 27. maijā 1921. gadā

(Atklahta plkst. 5.40 pēc pusdeenas).

Latgaleesku zemneeku partijas interpelācija par nelikumīgam pēc agrarreformas īstēšanas Latgalē (debates turpinājas). — Jautājums valdībai par nacionālās operas un teātra maģistrāles personāla algām. — Jautājums valdībai par muitas ušraugu atlaiššanu no beenesā. — Likumprojekta eerošinājums par Latvijas drihwības zihnitāju peeminas beenu.

Prezidents J. Ščakste: Satweršmes Sapulzes febrde atklahta. Turpināsees agrar pasludinātā deenas kahrtiba.

No likumprojekteem ir eenahfuschī: Pahrgrosijumu projekts noteikumos par bojato walsts kases sihmju apmainu un ihnihzināšanu — nododams finansu un budšeta komisijai. Gebildumu naw? Peenemts. Tad ir eenahzis no ministrijas lihgums nodot atpaka likumprojektu no 1921. g. 24. februara par naudas un naudas dokumenteem, kuruš iswed waj fuhta uš ahrsemem. Peeprašijums nododams atteezigām komisijam atsaufšmei. Pee šchi preefšlikuma eebildumu naw? Peenemts. Tad eefneegts eerošinājums, parafšitits no Satweršmes Sapulzes lozēkeem: Dšelsišča, Holzmana, Wefmana un ziteem: „Likumprojekts par kriminalprozeša likuma II. dašas „par eepreefšhejo ismeklešanu“ pahrgrosišchanu.“ Pee šchi likumprojekta wahrds Dšelsittim.

R. Dšelsits (sozialdemokrāts): Zeenijamee Satweršmes Sapulzes lozēkli! Es grihu teift dašchus wahrduš pee šchi likumprojekta nodošanas komisijai. Likumprojektā teef likts preefšchā kriminalprozeša likuma II. dašu grosit. Kriminalprozeša likuma II. daša runā par eepreefšhejo ismeklešanu. Lihds šchim pastahwošchā kriminalprozeša likumā eepreefšhejā ismeklešana ir organifeta pehz tā faukteem intwifšizijas jeb isluhkošanas prinzipeeem; eepreefšhejā ismeklešanā apwainotais neteef ušfškaitits ka pretpuše, bet gan drihsat tā ismeklešanas objektis. Ja mehs paslatamees Wakareiropas walstis, tad mehs redsam, ka Anglijā, Franzijā, Wahzijā, Austrijā, wišur teef pee eepreefšhejas ismeklešanas apwainotais nostahdits tā pretpuše. Muhšu apstahklos šchim likumprojektam buhtu leela nošihme. Rā mums wišeem buhs finans, muhsu ismeklešanas teefneschi juristu truhkumu dehl beeschi ween nestahw šawu usdewumu augstumā. Ja mehs paslatamees tagadejā eefšlodsito statistikā, tad redsam, ka gandrihs $\frac{2}{3}$ no wišeem eefšlodsiteem fšaitas sem ismeklešanas teefnescheem. Tas ir nenormali un redsams, ka ismeklešanas teefneschi loti beeschi šawu lomu šaprot nepareisi un eefšlodsia personas, kuras, warbuht, nemas nebuhtu nemamas sem aresta. Ja pee eepreefšhejas ismeklešanas tiftu peelaisi aifstahwji, tad daudsi tahdi gadijumi waretu tift nowehrsti, un tas nahktu wišai šabeedribai par labu. Uif teem eemešleem es eefšlatu, ka šchis likumprojekts buhtu ušfšlatams par steidsamu un buhtu loti wehlami, lai juridifšā komisija wiņu fšaitu pehz eephejas drihsat zauri, lai wišch pehz eephejas ari drihsat tiftu iswests dšihwē.

Presidentis J. Tšhakte: Eefneegums nododams juridiskai komissijai. Eebildumu naw?

Turpinasees debates par eefneegto peeprastijumu. Wahrds Jr. Trafunam.

Jr. Trafuns. (Latgales semneeku faweeniba): Mani fungi! Es titu luhgts no dascheem, lai es runatu ne latgaliski, bet baltiski. Na eemesls tika aifrahdits tas, ka latgaliski newar tif labi saprast. Es tam waretu peekrist, bet ar to zeribu, ka ja jums, inteligenteem, ir gruhti saprast latgaleeschu isloksni te Satwerfmes Sapulze, tad juhs wareseet spreesst, ka tad war saprast weenfahrschs neisglihtots semneeks Latgalē balteeschu eerednais, tad tee pat negrib peemehrotees latgaleeschu isloksnei un to saprast. Bet tas ir tikai eewads. Tagad es pahreeschu pee paschas interpelazijas.

Runajot par interpelaziju tika eekustinati wisadi un daschadi jautajumi: gan par isglihtibu, gan par semes peeschirshanu u. t. t. Es peectureshos tikai pee pascha temata, zil tas buhs eespehjams un zil pati nepeezeeschamiba neiffauks zitus jautajumus, kuri tika eekustinati. Tee, kas bija eefneeguschi interpelaziju, gribeja nowehrst winas smagumu us weenu pusi, pateizotees tam, ka ir weena latgaleeschu data, kura naidigi isturas pret to fraziju, kura eefneedsa interpelaziju, un tapehz wina runa pretim. Mani fungi, es waru drofschi apgalwot, ka eenihst war tikai stiprakos eenaidneekus, bet pretineekus, kuri ir wahjaki, war tikai noschehlot, ka wini nostahda sewi un paschu latgaleeschu wahrdi apsmeekla. Un ka tas, mani fungi, ta ir, to mums peerahda pati interpelazija.

Kas ir interpelazija? Rad eefneedsa interpelaziju? Interpelaziju eefneeds tad, kad ir skaidri peerahdita likuma pahrahpschana, bes tam, kad waldiba sistematiskā nodomā eet to zelu, likumu newis aishargat, bet gan to likumu pahrahpt. Schaja interpelazija mehš nekahda sinā to neatrodam. Jau daschas deenas atpakal aifrahdits us to, kahds mums ir agrarais likums un ko winsch faka par muischu zentreem. Agrarā likumā skaidri teiktis, ka muischu zentru semes war buht atfawinatas, bet war buht ari atstahsas bijuscheem ispaschneekem. Tā tad sche likums un Satwerfmes Sapulze pati ir atstahjusā waldibai koti paschas durwis rihkotees tā, ka grib. To likumu esam isdewuschi mehš paschi. Tā tad, mani fungi, ja tas bija wajadsigs, tad wajadseja eefneegt interpelaziju Satwerfmes Sapulzei. Mums pascheem wajadseja skaidri nolikti, kas ir darams ar teem zentreem, kas naw darams un t. t. Nedomajeet, ka es tos zentrus domaju aistahwet. Nemas nē! Ur muhsu zentreem ir pateescham slikti. Peemehram Latgalē ir nodomats katra aprinki atstahst 8 zentrus waldibas rokās. Waretu buht jautajums, ko tad waldiba daris ar teem zentreem? Rad semneekem seme ir wajadsiga, kur pastahwigi teef apgalwots, ka semes nepeetiks, tomehr walsis sawas rokās atstahj tif dauds semes. Es saprotu, ja jums wajadsigs us laukeem nodibinat semkopibas skolu, tad sinama semes platiba ir wajadsiga. Somehr ari tur naw wajadsiga muischa. Tur waretu parauga faimneezibu eerihkot us dascham desmitam desetinū. Ja mehš gribetu kaut kur paschos apmehros sirgu audschanu waj gowju audschanu nodibinat, tad mums, protams, wajadsetu kahdu leelaku muischu. Bet preesch ta weenā Latgalē jau peetiktu ar trim muischam. Tas huhtu deesgan. Bet te nu teef atstahsas 8 muischas katra aprinki. Un kuru rokās tās muischas nahls? Waj juhs domajeet, ka winas nahls semneeku rokās un semneeku-latgaleeschu rokās? Nebuht nē! Tos muischu zentrus panems balteeschu eeredni. Tā tad weetejeem ar teem

zentreem nebuš netahdas darischanas. Ir wehl zitas padarischanas ar teem zentreem, ta jau mehs redsejam no paschas interpelazijas, kur bija runa par zentru atstahšanu muischneeteem. Ir daschi zentri, no kureem tika westa un weizinata latweeschu pahrtautoschana. Ja pateesi, kur tahdas leetas zentros noteef un ir bijuschas, tur naw schaubu, ka zentri naw atstahjami bijuscheem ihpaschneekem. Bet ir ari gadijumi, kur semneefi paschi luhdsas, lai zentru dascham bijuscham ihpaschneekam atstahj. Es peewedischu jums tahdu peemehru. Rahds Gulkewitschs, kursch bija agraf ahrsemes par suhntni, freews pehz dsimschanas, bet kursch pee latweeschneem ir dsihwojis un latweeschus mihleja, to semneefi paschi luhdsa nahkt schurp. Semneefi paschi wehlejas un luhdsa waldibu, lai wina atlautu tam eebraukt Latwijâ un nomestees us dsihwi sawa weza weeta. Redseet, fungi, ta buhtu jaischkir schi leeta. Bet pee schi likuma mehs esam atstahjuschi waldbai brihwias rofas. Mehs arweenu safam, ka tikai waldbi weena pati ir wainiga pee zentru atstahschanas, bet te wainigi esam mehs paschi un wainigs ir likums, ka ar semes peeschkirschanu eet loti slikti. Mehs, mani fungi, esam nodibinajuschi tahdu aparatu, ka mehs paschi nesinam, no ka prasit atbildibu. Mums ir semkopibas ministrija, mums ir zentrala semes eerihzibas komiteja, mums ir Latgales komisijs, ir weetejas aprinku semes eerihzibas komitejas un, beidsot, pagastu komitejas. Redseet, mani fungi, tahdus organus mehs esam radijuschi. Wisi schee organi dara sawu eespaidu us semes peeschkirschanu; un ka tahds eespaids ir, par to mums ir te peerahdijums pee rofas. Schini pawasari mehs nodomajam latgaleeschneem peeschkir semi; 1000 latgaleeschu faimem mehs nodomajam dot semi Kursemes muischâs, bet weetejas semes eerihzibas komitejas nepeelaida tos latgaleeschus un beigâs, kad latgaleeschi aishbrauz tur us Kursemi, tad wineem pateiza: „Jums te semi!? Mums pascheem ta seme paliks!“ Wini warot nobraukt atpakal us Latgali. Wini ari nobrauz atpakal us Latgali. Semneefi tika drofchinati, ka wini to semi katra sinâ dabuschot. Winus drofchinaja ne semkopibas ministrija, bet gan zentrala semes eerihzibas komiteja. Wini tur isbraufajâs, welti pasaudeja laiku, istehrejâs tikai un galu galâ neka nedabuja. Dabuja tikai tahdas 100 faimneeziibas. Wini nedabuja to semi newis zaur semkopibas ministrijas wainu, ne ari zaur zentralas semes eerihzibas komitejas wainu, kura pateesi to semi gribeja dot, bet zaur pagasta semes eerihzibas komitejas, aprinka komitejas un weetejo semes inspektoru wainu. Ras ir wainigi, mani fungi? Wainigi esam mehs paschi, jo mehs paschi gribejam buht likumdeweja eestahde, ta ari administratiwa eestahde. Ur tad, kad mehs redsam, ka ta leeta eet slikti, tad mehs nahkam ar interpelazijam, bet nesinam paschi, kam to interpelaziju eefneegt. Galu galâ isnahk ta, ka mums pascheem few buhs tas interpelazijas jaefneeds. Bes tam, mani fungi, ir wehl otrs jautajums, kas ir dauds fwarigals un kur pateesi wajadsetu interpelaziju eefneegt. Bet es pateifschu, ka es neeedrofchinajos to interpelaziju eefneegt waldbai. Mums ir peenemts likums, kursch nosaka, ka semneefam ir peeschkirama seme 22 hektaru apmehros. (Kindsulis no weetas: „Lihds, lihds!“) Juhš, Kindsula lungs, kad runaseet no schi katedra, tad jums buhs pilniga brihwiba, un es juhš nepahrtraufschu, bet atlauschu jums pilnigi brihwibu runat. Scho brihwibu gribu ari es. Tad, mani fungi, mums bija wiseem, neisnemot neweenu fraziju, ne labo, ne freifo spahrnu, ne zentru, wiseem bija weenas domas — nodibinat diwsirgu faimneeziibas un tahda kahrtâ

radit stiprus un spehzigus semneekus. Virmahrt tapeh3, ka tikai ar 2 sirgeem war labi semi apstrahdat, jo weenu sirgu juhs newareet ne atspere ezeshā eejuhgt. Un tas bija pareisi. Tā, mani kungi, meh3 peenehmām, ka 5 hektaru norma peenemama tikai preefch teem, kas nodarbofees tikai blafus ar semkopibu, un spezieli nodarbofees waj ar dahrskopibu, waj ar kahdu amatu; tad tam war tikt peefchirta seme lihds 5 hektareem. Bet tas rahda, ka pastahwigā norma preefch semneekem mums bij prahtā 22 hektari. Bes tam meh3 atraidijām likumu par meschneezibas eeredneem. Tur tai likumā bij teikt3, ka meschneezibas eeredni, kuri dshwo3 no algas, tikai kā papildu algu sanems to semi. Tur waldiba gribeja noteikt — un ari daudsi no Satwerfmes Sapulzes to aistahweja — gribeja noteikt normu no 17 hektareem lihds 5, tā ka pat meschneeki buhtu dabujufchi 8 hektarus. Pratsē pee mums, mani kungi, isnahl tāpat. Isnahl tā, ka tagad Latgalē daschas muifchas ir jau fadalitas un zitas nodomats fadalit, kur buhs faimneezibas no 7 lihds 8 hektareem lihds 15. Tad te meh3 gribejām, tā fakot, preefch eeredneem, kuri ar semkopibu nenodarbofees, dot 17 desetinas, bet tur, kur buhs spezieli semneeki, tur meh3 dodam preefch patstahwigas faimneezibas 7 lihds 8 hektareem, kur tee nemas nedomā par dahrskopibu. Kad man bij gadijums par scho runat, man aistradija: ja tur, kur laba seme, kur meests tuwumā, teefot peefchirti 8 hektari, tad peeteefot. Bet waj tās bij muhsu domas, ka tās ir pateefas pilfehtas, kā peemehram Wilani u. t. t., kur dshwo kahdas 50 schihdu faines? Waj tee ir turgus zentri, kur waretu nodarbotees ar dahrskopibu un turpat us weet3 pahrdot? Waj tur war buht pateefas turgus weelas? Es saprotu kaut ko lihdsigu pee Rigas, pee Jelgawas, bet te pee meesteleem tee 7 lihds 8 hektari preefch semneekem — tas tatschu ir likuma gara pilniga sagrosifchana. Un tas mums rahda, mani kungi, ka muhsu likums naw flaidrs un naw isdewees. Kad meh3 apspreedām agraro likumu, tad es jau aistradiju, ka schis likums naw flaidrs, ka mums naw noteikta domu plana, kuru meh3 iswestu pee agrarās reformas zauri. Wainigi esam meh3 paschi. To, mani kungi, mums wajaga grosit. Nedrihkt buht tā, ka weenā weetā meh3 isdodam likumu, kā tas ir paredsets III. dalā, kur grib peenemt, ka fihfaimneezibas semat par 15 hektareem nedrihkt buht dalitas bes waldibas atlaujas; bet no otras puses teef nodibinatas jaunās faimneezibas, kuras ir masakas par 15 hektareem, eefahkot no 7 un 8 hektareem. Bes tam meh3 esam likumā peenehmufchi, ka par fihfaimneezibam jarehkina wifas tās faimneezibas, kuras ir masakas par 15 hektareem. Tām ir teefibas us semi, ir teefibas prasit, lai winām peefchir 22 hektarus. Tagad, kur likums teef pratsē iswest3 zauri, teef peefchirti masaki semes gabali; newis 15, bet masak kā 10, 12 un 11 hektaru. Ta ir pilniga anarhija muhsu pratsē un muhsu likumā. Tā to leetu newar darit.

Bet kas ir wainigs? Latgales semneeku partija eefneedsa interpelaziju waldibai. To leetu wajadseja eefustinat, tas ir pilnigi pareisi. Bet, mani kungi, juhs ar to eseet ispehrufchi paschi sewi. Virmahrt, mani kungi, semkopibas ministrijas preefchgala stahw Zelmina kungs. Zelmina kungs pee wehleschanam ir isgahjis us Latgales semneeku partijas listes, ne kā bespartejiskais, ne kā peederofchs pee atsewifklas grupas, bet kā peederofchs pee tās paschas Latgales semneeku grupas. Ofzieli meh3 nesinam; waj semkopibas ministra kungs ir istahjees no juhsu fratzijas, waj naw istahjees — to meh3 Satwerfmes Sapulzes lozekli nesinam.

Zelmina kungs fehſch tur, un juhſ, mani kungi, fehdeet te; un lai juhſ ari fehdeet te, juhſ eſeet tiſ ſtipri ſaiſtiti ar ſemneeku ſaweenibu, ka mehſ, täpat latgaleeſchi, newaram atſchürt, waj juhſ eſeet balteeſchu ſemneeku ſaweeniba waj Latgaleſ ſemneeku partiija. Beſ tam, mani kungi, no juhſu paſchu partiijaſ ir zentralâ ſemeſ eerihzibas^o komitejâ diwi preekſſſtahwi, bet muhſejo no ſrakzijaſ eewehleta naw neweena, bet ja ari juhſjeee buhtu waj no ſrakzijaſ eewehleti, waj no waldibas eezelti, tomehr juhſejo ir diwi un no muhſu grupas ir tiſai weenſ. Juhſjeem tâ tad ir pahſwars i Latgaleſ komiſijâ, i zentralâ ſemeſ eerihzibas komitejâ. Beſ tam jumſ, mani kungi, wiſu laiſu ſtahweja aiſ plezeem Latgaleſ leetu departamentſ. Tiſai aiſ juhſu plezeem taſ ſtahweja un tiſai juhſu intereſeſ taſ iſweda zauri; un ar Latgaleſ leetu departamenta atſauſſmem arween rehſinajaſ. Eſ negribu runat par Latgaleſ leetu departamentu atſewiſchti un plaſchi; par to tiſa runatſ ſinantſchu un budſcheta komiſijâ un man wajadſeja to aiſſtahwet. Mehſ wiſu aiſſtahwejam, ne juhſ, juhſ wiſu tiſai nowedät uſ leju, bet par to eſ nerunaſchu, par to buhſ runa, kad runaſ par budſchetu. Tomehr, mani kungi, neſfatoteeſ uſ to, ka maſat ir taſ teeſibas Latgaleſ departamentam, tomehr ar Latgaleſ leetu departamenta atſauſſmem waldibas un ari komiſijaſ rehſinajaſ. Tiſai juhſ, mani kungi, paſchi neweizineet to leetu. Juhſ, warbuht, apſtrihdeſeet to täpat, kâ apſtrihdeja Rindsula kungs, ka Moſſ neeſot biijſ Latgaleſ leetu departamentâ, bet man ſchai nedekâ Latgaleſ leetu departamentâ apgalwoja, ka wiſch tur biijſ. (Rindsuliſ no weetas: „Pee maniſ wiſch nebija!“). Bet juhſu departamentâ wiſch bija un ja juhſ wiſu neredſejät, kur tad juhſ meklet? Juhſ jau departamentâ neſehdeet; juhſ aiſweenu braufajeet apfahrt waj un ſawas partiijaſ darifchanâſ, waj kâ eeſſchleetu miniſtra eeredniſ — newiſ kâ miniſtra beedriſ. Bet mani kungi, eſ ſaku, warbuht Rindsula kungs apſtrihdeſ ari to, ko eſ tagad teiſſchu. No agrarleetu nofahrtſchanaſ apatſchkomiſijaſ eſ biju delegetſ leetu noſſaidrot Latgaleſ komiſijâ, uſ ſahda pamata Latgalê tâ riſkojaſ, ka ſemi ſadalit ir jau noſpreeſtſ lihdi 15 hektaru leelumâ un daſchâſ weetaſ 8 hektari jau peeſchürti. Eſ eegahju un ſahku runat: „Uſ ſahda liſuma pamata juhſ to dareet?“ Tad ſemfopibaſ departamenta direktora palihgſ atbildeja, ka paſchi latgaleeſchi to praſa. Zihruka kungs man teija, ka Rindsula kungs aiſween uſ to paſtahwejiſ un pret to neproteſtejiſ. Ja wiſch buhtu proteſtejiſ, tad mehſ protokolâ to proteſtu atraſtu, jo ja zilwekſ ſahdai leelai nepeekriht, tad wiſch tulihſ peepraſa, lai eewed wina domas protokolâ, lai eewed, ka wiſch ir pret ſaut ſahdu leetu, ka wiſch prinzipeli atſihſt, ka ſahda leeta naw peelaiſchama. Mani kungi, wiſeem taſ ir ſinamiſ, ka zentralâ ſemeſ eerihzibas komiteja rehſinajaſ ar Latgaleſ komiſijaſ domam. Zentralâ ſemeſ eerihzibas komiteja aiſween rehſinajaſ ar Latgaleeſchu domam. Daſchoſ zitoſ jaутajumos, kungi, juhſ loti maſ rehſinajateeſ ar latgaleeſchu domam, nenemeet par laumu, un it ihpaſchi Latgaleſ leetâſ. Kad wajadſeja runat par Latgaleſ leetam, tad daſchi taſ tiſai iſſmehja. Bet kaſ ſihmejaſ uſ ſemeſ padariſchana, tad tomehr jaatſihſt, ka ſinamâ mehrâ zentralâſ ſemeſ eerihzibas komiteja rehſinajaſ ar latgaleeſchu domam. (Rindsuliſ no weetas: „Taſ ir Turfopulſ!“).

Presidentſ J. Tſchafſte: Luhſu weenmehſ ſtarpâ nerumat.

Jr. Traſunſ (turpina): Teeſa gan, tur ir ari Turfopulſ, bet juhſejo ir wairaf; un ar Turfopuli mumſ ſrakzijâ bija jau runa, ſrakzija pati ar

winu tiš škaidribā. Bet meš nenahkam preeškā ar interpelaziju. Bet juš, mani fungi, ešēt pašči wainigi. Juš sukajeet pašči fewi. Jums wjadseja atbildet, tapehž Latgalē ar to semes peeschkirschanu stahw fliti. Ne waldbai wjadseja eesneegt interpelaziju, bet jums un jums wjadseja par to leetu atbildet. Tagad, mani fungi, juš wareet smihnet, eš juš nepahrleezinaschu tapehž, ka juš daudš leetas, kas simejas us Latgali, un ne tikai daudšas, bet wišpahrigi Latgales leetas, neeseet spehžigi šaprast, (Kindsulis no weetas: „Trašuns šaprot!“). Eš domaju, eš juš nepahrleezinaschu. Bet eš domaju par zitām frakzijam, ka tām ta leeta ir škaidra, tā ar to interpelaziju stahw, par zil wina ir pamatota. Nu mums nahkas nošlaidrot to leetu, zil juš ešēt nopeetni domajušči, to interpelaziju eesneegdami. Jo kad eesneeds interpelaziju, tad war buht tikai diwas domas: waj nu waldbai ašrahdit us šahdu nepareiso rihzibu ar to zeribu, ka waldbiba, us šuru ir ustiziba, redšot nekahrribas, šahdas pastahw, publesees winas nowehrst; waj war buht otrs noluhš — eesneegt interpelaziju waldbai ar nodomu, to waldbibu gahst, ja naw ustizibas pret to waldbibu. Ja zitadi kas eesneeds interpelaziju, tad wina ir šchahweens gaisā, ir laušchans walejās durwis, tas nošimē tikai pašcheem fewi nošahdit neweiklā stahwofli. Un ka juš, mani fungi, interpelaziju neeseet nopeetni domajušči, to eš jums peerahdišchu. Eš to peerahdišchu, pirmahrt, zaur to, ka juš no semneeku šaweenibas, no waldbibas, nekad neschkirsfatees. Kam ir sinamas šaites, tam ir sinami peenahkumi un sinamas obligazijas. Semneeku šaweeniba jums pee wehlešchanam bija jušū audšchu tehws un atlihdšiba par to ir wjadšiga. (Šauzeens no weetas: „Pilnigi pareisi!“). Bes tam, ka juš to leetu neneemeet nopeetni, paloseet tikai šawās awišēs. Juš pagahjušchā nedelā loti nopeetni eesahāt rakštit par interpelaziju, juš winai peedewāt loti leelu nošimi, tas warot iškaut waldbibas krišči. Juš gribejāt tautai peerahdit: „Šatatees wiš, meš ešam tee waroni. Meš to waldbibu waram gahst, meš winu waram ušturet. Meš ešam tee daritaji“. Bet rakšta galā juš palikāt tik masini, tik šchaurini. Juš šakeet, ka jums wjagot nopeetni pahrdomat, ka behgot no wilka netikt us lahzi. Waj tee, kas domā par interpelaziju, war pašči tā rakštit un šaprast. Tas wiš bija nodomats tikai preešk tumscheem semneekeem, lai wini redš, ka nu meš ešam dšihwafi palikušči. (Šauzeens no weetas: „Kur tas ir?“). Palaseet „Latgaleeti“, tur juš to atradišcet. Redšcet, fungi, tā ta leeta stahw ar jušū interpelaziju. Nedomajeet, ka mums šche ir patihkami latgaleescheem runat pret latgaleescheem. Juš ir eewehlejušti tauta leelā škaitā, meš ešam tee masee, un meš un tauta zerejām, ka juš latgaleeschus ajštahwešcet. Bet juš ešēt tās Latgales darišchanas nolaidušči; juš bijāt ta štiprā partija, meš weenigi us jums waresjām zeret, bet juš Latgales leetas groščus iškaidāt no rokam un pataišjāt Latgales darišchanas par šmeekligām. Tas wiš muš peespeeda reis uštahtees par Latgales wahrdu un Latgales godu. Juš nenemeet to interpelaziju nopeetni un juš winu ari newareet nopeetni nemt tapehž, mani fungi, ka juš negribejāt un newarejāt gribet tagadejo waldbibu gahst, pirmahrt, tapehž, ka jums naw zeribas šahdit jaunū waldbibu. Eš ešmu dšili pahrleezinats, ka ar sošialdemokratijas frakziju šahdu, šahda wina tagad ir, juš nekahdā šinā newareet kopā eet un neeseet kopā. Par to šchaubu newar buht. Lindina kungs apgalwoja no šchi katedra, ka sošialdemokratijai naw nefa kopiga ar komunisteem, ka komunisti ir semneeku

ſaweeniba. Raš ſihmejaš uš ſemneeku ſaweenibu, tad taš ir jošš, ſuram neweens netiz. Ra Lindina ſungam naw neka kopiga ar komuniſteem un ka to winſch teiza ſirniigi un nopeetni, tam eš pilniigi tizu. Ne tikai Lindina ſungam, bet ari daſcheem ziteem ſozialdemokrateem un deegjan prahwai grupai eš tizu, ka wineem naw neka ſopeja ar komuniſteem. Bet to eš newaru ſazit par ſozialdemokratu frakziju. Un kamehr ta frakzija ir kopâ, tad ir ſkaidra leeta, ka juhš wareet radit kaħdu waldbibu juhš gribeet, waj Traſuna waldbibu, waj Uimana, waj Samuela, waj Purgala, waj ari Rindula waj Bابهرفا waldbibaš, — ſozialdemokrati nefad nebuhš ar to waldbibu apmeerinati un tiſ ilgi, kamehr nebuhš ſozialiſmš eeweſtiš wišâ Latwijà. Sai programâ wini ir eejuhguſcheeš kâ labi eemaufki ſirgi un winuš no taš programas newar iſſit. Juhš wareet tuhſtoſch reiš winuš pahrlleezinat, ka tur leelâ Kreewijâ taš ſozialiſmš praſſê ir nowediš pee utim, bakam, bada, tiſa, koleraš un zitâm ſlimibam un pee pilniga poſta, bet eš eſmu droſchš, juhš ſozialdemokratuš nepahrlleezinaſeet, ka winu ſozialiſmš neder. (No weetaš Kalniſch: „Juhš pahrlleezinajât!“). Man loti patiſh, ka eš no ſozialdemokrateem to dſirdu un eš buhſchu wehl preezigakš, ja man iſdoſeeš winuš paſchuš pahrlleezinat, bet par noſcheloſchanu no ſawaš programas wini neatkahpſeeš. Ja, mani ſungi, ja ſozialdemokratu frakzija gribetu noſtahteš ta, ka wina praſitu: dodeet muſš 3, 4, 5 fabrikaš, mehš gribam tur eeweſt ſozialiſaziju un nazionaliſaziju; dodeet muſš 20 lihđš 40 muſſchāš, mehš tur eewediſim ſozialiſaziju, nazionaliſaziju u. t. t. un peerahdiſim, ka ta leeta ir labaka, tad tam peeſriſtu neween Latgaleš ſemneeku partija, bet ari mehš, kriſtiguee, mani ſungi, tuhlin tam peeſriſtu. Bet juhš taſſchu, mani ſungi, tuhlin pateittu — nê, maſâ maſſchtabâ newar, to war iſweſt tikai leelâ walſti. Nu, Kreewija taſſchu ir leela un tur taš ir eeweſtiš. Bet tagad juhš ſakeet: ne Kreewijaš walſti ween, bet kad wišâ paſaulê taš buhš, tad tikai warêš peerahdit ſozialiſma labumu. Nu, mani ſungi, ja wišâ paſaulê buhš ta, kâ Kreewijâ, tad paſaulê buhš ſageruwuſi (Applauſi pa labi) un paradifeš weetâ mehš dabuſim nirwanu, newiš ſozialdemokratu paradifi. Uš nirwanu negribam ne mehš, kriſtiguee, eet, un tâpat ari, eš domaju, Latgaleš ſemneeku partija nedomâ eet, un zitâš iſejaš naw. Warbuht buhtu bijuſi zita iſeja, ja labaiš ſozialdemokratu ſpahrnš buhtu nodaliſjeeš, ja, warbuht, tad buhtu iſredſe faſtaħdit tau-tiſku kabinetu, jo tur buhtu laudiš, ar ko waretu ſapraſteeš. Bet kamehr tee ir kopâ, juſmš taš war patikt waj ne, tad eš ſaku, zeribu uš to nefahdu naw. Un wehl maſaſ wareja buht to zeribu Latgaleš ſemneeku partijai, kura ir tiſ tuwu ſaiſtita ar balteeſchu ſemneeku ſaweenibu, kâ diwi dwihau braħti, nê, eš gribetu teikt, kâ diwi Siamaš dwihni; tur pat operazija nelihđš. Un tapehž, mani ſungi, eš ſaku, ka zaur ſcho interpelaziju waldbiba droſchi nekriſtiš un interpelaziju nopeetni newar nemt, jo wina pateeſi pamatota naw. War pee interpelazijaš runat par wiſadâm leetam. Mehš te eſam runajuſchi deegjan un zitadi newar ſkatiteeš uš interpelaziju, kâ uš iſrunaſchanoš. Naw ſlikti, ka eekuſtina daſchaduš jautajumuš, bet ar taħdu interpelaziju newaja-đſeja naħt.

Preſidentš J. Iſchakſte: Wahrđš Bابهرفam.

J. Bابهرفšš (Latgaleš ſemneeku partija): Augſtâ ſapulze! Rungš Traſunš, kâ baſnižkuſngš, iſpildija ſchoreiſ praweſſcha lommu un mehginaja paredſet toš ſaktuš, furi wehl naw notikuſchi. Winſch ſaka, ka peepraſijumuš neeſot nopeetni domatš un ka Latgaleš ſemneeku frakzijai buhš japaleek uš

wifeem laifeem tahdâ stahwofli, fahdâ wina atrodas, jo zitas ifejas neefot. Par to es runaschu mehlat un par to runas paschi fakti, kuri neisbehgami nahfs pehz pirmâ muhsu sola.

Uppfkatot interpelaziju wispahrigi, neweens, isnemot preekschstahwjuš no sozialdemokrateem, naw to pareisi apwehrtejis. Ir parasta leeta, ka interpelaziju pehz kodola apfkata tâ, fâ interpelazija pati par sewi fastahdita un par fo wina runâ. Muhsu interpelazijâ ir 4 punkti: 1) muischu zentru atstahschana, 2) simts hektaru atstahschana tur, kur muischu platiba pahrfneedf 300 hektaruš, 3) walts fonda semju pahrdofchana wehl tagad, kad agrarais likums stahjees spehka, un 4) meschu nefahrtibas. Schee 4 punkti ir tee, par kureem katram, kas nopeetni skatas us interpelaziju, buhtu jarunâ. Lihds schim mehš neefam toš nopeetni apfkatiujuschi, isnemot diwus deputatus, kuri runaja no kreisâ spahrna. Sewischi tee, kuri eewehleti no latgaleescheem, fâ fristiga semneeku frakzija ar bloku, tee nefahdâ sinâ nemahf peeeet pee schis interpelazijas pehz kodola. Runâ par fo grib, bet ne par interpelaziju. Tur wineem fskolu un zitas leetas, Latgales leetu departaments, bet ne interpelazija. Kas tur — ta muischu zentru atstahschana, fahds tur launums? (Pauls Kalninsch no weetas: „Dara fâ grib!“). Waldbiba dara fâ grib, likumâ nekas naw noteikts. Bet naw gan tâ, fâ Trafuna fungam isleekas. Likumâ ir teikts: „neatsawinama norma, nefaištot to ar muischu zentru“. Tas nosihmê tikai isnehmuma gadijumâ, kad newar buht zitur eerahdita, ta neatsawinamâ norma waretu tift eerahdita ari muischas zentrâ. Bet tagad ir zits stahwoflis. Tagad mehš redsam, ka leeta nowehrfchas us to, ka isnehmums ir tikai tur, kur neatsawinamâ norma naw eerahdita zentrâ, un parasta parahdiba ir ta, ka wispahrigi grib neatsawinamo normu eerahdit, faištot to ar zentru. Tâ tad leela starpiba ir ta, kas likumâ ir teikts un kas dsihwê teef iswests.

Ari sozialdemokratu preekschstahwi bija weenis prahtis ar wiseem pahrejeem tani sinâ, ka interpelaziju eefneedseji esot wainigi pee tam, ka leeta esot nokluwufi tahdâ stahwofli, ka mehš esam speefi eefneegt interpelaziju. Rur tam ir meklejams pamats? Pamaiss ir meklejams eeksch tam, ka mehš esam balsojuschi par agraro likumu. Darba partijas runatajs, jaunais Trafuna funks, ar kulaku ņita pee kruhtim un teiza: „Mehš neefam tur wainigi“. Juhs wainigi eseet, Trafuna funks, juhs tak balsojât par scho likumu un ja juhs balsojât par wisu likumu, tad juhs balsojât ari par katru atfewischtu likuma pantu. Zitadi to isskaidrot, fungi, newar. Sozialdemokrateem ir attaisnoschanas un ta ir meklejama eeksch tam, ka tad, kad notika balsofchana par likumu, sozialdemokratu frakzija isbehga no sahles laukâ; bet ari ta naw attaisnoschanas, tapehz, ka nahfoschâ deenâ Buschewiza funks teiza, ka wini isgahja no sahles tadehl, ka likumâ bija weens pants, kurfch wiseem nepatika un par kuru wini nebija pahrrunajuschi frakzijâ un ja wini buhtu pahrrunajuschi, tad, warbuht, ari buhtu balsojuschi par likumu. Bes tam wehl Buschewiza funks teiza, ka tas likums ir apmeerinoschs. Behdejâ sehde 18. septembri, kad mehš isbeidsam fefiju, tad Buschewiza funks pehz Ulmana funga runas teiza, ka agrarais likums ir stuhra akmenis wisâ muhsu agrarâ reformâ, un ka schi agrarâ reforma ir nodota tahdâs stingrâs un drofchâs rofâs, ka tiks fatreefta muischneeku wara. Kas ar to ir teikts? Ar to ir teikts tas, ka agrarais likums wisumâ, fâ winsch ir peenemts Satwerfmes Sapulzê — ka winsch ir labs un peemehrots tautas prasibam.

Pret to eebildumu mehš nedfirdejām. Bet, fungi, weena leeta ir ta, ka likums labš, un otra leeta ta, ka likuma dšihwē iswedēji naw bijušchi labi, ka likumu iswedami dšihwē iswedēji nowehrsufchees us labo pušt un naw gahjušchi taišnu zelu, kahdu norahdija Satwerfmes Sapulze, šcho likumu peenemot. Otru apwainojumu zehla, ka mehš neefam pubhejuschees šcho waldibu gahst un radit jaunu waldibu. Tas pareisi. To mehš waretu ifdarit, bet ko mehš jaunu waretu zelt? Juhš, sozialdemokrati, sineet, ka mehš ar jums wedām šarunas marta mehnefi un beidsām winas aprila mehnefča beigās. Un kadehl mehš ar jums isfchlihramees? Mehš ar jums isfchlihramees tadehl, ka juhsu platformā bija prasibas, kuras isgahja us to, lai mehš dotu pilnigu brihwibu rikhotees komuniseem Latwijā. Juhš fajizāt, ka kara stahwollis Latwijā atzelams us wiseem laikeem, atzelamas wifas pastiprinatās apfardsibas un lai politifkā brihwiba buhtu pilnigi garanteta. Kad wai-zaja, ko tas nosihmē, tad šchee fungi teiza: tas nosihmē, ka komunistis war agitēt pret tagadejo walsts eefahrtu, atklahti pret to ufstahtees, war isplatit šawu propagandu drukā un ka winsch par to nekahdas atbildibas nenef. Menoleedseet! To juhs pašchi fajizāt darba partijas preefchshahwu klahthuhtnē, kristigo semneeku frazijas preefchshahwa Trafuna un Rlihweš fungu klahthuhtnē. Tad tahlak kahdas juhsu prasibas? Juhš prafeet kara deenesta laika šaihšinaschanu us 6 lihds 9 mehnefcheem. Tas wifš buhtu labi, bet mums wajaga rehkinatees ar realo dšihwi un mehš šakam, ka tagad tas wehl naw eefehjams. Tahlak juhs šawā platformā peeprasijāt, lai Satwerfmes Sapulzes wairafums nostahtos us tahda weedokla, ka nahfoschā muhsu walsts šatwerfmē tee panti, kuri sozialdemokrateem nepatihf, iiftu grofiti un pee tam tā grofiti, ka tas patihf wineem. Tajos pantos eet runa par muhsu nahfoscho walsts presidentu. War buht daschadas domas par to walsts presidentu. Weenam rahdas, ka tas ir wajadsigs, otram rahdas, ka tas naw wajadsigs. Domas war buht daschadas, bet katrai frazijai tās ir dibinatas un tadehl ar tām jarehkinas. Juhš taifeet warmahzibu atteezibā us otru fraziju, kurai, ja wina gribetu weenotees us juhsu platformu, japahrfahpj šawi prinzipi par labu sozialdemokratu partijai. Tahda prasiba, mafa-fais, ir nepamatota. (Dr. Kalnina starpfauzeens no weetas). Nemas nē, Kalnina funks. Muhsu programa, kahda ir bijuši, tahda ir ari tagad un tā mehš to efam pildijušchi, tā pildam ari tagad. Redseet, fungi sozialdemokrati, tas apwainojums, ka mehš lihds šchim neefot gribejuschi šastahdit jaunu waldibu, pats par šewi atfriht, jo juhs nekad neefseet nahfuschi mums pretim, lai mehš waretu atraft iseju, kopeju zelu un waretu nodibinat weenu nazionalu waldibu, kura nerehfinatos ne ar minoritatem, ne ar ko zitu. Es jums wehl wairaf pasazifchu. Pagahjušchā reisē, kad muhsu šarunas isjuka, tad juhsu liders Menders teiza: „Jums, fungi, ir weena iswehle: waj nu eet ar minoritatem un tahdā gadijumā juhs minoritates apehdīs ar wifām šarnam, waj ari juhs apehdīs komunistu utis“. Tahda mums ir iswehle. Un ja wina ir tahda, tad labat mehš paleefam tajā stahwollī, kahdā efam, nekā peelaischam, ka muhs komunistu utis apehd, jo mehš sinam, zif dahrgi mums tās ir maffajuschas. Ja, fungi sozialdemokrati, tahdas prasibas ir no juhsu pufes, tad nekraujeet us mums wainu, ka mehš efam par eemeflu tam, ka lihds šchim pastahw ta waldiba, kura atbalstas us minoritatem. Juhš, warbuht, pašchi ari gribeet, lei ta waldiba atbalstas us minoritatem, jo, warbuht, dascham no jums ir ta dewise — „jo sliktak, jo labat“.

Darba partijās runatajs — jaunākais Trafuns arī ušbrula mums par to atteikšanos no wišām kombinācijām par jaunās valdības fastahdišanu. Wišch šajija: „Mehs bijām gatavi jaunu valdību fastahdit, mehs jau bijām weenojušchees uš sozialdemokratu platformas“. Pehdejā apspreedē, kad notika šaruna ar sozialdemokrateem, arī Antona kungs mums pateiza, ka esot panahsta weenošanās starp demokrateem, sozialdemokrateem un darba partiju. Trafuna kungs to arī nenoleedsa. (P. Kalnišch no weetas: „Juhš tam nepeekritāt!“). Ja, mehs tahdai platformai nepeekritām. Bet tas, ka peekritā darba partija un weenojās uš sozialdemokratu platformas, tas winai ištahsta wišslittako apleezību. Jums, darba partijās kungi, bija 3 preekšstahwji ministru kabinetā, tani valdībā, kuru sozialdemokrati nosauz par reakcionaru. No šchis valdības krehfleem juhs meteet kuhleni sozialdemokratu kleshpi, kuri aistahw komunistuš. Jums naw noteiktaš linijaš, naw stingraš pahrleezibaš, bet juhs par katru zenu wehlatees buht ministru kabinetā un waldit. Tad, kad waldbai šahka eet drušzin schkihbi, kad tuwojās streiki, kad Kurfchinska kungs gaidija pehreenu, tad juhsu ministri eefneedsa atluhgumus, jo stahwokliš teescham bij gruhšs. Bet kad waldbas stahwokliš islabojās, juhs tuhliit mainijāt šawu poziziju. Es labi atzeros, ka pehdejās muhsu šarunas ar sozialdemokrateem isjuka zeturtdeenas wakarā un jau pirmdeen juhsu 3 ministri panehma pašinjomus atpakaļ un turpina sehdet miškstos ministru krehflos. Redseet, kungi, zil juhs nopeetni štatatees uš walstistām darishanam un zil ahtri juhs wareet mainitees. Echodeen juhs pabalsteet Ulmana kunga valdību, riht juhs pabalstiseet sozialdemokratuš un nahkofchā deenā efeet atkaļ Ulmana kunga valdībā. Mehs tahdi neefam. Ja mehs pabalstam tagadejo waldbu, tad mums ir loti nopeetni pamati. (Šauzeens no weetas: „Ko juhs dariseet pehz interpelazijaš?“). Ko mehs darisim pehz interpelazijaš, to mehs redsefim.

Prezidents J. Šchakste: Es luhgšchu, kungi, nefarunatees. Nemeet wahrdu. Teefibas wehl reis nemt wahrdu jums ir. Luhgtu runajeet tahla!

J. Pabehts (turpina): Runajot par interpelazijaš kodolu, pateesibu šafot, nebuhtu ko runat, jo interpelazija pati par šewi daudš ko runā. Apškatot interpelazijaš kodolu, mehs redsam, ka dašchi zenschas apeet pašcham kodolam apkahrt, interpelejoj par pašcheem interpelanteem, par interpelazijaš motiweem u. t. t., itkā tam buhtu leela nošihme. Par interpelazijaš mineteem šakteem interpelazijaš pretineefi runā, itkā teem nekahdas nošihmes naw. Es labpraht negribetu: pakawetees, atbildot uš wišeem teem pahrmetumeem muhsu frazizijai. Bet ja tahdi pahrmetumi tika dariti, un wini tika dariti newis weenreis, bet wairak reises un nē no weenas personas, bet no wairakām personam, tad gribot negribot ir jaapstahjas pee šcheem pahrmetumeem un šchis tas jaatkahrtu un japaššaidro!

Pašizkungs Trafuns wišu nelaimi redš pašchos interpelantos. Waldiba te naw wainiga, wišch tā šata: „Šur juhs pašchi efeet wainigi. Juhš waldbijāt, juhs bijāt semes eerihzibas komitejās, jums bija Latgales leetu departaments, tā tad juhs pašchi efeet wainigi, bet newis waldbiba. Semes eerihzibas komiteja pahrsin wišas šchis leetas, tā zentra atstahšchānu, normas eerahdišchānu, muišchu pahrdošchānu u. t. l. Wišas šchis leetas atrodas

zentralās sēmes eerihzibas komitejas rihzibā. Sēmes eerihzibas komiteja pati no savaš puses noteiz, kam atstahjama muišha un kam nē." Lihds šhim es masafais nebiju redsejis neweenu Satwersmes Sapulzes lozekli, kursch no šhis tribines runatu par leetam, kuras winsch nesaprot, nesina un nepasihst. Bet Trafuna kungs runaja par leetam, kuras winam naw sinamas un pasihstamas. Mehš tatschu sinam, ka muišchu zentrus un neatsfawinamo normu eerahda waldbiba un newis zentralā sēmes eerihzibas komiteja; mehš ari sinam, ka likums nosafa, ka zentrus jeb neatsfawinamās normas eerahda semkopibas ministrija. Pee kam te sēmes eerihzibas komiteja? Tai nefahdas darischanas naw ar zentru un neatsfawinamo normu eerahdischanu. Es nedomaju, ka Trafuna kungs to nesinaja. Ta buhtu loti smeekliga un komiska leeta, ka winsch lā Satwersmes Sapulzes lozeklis un kristigās semneeku saweenibas bloka lideris nesinatu muhsu walsts eestahschu un winas funtziju. Es nesinu, kungi, kahdu tad wehribu mehš waretu peegreest wišam tām garām runam un spredikeem, kuras basnizkungs Trafuns arween no šhi katedra runā, ja winsch pats nesina, ko runā. Bet es domaju, ka Trafuna kungs sina gan, ka wišas šhis darischanas neatsfawinamo normu eerahdischana, zentru atstahschana u. t. t. pahrsin ne wišpahrejā zentralā sēmes eerihzibas komiteja, bet semkopibas ministrs. Bes schaubam winsch to labi sina, winsch katrā sinā grib wainu uskraut Latgales semneeku partijas preekschstahweem. Winsch kafa: „Juhš tatschu efeit zentralās sēmes eerihzibas komitejā, juhš tatschu paschi wareet spreest par tām leetam“. Bes schaubam, muhsu preekschstahwi tur ir, tāpat lā sozialdemokratu preekschstahwi, bet kafeet, ko atfewischi preekschstahwi komitejas lozekli war padarit. Waj tas, ka atfewischtas frakzijas preekschstahwi ir sinamā kolegijā, waj tas nosihmē, ka wišs peenemtais tai kolegijā, ir peerastams ari winam? Es Trafuna kungam gribu weenu atgahdinat. Satwersmes komisijā, kad gahja runa par to, waj basnizu atskirt no walsts, waj to atstah pee walsts, tad basnizkungs Trafuns iřazijās par to, lai basniza nebuhtu škirta no walsts. Bet satwersmes komisija šho wina preekschlikumu atraidija un es gribetu waizat, waj winsch ir wainigs, ka wina preekschlikumu atraidija? Waj winsch ir wainigs pee tam, ka basniza ir škirta no walsts? Bes schaubam Trafuna kungs to negrib un buhtu smeekligi usstept winam, ka winsch pee tam ir wainigs. Tur satwersmes komisija wišā wišumā ir wainiga, bet ne winas atfewischi lozekli. Tas pats ir ari zentralā sēmes eerihzibas komitejā. Kadehl juhš šho paschu mehraulku negribeet peemehrot ari pee zitām eestahdem? Kadehl juhš negribeet to peemehrot ari pee sēmes eerihzibas komitejas? Kadehl, kad eet runa par kristigo semneeku partijas preekschstahwi ir weens mehšs un kad runā par Latgales semneeku partijas preekschstahwi, tad ir zits mehšs.

Runadams pret interpelaziju, ka ta naw pamatota, Trafuna kungs nespehi noleegt, ka ir bijusch tahdi mehginajumi, ka tagad walsts fondā eestaititās sēmes bijuschee muišchu ihpashneeki pahrdod pehž agrarikuma spehka nahschanas. Par to tatschu mehš ari runajam. Mehš nerunajam par to, ka kahds semneeks nopirzis mas sēmes, ka winsch bes tās newar istikt un ka winam ta ir wajadstiga. Mehš gan pret to bijām balsojusch komisijā, kas ir pee teesleetu ministrijas, bet interpelazijā par to mehš nerunajam. Mehš runajam par leeleem sēmes gabaleem, 70 lihds 80 desetinam, kuras bijuschee muišchu ihpashneeki wehl tagad pahrdod no semem, eestaititām walsts semju

fondâ. Sagad muischneeki pahrdoð semi un ir zilwefti, wiðwairaf no paðcheem hijuðcheem muifchu falpeem, ne no weenfahrscheem falpeem, ne strahdneefcheem, bet strihwereem, pahrwaldneefcheem, mefchfineem, kaf tås semes tagad fapehrf. Kolupu pagastâ ir weena muifcha, kura eepirkta no teem kungeem. Gruhti buhtu eedomatees, ka waldbiba to nesin, tapehz gruhti eedomatees, ka fuððsiba par to eefneegta teefleetu ministrim. Jadomâ, ka teefleetu ministrs ir tås, kam pehz lifumibas jastatað un winam tahdam jabuht, bet winsch lihðs schim naw fpehris nekahduð foluð, lai tahdu nelikumibu nowehrstu. Trafuna kungs — basnizkungs — prinzipâ tam peekrita, bet aifrahðija, ka interpelazija ir eefneegta zitoð noluhfoð, un ka tai pamata nekahda naw. Sewifchki jozigi ifskatijâs, ka Trafuna kungs runaja par 11 hektareem Latgalê, tahdâ mehrâ tagad teef fadalitas daschas Latgales muifchas. Winsch stingri pastahw uf to, ka wifa seme jafadala 22 hektaros. Labi, jo wairaf femneekam semes, jo labaki. Bet no kureenes to semi nems? Es fapraftu Trafuna kungu, ja winsch fazitu, ka to neatfawinamo normu, kura tagad noteikta uf 50 hektareem, famafina. Tad uf weetam femneefcheem semes buhtu wairaf. Bet ja Trafuns aifstahw muifchu zentrus un fimts hektaru normu, kura teef atstahra ar wifu zentru, fâ tad war fapraft, ka winsch tahlaf runâ, ka femneefcheem japeefchfir 22 hektari? Ta ir neatbildiga demagogija! Kur tad latgaleefchi nems semi, ja muifcham atstahs leelakoð apmehrus. Newar semi no keshas ifnemt un dot femneefcheem 22 hektarus! Ja juhs gribeet femneekuð apdahwinat ar leelakeem semes gabaleem, tad wineem jaiszeto uf Kursemi un uf tureenti wini negrib ifzelot, tapehz ka juhs, basnizas kungi, katru fwehtdeenu kleeðseet basnizâ, ka newajaga eet uf „ifchiuleem“, ka wini juhs aprees, ifnihzinâs juhsu tizibu u. t. t. Ur noschehlojumu jafaka, ka tumfchakee femneeki wehl tiz basnizkungeem un baidas ifzelot uf Kursemi. Ja wifa muhfu fabeedriba pabalstittu tås domas, ka seme jamellê Kursemê un ka tur palifs ðfihwi latgaleefchi un weztiziba, tad femneeki ar labako prahtu eetu uf Kursemi. Tad, warbuht, ari tås 1000 faines, par kurâm runaja Trafuna kungs, buhtu jau fen pahrgahufchas uf Kursemi. Ja mehð runajam par tam 1000 faimem, tad tur newar buht runa par femneefu partijas frakziju. Sur ir jarunâ par femkopibas ministriju, par tås ministrijâs darbeem un nedarbeem un wiðwairaf mumð jarunâ par femkopibas ministrijâs beedri Turkopula kungu. Turkopuls ir femkopibas ministra beedrs un mumð jafin, ka femkopibas ministrs ar fawu beedri ir weenojufchees uf to, ka Latgales semes un ne tikai semes, bet ari meschu darifchanas pahrsin Turkopula kungs. Un pajautajeet kuru katru eeredni, kuram ir darifchana schini leetâ, tad wini nesin wis Zelmina kungu, bet fin tikai Turkopula kungu. Tapehz ir flaidrs, fapehz Trafuna un Kempa kungi uffstahjas pret muhfu interpelaziju un grib padarit wiku jozigu, komifku: wifs teef darits tikai tapehz, lai glahbtu Turkopula ahdu. Trafuna kungs, runadams par semes leetam, daufð runaja par ifglihtibu. Es gribetu jautat Trafuna kungam, waj winam naw finams, ka pee mumð Latgalê stahw loti flikti ar fkolam un fewifchki fkolu telpam? Ra tås ir tå, to peerahda pati Satwerfmes Sapulze. Satwerfmes Sapulze peenehma lifumu, ka Latgales fkolu zelfchanai jaatwehl 55.000.000 un ka ar teem 55.000.000 mehð daufð neko nepadarifim, ta ir flaidra leeta. Kur te ifeja mellejama? Ifeja mellejama eefsch tam, ka muifchu zentros mumð buhtu jaatwer fkolas, preefsch tam ifleetojot muifchu mahjas ehfas. Bet kad Trafuna kungs muifchu zentrus

grib atstahnt muischneefem, tad sakeet, waj mehš zaur to Latgales isglichtibas leetas weiznam waj tormosejam? Atbilde war buht tilai negatiwa, ka mehš ar to isglichtibas leetas tormosejam. Runadams par wifadâm leetam, kam naw sakara ar muhsu interpelaziju, Trafuna fungs saka: „Juhš rofâs ir bijušchi wiš groschi, wiša waldišchana par Latgali, bet šchee „fristige“ ir bijušchi til neezigi, ka nefa newarejušchi darit, ka newarejušchi pat interpelaziju Satweršmes Sapulzei eefneegt.“ Šchis ir apgalwojums, kuram naw pamata un fursch pats par šewi ir jozigš. Waj Satweršmes Sapulze ir tahds lozekliš, kuram nebuhtu teesibas eefneegt interpelaziju? Mehš sinam, ka Liebtala funga frafzija naw til leela, ka muhsu un fristigo semneefu frafzija un tomehr Liebtala fungs atrada par eefpehjamu tahdu reisi eefneegt interpelaziju. Kamdehl Trafuna un Rempa fungi, furi til dauds ar wahrdeem ruhpejas par Latgales darischanam, redsedami tur wifadas nebuhschanas neatrada par eefpehjamu eefneegt interpelaziju? Wini to nedarija tapehz, ka negribeja Latgales leetas islabot. Uri isglichtibas leetu wini negribeja islabot, tâpat ka negribeja un negrib islabot semes leetas. Juhš, Trafuna un Rempa fungi, gribeet wišu atstahnt pa wezam, muischneefus muischâs ar 100 hektareem semes. Juhš pašchi pehrzeet semi un gribeet, lai ari ziti to pehrš no muischneefem. (J. Trafuns: „Ar interpelaziju leetu newar islabot!“). Ja ar interpelaziju, Trafuna fungs, leetas nelabo, tad sakeet, kamdehl interpelazijam teef peegreesta loti leela nosihme? Un ja ar interpelaziju leetas nelabo, tad tatschu buhtu smeekligi, ka Satweršmes Sapulze peenehma šahrtibas rullu pantu, fursch runâ par interpelazijam. Newar domat, ka Satweršmes Sapulze peenem pantu, fursch nekahdus labumus nenes. Kad mehš apšweram basnizfunga Trafuna runu un padomajam par to, kas pats Trafuns ir un kas Trafunam ir par draugeem, tad mehš šaprotam, kadehl til karsti Trafuna fungs usstahjas pret mums ka interpelazijas eefneedsejeem un pret pašchu interpelaziju. Trafuns wišu laiku leelijâs un runaja ne tilai Latgales fristigo semneefu partijas wahrdâ, kura ir te tilai trihs zilwefu personâ, bet wišch runaja „leela bloka“ wahrdâ. Un kas tas „bloka“ ir? Tas šastahw no Rempa un no tâ šauzamâ muischneefu preefšstahwja Šlangela funga. Ja Trafuna fungam par draugeem ir muischneefi, ka tad nu bloka wahrdâ runajot wišch waretu šazit, ka interpelazija pamatota, ka tur semneefem teef nodaritas pahrestibas ar teem zentream, ar teem 100 hektareem un ar to, ka seme teef pahrdota? Bes šchaubam Trafuna šahwofliš ir tahds, ka wišch newar zitadi runat, wišch newar zitadi isturetees, ka tilai par interpelazijas noraidišchanu. Un tahds wina šahwofliš, ir radees ne tilai no drandsibas ar muischneefem ween, bet basnizfungs Trafuns pats pehz šawas dabas ir tahds, ka wišch neereeds interpelaziju, ka pašchu agrarlikumu. Mehš neefam redsejušchi basnizfungu un pee tam wezu basnizfungu, pee šahdeem peeder basnizfungs Trafuns, kas ir šaradis ar wezâm tradizijam, fursch waretu apmeerinatees ar tam domam, ka muischneefem war atræmt semes un muischâs. Deews wineem ir to dewiš, tas peeder muischneefem — ka to war atræmt? Ja Trafuna fungs saka, ka interpelazija naw pamatota, tad par to naw to brihnitees. Ir gan jabrihnâs, ka par to runaja Rempa fungs, fursch 1917. gadâ šewi isfludinaja par sozjalistu, fursch šludinaja semes sozjalizaciju un wifadas sozjalistu buhschanas. Šagad Rempa fungs runâ par to, ka interpelazija nepamatota, kadehl, ka ta grib waldibai rahdit, lai ta šahwetu us lifuma pamata, ne-

greesoš uf labo puši un ispilditu wišu to, kas likumā šazīts. Awišēs ir parahdijusees šina, ka Rempa funks pats ir mehginajis eeguht muišhu ar winas zentru. Tas winam neišdewās, wiņšch frita zauri, warbuht pateizo-tees mums. Staidra leeta, ka te darbojas atreebiba. (Dr. Kalniņšch no weetas: „Tad jau juhs šaprotatees!“). Par to ir tagad mums leeli usbrufumi. (Valdis pa freiši: „Weenam muišcha, otram lini!“). No lineem Rempa funks ari nebehg, un es par to ari parunafchu. (Jautriba pa freiši). Es jau šaziju, lungi, ka Trafuna funks — basnizfunks runaja par tahdam leetam, kuras wiņšch nefaprot, kuras wiņšch nesiņ, waj kuras wiņšch šinat teesham negrib. Wina pehdās gahja ari Rempa funks. Wiņšch šaka, ka Latgales semneeku partijā bija Sadwinška funks. Tas funks muhsu partijā nefad naw bijis, bet gan bija křištigo semneeku listē un „bloka“. Un Sadwinška funks aīsgahja no křištigeem. Juhs, Rempa funks, wišpahr runajot, gribeet leetu tā šagrosit, gribeet winu tā šatroplot, lai tur nefas no ihstenibas nepaliftu. Apstatidams interpelaziju, Rempa funks pakawejas pee daudšam zitām leetam, pee tahdam leetam, kuras bijušas par pamatu interpelazijai un kuras stahwet šakarā ari ar Rindsula atšaukšhanu no ministru kabinetā. Tās, lungi, ir frakzijas leetas. Interpelazija ir par semes leetam, bei ne par frakzijas leetam. Kad es eedomajos Rempa funga runu, man eekriht prahtā Lindina funga isteizeens pehdēs šehdēs, kurfch ir pilnigi pareišs ari šeh. Saglis, kad tas grib noslehpt šawas pehdas, kad tas grib išbeht un išbeht newar, tad pats šahf fleegt: „Kereet šagli!“ Tahds ir Kempš šhini gadijumā. Wiņšch meta muhsu frakzijai pahrmetumu, ka tai esot šahdi punkti. Es kategoriski apgalwoju, ka frakzijai nekahdu punktu naw. Ja punktu weetā ir eemaišitas daschas peršonas no muhsu frakzijas, tad par to frakzija neatbild. Bet man ir pee rokas wehtule, kura parafstita no Rempa un kur ir šekofchais: „Blokam: Rosenowa, Pošine, Polišchšchino, Poffowo, Dwinška ar apafšhpunkteem (Breili, Lihwani, Drišwiatu rajons), Šogowo; widū Wilani, Borch, Rehšekne, Baltinowa“. Šhini wehtulē štar parafstitateem mehš redsam ari Franza Rempa parafstu. See, kas pašihst wina rokrakstu, war par to pahrleezinatees. Es par to wairaf nerunafchu. Ta warbuht ir priwata leeta un, warbuht, naw wišai tihra, kà to pats Rempa funks mineja. Par to man ari naw wajadšigs runat, lai runā pašchi dokumenti, pašchi fakti.

Darba partijas preekšstahwis, jaunakais Trafuna funks ari pakawejas pee muhsu partijas darišchanam ilgaki. Uri wiņšch šaka, ka interpelanti pašchi pee wiša wainigi. Bet es domaju, ja darba partijas funkci buhtu pahrleezi-najufšees par to, kas noteek semfopibas ministrijā, tad wini netaišitu pahrmetumus interpelanteem. Juhs, darba partijas funkci, ko tad juhs darijāt, kadeht juhs nenahzāt semneekam palihgā? Juhs warejāt Latgales nekahrtibas nowehrst, jo juhsu partijas 3 ministri šehd ministru kabinetā. Bet juhs to nedarijāt, jo jums nebij gribas semneekam palihdšet. Jums par daudš dahrgi šiltee un mihtstee ministru krehtli un juhs no wineem newarat atratitees. Trafuna funks palizis tik naiws, ka nefaprot, kapehž eefneegta interpelazija. Wiņšch šaka: „No juhs, funkci, gribat? Juhs par semes leetam 6 mehnešchus atpafaf rakstijāt, bet pašchi nefa nedarijāt.“ Trafuna funks, mehš tagad darām un jums tagad buhtu šafafa: „Paldees Deewam!“ Bet ta weetā mehš šagaidijām usbrufumu par interpelaziju. Juhs šakat, ka mehš eefneedsam interpelaziju pret šawu zilweku. Tas zilweks naw muhsu. Bet mehš ešam

tif drošchi, ka eefneegtu interpelaziju ari pret sawu zilweku. Mehš neefam tahdi, kā sozialdemokrati, kuri negrib isdot teefai Dermani, kurfch jau atflahki fewi fauz par komunistu un ufstahjas par padomju eefahrtu. Nefkatotees uf to, sozialdemokrati no Dermana newar atratitees. Mehš tahdi neefam. Mehš fafam, lai tas buhtu muhsu zilweks, bet ja winsch flikti darijis, tad mehš nebaidamees eefneegt ari pret wiau interpelaziju. (M. Antons no weetas: „Winsch peeder pee juhsu frakzijas!“). Jums, Antona kungs, kā presidijas lozeklim wajadseja sinat, ka starpsfrakziju biroja no pascha fahkuma muhsu frakzija nekad naw rehkinats 17 deputatu, bet gan 15, wehlat 14 un beidsot 13 deputati. Ja juhs, presidija lozeklis buhdams, to nesineet, tad ta leeta ir loti noscheshojama. No ta ir redsams, ka juhs par presidija leetu un darishanam loti maf interesejatees. Bet pee leetas! Mehš, Trafuna kungs, tagad daram, bet juhs, negribeet muhs pabalstit muhsu darba. Es schaubos, ka Trafuna kungs eefneegs neustizibas pahrejas formulu un balsos par to. So winsch nedaris. So peerahda wisa pagahntne un pagahjuse komedija ar darba partijas triju ministru atfaukshanu. Juhs tos ministrus neatfauzat un wini neatstahja ministru krehslus, kuri jums ir tif filti un dahrgi.

Jesups Trafuns ir eedomajees muhs par tif waronigeem zilwekeem, ka faka: „Juhs pahrsineet Latgales leetas, wisi skatas uf jums, ka juhs efeet tee, kam ir noteizoschais wahrds un noteizoscha wara.“ Behz Jesupa Trafuna domam laikam gan mums ir tif leela noteizoscha wara, ka mehš efam pee-peedufchi darba partiju atstah ministru kabinetā sawus trihs ministrus, kad schi frakzija pati fastahw no 6 lozekleem. Mehš, warbuht, efam tee, kas peespeesch schos trihs ministrus sehdet kabinetā, ka semkopibas ministrija noteek nefahrtiba uf nelahrtibu; ka muhsu noteizoscha wara ir tif stipra, ka darba partijas deputati klausa, ko mehš, semneeku partijas frakzija, fazisim wtneem. Ja mehš fafam, lai wini fehsh kabinetā, tad wini to ari dara. Semneeku partijas frakzija fazis: „Nu, behrni, leetas flikti — schmauzeet mahjas!“ Un darba partijas ministri atstahs ministru krehslus? Nē, ta leeta tā naw, tāpat kā mums naw tās noteizoschās waras. Trafuna kungs, juhs sineet, ka tā naw. (Jesups Trafuns no weetas: „Es tur neefmu wainigs!“). Ja juhs neeseet meerā, istahjatees no frakzijas. Uri pee-mums Kurfische kungs nebij meerā un winsch istahjās no frakzijas. Bet ja juhs frakzija paleezeet, tad juhs teezeet eemaisiti eefsch wiseem teem darbeem, ko Behrsina kungs ar kinofilmam ir darijis. Ja juhs neeseet lauka no darba partijas, tad juhs efeet wifu darbu lihdsdalibneeks un par walti juhs, Trafuna kungs, jawā „Jaunā Straumē“ aptumschojeet laudim galwas. Pastatatees uf sawu frakziju un ministru loscham, kur juhsu trihs ministri fehsh, un juhs redsefeet, kur ir faktistā wara un kur tās naw. (Sauzeens: „Jums klausch?“) Nē, mums neklausch, bet jozigi ir tas, ka zilweki, kam ta wara ir, ar tihschu prahtu grib eerunat, ka wineem tās pawisam naw un ka ta wara peeder teem, kam wina naw dota. Ja Jesupa Trafuna kungs to leetu tā newainigi un behrnischligi grib nostahdit, tad naw nekahds brhnums, ka tee jau reisi no wina prasija: „Zif jums ir gadu?“ Ja ta buhtu behrnischkiba, tad par to nebuhtu jarunā. Bet darba partija Trafuna kungu jau otru reisi juhta uf tribinu un winsch ir pilnteesigs Satwerfmes Sapulzes lozeklis, ar kura runu un wahrdu ir jarehkinas.

Rā wezais Trafuna kungs, tā ari jaunais Trafuns fewischti ustraukti par Latgales kongresu un faka, ka tas ir partijas kongress. Bet man

jašata, ka partija wīnu nesašauza un neweens partijas jautajums tur netika zilats, turpretim kongresa reglamentā bij nolemts pants, kaš noleeds par politiku, partijam un religiju runat. Ra wīnš nebija partejists, to peerahda tahlat ari tas, ka kongress bija šafaukts no Daugawpils laulfaimnezibas beedribas un Rindsula kunga. Us kongresu delegeja preeššstahwjus newis partijas nodalas, bet gan pagastu padomes. Tā tad runat, ka kongress ir bijis partejists un ka tas šatrinajis muhsu stahwolli — tas nesaetas ar pateesibu, tas ir aplamiba. Jums, sozialdemokratu kungeem, wjadseja to labi šinat. Daugawpils laulfaimnezibas beedriba „Sozialdemokrata“ redakzijai eesuhlija atšaufumu pret aplamo rakstu par kongresu, bet juhs to neeseet no drukajuschi. Tas peerahda, ka juhs negribeet šaweem beedreem stahstit taitnribu, bet gribeet panahst lauschu prahtu aptumššoschanu. (Šauzeeni no sozialdemokrateem). Juhs weenā „Sozialdemokrata“ mumarā pasinojeet, ka tā un tā tās leetas bija, un kad juhsu lasitajeem grib pasinot pateesibu, tad juhs to negribeet peelaist.

Prešidents J. Ššchakste: Pabehrsja kungs, es luhdsu turpinat šawu runu, neatbildot us jautajumeem.

J. Pabehrsš (turpina). Šawās darischanās juhs loti partejiski štatatees. Bet Šrafuna kungs waizā tahlat: „Waj juhs kongresā teizāt to, par ko te Pabehrsja kungs runaja?“ Ja, Šrafuna kungs, es pats to teizu un eesneedsu to resoluziju, kurā ir mineti wisi tee punkti, kaš ir mineti muhsu interpelazija. Mehš to teizām tur, teizām agrat šawā awišē, runajām ari tagad un runasim lihds tam laikam, kamehr tās nelikumibas tiks nowehrstas!

Nebuhtu wjadšigs apstahtees us Kuršišcha kunga runu, kuršch to pamatoja us ta, kaš bija par eemesleem winam istahtees no muhsu šrafzijas. Par to naw wjadšigs runat. Ša ir muhsu mahjas darischana. Bet Kuršišcha kungs teiza, ka ari es atrodotees tani komisija pee teesleetu ministrijas, kurā apstiprina semes eepirkumus. Tas kungi tā naw. No muhsu šrafzijas naw pastahwiga lozekla tani komisija. Šrafzija tahdu naw delegejusi. Ir tur Rindsulis, bet ja Rindsulis tur naw, tad teesleetu ministrija šaizina kahdu zitu. Pastahwiga lozekla tur naw. Rahdreis, kad Rindsulis nebija Rigā, es tiku usaizinats. Rahdu zitu reiši usaizinaja Rubula kungu. Pagahjuscho deenu, kad notika Satwerfmes Sapulzes sehde t. i. treschdeen, tad ari teesleetu ministrija prasija suhtit kahdu šrafzijas lozekli us to komisiju. Tas šakis peerahda, ka tai komisijai ir gadijuma raksturs. Warbuht, zitām šrafzijam ir pastahwigi lozekli, bet no muhsu šrafzijas tahdu lozeklu naw un par tās komisijas lozekli es, Kuršišcha kungs, nesašahwu. Šo jums, Kuršišcha kungs, wjadseja šinat, tapehž, ka juhs eseet bijuschi muhsu šrafzijas lozeklis un tapehž, ka tagad juhs eseet darba partijas šrafzijas lozeklis, pee kuras peeder teesleetu ministrš Venuša kungs.

Ja mehš atšahjam wījus neatbildigos eebildumus, motiwus un eemeslus, pa kureem tif dauds rwnaja interpelazijas pretineeki, tad mums paleel tītai interpelazija pehž koddola un tītai par to, kā es šaziju, mums buhtu jarunā, weenalga, waj mehš to interpelaziju eesneedsam pret sewi, pat pret šawu ministri, ja mums tahds buhtu, — tam ir weena un ta pati nosihme. Ur to interpelaziju mehš gribam agraro reformu nostahdit us tām šleedem, no kurām wina, wehž muhsu dšilakās pahrleezibas, ir nogahjusi, t. i. mehš gribam, lai agrarā reforma tiftu iswesta tā, kā likumā ir noteikts. Loti daudsi šazija, ka waldibai ir pilniga brihwiba semes leetās, kā wina grib, tā dara; ja grib —

atstahj zentrus, ja negrib, tad neatstahj. Mums, peenemot agraro likumu, tãš domãš nebij, un mehš domajãm, ka tĩfai tad zentrs war tĩft atstahšs, kad naw zĩtas išejas. (Sãuzeens no weetas: „Redsefim, waj balsoseet pret waldbibu!“). Warbuht, pret to mehš balsosim. Bet eepreefsch fazit, waj atbilde buhs apmeerinoscha, waj ne, to mehš newaram. Mehš newaram faktam preefschã streeet. Bet es loti schaupos par to, ka Zelmina funks waretu dot apmeerinoschu atbildi. Es schaupos tapeh3, ka Zelmina funks ir faistĩts ar folijumeem weenam otram muischneefam, un to es peerahdischu ar dokumenteem atteezibã us Wischku muischas ihpaschneefu. Es sinu, ka Zelmina funks ir faistĩts ar teem eeredneem, fas strahdã Latgalẽ. Buhtu loti leels brihnumš, kad Zelmina funks teĩtu faweem eeredneem: „Tãš, ko juhs dareet, ir nepareĩsi. Us preefschu jadara zitadi.“ To Zelmina funks lã stingsr wihrš nefazĩs. Tadehl es negaidu no wina apmeerinoschu atbildi. Bet, fungi, pagaidam atstahjeet malã atbildi, mums jarunã par interpelaziju. Ir janostahjas us ta weedofla, waj mehš par to interpelaziju balsosim waj ne? Un es fãtu, ka par to interpelaziju ir jabalso, ja juhs negribeet redset, ka muischu zentros fehdetu bijuschee muischu ihpaschneefi, ka neatfawinamã norma tĩftu peefschĩrtã 100 hektaru leelumã. Juhs newareet fazit, ka muischu semi war pahrdot; juhs newareet teift, ka tãš naw noseegums — nemt kufulus mešchu leetãš, lã to dara Rehsefnes aprĩnka mešcha pahrsinis Leitãns un Dau-gawpĩls aprĩnka daschi mešchu pahrsini. Par teem es runaju motivedamš interpelaziju un wĩnu wahrduš negribu atfãhrtot. Tee ir fakti, tee ir noseegumi un tĩfai jau tadehl buhtu jabalso par interpelaziju.

Kad mehš runajam par muischu zentreem, par neatfawinamo normu, tad man zelas jautajums: tadehl Zelmina, Turfopula un ziti fungi, išwedot femes reformu, gribejuschi agraro likumu nostahdit muischneefeam par labu, bet newis semneefeam? Se mehš redsam tagadejãš waldbibas gribu un tendenzi išpalihdset muischneefeam. Mums, warbuht, nekriht šwarã tee 4 zentri, furi no waldbibas apstĩprinati un eerahditi muischneefeam, nedš tee 7 gadijumi, kur galigi eerahditi 100 hektari, bet mums friht šwarã ta griba, ta tendenze, tãš zelfch, pa kuru waldbiba eefahlfu eet. Es fãtu, ka Satwersmes Sapulzei ir reis jãfãfa, ka pa to zelu eet newar. Un to mehš fazĩsim balsojot par interpelaziju.

Presidentš J. Šchãkste: Wahršs peeder Wesmanim.

Jr. Wesmanis (sozialdemokrãts): Augstã sapulze! Manãš domãš naw pakawetees pee fãwstarpejeem strihdeem, kuruš jau ilgãtu laĩtu wed fãwã stãrpã Latgales frãkzijãš. Bet es juhtos špeesĩs atgreestees ar daschãm ihšãm peefihmem pee Satwersmes Sapulzes lozekla Schiemana pagahjuschã fehdẽ turetãš runãš. Šchi runa fatur daudš nepareĩšãš informãzijãš, kuras leetas labã ir janofkaidro. Schiemana funks pagahjuschã fehdẽ apgalwoja, ka pĩrms kara nekãhdãš kolonĩfazijãš beedribãš sche Latwiã naw pastahwejuschãš un ka ta esot rupja nepateefiba, ja par to runã. Esot gan bijuschĩ atfewischi kolonĩfatori, bet par beedribãm newarot buht runãš. Kas atteezãš us pĩrms-kara laĩkmetu, tad gribetos aĩfrahdit us to, ka pĩrms kara, ja nemaldos, jau 8. septembri 1907. gadã Rasdangãš barons Karlis Manteĩfels, Rudbaršchu barons Fĩrks un Nigrãndes muischas barons Rauls ir noslehguschĩ lihgumu, kura mehrkis bijis uspirkt nekustamus ihpaschumus tahlapahrdofchanai. Šchi beedriba ir rihfojusces deesgan energĩfi. Waj nu fãtru reisi tãš wišš notizis beedribãš wahrdã, bet tomehr beedriba ir stahwejusĩ aĩf leelãšãš dalãš no

no fcheem pafahfumeem. Wehlafee notifumi no 1908. g. lihdj 1912. gadam leezina, kahduš apmehruš ņhiš beedribas rihziba ir ņafneeguņi. Mehš par to dabujam datuš, kahdi azumirfli pee rokaš — ja buhtu ilgats laiks, tad waretu ņawahft daudš pamatotafuš — no kahda wahzu mahzitaja BräunliĆa funga broņĆuras. BräunliĆš ir apzelojis Rurņemi un wina zela wadoniš ir bijis weens no fcheem kolonifatoreem, Silwio BrödriĆš. Silwio BrödriĆš pafneedņis BräunliĆam dasĆas ņinaš par kolonifazijas apmehreem un BräunliĆš ņawä broņĆurä täš ir tablaĆ pafneedņis. Tur mehš laņam: Kolonifazija teef iņwesta no 1908. g. lihdj 1912. g. Pawiņam ir ņadalitas 30 brunneezibas muiņĆas, kahdi 40.000 morgeni, apmehram til leelš ņemes gabals, kà kahda maņa wahzu walņtina, un kahdas 13.000 dwehņeles ir atwestas no žitureenes ņĆurp un tur nometinataš, protams, iņņpeesĆot no fcheem apgabaleem weetejoš eedņihwotajuš, kuri tur ir gadu ņinteneem nodņihwojuņĆi. Pawiņam Baltijä pehz Silwio BrödriĆa ņinam ņĆiniš iņfoš 4 gadoš tahdä ņahrtä eepcludinaja 25.000 kolonistu. Wahzu mahzitajš BräunliĆa fungš teefĆam preezajajš, ka taš ir labš panahfums pee til neleela ņkaita weetejo wahzu eedņihwotaju, ka wini war til leelaš maņaš ņĆurp pludinat. Man ņinams, ka pee kreewu walddibas naw bijis katreis atlahti, katreis legali eefpehjamš to iņdarit. To kolonifatori naw warejuņĆi weenmehr tä iņdarit, kà taš buhtu wehlams; tur bijis ņahdreis ņĆiš taš jaapņlehpj, ņĆiš taš jadara ņem maņkaš un tamdehl ņĆaidribas wiņai leelaš naw. Apņtatifim tadehl, kà leeta noriņinajäš tad, kad wareja jau pilnigi gaiņĆi, pilnigi atlahti rihĆoteeš. Apņtatifim, kà noriņinajäš leeta 1918. gadä, kad muņņu behgli ar wiņadeem ņĆĆehrfĆĆleem laudameeš greeņäš atpafal un ja tila atpafal ņawäš mahjäs, tad to wini tur atrada preeņĆä. 17. junijä 1918. g. wahzu okupazijas wara ar Hindenburga parafņtu — par ko ņinams ņĆiemana fungš, kà ari žiti wina domu beedri naw atbildigi — iņdewa rihĆojumu, ka teef nodibinata „Landgeņeņņņaņft Rurland“, atkal jauna kolonifazijas beedriba, lai rihĆotoš ar plaņĆeem lihdņeĆeem leeloš maņĆtaboš. ņĆi kolonifazijas beedriba pehz ņĆiemana funga runaš tekņta eņot kahda banka, kolonifazijas banka un eņot nodibinata no okupazijas waraš un pee praktiņta darba wina neeņot ņehruņeeš. Te man ir jarunä preeņ ņĆiemana fungam un jaaiņrahda, ka til newainiga ta leeta naw. Newar norahdit, ka ta ir tilai no okupazijas waraš nodibinata. Ka taš tä faktiņki naw, to puhleņĆoš peerahdit. Wahzu okupazijas wara rihĆojäš protams ņafinä ar weetejeem Baltijas leelgruntneeeem, kuri bij pee-dahwajuņĆi par Rurņemeš atņwabinaņĆanu no kreewu juga, waj kà paņņahwigas walņš waj kà no Wahzijas ņaņtahwdatu, kà honoraru $\frac{1}{3}$ no ņawäm leel-gruntneezibas muiņĆam, wahzu kolonistu wajadņibam. PreeņĆ tam tila dibinata ņĆi kolonifazijas beedriba un uņ to mehrku ņafneegņĆanu wina ari iņgahja, lai uņ weetejo eedņihwotaju latweeņĆu apdņihwotäm ņemem waretu turpmaĆ dņihwot newiš weetejee latweeņĆi, bet tee, kaš wineem patiĆtu, wahzu kolonisti. Lai neweena pehda ņemeš newaretu tift pahrdota un lai nenahĆtu weetejeem eedņihwotajeem latweeņĆeem rokaš, bet gan wahzu kolonifteem, tad ar noluhĆu tifa toreiņ iņdoš liņums ar noteikumu, ka lihdj 31. dezembrim 1948. gadam neweens žilweņš Rurņemē ņemi newar pirkt beņ ņĆiš kolonifazijas beedribas atlaujaš. ņĆo beedribu lihdņdibinaja paņĆi leelgruntneeki un beņ tam ari wini tur ņehdeja eefĆä kà direktori. Man perņonigi gadijäš nowehrot, ka kahdš direktorš ņĆai beedribä bija baronš Strombergš. ņĆiš baronš Strombergš ir no weetejeem leelgruntneeeem.

Es greefos pee fchis beedribas minetâ direktora ar jautajumu, waj ari latweefchi warès fche fawu semes gabalinu eeguht. Mans klients, kahds saldata semes gabalina ihpafchneeks, kurfch bij bes behrneem, wezuma nefpehka deht nefpehja patš fawu semes gabalinu apstrahdat un bija nonahzis tahdâ stahwofli, fa bija jamiršt badâ. Winam radâs kahds zilweks, kurfch bija ar meeru semes gabalinu apstrahdat un dot alimentus. Nu bija jakoroborè wezuma dala un japahrwed seme uf jaunâ eeguweja wahrdu. Mehš greefamees pee atteezigâm eestahdem, waj newaretu fcho semes gabalinu, fchis 2 defetinas, pahwest uf jaunâ eeguweja wahrda. Utbilde atnahza deefgan ahtri, fa no tam newarot buht runa, lai gan man agraf aifrahdija, fa atlauja netišk leegta. Jaaisrahda, fa pilnigi pretim Schiemana funga apgalwojumeem fchis kolonifazijas beedribas teefcham deefgan dauds paguwa semneeku semes eeguht fawâs rokâs. Muhfu behgli pahrnahza galigi ispostiti; dascham, tam bija pahris mahju, bija kahda japahrdod, lai tiftu pee inwentara. Pirzejs newareja gaditees, jo pirzeju teefibas peedereja fchai kolonifazijas beedribai. Weenigâ ifeja bija greestees pee kolonifazijas beedribas un tur pahrdot. Lai fchahdu greefchanos pawairotu un pahrtu paleelinatâ mehrâ, tad daudsi weetejee wahzu tautibas mahzitaji ufstahjâs fâ fchis kolonifazijas beedribas agenti un mehginaja eestahstit, lai tee, kureem bij kahds ihpafchums uf laufeem, pahrdod fawu mahjinu un lai aifeet uf Jelgawu waj Rigu, fur ar eeguhtâm pahris tuhštostochu wahzu markam lai atwerot kahdu boditi. Tâ buhšchot dauds weeglafi. Tahdâ kahrtâ deefgan dauds nekustama ihpafchuma pahrgahja uf wahzu kolonifazijas beedribas wahrda. Tâ tad runat par to, fa nebuhtu fchis kolonifazijas beedribas pastahwejuſchas pirms kara, waj nebuhtu pastahwejuſchas pehdejà laikâ, newar, tas neſaetâs ar fafteem. Kolonifazijas beedriba ir pastahwejuſi un ir pastahwejuſi tillab pirms kara, fâ 18. gadâ. Un ir ifleetoti wiſi apstahkli, wiſleelakee ſpaidi, peerunaſchanas un agitazijas lihdſekli, wiſs kas bij eefpehjamš, lai dabuhtu lauſâ latweeſchus no weetam un lai dabuhtu tur eefſchâ toš, kas bij wehlamaki leelgruntneefkeem, nekâ weetejee eedſihwotaji. Toreis netika ſtatits, fâ weetejos no mahjam iflika — waj winus iflika zela malâ un waj lopeem bija uf zela jaſtahw — fâ te tit dſejifki runaja itkâ par tagadni Firſfa fungš. Mehš wiſi it labi to ſinam un atgahdinat to naw nekahdas wajadſibas. Bet gan ir jaapſtahjâs pee ta tadeht, fa Schiemana un Firſfa fungi atrada par eefpehjamu nahkt ar pahrmetumeem, fa wini eſot pahraf apſpeesti un fa wineem noteektot leelas pahreſtibas un netaiſniba un fa to newarot zeeſt un tapehž eſot wineem proteſtš jazek. Te jaaisrahda, fa kolonifazijas wehſture no 1908. g. norahda, žif ahtri un weegli leeta eet, ja leelgruntneeki grib agraro reformu iſweſt. Te ir jaaisrahda uf teem apſtahklem, kahdos noriſtinajâs ſchi kolonifazija un semes pahrwefchana žitâs rokâs tad, kad leelgruntneeki to ſawâs intereſes iſweda. See pahrdewa ſemi ſaweem laudim! 10 lihdš 100 hektaru leelos gabalos, pa leelakai dalai 25 hektari un aprehſinaja 120 rublus par hektaru, pee tam peefſchirdami meſchus un eerahdidami no brunneeku muiſcham kultiwetus semes gabalus, pee tam ar neezigu eemafku un ilggadeju iſmafku. Teem, kuri bij atnahtuſchi uf Kurſemi bes itnekâ, tit ar ſawâm failâm rokam, lai gan wini bij „landſmani“, wehlams elements, padewigš un paſlaufigš, tahdeem tomehr kultiweta seme, meſcha gabali un ehkaš brunneezibas muiſchâs naw eerahditaš. See ir dabujuſchi nozirſtus plehſuma gabalus, fur zelmi jaiſplehſch, bet tahdos gadijumos zena bijuſi ahrfahrtigi ſema.

Saimneezibas eerahditas 15 hektaru leelumâ, rehkinot par hektaru 4 rublus, pee tam pirmos 5 gadus pilnigi bes maksas. Kad 1905. un 1906. gadâ iszehlâs agraree nemeeri un 1906. gadâ eefahkâs foda ekspediziju darbiba, tad muhsu prowinzialâm padomem, kurâs ari Schiemana fungam bij isdewiba darbotees, tifa usdots apskatitees, kas ar agraro reformu lai noteef. Toreif ta leeta atteezibâ us latweefcheem tifa steapta garumâ un no tâs nekâs neifnahza. Tagad kafa, ka reforma teef iswesta par ahtru, nefifshot semei leelu postu un tagad tee zeeteji masee brahti ir leelgruntneeki un par wînu aifstahwi usstahjas Schiemana fungs. Kad mans frazijas beedrs Sterns kahdâ agratâ fehde pasauđeja us brihdi paschawaldifchanos, atzeredamees no leelgruntneeku pufes pahrzeestas pahrestibas, tad Schiemana fungs sawâ laifrakstâ aifrahdijs, ka tas modinajis pee wina leelu jautribu. Man jafala, ka ta leelâ aifrautiba, leelais patofs, ar kahdu runaja Schiemana fungs, ari wareja modinat tîfai jautribu pee mums, leelgruntneekus eedomajotees kâ apspeestos brahtus un Schiemana fungu kâ wînu aifstahwi. Mans aifrahdijums ir deefgan norahdijis, ka mums tahdu apstahlu naw un leeta stahw zitadi. Tapehz pee intarpelazijas ir deefgan dibinati, lai zitadi waretu scho waj to eebifst, ka tomehr jarihkojas noteikti un jaiswed stingri noteikta linija atteezibâ us leelgruntneekem. Kahds wareja buht Schiemana fungam nodoms, kad wînsch nahza ar apgalwojumu, ka nekahda kolonifazijas pasahkuma naw bijis ne pirms kara, ne ofupazijas laikâ, ka tas bijis tîfai us papira. Man leelas, ka finamâ mehrâ wareja us to pamudinat Schiemana fungu agrarâ likuma noteikumus, kur weenâ atfawinafchanas pantâ stahw, ka kolonifazijas beedribu femes teef eefkaititas fondâ. Warbuht Schiemana fungam likâs, ka te ir mehginajums dabuht semi walsts femes fondâ, kura zitadi semju fondam nenahktos. Mehš agraro likumu peenemot loti dauds par to debatejam un agrarâ komifijâ par to waldijs deefgan leela skaidriba, ka atteezibâ us pirkfchanas lihgumeem, kuri agrat noslehgti un nebuhtu eewesti semes grahmatâs, tad tee ir japahrbauda. Pahrbaudefchanas teefibas japeefschir teefleetu ministrim un wifî tahdi elementi, kas ir nahkuschî semê eefschâ no agrarâs komifijas neatfihkâ kahrtâ, kas ir semi eeguwuschî zaur to, ka isleetotas wisleelakâs represijas pret winas agrateem leetojaeem, jaisflehds, ka wînu lihgumus gan mehš newaresim atzeptet un ka tadehl teefleetu ministrim ir pee scho lihgumu galigas atzeptefchanas un koroborefchanas tee jafijâ. Ja ir tahdi lihgumi, kas tahdos apstahktos ir raduschees, ja tee naw atfihkti un us preefchu netifs atfihkti, tad tas kafriht ar wairatuma eefkateem, kahdi schai jautajumâ te ir bijuschî. Tif dauds atteezibâ us Schiemana funga aprahdijsmeem.

Tad man wehl buhtu ihfa peefihme atteezibâ us Alberinga fungu, kurfch fewifschî afî nokritifejsa semes eerihzibas komitejas, ka tâs peelaischot pretwalstisku rihzibu. Atteezibâ us peewesto Muhru pagasta komiteju jafala, ka schis peemehrs nepawifam neder. Tur ir bijuschas fadurfmes ar walsts semju inspektoru Muriti, kurfch diwu muifchu zentrus atstahjis weetejeem leelgruntneekem. Semes eerihzibas komiteja naw atfinufi to par peelaujamu tadehl, ka agrarâs debatês wilnigi nostaidrojâs, ka pret zentru atstahfchanu leelgruntneekem stahw Satwerfmes Sapulzes wairakums. Tâ tad Muhru pagasta semes eerihzibas komiteja sawâ laikâ protestedama pret semju inspektora Murifcha rihzibu, kuru wina atfina par nelikumigu un nefastanigu ar

femes reformu, naw peelaidusi pretwastisku rihzibu. Sitdauds buhtu man to peefihmet. (Applausi pa freisi).

Presidents J. Tschafste: Wahrds peeder Samuelim:

W. Samuels (latwju tautas partija): Augstā sapulze! Runajot par interpelaziju, jāfata, ka ta ir dibinata. Dauds tika spreesis par zentreem, par tā sauzamām neatfawinamām dalam. Te es atgahdinatu likuma wehsturi. Kad peenehma pirmo datu, tad bija jau sagatawota un, ja nemaldos, komisija peenemta 4. dala. Bija paredsets, ka femes peeschkiršanas leetu wadis zentralā femes eerihzibas komiteja. Tamdehl tika eenefts atteezigs pahrlabojums, ka neatfawinamo datu eerahdis zentralā femes eerihzibas komiteja. Tas tika atraidits ais ta eemesla, ka nebij wehl peenemta 4. dala, nebija radits wadoschais organs. Ar sinamu pamatu wareja reikt, waj mas tahds organs buhs un tamdehl bija jaruna tikai par waldbibu, peenemot, ka femes peeschkiršanas pahrsinaschanas organs buhs tatschu waldbibas organs. Pehz likundeweja, tas ir pehz muhsu domam, to tā waja dseja iswest dshwē, bet wehlat, kad nodibinajās zentralā femes eerihzibas komiteja, tad semkopibas ministrs no weenas un ministru kabinetis no otras puses atfina, ka neatfawinamās dalas eerahdischana peefriht waldbibai wischaurakā nosihmē, t. i. semkopibas ministrim. Wisi protesti no komisijas puses palika neewehtoti un paschu eerahdischanas darbu usnehmās waldbiba. Ramdehl tas tā, tas weegli saprotams, wismas wehlat zentischos dot faktus, kas to leetu noskaidro. Waldiba gribeja paturet brihwas rofas atteezibā us minoritatem, us muischneekeem, lai pehz eestata tos waj nu schehlotu waj foditu, lai eerahditu labaku waj skitaku zentru. Tiktahlu man jaruna par neatfawinamās dalas eerahdischanu. Tad wehl no Alberinga kunga nahza eebildumi, ka weetejās komitejas tatschu schini jautajumā runajot lihdsi. Ja, winas sahka runat lihdsi, sahka runat tad, kad zentralā femes eerihzibas komiteja sawam preeeschsehdeitajam, semkopibas ministrim, us to aifrahdija. Bet tā ta lihdsrunaschana tomehr noteek? Neteek wis prasits pagastu femes eerihzibas komitejas atfinums, bet teek prasits aprinka femes eerihzibas komitejas atfinums; un aprinka femes eerihzibas komiteja nu ir tahda eestahde, kas sawā sinā ir tuwata waldbibai, nekā weetejam pagastam. To peerahda tās daudsfahrtigās berfeschanas starp pagastu un aprinku femes eerihzibas komitejam, tur zentralai femes eerihzibas komitejai ir pat nahzees spehlet wairaffahrtigi starpneeka, fameerinataja lomu. Bet ari tahlat, ja waldbiba fasinās sinamos gadijumos pat ar zentralo femes eerihzibas komiteju, tad tā tas noteek? Nu ir loti laba ilustrazija schi Wischu leeta, us furu atfauzas interpelazija. Pee tās man buhs dauds mas tuwat japawejas. Wischos tika nolemts dibinat kulturelu zentru, reserwetu preeesch waldbibas wispahrejām wajasibam. Scho kulturelo zentru peeprafija un mehš ari atwehlejam isrentet weetejai Daugawpils semkopibas beedribai. Bagahja sahds laizinsch. Te nahza ar preeeschlikumu Turkopula kungs no Latgales komisijas, kas ir apatschkomisija pee zentralās femes eerihzibas komitejas, ar aifrahdijumu, ka tur kulturels zentrs nemas neefot wajasigs; efot jau Daugawpils aprinki kulturelo zentru peeteekofchi un scho warot likwidet. Mehš sawā laikā dewām latgaleescheem pilnigu, tā fakot, autonomiju winu komisijā, neemaisijamees dauds winu darbiba, paturejam tikai finamas usraudsisbas teefibas un kad nahza latgaleeschu leetas preeeschā, skatijām winas tikai zauri un apstiprinajām spreedumus. Un to mehš

darijām ar pilnīgu uztizību, ka tur noteek wišs kahtīgi, wairak tikai formas dehl. Kad nu nahza Turkopula kungs, ministra beedrē, bes tam ari Latgales fristigo partijas lozeklis — un par wina darbību, es domaju, Trašuna kungs atbildību no šawas frakzijas newarēs nokratit — tad mehš wina preekschlifumam peekritām, tamdehl, ka bijām pahrleezinati, ka ari šhini gadījumā wišs noteek pareisi un kahtīgi. Zit atzerōš, Turkopula kungs šazija, ka wišch esot runajis ari ar beedribas preekschneeku, fursch tai laika atradees Rigā, ušazinajis wīnu eerastees uš sehdi, bet tas neefot eeradees, tā tad beedribai neefot nelahdas interešes šhai leetā. Mehš peekritām un un domajām, ka pehž šhi kulturelā zentra likwideschanaš tas tiks isrentets šhkreentneefoem. Ra tur buhlu domats isdalit neatšawinamu daku muišchneekam, par to nebij runats. Ša buhtu Wišchku leetas pirmā stadija. Bet pehž šhi lehmuma, tilkhišdš semkopibas beedriba dabuja to sinat, winaš preekschstahwis eeradās muhšu komitejas sehde un aishahdija, ka wini naw atteifuschees no šhi zentra, bet gan šagatawojušchi wīšu sehflu, wajadsihgo inwentaru, naudas lihdselkūš, mašhinas, ar wahrdu šafot wīšu muišchas šaimneezibai nepeezeeshamo. Nelihdseja ari tas, ka aprinka komiteja aishahdija, ka warot beedribai eerahdit zitu zentru. No beedribas pušes tas tika atraidits, jo winaš mehrkeem esot nenoderigš. Tad notika šewiškhi pamahzōšcha pahrruna par šho leetu. Tiklab semkopibas ministrs, kā ari Turkopula kungs, ministra beedrē, uštahjās stingri par to, lai paliktu wezais špreedums špehtā. Wīnu motiwi preeksch Satwerimes Sapulzes lozekleem, kuri sehde peedalijās, nebija pahrlleezinōšchi. Jaishahda šhe uš to, ka mehš pat 5 lihds 6 reišes rewidejam špreedumus, lai tee nebuhtu weenpušigi, jo mehš dšihwojam šhe Rigā un newaram katreis isbraukt uš weetam un issinat wišus apstahklus. Šā tad, lai tomehr jautajumus atrišinot waretu wišus apmeerinat, mehš dashlahrt rewidejam un grošijām šawus lehmumus. Šoreif rewisiju atraidija un laikam tadehl, ka tur bija sinama šaistishandš ar pašchu muišchneeku. Nobalsōšchana isnahza tahdā weidā, ka 6 bija par Wišchku nodōšchanu beedribai un 6 pretim un tā ka sehdi todeen wadija semkopibas ministrs, tad leetu isšchkhra wina balsu un beedriba tika atraidita. Tikai wehlat mehš dabujām pilnigas šinas par to, ka tas wišs notizis ar noluhku muišchneekam atstahst neatšawinamu daku, kaut gan tas formeli nekad netika iszeltš. Man wehl japeeshimē — es gan negribu taist pahrmētumus semkopibas ministrint, jo kopā strahdashchana ar wīnu ir zaurmehrā deesgan šafkanota un bijuši deesgan šemiga un ministra kungs zaurmehrā isturas šorekti, — ka ministra kungs loti aishnemtš ar darbeem un weenmehr nepeedalas sehdeš, bet gan, kad nahš politiski jautajumi, tad ministra kungs arweenu neishruhtōšchi eerodas, laikam tapehž, lai politisko liniju agrarā leetā westu, es neteifschu, pehž šawa kabinetā preekschneeka, bet gan, warbuht, pehž šinamas šrakzijas norahdijumeem. Šit tahlu ta Wišchku leeta.

Tad wehl bija aishahdijums interpelazijā, ka ir wairafas šemes pahrdotas ari pehž agrarlikuma peenemshanas un teek pahrdotas wehl šho baltu deenu. Tas atkal jaapštiprina. Šur ir bijušchas dashchas muišchas, kā peemeheram Jahnū muišcha Walmeeras aprinki, par kuru pagahjušchā reišē runaja Lindina kungs, ir tikusi pahrdota. Šapat kahda muišcha, kuras wahrdu neatminōš, kura peederejusi weenam šemneeku šaweenibas šrakzijas lozekla radneefam Ruršemē, tikusi šadalita un pahrdota. Šhee lihgumi ir apštiprinati no teefleetu ministra. Teefleetu ministrs warbuht warēs atšauftees uš to,

ka ņemkopības ministrs dewis ņawu pēekriņĶānu un tās ir ņaktis. Bet ka ņĶēe abi kabineta loĶekli wed kopeju politiku, eŶ domaju, tās ņatram weegli ņaprotams. Weenā gadijumā ta leeta gahjuŶi pat tiŶ tahlu, ka pat lihgums nebija noslehgts. Bija taĶds projektis usmeŶis, kurā bija teiktis, ka ja wal diba dos ņawu atlauju paĶrdot, tad atteezigo lihgumu noslehgŶ. Tā tad ministrim wajadēja uŶ ta pamata atraidit, ka naw noslehgts ne lihgums, ne preeŶņlihgums un nebija ari isdarita neņahda eemafŶa. Tifai uŶ labām zeribam ņĶis projektis bija ņastahditis. Utkarajas tifi no teeŶleetu ministra, waj dot atlauju, waj ne. ŶĶi atlauja tifa dota. ŶŶ nerunaŶĶu par wiŶām tām ņemneeku mahjam, kuras tikuŶĶas paĶrdotas peĶz agrarlikuma peenemŶĶanas. Tā, peemehram, taĶda Ŷaunmotu muiŶĶa paĶrgahjuŶi taĶdas latweetes roŶās. Tās muiŶĶas ihpaŶĶneeze ir paĶrdewuŶi mahjas ņawam ilggadejam rentneekam, Utkauju ministrs ņahkumā dewis, bet wehlaŶ anulejis. PeĶz tam mahja paĶrdota muiŶĶas ihpaŶĶneezes pilnwarneekam un paĶrdosĶana notikuŶi peĶz agrarlikuma peenemŶĶanas. ŶŶ neustaweŶĶos pee ņihŶateem gadijumeem, tee ari wiŶi naw nonahkufĶi lihdŶi zentralai ņemes eerihzibas komitejai. Ka taĶdu ir daudŶ, par to eŶ esmu paĶrleezinats un wajadŶibas gadijumā toŶ registres. Bet, kungi, uŶstahjotees par agrarās reformas isweŶĶānu aifrahda, ka ari uŶ weetam teeko greĶkots un pat Ŷiipri greĶkots. Sawā ņinā ir japeekriht un eŶ neeetu tiŶ tahlu ņā WeŶmana kungs to darija. ŶŶ atŶiŶtu, ka ir bijuŶi daŶĶi labi gadijumi, kur pateeti ir ari greĶkots. Weenas komitejas darbiba ir redŶams leelineeku pirkŶis un otrā ņpehlē lomu perŶonigais motiws: katrs rauj ko war. Bet ņabeedribu usreis paĶraudŶinat newar un ta preeŶŶŶihme kuru redŶ zentrā, wal dibā neņahdu pamahzoŶĶu un labojoŶĶu eepaidu atŶahŶ newar. Tāpat ja nem ŶarpneekuŶ Ŷarp wal dibu un ņabeedribu, t. i. eeredaus uŶ weetam, tad ari atradis labu ņkaitu eerednu, kureem wajadŶetu moraliŶki un kultureli Ŷahwet augŶta, nekā tee Ŷahw. ŶŶ te ņihŶat par to nerunaŶĶu, bet no zentralās ņemes eerihzibas komitejas puŶes ir jau Ŷperti ņoli wairakoŶ gadijumos, kuros ari eeredni ir rausuŶi ko warejuŶi. TihŶahl par interpelaziju.

Par meŶĶu leetu eŶ newaru runat, tadehl, ka wina man ņihŶat naw paŶihŶtama un zentralā ņemes eerihzibas komiteja ar winu nenodarbojas. Mani paŶlaidrojumi ar to buhti isbeigti un tautas partija protams balŶos par interpelazijas peenemŶĶānu. Bet pee ņĶis interpelazijas ir peekabinata wehl otra. Otru eeneŶa minoritatu preeŶŶŶahwis ŶĶiemana kungs un to uŶtureja ņpehlā ĶirŶka kungs; ta ir wehrŶta pret zentralo ņemes eerihzibas komiteju. Rā materials, lai apgaiŶmotu zentralās ņemes eerihzibas komitejas darbibu, tifa peemesta un ņewiŶĶi iŶirŶata Apriku muiŶĶas leeta un pee ņĶis leetas man buhtu ņewiŶĶi jaufkawejas. Wispirms man jaŶata, ka 5 koloniŶti ir iŶlikti (Ŷauzeens no weetas: „Dewini!“). Utkaujeet teikt, ka peezi. Trihs ir palikuŶi ņawās weetas un newis, ņā ŶĶiemana kungs apgalwoja, latweeŶĶi, bet wahzeesĶi. ŶŶ waru winu uŶwahrdus minet: Friedrichs RaĶs, Rode, Gottliehs Ronrads. Tee ir palikuŶi ņawās weetas. Ja runā par iŶraidĶĶānu, tad jaŶata, ka zentralās ņemes eerihzibas komiteja ir iŶraidijuŶi ne tiŶai 5 koloniŶtus, bet pat 50 un, warbuht, wehl wairaf latweeŶĶus, kreewus un zituzittanteeŶĶus. ŶŶ neŶinu eemeŶla, ņamdehl teikt, ka taiŶni wahzeesĶu iŶraidĶĶānā parahdijuŶees beŶpartejiba, un ņamdehl leetu tā noŶtahdit, ka tur paĶrĶahpts taiŶnibas prinzijs. Gan tifa breĶĶa ņazelta — eŶ apŶinigi to

währdu waru leetot, jo weseli gari raksti tifa rakstitti „Rigasche Rundschau'a“, pirms zentralâ semes eerihzibas komiteja bija ņhai leetâ ņawu lehmumu taiņijusti — tapehz, ka „Rundschau'as“ waditajš un minoritatu preekņstahwiš ņhiemana kungs bija tani pahreezibâ, ka newar zitada spreeduma buht, ka wajaga kolonistus atstah ņawâš weetâš. Tâpat wiņņņ ņawoš rakstoš kuhdija zentralo semes eerihzibas komiteju pret aprinka komiteju, ka ta neiņpildot muhņu lehmumu un mums wajagot paskaidot wiņas peenahkumuš un ņpert atteeziguš ņoluš. Bet ar to naw deesgan. ņhiemana kungs un baroņš ņirņņš atņihst, ka wini teikufņhi kolonisteem, lai wini neiņwahzas. Tahda aina ir uš weetam. Satwerfmes Sapulzes lozetli, kureem atteeziguš aprinka komitejas lehmums, ka ņinamas perņonas iņleekamas, ņinams, kolonisteem ņafa, lai wini newahzas projam, ka wini ņawâš mahjâš nahņš atpakal un tagad, newiš greesņas ar atteezigu preekņņlitumu, bet zaur ņemtopibas ministri rakņta preekņņâ ņinamu spreedumu zentralai semes eerihzibas komitejai. Ur ziteem wahrdeem, wini to leetu iņspreekņ pirms muhņu lehmuma. Ka tahdoš apņtahkloš notikufņņas, ņâ ņhiemana kungs iņņafas, „brutalas ņzenas“, un ka tâš notikufņņas tiņlab ar wahzu kolonisteem, ņâ ar latweeņņu rentneekeem un ņihtrentneekeem, tas ir patš par ņewi ņaprotams, jo iņliņņhana pati par ņewi, ņâ waras ahtš, ir „brutala“. Tapehz, ja ņhiemana kungs to leetu zel tahdâ weidâ preekņņâ, kuru waretu ņaukt par ņipru tabafu, tad eš domaju, neņkņaudis zentralâ semes eerihzibas komiteja, bet ņkņaudis patš ņhiemana kungs un wina frakzija. Eš ar to negribu draudet, bet gribu aņrahdit, ka tahdâ weidâ, ņâ ņhiemana kungs uņstahjas pret augstas eestahdes rihzibu, wiņņņ prowoze ņchowiniņmu. Ja tas neparahdisees ņhai eestahdê, tad wiņņņ parahdisees tautâ un wiņpahrigi.

Eš nu apgaismoņņu to Apriku leetu wehl no politiskâ un ari no juriņdiskâ weedofla. Wiņpirms tas jaņin, ko ņhiemana kungs te noklufeja, ka muņņņas ihpachneezeš pilnwarneekš bija Silwio Bröderichš. Uš manu ņtarpņauzeenu, ka te ir darņņhana ar kolonizazijas beedribu, ņhiemana kungs dewa atbildi, ka te naw runa par beedribu. Eš teiņņņu, ka Silwio Bröderichš ir wairak nekâ beedriba, tas ir weselas kolonizazijas programas eemeefojumš. Un to ņin toti labi ņhiemana kungs un wiņņ, tas laņijufņhi broņņuņras no Brödericha, Hörnera un ziteem. Tâ tad peekertees pee burta, ka likums runâ par kolonizazijas beedribam, ta buhtu, atlaufeet man teiņņ, matu ņkaldiņhana un faktu adwokatu gudriba, bet ne likuma tulkoņņhana, ņâ to waretu praņit no Satwerfmes Sapulzes. Tad ņhiemana kungs runaja par teem 5 itkâ newainigeem kolonisteem, kas neatbild par Brödericha grehkeem. Jaaņrahda, ka weens kolonistš eenahziš 1909. gadâ, ziti 1912. gadâ, taiņni tad, kad kolonizazija ņahlâš, par kuru runaja ari muhņu preekņņstahwi ņree-wijas walņš domê. Ka ņhee kolonisti nesinaja, ka winus eeleef latweeņņu weetâ, to tatsņu, fungi, newar nopeetni apgalwot. Faktš ir tas, ka pirms winu, kolonistu, eeliņņhanas ir iņzelti latweeņņu rentneeņi. Tâ tad, ja tagad iņzel kolonistus, wini war to uņņtatit ņâ ņinamâ mehrâ neiņbehgamas, no moraliskâ un teefiskâ weedofla, ņefas. Un wini buhtu iņgahjuņņhi un labpraht ņgahjuņņhi, ja wineem mugurfaulu nebuhtu ņtprinajuņņhi ņhiemana un ņirņka fungi; un ja wini ir eefehdinati pelkê, tad tee war pateiņtees par to tiņai ņhiemana un ņirņka kungeem. Tahlaf leetas juridiskâ puņe. Runaja, ka ir noņlehgti lihgumi. Neweens tahdš lihgums lihds ņhim kolonizazijas leetâ naw uņrahdiš. Semes eerihzibas komiteja ir ņanehmufņi teefleetu ministrijas

aktis, kustiņusti ari delegaziju, lai leetas uf weetam pamatigi noskaidrotu, bet israhdijs, ka tikai weenā leetā wareja usrahdit rofas naudas kwihti. Japeefihmē, ka ta rofas nauda ir smeekligi masa, samehrā ar mahjas wehrtibu. 300 rbl. teef samafati par mahju 10 lihds 11.000 rbl. wehrtibā. Un tas quasi pirzeis nosehschas mahjā. Es negribu leegt, ka warbuht pastahweja griba pahrdot, un ja apstahkli nebuhtu grosijuschees, tad mahja buhtu tikusti pahrdota, bet tahlu sem ihstās wehrtibas. Un kas tos saudejumus nestu? Satschu ne Mannerheima kundse, ne Bröderichs nemafatu tos no sawas kabatas. Tā tad ir staidrs, ka wijs tas darits kolonifazijas noluhkā un isgahjis no kolonifazijas beedribam. Kwihtē teikts: otri 300 samafajami tad un tad, kad noteef lihguma koroborazija, bet ta naw notikusi, ari pats lihgums naw noslehgtis. Wehlatee projekti, kas fastahditi no pilnwarneeka Uliha, ir bej mafatās nosihmes, tee nepeerahda lihguma noslehgschanu. Peerahdit lihguma noslehgschanu uf kahda projekta pamata, kurfch fastahdits pehz agrarlituma peenemschanas, ir juridiski neespehjams. Wehl atfauzas uf dascheem apstahfleem, kas it fa runajot par labu pahrdoschanai un pret islikfchanu. Esot mafati nodokli. Ja, nodokli ir mafati. Mehš sinam, ka wiseem rentneefem pat priwatee ihpafschneeki usleef nodoklus, bet, ka nodoklu mafafschana buhtu notikusi safarā ar pahrdoschanu, tas naw peerahdits; naw ari peerahdits tas, ka tee 5 kolonisti pirtschanas sumas datu buhtu samafafajufchi zaur Donas-Usowas agraro banku, tā wini apgalwo. Naw ne mafatās rakftu sikhmites, ne kwihtes par mafato naudu, ne pasinojumu par eestahfchanos bankā. Tad tahlaf, esot tomehr zentralā semes eerihzibas komiteja isdewusi atlaauju wiseem kolonisteem palitt mahjās. Ja, kaut kas tamlihdfigs no muhsu kanzlejas ir isgahjis, lai gan tas ari nefafkan ar zentralās semes eerihzibas komitejas spreedumu. Tani ir teikts, ka lihds pawalstneezibas jautajuma noskaidroschanai kolonisteem atwehlamas tahdas paschas teefibas uf semi, tā Latwijas pilsonem. Toreif, kad mehš to spreedumu taifijām, mehš itneka nesinajām par schahdu kolonistu mahju eepirtschanu. Tad mehš buhtu to spreedumu redigejufchi zitadi, lai nebuhtu pahrspratumi. Mehš domajām, ka tas galwenā kahrtā atteefees uf semes peefschirtschanu, ka kolonisti, kas gribēs semi strahdat, furu dehli waj, warbuht, wini paschi ir zihnijuschees Latwijas brihwibas labā, waretu bauhdit tahdas paschas teefibas, tā Latwijas pilsoni. Bet ka ar schahdu spreedumu buhtu aisleegts kolonistus islikt no mahjam, tas nebija muhsu nodoms, tas ir no kanzlejas peesprausis klahit un pee tam bes kahda pamata. Ja ari nemtu scho lehmumu burtiski, ka lihds pawalstneezibas jautajuma noskaidroschanai kolonisti naw isleekami, tad tomehr lehmums, safkanojot to ar likumu, jafaprot tā, ka tiklihd israhdas, ka noslehgti mutiski waj rakstiski pahrdoschanas lihgumi zaur kolonifazijas beedribu waj tās preefschstahwi, tad nekahda lihgumu apstiprinafschana teefleetu ministrijā naw jagaida. Schos faktus mehš noskaidrojām zentralā semes eerihzibas komitejā. Kas atteezas uf leetas moralisko pusti, tad kolonisteem jau toreif lika norahdits, ka wini warzitur semi dabut. Wineem tila aifrahdits, ka ja tomehr schahdā waj tahdā kahrtā noskaidrofees winu teefibas uf mahjam, neraugotees uf to, ka seme teef uf scho gadu isrenteta ziteem, wineem tās mahjas war tilt peefschirtas. Tā tad teefibas uf mahjam naw nentas ari ar pehdejo zentralo semes eerihzibas komitejas lehmumu, lai gan tas pamatots pa dalai uf to, ka newar winus atstahit tā rentneefus mahjās, kuras wineem agraf eerahditas kolonifazijas

noluhfā. Jafaka wehl tas, ka ja winus dehwe par newainigeem upureem, tad, redsamš, Schiemana kungs naw fanehmis wajadšigo informaziju no Kluges kunga, kurfch ari ir bijis klah, kad muhsu delegazija bija isbraufusi us weetas. Pee mehriřchanas darbeem kolonisti isturejuřchees loti naidigi — to sino aprinka mehneeki — un pat apmehtajuřchi ar atmeneem strahdneekus, par to fastahdits protokols. Te man jafaka Schimana kungam un baronam Firksam, ka juhs eseet strahdneekuum řhos atmenus rokās eespeeduřchi. Es, protams, řche runaju alegoriski. Bet to juhs tomehr nedriřkřtejāt darit. Muhsu lehmni ir neatfariġi no juhsu awiřchu rakřteem un juhs nedriřkřtejāt dot kolonisteem garantiju, neřtatotees us juhsu řlepeneem waj atkřlahteem lih-gumeem ar waldibu, ka winus neisraidis. Runajot par to pařchu muisčas leetu, Schiemana kungs isteiza tahdas domas, ka winsch un wina frařzija neefot atbildigi par to, kas notizis 1906. gadā. Man te jafaka, ka mehř eřam řekojuřchi arweenu wahzu tagadejās Satwerfmes Sapulzes frařzijas ewoluzijai. Mehř sinam, pee ka wini ir wainigi un pee ka wini naw wainigi. Mehř sinam, ka pastahweja liberaliřejojřha strahwa, kuras domas pau-deja bija un wehl tagad ir „Riġasche Rundřchau“, bet tikliř nahzās řho liberaliřmu peerahdit darbos, kad Schiemana kungs ġahja ar wiřwahzu preekřřtahwi Serařima kungu roku rokās. Weenigais iřnehmums bija, kad walřis domē eewehleja no Riġas Mansirewu un Sahliti, bet to Schiemana kungs wehlf ruhgti nořcheľoja un atfal nodibinajās řakřana starp winu un Serařimu. Kad parahdijās řahda jauna liberala wahzu lapa, kura nořauzās „Riġasche Neueste Nachrichten“, tad wina tika no řawas quasi liberalās koleġes „Riġasche Rundřchau“ ehsta un galā ari iřhřta. Te nu ir ta taiřniba, ko Schiemana kungs aiřřtahweja. Man Schiemana kungam tahlf japrařa, tā isturejās wina frařzija zitos ġadijumos, kad bija jaaiřřtahw ne wahzu naziōnalās, bet walřis intereřes? Ra luhgumu un un řuhdřibu komiřija bija řakrahjuři sinamus materialus, řijajuři un weenbalřigi konřtatejuři dařhadās nefahriřbas un nořeedřibas, kad bija jasper pateeřham energiski řoli, wina frařzija řinaja tikai uřřtahtees pret komiřiju, neraugotees us pařčas frařzijas komiřijā deleġetā loġekla atřinumu. Taiřnibas prinziġs nelahdu lomu toreiř neřpehleja.

Man řhelet, ka řaidri redsamš, ka ne Apriku leeta, ne juhsu taktika tagadnē ne pagahdnē jumš nedewa teeřibas Satwerfmes Sapulzē runat taiřnibas wahrđā, un pawiřam nedewa teeřibas uřřtahtees nořodořchā Jupitera lōmā, kuru juhs taiřijatees řpehlet. Wiři tee pehrřona ġrahweeni, kuri atřkaneja no juhsu puřes taiřnibas wahrđā, bija řiteeni pa řkahrđa ġabaleem, ar kureem ari wiřa řhi řable ir iřřlahya (Applauři), bet řhee řkahrđa ġabali řhis augřtās řapulzes ġaru neiřteiz. Par to naw wainojams Schiemana kungs ween, jo to ġaru řeřaprot ari dařha laba no naziōnalām frařzijām, kuras eet roku rokā ar Schiemana kungu. Tee řibeni, kuruš juhs meteet us zentralo semes eerih-zibas komiteju, tee bija tikai malduġuni un muhs neķer. Bet, warbuht, dařchř labs řabijās un pařkrustijās, domajot, ka juhsu řibens war ari eeřpert, tad tas ir meklejams us ziteem řoleem, ne tur, kur řehřch zentralās semes eerih-zibas komitejas loġekli.

Es ġribetu teikt, ka newaru tomehr peekřiř ari Weřmana kungam, ka Schiemana kunga loma buhtu bijuři joziga. Nē, joziga wina nebija, jo winsch řpehleja ari ztu lomu, un newiř řpehleja, bet dřiřwoja tani; tā winu řaprata ari wiři starpřauzeji, starp zitu ari muhsu zeenijamais dřeķneekš Rainis, kurfch

šaprata, ka Schiemana kungs spēhlē wezu, loti pašstamu „melnā brunineeka“
 lomū, kuru winsch, Rainis, ir pamatīgi ispehtijis un apraštijis. Kas atteezas
 us šcho spēhli, ta bija pateesi pahrleezinoscha, un es waretu teikt, ka Schie-
 mana kungs pa godam nostahjās blafus Brödericham. Winsch parastija
 lihdsi sawufahrt it kà taisnibas wahrda to dokumentu, kuru Bröderichs bija
 parastijis warmahzibas wahrda. Un ja schis „melnā brunineeka“ tips atkal
 pee mums parahdas, tad ta ir sinamā mehrā reala un bihstama parahdiba.
 No labā spahrna puses teek loti daudis runats par šarfano spēfu, ar kuru
 tas haida ari zentru. Es gribetu teikt, ka ari schis šarfanaiss spēfs ir bih-
 stams, bet masak reals, jo schis spēfs draud tāpat sozialdemokrateem, kà
 pilsoņem un wina preekschtahwi skaidrā weidā te Satwersmes Sapulzē naw
 atrodami. Bet melnais internacionālais bloks fehd muhu starpā, jo melno
 brunineeku juhs, labā spahrna frakzijas, eseet šaistijuschas pee saweem šahneem.
 Es, kungi, pakawejos pee schis, warbuht, paščas par fewi shtās epifodes
 tapehz, ka ari man personīgi tika sche isteikti pahrmetumi. Te man ir jāšafa,
 ka to fehdi es newadiju, kurā notika schi nobalsošchana Apriku muischas leetā,
 to wadija Zelmina kungs. Bes tam par lehmumeem balsoja wiša komiteja,
 isnemot 3 lozklus. Prinzipā pat nebija domu starpibu, ka kolonisti buhtu
 isleekami. Domu starpibas bija tikai, waj dot wineem teesibas us mahjam,
 ja tiktu atsibti winu lihgumi. Lai juhsu wahzu frakzijas draudšiba ar sem-
 kopibas ministri un waldibu neisjuku, tad man jāšafa, ka juhsu intereseš
 semkopibas ministrs peeteekochi aistahweja. Šiklab interpelazija, kà ari
 debates Apriku muischas leetā met gaisnu us teem šwarigeem notikumeem,
 kuri norišinajās ahrpus Satwersmes Sapulzes un us frakziju atteezibam pret
 waldibu. Juhs warbuht atminešatees luhgumu un šuhdsibu komisijas šinokumu
 Satwersmes Sapulzē. Kad bija isklaufita waldibas atbilde, kas dibinajās,
 us dokumenteem, kuri luhgumu un šuhdsibu komisijai nebija sinami, un kad
 nu wina peeprasija terminu šawai atbildei, tad to atraidija. Tee pašchi taga-
 dejee interpelanti, latgaleeschi, eenesa formulu, ka waldibas atbilde toš
 apmeerina. Naw pagahjis wehl pušgads, un nu wini pašchi eesneeds inter-
 pelaziju par to sistemu, kas tagad walda un jau toreis waldija. Es negribu
 te ne pahrmesti latgaleeschu semneeku partijai winaš istureschanoš toreis, ne
 ari šlawet winaš drošmi, eesneedsot interpelaziju, tagad, jo šinu, ka ta
 ir pa dalai špeesta to darit, špeesta no tautas, no šaweem wehletajeem.
 Šomehr latgaleeschi ir bijuschie tee, kas tautas balši ir šadsirdejušchi pirmee
 un ja juhs atzeratees, tad us tautas balši es toreis rewisijas komisijas wahrda
 aishahdiju, ka ar daschadām pahrejas formulam juhs tautas balši nenoklu-
 feseet un taisniba ees šawu zelu. Muhsu stahwoklis atteezibā pret waldibu,
 ir škaidrs un interpelazijai mehš peeweenojamees. Waj juhs iswediseet
 šawu taktiku lihdsi galam, tas ir zits jautajums. Wehl ir šawā šinā pamah-
 zoscha schi muhsu apšpreede par interpelaziju, jo ir mehginats iszelt wišumā
 agraro leetu. Es tam negribu šekot, jo tad mehš netiktu ar interpelaziju
 galā. Agrarā leeta ir pahraf šwariga, lai winu noskaidrotu pahris fehdēs.
 Bet gan weenu jautajumu es gribu aistift. Pret zentralās semes eerihzibas
 komitejas nodibinašchanu šawā laikā bija leela pretestiba, apmehram tahdā
 pat garā, kà pagahjušchā fehdē isteizās Ulberinga kungs. Rā sinams komiteja
 šastahw no Satwersmes Sapulzes lozkleem un waldibas preekschtahweem.
 Kad Ulberinga kungs škatas us komiteju, tad weena ašš, ar kuru winsch
 škata ministri un waldibas preekschtahwjuš, paleef šausa; otra ašš, kura

tur reds Satwerfmes Sapulzes lozeklus, raud. Schi a3s winam lehja afaras pagahjuscha fehdê, ka ta zentralâ semes eerihzibas komiteja strahdajot tikai pa dalai tâ, fâ peenahfas. Wisu komiteju nosodit winsch newareja un negribeja, jo tomehr wairakums peeder waldbai: pats semkopibas ministrs fâ preefshfedetajs un 6 lozekli no 13 lozeklu fastahwa. Ja scha zentra tomehr nebuhtu, tad tās nebuhschanas, kuras interpelazija aischeel un kuras bes tam ir sinamaš, buhtu peenehmuschas dauds plaschakus apmehrus un buhtu aiskawejuschas paschas agrarās reformas isweschanu. Ir, fâ teizu, representeti komitejâ ari eeredni. Preefsh dascheem no wineem man per-sonigi ir wisleelakâ zeeniba, jo jaatsihst, ka wineem ir interese preefsh leetas un darba ūpehja, bet wineem naw peeteefoschi dauds laika un naw muhsu agrarâ likuma motiwu pasihshanas, kura ir wajadsiga, lai isstrahdatu wisas wajadsigās instrukzijas, lai papildinatu likumu un iswestu winu dshiwê. Sabeedrifskais elements zentralâ semes eerihzibas komitejâ ir wajadsigs kontroles labâ, jo ir daschas nekahrtibas isbeiguschas tikai tadehl, ka galwenâ wadiba atrodas neatfarigās rokās. To mehš redsejam, kad ūsauzâm wairakas aprinku un pagastu preefshstahwu sehdes kopâ ar eeintereseeteem ūsh- un leelrentneeseem, sinama neustiziba pret rajonu pahrsineem un pret paschu waldbibu ūpshd zauri; waj ta ir dibinata waj nedibinata, par to es nerunafchu un ūcho neustizibu weenigi war iskshdinat ūbeedrifskais elements. Katrâ sinâ teem ūpehseem, kas ir nahkufchi zentralâ seme eerihzibas komitejâ, ūwischi no kreisâ ūpahrna, juhs no labâ wareet pateiktees, ta agrarâ reforma ir tik labi iswesta dshiwê, ar ūamehrâ mas ūuhdsibam, kuras lihdi ūchim ir eenahkufchas par komitejas darbibu fenatâ. Ir tikai daschas desmit ūuhdsibas, bes tam ir ari ūuhdsibas eenahkufchas eefshleetu ministrijai, daschas ari mums teefchi ir peefuhtitas, bet pa leelakai dalai ir israhdijees, ka winas ir nepamatotas, un kur winas ir bijuschas pamatotas, tur mehš esam dari-juūchi wisu, lai leetas nokahrtotu. Un ta lecta gahja, ūamehr, ja mehš buhtu tur eelufchi tikai eerednuš, kuri ispilda ūawas preefshneeziabas pawehles, tad mehš nebuhtu panahkufchi to, kas ir panahkts. Waj muhsu darbs ir labi waj ūliti darits, par to ūpreedis wehsture. Jaatsihst, ka ir, warbuht, no interpelazijas itkâ pehrfona grahweens atskanejis. Warbuht schis ir peh-dejais negais un sibenis, kas istihris ūbeesejuscho gaisu. Bet ja weens ūolis tiks ūperts us preefshu, otrs atpakal, fâ tas jau agral wairak reises notizis, ja tiks notufcheta leeta, kura iszelta gaismâ, ar ūihtas andeles — es te lat-weefchu wahrda neatrodu — palihdsibu, tad juhsu, labo fratziju, rehkins tikai peeaugš leelaks. Râ juhs winu ūamaksafeet tautai, tas man neruhp un es to nesinu, bet gan domaju, ka juhs winu newareseet ūamaksat pawisam. (Applausi pa kreisi un zentrâ).

Presidentis J. Eūchafte: Wahrds Zeelenam.

J. Zeelens (sozialdemokrats): Augsti godatâ ūapulze! Jau 3 deenas turpinas debates par eefneegto interpelaziju un tas leezina, ka jautajums, kas aiskustinats interpelazijâ, fâ jautajums pats par ūewi ir loti ūwarigs. Tas atraiūjis daschadas ūaislibas un eewirūjis pahrunafchanu tahdâ weidâ, ka ne tikai pati interpelazija fâ tahda, bet ari daschi blakus jautajumi teef apūtatiti. Tas man pamudina nemt wahrdu un taifit daschas peefihmes pee-runam, kas atskaneja no ūchi katedra. Es negribu plaschaki runat par jau-tajumu, fo iswirūija wahzu deputati Firkūa un ūhiemana lungi, bet ūwari-gakais bija tas, ka wini taifija ataku pret agraro reformu wispahri un ari

wisphari pret lihdschinejo agraro politiku Latwijā. Bet schaubam agrarais likums swarigs ne tikai no fainneeziskā weedokla raugotees, bet ir swarigs arī wifā Latwijas walsis dsihwes isweidoschanā un waretu teikt, ka agrarais likums ir sozjalā bāse, uš kuru Latwijas walsis ir nodibinata. No schahda weedokla raugotees uš scho ataku, kas wehrsta pret agraro likumu, kursch irauj wifus pamatus muischneezibai Latwijā ar wifam agratām politiskām atteezibam, tad jāsaka, ka ta ataka tai paschā laikā bij wehrsta arī pret Latwijas walsi tā tahdu. Es negribu apstahtees pee fainneeziskeem jautajumeem, kuras apskatija Firsa un Schiemana fungi. Wini apgalwoja, ka agrarais likums esot negatiws no walsis fainneeziskās politikās weedokla raugotees, ka raschoschanas spehki Latwijā teefot isnihzinati, kas muhsu semeš fainneezisko isweidoschanu nowedischot pee pilniga fabrukuma. Kad notika agrarās debates Satwerfmes Sapulzē, tad muhsu fratzijas beedrs Buschewizs aprahdija fainneezisko politiku, kura weenigi eespehjama pee muhsu tagadejā fainneeziskā stahwokla. Winsch aprahdija, ka karsch leelā mehrā šagrawis muhsu leelgruntneezibu, kapitalu un inventara leelgruntneezibas razioneelai nostahdischanai naw. Bet tam notikuschas rewoluzijas, kas gahjuschas pahri Latwijai, ir radijuschas tahdus politiskus apstahklus, ka razioneeli nostahdit leelgruntneezibu, kurā buhtu jaeegulda uš ilgtoschu laiku leeli pamatkapitali, pee muhsu Latwijas tagadejeem apstahkleeem naw eespehjams. Nemas tuwat nepakawejotees pee scheem jautajumeem, es tikai gribu wehl peemetinat, lai juhs islaseet juhsu wahzeescha Meisnera grahmatu, par agrarapstahkleeem Kursēm, kas isnahza 1915. gadā, kur ir pateikts, ka juhsu leelgruntneeziba wehl pirms kāra nebuht nestahweja uš modernās lauffainneezibas tehnikās pakahpes, uš kuras tai buhtu jastahw un ka latweeschu fainneezibas pahrspehjuschas šawā fainnee iskā intensiwitatē balteeschu wahzu leelgruntneezibas. Tagad pehz wifseem scheem notikumeem, tagadejos apstahklos mums šahl sludināt, ka weenigi leelgruntneeziba tā tahda warēs Latwijas fainneezisko dsihwi glahbt. Es domaju, jums nu gan tik leelas un fewischkas interees par Latwijas walsis tā tahdas fainneezisko nostiprinaschanos naw, jo tā juhs pee Latwijas walsis un winas fainneeziskās dsihwes nostiprinaschanas šahkumā strahdajeet, to mehš itin labi atminamees. Ja juhs tagad runajeet par walsis un fainneezibas attihstibu Latwijā, tad tapehz, ka pamatojotees uš Latwijas tagadejam politikām eeschejam atteezibam, juhs mehGINEET ar šawu ataku šasneegt juhsu sozjalai grupai un schkirai pehz eespehjas leelalās kompensazijas. Tas ir weenigais motiws, kapehz juhs ufstahjatees un kapehz juhs runajeet par Latwijas fainneezisko attihstibu. Wifš tas, ko juhs runajeet par scho Latwijas fainneezisko attihstibu, winas ekonomisko un walsisko politiku, tee ir tusschi wahrdi, kuras juhs atzeratees tikai tad, kad teel aissahrtas juhsu interees, juhsu schaurās grupas stahwoklis. No schis tribines ar leelu pompu ufstahjās Schiemana funks, kursch te tikumibas un absolutās taisnibas wahrdā zentās aisstahwet weetejos apspeestos wahzu elementus. Se weens no eepreekschejeem runatajeem, Wefmanis, jau aprahdija, pa leelafai dakai, tahda bijusi winu politika agrar un tā toreis ifurejuschees tee, kas te ar leelisku patosu tagad runā par likumibu un taisnibu. Es domaju, ka tee, kuri darbojās 1905. gadā, tee atzeras, zil krafi tifa formuleta weena leeta, ka par weenu noschautu wahzeeti wajaga pakahrt 12 Osolinus, un tee, kas toreis solidarijesās ar schahdu taisnibu, tee lai neprafa absoluto taisnibu un absoluto tikumibu. Un naw jaeei nemas

atpakaļ līdz 1905. un 1906. gadam, lai tikai atzēramēš Latvijas valsts nodibināšanāš laiku, kur tik šķaidri īspaudās muišņeezibas atteezibas Latvijas politisko atteezibu nokahrtošānā un nazonālā jautajuma atrisinašānā. Par kolonizācijas jautajumu šhe jau runāja Wesmana kungs. Atteezotees uš školam, par ko šhe ari peemineja Schiemana kungs, man jāfata, ka okupācijas laikā latweeschu tautas škola tika apspeesta. Kursemē ta tika likwideta un tika eewesta peespeesta wahžu škola. Kur juhs bijāt toreis un kur juhs palikāt, ka neprotestejāt pret tahdu rihzibu. Tagad juhs protestejeet pret apspeešānu, bet mehš sinam, ka tas patošš, kursch īškan no juhšu mutes, ka tas ir mahšlots un pateesibā dabīkšas īsjuhtas tam truhsti.

Es domaju, ka ari ta argumentāzija, ko teiks ahrsemeš pret agraro politiku, ko šewišķi šawā runā ušwehra Firksa kungs, šchi argumentāzija neatradīs tagad šchāi šapulzē eespaidu un tas arguments wairš newell. Šawā laikā, kad nahzās agraro likumu apšpreesi, labais špahrns gan leetoja to pašču argumentu, ko teiks ahrsemeš; ja mehš atšawinašim muišņeeķu semi, ahrsemeš neatšihš muhs de jure. Bet nu kad muhsu walstis atšihā un kad Anglija noslehguši šaimneeziķķu lihģumu ar Padoģģu Kreewiju, tad Firksa kunga teizeenš: ko teiks angli par to, ja atneģģš muišņeeķeem semeš, es domaju, neatradīs nekahdu peekrišānu. (Starpšauzeeni no Firksa: „Ich sprach nur von gebildeten Engländern, und nicht von der Regierung“. Zeelens: „Ja, ja, die Gebildeten von der „Morning Post“). Bet ko teiks šchini gadijumā pilsonīkšais nazonālais wairakums, kas stahw par Lloid Oschordscha politiku ar Padoģģu Kreewiju, kura atnehģģst šaweem nazonāleem muišņeeķeem wišas semeš, nazonālišeģģst fabrikas un ušnehģģumus, — ja Anglijas pilsonīkšā šabeedriba war slehgt lihģumus ar Kreewiju, tad šchini gadijumā par muišču atneģģšānu wahžu muišņeeķeem wina mašak uštraufkees, jo tee šawā laikā, okupācijas waras laikā, uštahjās pret Latviju, pret Angliju un wišpahr pret šabeedroteem.

Šchis jautajums šchājās debatēs no eepreelšhejeem runatajeem ir eewiršitš plaschakās šleedēs. Mehš redšam, ka te aridšan no labā špahrna šemneeku šaweenibas wahrdā uštahjās Alberinga kungs, kursch ari mehģģināja taišit ataku pret agraro likumu. Wīnšch ari agraro likumu īstulkoja ļoti plaschi, teikdamš, ka tas likums prasot, ka zentrus warot atstahť muišņeeķeem. Bet ja es nemaldoš un ja mana atģģina newil, tad pagahjušchā gadā septembra mehņešcha debatēs par agraro likumu uštahjās kahds no šemneeku šaweenibas pušes — es neatģģinu, waj tas bija Alberinga kungs, waj kahds zģģts — un teiza, ka šemneeku šaweeniba negribot muišņeeķeem atstahť zentrus, bet ta formula buhšchot kompromīšša formula, kura peelaušchot atstahi lihdsšchinejeem īspasņeeķeem mašas malu jeb pušģģmuischās, kuras nebuhšchot leelakas par wideģģam šemneeku šaimneeģģibam. Bet tagad šchis leetas ir mainijušchās un šemneeku šaweeniba rihkojas zģģtadi. Pehģģ agrarā likuma peekneģģšānās, šemneeku šaweeniba nahť ar daudš noteikťaku programu, ar daudš noteikťaku credo un īššludina, ka likums esot tahds, ka muišņeeķeem atstahģģami zentri. Šurpretim pee likuma šastahdišchānās wini runāja zģģtadi, nekā šchodeen. Mans fraģģzijas koleģģis Lindīnšch runāja par kahdu lihģumu, kursch pastahwot starp šemneeku šaweenibu un minoritatem. Waj tahds pastahw rakšģģstģģ waj ne, tas naw no šwara, bet nosģģģme ir tam, ka juhšu politika īšeet uš šapraschānos ar to soģģialo grupu, kura Latvijā teeť dragata un īšnihģģinata. Juhšu

tagadejā agrarpolitika neapmeerina tos masos semneekus un rentneekus, kuri nodewuſchi par jumš balſiš, bet gan tos, kuri ſaſtahda latweeſchu gruntneeku ſlahni, kureem peeder 300 lihds 400 puhrweetas ſemes. Tas ſozialais ſlahniš, kurſch war nahſotnē tiſt apdraudetiš, noſaka juhſu agraro politiku, wiſtdamš juhš uš iſlihgſchanas politiku ar wahzu muiſchneekeem. Šhiš turigo latweeſchu gruntneeku ſlahniš meklē ſozialo atſpaidu latweeſchu eelſchejās poliitikas atteezibās un to atrod wahzu gruntneekoš. Un tapehš ſchi pretimnahſchana naw iſſaukta tikai no poliitiſkām kombinacijām Satwerſmes Sapulzē, kur juhš eſeet ſpeeſti meklet atbalſtu pee minoritatem, lai nodroſchinatu watrafumu ſawai waldbibai, bet tam ir dſilaki pamati. Juhš ſchodeen, atafejeet agraro liſumu un weetejās ſemes eerihzibas komitejas, kaš ir wehletas uš wišpahrejām, teeſchām, aiſklatām wehleſchanu teeſibam, juhš atafejeet ari zentralo ſemes eerihzibas komiteju, kurā peedalaš Satwerſmes Sapulzes lozetti. Bet ir laudiš, kuri atafe ne tikai ſemes eerihzibas komitejas, bet kuri atafe ari wišpahrejāš wehleſchanas uš Latwijas parlamentu. Wajtađ juhš to neſineet? Valaſeet „Leepajaš Awiſē“, kur ſilā, kaš atgahdina Andreewa Needras ſpālmu, teeſ rakſtiš, ka tagad atnemot muiſchas agrafeem gruntneekeem, bet pehž kahdeem gadeem atnemſchot ſemi ari ſaimneekeem un tapehž wahzu un latwju gruntneekeem jaiſlihgſtot. Tur ir teiktš taš patš, ko jau ſtudinaja Andreewš Needra 1919. gada waſarā. Mehš redſam, ka te legali iſpauſchas uš ahru weenas dalas gruntneeku domas, kaš atafe beſ Latwijas agrarliſuma ari Latwijas demokratiſko eelahrta. Ta ir dala no teem wehletajeem, kaš ſawāš balſiš ir dewuſchi par ſemneeku ſaweenuibu, kaš ir noſwehrufees uš labo puſi un grib wiſt uš tureeni waldbibu. Tee ir notikumi, kaš ir janoweſried ſakarā ar agraro jautajumu un ſakarā ar debatem pee ſhiš interpelazijas.

Šhiemana kuņģ runaja ar tiſ leelu patoſu un moraliſku ſajuhſmu par to, kahdaš pahreſibas teeſ nodaritas weetejeem wahzeeſcheem. Bet Šhiemana kuņģ ir taš, kaš „Rigaſche Rundſchau“ peeminot 22. maiju rakſtija eewadrakſtu, kurā wiſch ar tiſpat leelu patoſu un ſajuhſmu ar wiſu ſirdi un dwehſeli iſſaka ſawu wiſſirſnigako atſinumu teem Fletchera breeſmu darbeem, kaš ir padariti Riga 1919. gada maijā, kuroš eſot iſpaudueſhees wahzu jaunatnes tikumigaiš ſpehſš. Eš nerunaſchu par to, kahda bija ta tikumiba maijā 1919. gadā, kad Riga uš eelam guleja tuhſtoſcheem lihku. Tas weenam otram no muhſu latweeſchu pilſonibas nekahdu moraliſku ſaſchutumumu neiſſauza. Bet ja tagad teeſ atklati iſteikta ſlawa Fletcheram, kurſch eenahza Riga un uſſtahdija Andreewa Needras waldbibu, taš eeſpehjamš tapehž, ka weena dala latweeſchu mantigāš pilſonibas un wahzu mantigāš pilſonibas ir noſlehgufchas ſozialo bloku un juhš neinterefejeetees, ka ſchi bloka poliitika ſawoš pamatoš wehrſchas pret agraro liſumu un pret Latwijas demokratiiju. ſakarā ar ſcho interpelaziju ir aiſſahrta ari poliitiſti jautajumi un juhš ſche demagogiju dſihdami eſeet tikdaudš wahrduš kleeuſchi un brehkufchi par Latwijas ſozialdemokratiiju. kura eſot newalſtiſka. Latwijas ſozialdemokrati tikdaudš neklaigā ar walſtiſkumu, bet toš pamatuš, kaš radija Latwijas walſti, to muiſchneezibas ſatreekſchamu, ſcho Latwijas walſtiš ſozialo baſi, ſcho baſi iſzihnija Latwijas darba tauta ſem Latwijas ſozialdemokratiijas wadibas. Tee kaš tagad, drupinadami agraro liſumu, grauđ Latwijas walſtiš pamatuš, atradiš wiſleelako pretſwaru pee Latwijas ſozialdemokratiijas. Juhš ſawāš diſkuſijās wareet leet weens otram pahmetumus wirſā, bet nedomajeet, ka ari Latgaleš tauta buhš tiſ dumja, ka neſapratiš, kaš zihuijās pret

muischneezibu Latwijā 20 gadus un dewa fareiweem fajuhsmu zihnitees pret muischneezibu Vermondta laikā un sinās nahkofchās wehleschanās nowehrteit, kuri ir leekuligi runajuschī par Latwijū un kuri pateesi zihnijuschees pret muischneezibu un tā tad ari par Latwijas walsti. (Applausi kreisajā pusē).

Presidents J. Ščakste: Wahrds Jesupam Trafunam. (Neatrodas patlaban sahlē).

Presidents J. Ščakste: Wahrds peeder J. Kempam.

J. Kempš (Latgales lauschu partija): Kungi, deputati! Trescho fehdi 'au te noteef zihna ne ap interpelaziju wispahri, bet ap to, kam peederēs sčee 13 zilweki, kas sčehsch widejā kolonā un, man rahdas, ka ja mehš wehl 3. deenas runasim, tomehr neissinasim, kam ihsti sčī frakzija peederēs. Nahkofchā momentā, kad nahks waldibas atbilde un parlamenta atbilde us waldibas atbilde, tas buhs redsams. Es tikai gribu atsihmet preefsch sčis frakzijas raksturoschanas, ar kahdeem lihdselkeem wina grib atspehlot sawu pretineeku argumentus. Starp zitu pret mani bija wehrsti tahdi argumenti, ka Kempš 1917. gada bijis par sozialismu. Kungi, es jums pateiksču, ka es jau 1905. gada biju par sozialismu, strahdaju Pererpili sozialistu studentu pulzinā. Es loti tuwu stahweju sozialdemokratu idejam tāpat 1917. gada. Es tizeju, ka sčī darba tauta, kas ar sozialdemokratu spehkeem preefschgalā, gahsis wisu, ka sčis darba mafas spehs radit ko jaunu, ko staitu; bet kad es peedsihwoju to, eefsch kam israhdijs ta wirseena rezultats, kad mehš veedsihwojam Kreewijas rewoluzijas isplauschanu un sabrukchanu, nu tad, man leekas, ka ne tikai es ween, bet simteem tuhstoscheem zilweku mainija sawus usfkatus par sozialismu. Es staitu fewi par weenu no masakeem Latgales tautiskeem darbineekeem. Mani usfkati ir wiseem sinami. Es toš neatfakos neweenam pateikt, ne awise, ne Satwerfmes Sepulze, kur man ir tas gods runat. Bet es brihnoš, kungi, ka juhsu widū ir zilweki, kuri tuwu, tuwu stahwejuschi pee komunisma, bet tagad swehruschees stipri us labo pusi un tomehr wineem naw drosmes atsihteos sawos politiskoš klaidos un misejumos. Es peeminesču wehl weenu argumentu, winsch ir noseedsigs un smeefkigs un par wina newajadsetu runat, bet interpelazijas raksturoschanas dehl es wina peewedischu. Ir minets, ka Kempš parakstijis kahdu wehstuli nesin kam, bet winsch parakstijis un prasijis, lai dod winam linu punktus. Bet linu punkti newareja tikl atdoti Kempam, Pabehrsam waj kahdam zitam, tapeh3 ka peh3 ministrijas rihkojuma sčos linu punktus atdewa tikai kooperatiweem. Sawā laikā pee manis bija greesuschees pagastu un kooperatiwu preefsch-stahwji un prasija, waj es newaretu darit eespaaidu us waldibu, lai linu punkti tiktu fadaliti lihdsigi starp Latgales kooperatiweem. Es peekritu sčim domam un galu galā man bija gods runat par sčo leetu ar apgahdibas ministra kungu un winsch peekrita, ka sčos punktus wajaga dauds maf lihdsigi fadalit starp Latgales kooperatiweem, bet lihdsigi wina netika fadaliti. Warbuht, diwi trihs kooperatiwi dabuja, bet leelafais wairums nedabuja. Es wehl gribu peeminet weenu smalku faktu: ja kungi sčo dokumentu naw sabrizejuschī, tad wina ir wihluschees. Sčis dokumentis netika no manis parakstits. Nesen atpafal weens no juhsu frakzijas ir dabujis pret mani dokumentus no walstis kontroles un nodewis tos profuraturai, bet no ta nekas naw isnahzis. Pagahjuschā gada aprila mehnesi, kad notika wehleschanas Satwerfmes Sepulze, es biju juhsu politiskais pretineeks ar sawu partiju un otrā sapulze, kurā es usstahjos, es jau tifu arestets, tapeh3 ka Behrsina kungs

tà apgabala preefchneefs manu partiju bija flehdsis un brihnums, ka juhfu partijas fungi par manu arestu dabuja sinat agraf, nekà tas bija notizis. Es biju arestets pulkstens weenos, bet Rehseknè to bija sinajufchi jau pulkstens 12. Un nu fchee fungi gribeja taisit tahdu augstirdigu fchestu un Kempu no zeetuma atfwabinat. Es jums, mihlee fungi, tikai pasazifchu: ja juhš buhdami nopeetna frafzija parlamentà, nopeetna fawa flaita sinà, bet ne galwu sinà, ja juhš tahdeem lihdsfleem gribeet west fawu palitiku, tad juhfu frafzija nopeetna naw. Sawà laikà Dr. Orientazijs, joku meistars, bija rakstijis manifestu. Tai manifestà weens no kabinetà lozefleem bija nosaukts par Jesupu Neezigo. Tagad man jafaka, ka ne tikai juhfu galwa Jesups ir neezigs, bet neeziga ir juhfu partija un juhfu frafzija. Un beidsamà laikà juhfu galwa ir ne tikai Jesups Neezigais, bet Jesups Pasudufchais.

Wizepresidents A. Petrewizs: Wahrds peeder Reinhardam.

G. Reinhrds (fristigà nazionalà faweeniba): Godatà fapulze! Es fchini interpelazijà nebuhtu wahrdu nehmis, ja mani nebuhtu isaizinajis Sterna kungs ar fawàm sinam, ko winsch fneedsa no Leepajas un Alisputes aprinka. Winsch runadams, zil nepareisi teefot iswesta agrarà reforma un ka tur ismantojot muischas, fneedsa daschadus datus, kurus es gan wisumà newaru kontrolet, bet waru kontrolet tikai tàs sinas, ko winsch fneedsa par tahdu Wihbinu muischu. Winsch fazija, ka fchi muischa wehl neefot eefkaitita walsts semes fondà un ka to atstrahdajot wezais fainneefs. Tàs ir taisniba! Aprinka semes eerihzibas komiteja ir atstahjusi muischu wezajam fainneekam pagaidam apfainneekofchanà. Sterna kungs teiza, ka fchi muischa stahwot atmata. Tà nu naw! Fchi muischà fchogad teef pilnigi apstrahdata, jo wezajam fainneekam ir pilniga eedfihwe preefch ta. Tahlaf Sterna kungs teiza, ka tur bijš tahds fihfrentneefs, kuru gribets isliki ahrà Tam efot atnemta seme un galu galà atstahta tikai weena treschà dala no tàs winam efot bijufschas 60 puhrweetas semes, un tagad efot atstahta tikai treschà dala. Bet leeta tahda, ka fchim fihfainneekam bijufschas pagahjufchà gadà 45 puhrweetas un tagad winam ir tai paschà muischà 48 puhrweetas. Winsch gan no fawas semes apstrahdà tikai $\frac{1}{3}$. Sterna kungs mineja, ka winsch apstrahdajot wifu fawu semi. Tàs naw taisniba, Taisni otradi, winsch fawu semi neapstrahdà, bet wifa zita muischas seme teef apstrahdata. Tàs nu nekaf, ta buhtu tikai masa pahrfklatifchanàs, tapeh3, ka Sterna kungs teiza, ka winsch ir to tikai dsirdejis no fawa frafzijas beedra, no fawa faimina, tàs ir radneefs fchim rentneekam. (Sterns no weetas: „Fakti ir pareisi“). Bet fatti naw pareisi! Es gribu aifrahdit, ka man ir zitadas sinas (Sauzeens no weetas: „Alisbraufsim un ismehrisim, Sterna kungs!“) Bet tas wehl nebuhtu nekaf! Sterna kungs fche eepinis flahht wehl kahdu zilweku, fasz fakarà ar muischu til tahlu, ka winsch stahw radneezi bā ar muischas fainneeku. Tàs ir fristigàs faweenibas Lejaskurfemes nodatas preefchfehdetajis, mahzitajis Sandera kungs: To nu peepina flahht Sterna kungs. Raut gan fchis sinas ir neswarigas, tomehr tàs ir nepareifas sinas un durfzin fagrosttas. Tàs, redfams, peepihtas flahht weenas flabargas dehl. Mahzitajis Sanders ir leela flabarga sozialdemokratu azis Leepajà un tadeht to wajadseja eepiht eefschà, lai waretu kahdu fpehreenu dot wifai fristigi nazionalai partijai. To es faprotu, Sterna kungs, un tapeh3 luhdsu nahzeet un pateizeet pilnigi flaidri, bet nestinojeet tahdas pa datai nepateefas un fluhdainas leetas. Tàs ari nestahw nefahdà fakarà ar interpelaziju. Mehš

tagad interpelāziju esam švīrsļūšči par kaut kāhdu personigu isreħķinasħanos un tapehž es gribu luhgt neaīssħahrt sawus politīskos pretīneekus ar nepareīšam šīnam.

Wizepresidents A. Petrewižs: Wahrds Magnusam.

G. Magnus (wahžu reformu partija, runā wahžīfī): Manas damas un fungi! Deputata Samuela atbilde maneem fraķzijas beedreem Dr. Schiemanim un baronam Ķiršam dod man eemeļu nemt wahrdu atbildei. Teesību jautajums Āpriķu kolonīstu leetā ir šħahds: Kolonīsti apmehram kopšħ desmit gadeem semī eepīrļūšħees no muīšħas ihpashneela Mannerheima. Wini isdariļūšči eemāšħas, kurām wehļak šħoja tahlaki maksajumi, un šanehmūšči rokas naudas kwīhtes, kuras šatur wīšus noteikumus, kāhdus likums prasa pīršħanas kontrakta noslēgģħanai: kontrahentu wahrduš, pīršħanas objektu apšīhmejumu un pīršħanas sumas leelumu. Klabtesoģħeem jurīsteem leetas buhs neapstīrħdams, ka šħe ir darīšħana ar perfektu pīršħanas līhgumu, ja kontrahenti minetos jautajumos galīgi ir weenoļūšħees, un tāpat buhs neapstīrħdams, ka muhsu likums pīršħanas kontrakteem neraksta preešħā noteīktu formu. Tapehž tad ari kolonīsti, no muhsu zīwillīkumu weedokļa špreešħot, usħtatami tā pīrģeji resp. eeguhtu semes gabalu ihpashneeki. Kolonīsti pa peħdejeem desmit gadeem rīħķoļūšħees pīlnīgi tā ihpashneeki: wini eestrahdaļūšči sawu semī, uszēhļūšči us tās ehķas, maksajūšči wīšus atteezīgus semes nodoklus u. t. t. No saweem latweešħu līhdsīpīlšoneem tee ari līhds pat peħdejam laīkam ir usħtatīti tā sawu mahju neapstīrħdami ihpashneeki. Zentrālāi semes eerīhģibas komitejai ir eesneegta pagasta komitejas apleezība (īsrakstīta tajā laīkā, kad wehl nebī radusees kaħrosħana pehģ kolonīstu semes), kurā kolonīsti teef deħweti par sawu mahju ihpashneekem. Nokawets ir tīkai fastahdit un koroboret formalus pīršħanas kontraktus. Bet tā ka tahds nokawejums muhsu semē ir wīšai beesħa parahģība, tad ari agrarlikums, šħo apstahķli eewehrojot, noteīģ, ka šħahģi neformeli noslēģģti pīršħanos līhgumi līhds noteīktam laīkam eesneedsami teesleetu ministrijai līhds ar lūhgumu atkaut noslēģģt un koroboret atteezīģu formalu pīršħanas līhgumu. Teesleetu ministrijai japahrbauda eesneegumi un kaīrā atšewīšħķā gadījumā pehģ apstahķleem atlauja jadod waj jaleeds. Wīši kolonīsti līkumā noteīktā laīkā ir eesneegūšči sawus lūhgumus ar atteeģīgeem pamatojumeem un noslēhģšamo formelo pīršħanas līhgumu projektēem. Ra šħee projektī ir jaunaka datuma, tas tīģri dabīgi. Tapehž ir pīlnīgi neīsprotami, ka deputats Līndīnšħ us šħi apstahķļa dībina apģalwoģumu, ka kolonīsti nepareīši usdodot sawu pīršħanas kontraktu noslēģģģħanas laīku. Ja mehģ ari negribetum tā peerahģīģumu par noslēģģģħanas laīku atšīht nodšetteļūšħās rokas naudas kwīhtes, tad tomeħr newaretu noleegģt neapstīrħdamo, no pagasta komitejas apstīprināto faktu, ka kolonīsti apmehram desmit gadus atrodas šawās mahģās, ar ko peeteekosģi peerahģīģi ihpashma eeguģģħanas laīks. Pehģ tam, kad kolonīstu leeta bīja eesneegta teesleetu ministrijai, tīkai ministrijai un weenīgi wīnai ta bīja jāīssħķīr. Šo ari zentrālāi semes eerīhģibas komiteja šħķumā ir atšīnušī. Kad mehģ zentrālkomitejai bīģām nodewūšči teesleetu ministrijas apleezības, ka kolonīsti sawus lūhgumus laīkā ir eesneegūšči un teesleetu ministrija tos patlaban pahģbauda, zentrālkomiteja īsħneedģa kolonīsteem apleezības, kuras wahrdu pa wahrdam šħaneja, ka „kolonīsti līhds leetas īsħķīrģħanai usħtatami tā Latwīģas pīlšoni un tos nedrīħķst īsķīkt no mahģam“. Es juhs, manī fungi, jautaju, waj Baltīģas deputateem us šħo zentral-

komitejas apleezibu pamata nebija teesibas fajit kolonistiem: „Juhš wareet meerigi palikt sawās mahjās?“ Es juhs jautaju, waj tani apstahkli, ka mehš tizejam kahdas augstakas walsts instanzes rakstitam wahrdam un usajzinajam sawus tauteschus to paschu darit, eeraugama walsts autoritates fatrizinashana un neatlaidiga agitazija, ka to apgalwo Samuela un Lindina fungi? Es domaju, ka zentralkomitejas autoritate daudš wairaf zaur to ir tikusi fatrizinata, ka Apriku weetejee eeredni weenkahrshi neewehroja mineto zentralkomitejas lehmumu un teeshi preti schim lehmumam kolonistus islika no mahjam. Es tahlaf domaju, ka zentralkomiteja wiswairaf pati kaiteja sawai autoritatei, kad wina sawus nepaklausigos eerednus te tikai nesauza pee kahrtibas, bet pat grosija sawu lehmumu pehz sawu apafscheerednu wehleschanas. Es konstateju, ka pehz tam, kad weetejas eestahdes bija rihkojuschas pret mineto lehmumu un kolonistus islika, zentralkomiteja sawu lehmumu apgahsa un tad nolehma, ka kolonisti tomehr isleekami no mahjam (Samuels: „Komiteja war sawus lehmumus grosit!“). Ja juhsu komiteja tif swariga jautajuma, kur leeta grosas ap dewinu gimenu ekstistenzi, schodeen ta un rihbt zitadi lemj, tad wina nerihkojas pehz teesibas un likuma, bet weegprahtiigi rotalajas ar zilweku listeneem! (Samuels: „Apleezibas bija kanzlejâ nepareisi formuletas!“). Ur scho apgalwojumum juhs atkal israfsteet sawai eestahdei nabadshibas apleezibu. Kam tad pee jums ir noteizofchais wahrds: waj apafscheeredneem waj zentralkomitejas preekschsehdetajam, kurfch apleezibas paraktiis? Wes tam juhs schoreif saweem eeredneem dareet pahri: apleezibas formulejums faskaneja ar leetas kodolu.

Zentralkomitejas sehde, us kuras lehmuma pamata apleezibas tifa isfneegtas, bija preekschâ likti kolonistu luhgumi winus atstahst us sawas femes, tapehz ka wini eefneeguschi luhgumus dehl usremshanas Latwijas pawalstneeziba. Jautajums bij isfchirts positifi. Sehdes protokola gan tikai schis apstahklis atsihmets ar ihfo pamatojumu, ka kolonisti nostahdami lihdsigi Latwijas pilfoneem. Ja nu schis apleezibas buhtu burtiski atfahrtojuschas scho konstatejumu, tad weetejas eestahdes winus nebuhtu fapratuschas: bes leetas sakaru sinashanas eestahdes lokanisko konstatejumu, ka „kolonisti nostahdami lihdsigi Latwijas pilfoneem“ nebuhtu warejuschas neto eesahkt. Leetas kodols nebij wis schis teoretiskais konstatejums, bet bija gan jautajums, waj kolonistiem sawa seme jaatstahj, waj ne. Schaja wirseena jautajums zentralkomitejâ ir apspreefts un isfchirts. Ta ka tas bija isfchirts positifi, tad bija tikai logiski, apleezibas fashahdit pehz leetas fatura.

Patlaban teefleetu ministrija strahda tahlaf pee kolonistu leetas. Wesen atpakal us Kuldigu nosuhkts peeprafijums un ja atbilde buhs labwehliga, tad sagaidama luhgumu positifiwa isfchirshana. Zaur pastarpam notikuscho isfchirshanu no mahjam un senata wirsprofurora krafo stahwokka eenemshanu kolonistu palahwiba gan fatrizinata, bet mehš tomehr zeram, ka teefleetu ministrija objektiva taisniba dabus wirsrolu. Es konstateju, ka zentralkomiteja sawu paschu toti swarigo lehmumu apgahsusi, ka wina patwarigi isfchirbrusi jautajumu, kurfch pehz agrarlikuma weenigi kompete teefleetu ministrijai, zaur to wina isdarijusi rupju likuma aisskahrshanu un kompetenzes pahrfahpshanu, un pehdigi, ka isfchirshana bijusi netaisna. Ur to buhtu peerahdita manu frazijas beedru apgalwojumum pareisiba.

Celams es beidsu, es wehl gribetu minet daschus wahrds, atteezotees

us deputata Samuela apgalvojumu, ka Dr. Schiemanis šavā runā gribejis aīstahwet „melno brunieeku“ intereseš, kà ari atteezibà us deputata Zeelena zelto pahrmetumu, šhmejotees us 22. maija kapu šwehtkeem. Sauzeens par „melno brunieeku“, warbuht, wehl dasčas ausis fairina. Bet ūchi mušinaschanas wahrda mihletajeem tatschu newajadsetu to leetot bes apdomas. Dr. Schiemanis bij wahrdu nehmis, lai graīstu netaišnibu, kura bija nodarita ūajinai semneeku, kuri ar ūewam un behrneem bija padsihti no ūawa semes stuhriūa. Un tagad Samuela kungs ūhos, bes pajumtes palikuūhos, nelaimigos paaugstina par breeūmu un baigu radoscheem brunieekeem. (Samuels: „See ir Brödericha kolonizazijas ūabeedribu radijumi.“) Es jums pateizos, ka juhs man atgahdineet kolonizazijas ūabeedribu jautajumu. Deputati Samuels un Wefmanis mehginajuūchi peerahdit, ka Apriku kolonisteeem jau tapehž jasaude ūawa seme, ka agrarlikums noteizot, ka kolonizazijas ūabeedribam peederigà seme atfawinama. Pee tam mineta okupazijas laikà dibinata Kursemes banka. Bet nu ir sinams, ka Kursemes banka naw neweenu wahzu whru nometinajusi un tai naw nefahda seme peederejusi. Bes tam, ja tas ari tà buhtu, tad es pee labas gribas nefaprotu, kahda dala okupazijas laikà dibinatai kolonizazijas ūabeedribai buhtu ar Apriku kolonisteeem, kuri apmehram astonus gadus pirms ūhis ūabeedribas dibinaschanas ir semi eeguwhuūchi no priwatpersonam. (Samuels: „Zaur kolonizatoru Bröderichu.“) Bet juhs ūenatora kungs, tatschu negribeseet nopeetni apgalwot, ka muisčas pahrwaldneeks zaur to, ka tas aīstahw tahdu ideju, pahrwehrūchas par juridisku personu, jo tikai ap juridiskam personam likums grosas.

Deputats Zeelens eestatijis par eespehjamu mums wahzu balteescheem aī usbrukt aī ta eemesla, ka mehš 22. maijā meūha kapos godinajuūchi ūawu frituūcho waronu peeminu. Mani fungi! See wihri, kuru peeminu mehš 22. maijā godinajam, seedojuūchi ūawu dsihwibu, lai atbrihwotu Rigu, muhsu dsimtenes galwas pilsehtu. (Nemeers). Rigas eedsihwotaji ir teem neisdsheūchamu pateizibu parahdà un proti wiūi eedsihwotaji, wahzeeschi kà latweeschi. (Dr. Kalniūch: „Juhs godinajāt wahzu majoru Fletcheru.“) Ja gan, mehš ar pateizibu peeminejam ari majoru Fletcheru, balteeschu un latweeschu atbrihwoschanas kara pulku waronigo wadoni. Juhsu karaspehšs, generala Baloscha wadibà, tatschu ari bija winam padots, juhsu ūawwalneeki tatschu ari peedalijās pee Rigas atkwabinaschanas, lai gan loti masà ūaità. (Stiprs nemeers, atfahrtoti ūauzeeni.) Ka Zeelena kunga ūchowinims winà nomahž pateizibas juhtas pret balteeschu atbrihwotajeem, par to man naw brihmums. Bet ja juhs teem leedseet ūawu zeenibu, tad tas kriht atpakal us jums, Zeelena kungs.

Presidents J. T. ūchaste: Ir eenahzis preeūchlikums; kursch ūkan tà: „Eeku preeūchà runataju ūarakstu ūlehgt pehž ūahrtibas rukkà 48. panta pamata.“

Wehl ir peeteikuūchees Jesups Traūuns un Seil — tà tad diwi. Es tagad liūchu us balsoschanu runataju ūarakstu ūlehgt; tas newar atteektees us teem, kas eepreeūch peeteikuūchees. Es liūchu us balsoschanu ūcho preeūchlikumu un luhdsu pazeltees tos, kas ir par ūcho preeūchlikumu runataju ūarakstu ūlehgt. Luhdsu pazeltees tos, kas ir pret ūcho preeūchlikumu. Beidsot luhdsu pazeltees tos, kas atturas no balsoschanas. Balsoschanas īfnahkums ūetoschais: par ūcho preeūchlikumu nodotas 90 balsis, pret to

neweena, atturejuschās 20 balsis. Tā tad peenemts preefchlikums runataju farakstu flehgt. Wahrds peeder Jesupam Trafunam.

J. Trafunš (darba partija): Kungi! Es biju pirmais, kas eesahfa debates par Latgales semneeku partijās eefneegto interpelaziju. Schodeen man jarunā weenam no pehdejeem, un tapehž es ilgi neufawefchu juhfu ufmanibu, jo prahws laikš ir pagahjis, kamehr mehš nodarbojamees ar scho leetu. Bet es nenofcheloju, ka mehš til ilgi ešam runajufchi par muhfu femes reformas iſweſchanu dšihwē un par wišām zitām leetam, kas tika aifufstinatas ſakarā ar scho jautajumu. Pateefi, ta putra, kas tika Latwijā wiſu laifu wahrita, ir til ſtipri peedegufi, ka winu wajadſeja weenreif iſmaifit. Gaiſš ir bijis wiſu laifu ſtipri ſapreefšs, tā ka wajadſeja to iſwehdinat; jadod un jarod eefpehja mums wiſeem atdšihwinatees. Un es loti gribetu redset, ka wiſas ſchis muhfu pahrrunaš, kas te tika weftas, nowefstu muhš pee labakeem rezultateem, pee ſahdeem jauneem poſitiveem panahfumeem. Es to gribetu redset. Bet, kungi, pehž wišām ſchim pahrrunam man tomehr jaſafa, ka es loti ſchaubos, waj taš notils. Un pirmās ſchaubas man zelaš tadehl, ka es nezeru, waj juhš, 13 kungi, no kureem tāpat tā agraf wiſš atkarigš, warefeet atſchirteeš no teem, ar kureem juhš til zeeſchi efeet ſaiſtijufchees un wiſu laifu ſehdeet blatus. Juhš atbildedami uf manu pirmo runu, ſazijāt, ka manai partijai eſot daudš ministru un ka es eſot tamdehl galwenā ſahrtā pee wiſa wainigš. To juhš, kungi, wehl wareet ſazit Latgalē weenam otram tumſcham ſemneefam, kaš nelafa awiſeš, kaš neſaprot, tā ta leeta pateefibā apſtahw. Bet te nahft ar ſchahdeem aifrahdijumeem, juhfu gadu wezumā ir drufku par ſmeekligu. Juhš no paſcha ſahkuma efeet repreſenteti kabinetā ar noteiſofchu balſu wairakumu, kaš ſaſtahdas no teem, ar to juhš no paſcha ſahkuma efeet ſaiſtijufchees, ar to kopā wedeet agitaziju, kopā drukajeet proklamazijas ar wišām fotograſijam un no ka lihds paſcham pehdejam brihdim juhš efeet newiš atdalljuſchees, bet zaur ſawām ekono-miſkām organiſazijam wehl wairaf ſaiſtijufchees. Ja juhš gribeet apſtrihdet, ka Latgales ſemneeku partija ir kaut kaš zitiš, nefa ſemneeku ſaweenibaš Latgales nodala, tad tam es newaru tizeet, jo ſakti ir peerahdijufchi, ka juhš ar ſemneeku ſaweenibu efeet tā dwihni kopā ſaugufchi un iſſchirt juhš newar. Par to no manejeem eepreeſchejeem runatajeem jau bija aprahditiš ſihfaki un tad juhš uſtahpāt uf katedra, tad newarejāt to avgahft. Tapehž pahrmefst mums, darba partijai, ka mehš ešam wainigi wiſpahrejās leetās un ſewiſchki Latgales leetās ir pilnigi neweetā. Juhš neefeet greeſufchees pee mums ne ar weenu maſu aifrahdijumu, ne ari ar ſahdu luhgumu un uſaizinajumu tad, kad ſemneeku ſaweenibai un jums ir noteiſofchais eefpaids kabinetā, apſpreeft Latgales leetu. Juhš nerehfinajatees ar pahrejo latgaleeſchu domam, juhš. Latgales leetas noſahrtōjāt tā, ka taš jums bija patihfkams un wajadſigš. Tagad gan laikam juhš gribetu uſtaifit „ſofuſu“, lai atraifitu ſew rokaš un ar to parahditu Latgalei, ka juhš neefeet tee wainigee. Bet, kungi, ja juhš ſawu taktiku nemainifeet un neefeet to zelu, kurfch wed uf kaut ka jauna radiſchanu, tad taš wehl ſkaidraf peerahdiš, ka juhš efeet tani paſchā maiſā pee taš paſchāš wiſtas, kura juhš wiſu laifu flehpufi ſem ſaweem ſpahrneem. Runajot par paſchu interpelaziju, man ja-aifrahda, ka par agru juhš nahžāt ar ſawu aifrahdijumu, ka mehš negribot balſot par interpelaziju. Es ar leelako preeku balſofchu par interpelaziju, jo es gribu dširdet no wal dibaš un, galwenā ſahrtā, no jums atbildi uf to, ko

jūhs wairakfahrt aīsrāhdijāt uī teem konfrakteem, kuri flegti uī semem un tagad nepahrtraukti raksteet un fludinajeet tautai par to, ka wini teef neli-kumigi apstiprinati no teefleetu ministra. Es pats personigi parleezinajos teefleetu ministrijā tās komīšijas protokolā, kura zaurflatiija wišus kontraktus un es tur atradu, ka wiši kontrakti ir apstiprinati ar jūhsu preekšstahwu peekrišchanu. Wiši protokoli parastiti no semneeku partijas preekšstahwjeem beī kaut kaħdām eerunam un peesihmem. Jau ņhōdeen weens, no jūhsu preekšstahwjeem aīsrāhdija, ka jūhs weenai otrai leetai nepeekrihtot. Tās komīšijas protokolā no Holzmana funga, kas ari ir ņhiīs komīšijas beedrs, es atradu daščas peesihmes par to, ka wišch waj nebija eeradees, waj pee weenas leetas zaurflatiščanas naw hijiīs kļah, bet no Rindsula pušes nekur naw nekahdas peesihmes, bet wišās weetās ir tikai paraksts. Pabeħrsa fungs no katedra teiza, ka wišch nepeederot pee ņhiīs komīšijas. Pateesības labā man jafaka, ka sem wairateem protokoleem redseju Pabeħrsa funga parakstu. Turkopula, Rindsula un Rubula paraksti ir gandriħs sem wišeem protokoleem. Tās skaidri peerahda, ka jūhs pašchi eseet to leetu strahdajūšchi, par to tagad interpelajeet. Tahlat, pee zentralās semes eerihzibas komitejas, kas ir dibinata semes reformas īšweščanai, pastahw Latgales nodala. Šho Latgales nodalu, kura wišās Latgales leetas skata zauri, wada jūhsu zilweki. Šhiīs nodalas aīsrāhdijumeem un preekšlikumeem wiši pahrejee semes eerihzibas komitejas lozekli ir kļaušijūšchi un pati semtopibas ministrija arweenu ir nahkusi pretim. Jūhs neeseet atradūšchi par wajadsiģu zaur ņawām eestahdem teikt par Latgales darīščanam, bet kad winās leetas ir tī tahlu nogahjūščas, ka pat kongress, kuru jūhs pašchi bijāt ņasaukūšchi, ņahla jūms matūs pluzinat, jūhs tagad kļeedseet, ka ir nelikumibas. Un no Pabeħrsa runas īšwaneja tikai weens leitmotiws — mehs tagad runajam un eefneedsam interpelaziju. Rungi, preekšch Latgales leetu īslabōščanas naw wajadsiģa interpelazija, Latgalei ir wajadsiģs darbs. Interpelazijai ir no-sihme tikai tad, kad interpelazijas aīsrāhdijumus īšwed dsihwē; īšdara to, ko wina aīstahw. Jūhs to neeseet darijūšchi un tapehž par agru jūhs kļeedseet, ka jūhs eseet weenigee Latgales semneeku aīstahwi. (Latgaleešchi kļeedf). Palaseet sawu „Latgaliti!“ Jēb waj sawu rakstu nepašihsteet, Rindsula kungs?! Īlgal es neaīškawēščhu augsto ņapulzi; par Latgales leetam ir īsteikūšchees wairakī runataji, kas, man domajas, peeteekōšchi apģaismoja ņho leetu. Tapehž atsihmejot, ka mehs, darba partija, balsōim par interpelaziju, es gribetu at-sihmet wehl to, ka mana ņirsnigatā wehleščanās buhtu, ka kaut kas jauns, kas ņhōdeen jau ņinamas sihmes parahdija un ko es gataws ar abām rokām pabalstīt, ka tas notiktu. Bet man jaščaubas, waj tee zahlīšchi, kas tagad ir īšliħdūšchi pa pawasara ņalo saħli, atkal neņalīħdiīs sem dewiģās wištās ņpahrna.

Presidents J. Šchakste: Wahrds Seila jaunkundsei.

W. Seil (latgaleeščhu semneeku partija): Es ari negribu jau peeku-fuščho ņapulzi īlgal aīskawet ar Ćaru runu. J. Trafunģ tītko, runadams dees-gan stiprā un pazeltā balsi, teiza, ka mutiīs ir hijiīs tas noteiģōščais wahrds Latgales leetās; to paščhu ņazija ne tikai darba partija, bet ari zitu pilso-niģko partiju preekšstahwi. Es domaju, ka Trafuna kungs mahļ rehkinat un ņin, ka wišās leetās, kurās teef īšpreestas komīšijas koleģieli, noteiģōščais wahrds war buht tikai tad, ja ir noteikīs nosihmiģs wairakums. Mums neweenā komīšijā noteiģōščha wahrda naw, un runat par to ir peeteekōšchi

fmeekligi tam, kas grib nopeetni uš leetu ūatitees. Tad aīrahdijsms par teem minīstreem, par to muhsu minīstri, kūrūch itā buhtu noteīzōūhū wīfās leetās. Buhtu jaīrahda, ka weens minīstrū Latgales leetās newar buht noteīzōūhū, jo mums ir minīstri preefūch wīfās Latwījas un newīs preefūch Latgales. Ja arīmetīūlī ūatamees, tad redūam, ka trīhs balūs ir wairaf nekā weena, trīhs minīstri war wairaf noteīft nekā weens, tad Traūuna kungs loti paūtrīhpoja kongreūa lehmumus. Ja pat buhtu tā, kā weens no Traūuneem mehginaja peerahdit, ka interpelazija neesot muhsu nopelnūs, bet ka ta eesneegta tamdehl, kā to dīkfejūs kongreūs, tad man jaūaka, ka ja Traūuns naw aīsmīrīūs partījas prīnzīpu, tad wīnam buhtu jaūaka paldees Deewam. Klauūit tautas balūt naw noūeegums, bet ir nopelnūs. Wairati runataji no labā ūpahrna grībeja īūnīhzinat muhsu reputazīju, lai ar tō īūnīhzinatu muhsu interpelazījas eēspaidu. Kamdehl juhs to darijāt, tas ir wīseem ūaidrūs. Preefūchūstahwīi no pīlūonīūūkām frazījam, kas uūūtahjās pret muhsu partīju, muhs bihsūas, jo eūam deesgan ūīpra partīja, un wajaga ūaut ko padarīt, lai ūatrīzinatu wīnas autoritāti. Mums nekās naw pretīm, juhs wareet runat, zīf juhs grībeet un autoritāti nīzinat, zīf jums patīhl, bet ar tīūko dūīrdeteem paūehmeeneem muhsu autoritāti juhs neūatrīzināseet. Juhs, Traūuna kungs, kas teīzāt, ka par interpelazīju newar balūot, ar to wahjīnājāt ne muhsu, bet ūawu autoritāti uš ūewī! Par to eē waru galwot. Pehz tam, kungī, wajaga buht konūekwenteem. Aīrahdīja, ka nekahrības, warbuht, eūot un noteefot Latgales leetās, bet par interpelazīju wīni nebālūūūūot tapehz, ka to eūot eeneūūūūi zīlwekī, kuru autoritate eūot ūlīkta. Eē domaju, juhs paūūi ūafeet, ka nekahrības ir, ka noūeedības ir, tad eūeet konūekwenti, nekātatees uš to, kas to interpelazīju eesneeds, bet ūafeet eo ipso: mums par wīnu jabalūo. Zītadu logīūtu ūlehdsēenu newar tāūīt. Kreīdā ūpahrna runataji aīrahdīja mums, ka mehū paūūi eūot wainīgī, kamdehl agrarūlīkums eūot īūnahzīs ūlīkts. Uš to atbīldeja jau weens no muhsu frazījas eēpreefūūejeem runatajeem. Pehz muhsu domam līkums ir labūs un paleef par tahdu, bet nelabu wīnu padara ūautkas zīts — wīna realīūūehana. Mehūs grībam to nowehrūt, lai ta wairaf nebuhtu. Aīrahdīja, ka mehūs par daudū wehlu nahūam ar ūhōo interpelazīju. Labaf wehlu, nekā nekad. Paūūhās beīgās eē tīkai grībeju wehl norahdit, ka Kempa kungs nu pawīūam ūawas perūonīgās leetas jauza eefūhā. Eē grību ūazīti, ka wīfās trīju deenu garās runas pret muhsu partīju ir runatas preefūch laītraūūteem, ir weenīgī agītazīja. Uš ūhī zela eē nowehlu labas ūekmes! Te mums naw ko teīft. Eē domaju, tauta pareīūaf noprātīs, kur ir pateēūība, waj juhsu agītazījas rakūstos, waj muhsu interpelazījā.

Presidentū J. ūūūaūūte: Runataju ūarakūtīs īūsmeltīs. Eē līūūhu tagad uš nobālūūūchanu, waj peenemt waj nepēenemt eesneegto un no Pabehrūa kā pīrmā parāūlīto interpelazīju. Eē luhgtu pazelteeū toū, kas ir par ūhīs interpelazījas peenemūchanu. Tagad luhdsu pazelteeū toū, kas ir pret ūhīs interpelazījas peenemūchanu. Weīdsot luhdsu pazelteeū toū, kas atturejās no bālūūūchanas. (Wezūalns no weetas uš teem, kas atturas no bālūūūchanas: „ūwehtā newainība!“ ūauzeens no weetas: „ūhīdī!“). Bālūūūchanas īūnahkums ir ūefoūūhais: par interpelazījas peenemūchanu nodotas 73 balūs, pret to nodotas 33 balūs un atturejuūhās 12. Tā tad interpelazīja peenemta un tīūs wīrūfita uš preefūūu ūahrības rullī noteīftā zelā.

Ir eēnahūūūūhī dīwī jautajumi. Eē luhgūūhu ūekretaru nolāūīt.

ūekretars R. Jwanows:

„Satwerfmes Sapulzes Presidentam!

Augsti godats! Presidenta kungs!

Luhdjam greestees pee ministru presidenta ar šefoschu ļautajumu:

Nacionālā operā un teatri, šafarā ar dšihwes dahrdšibas pēaugschanu un walšis eestahšchu darbineeku algas paaugstinajumu, radušchees šarešgijumi, kuri apdraud šcho mahkšlas eestahšchu normalu darbibu. Vēh pagahjušā gada maijā ihēgteem lihgumeem mineto eestahšchu mahkšlineezijā personala algas bij:

1) operas forā dalibneekem	minimalā mehnešha	alga	1.000 rbf.
	maškimalā	"	" 1.250 rbf.
2) nacionālā teatra darbineekem	minimalā	"	" 800 rbf.
	maškimalā	"	" 2.000 rbf.

Šalihdšinat ar ziteem walšis eeredneem, šahādu algu toreij šanehma II. kategorijas eeredni: departamenta direktori un wiau palihgi.

Pagahjušā gada septembri, tad algu paaugstinaja wišiem eeredneem, ari operas un teatra darbineekem algu paaugstinaja par 60% lihds 75%, tā kā tagad wiau alga bij:

1) operas forā dalibneekem	maškimalā mehnešha	alga	2.175 rbf.
	minimalā	"	" 1.750 rbf.
2) nacionālā teatra darbineekem	maškimalā	"	" 3.440 rbf.
	minimalā	"	" 1.400 rbf.

Šahādu algu mineteē darbineeki šanehma lihds 1. apriliš ū. g. Ar 1. aprili ū. g. walšis un ūomunalo eestahšchu darbineeku algas šamehrā ar pēaugscho dšihwes dahrdšibu paaugstinatas, bet operas un teatra mahkšlineeki tagad algas šinā peelihdšinati weenfahrscheem kanzleju darbineekem, eerindojoit tās IV. kategorijā. Ar kabineta peesolito lihgumā minētās, bet ne pehdeīā laikā šanemtas algas paaugstinajumu par 150% operas forā dalibneeki šanemtu maškimalu algu 3.125 rbf. un minimalo algu 2.500 rbf. mehneši, pēē tam gime- nes peemafšas neteēē mafšatas. Šalihdšinat šcho algu ar lihds šchim šanemto algu zaurmehrā algas paaugstinajums buhtu ap 43%, šamehr dšihwes dahrdšiba pēaagušī apmehram par 100%.

Vēh pagahjušā gada maija lihguma operas baleta minimalā alga ir 400 rbf. mehneši, šas vēh paaugstinajuma par 150% ištajitu 1.000 rbf. mehneši. Atwekfot no šhis šumas

500 rbf.	par mehnešchu naturalijam,
150 rbf.	mehneši par gada naturalijam un
190 rbf.	mehneši par išneēdšameem produkteem,

šcheem pehdejas kategorijas darbineekem atliktu mehneši 160 rbf. nepeezescha- mām dšihwes wajadšibam. Ra šahāds atalgojums naw nopeetnas mahkšlas eestahdes zeenigs, tas šaprotams. Operas direkzija nupat ištabrūšī pašinojumu, tā wišī tee, kuri neapmeerinašees ar direkzijas lehmumu peenemt preefšā liktās algas paaugstinajumu, tiks ušstatiti par lihguma lausejeem resp. vēh lihguma šoditi ar 3 mehnešchu algas atwiškšchanu un atlaišchanu no weetas.

Tā kā nacionālā teatri weetu zenas pušotra gada laikā paaugstinatas par 700%, bet algas zaurmehrā tīfai par 560%; tani pat laikā nacionālā operā weetu zenas paaugstinatas par 1000%, bet operas darbineeku algas tīfai par 500%, tad jo nešaprotamafa ir šcho eestahšchu darbineeku algas pašeminašhana. Mahkšlas un kulturrele pašahkumi neweinā kulturelā walšis neteēē ušstatiti par fomerzielas peinaš. awoteem. Ari Rigas teatri šanehma pirms kara šefošchus pabalstus no pilšehtas;

I.	pilšehtas teatrs	30.000 rbf.	gabā,
II.	"	18.500	"
	interim	18.500	"

jeb pawišam kopā 67.000 rbf. šelta walutā gabā.

Tagad latweešchu nacionālā opera un teatrs ir walšis eestahdes, ar furām walšis nereti reprešentejas uš ahreeni. Šamdeht walšis teešchais peenah- kums buhtu šhis šawas eestahdes nostahdii peenahzīgā augštumā, bet newis šemat, nekā šenaf bijis.

Ušihštot šahāds augštāt minetoš apstahklus par nepeelaišchameem šwa- rigās walšis mahkšlas un kulturas eestahdes un eewehrojot to, tā operas direk- zijas pehdejais pašinojums operas darbineekem war eenešt wehl leelafus

šareščigijumus šchinis eestahdēs un pašemot šcho eestahšču mahšklas wehrtibu, greeščamees pee ministru presidentā ar jautajumu:

- 1) waj ministru presidentam ir šinami šchee nenormalee apstahški walšts kulturelās eestahdēs un
- 2) ja winam tee šinami, šahdus šotus winsch nodomajis špert, lai toš wisdrihsakā laikā nowehrstu.

Rigā, 20. maijā 1921. g.

L. Blodneeks, W. Samuels,
J. Zelms, J. Trajuns*,
M. Gailits,

Presidents J. Ščhakste: Wahriš Blodneekam kà pirmam parakštītajam jautajuma moiwesčanai.

U. Blodneeks (latwju tautas partija): Augstā šapulze! Šchis jautajums ir eefneegts jau trihs sēhdes atpakal, un tagad ministru kabinetis ar šawu lehmmumu ir šinamā mehrā uštahditās prašibas algas šinā ispidijis; bet jautajuma ašums zaur to naw noškaidrots un jautajuma eefneedsejeem ir jašaka, ka šchim muhsu jautajumam ir ari šawa prinzipielā puše. Behdigi, ka jau reis bija japeedšihwo nazionalā operā streiks, un taš gatawojās iszeltees ari nazionalā teatri, bet ja taš atšahrtotoš ta ašuma dehl, šahds tagad tur walda un wispahri nenormalo apstahklu dehl, tad šchi leeta ir wehl behdigaka. Eš šaprotu, ka ir wajadšigs eewehrot taupibu, un eš šawā laikā ešmu par to pirmais runajis; bet taupibu wajaga eewehrot ar šinu un prahtu un ne fatrā weetā wina ir eefpehjama. Eš atzeros, ka šawā laikā pazehlās daudšas balsis, ka ir dašchi brunoti krediti, kureem newar fertees šlaht un kuruš tā tad newar neišmaksat. Šapat eš gribu uštātīt par brunoteem krediteem isdewumus muhsu nazionalai operai un teatrim. Nerunajot par faktiško puši, šas šihli norahdita pašchā jautajumā, man gribetoš wehl atgahdinat muhsu operas leelo nošhmi kà politiškā, tā ari reprezentazijas un audšinoščā šinā! Eš newaru eedomatees, kà taš wareja tiht zeeštš muhsu mahšklas eestahdē, ka daudši darbineeki, kà koristi, baletisti un daščadi ziti bija noštahditi algas šinā wehl šlīstati, nekā, warbuht, šahds muhsu kanzlejas weenfahšchš darbineeks. Minetais ir leetas prinzipielā puše. Eš šaku, war taupit, bet šchini nosarē deefin waj pahrafa taupiba ir weetā. Tee diwi un puš miljona rublu is-truhkuma, šas ir muhsu operai, ir uštātami par neezigeem. Waretu norahdit, ka ir eefpehjams eetaupit kaut uš weena ministra automobila, kura isdewumi aprehkinati par pagahjuscho gadu pušotra miljona rublu leelumā, rehkinot patehreto benzinu un isdarito islabojumu. Šas ir faktis. Jašaka, ka wehl waretu eetaupit weenā, otrā weetā (Šauzeens no weetas: „Waldibas lošcha!“) un ja ari to pašchu waldibas lošču un diplomatiško lošču isdotu priwateem, jo naw neweenā walsti, ka diplomatiškā lošcha šahwetu weenmehr brihwa. Eš šaprotu, ka taš wareja buht pašchā pirmā šahkumā, kad mehš gribejam parahdit fewi no labās pušes, rahdit muhsu mahšflu, ar ko pateesi ari war lepotees, bet tagad man leekas, tagad to waretu atmešt un domat par to, kà lošču isdot ari ziteem mirstigeem zilwekeem un tā eeguht leelafuš cenahkumus. Wehl ir daudš zitas weetas, fur aiseet muhsu lihdselki, un ja juhs papuhletoš toš pehz eefpehjas ismantot, tad tee 2¹/₂ miljoni, kuri istruhkst operai, ir jaatšihst par loli mašeem un par teem šuhdsetees nebuhtu weetā. Šadehl, atšihstot jautajuma prinzipielo puši, buhtu interesanti šinat tagad, kad algas ir jau paleelinatas, wehl atbildi uš to, waj taš ir pateesiba, ka muhsu operu ir nodomats nodot priwatās rokās. Ja taš pateesi tā buhtu, tad pret

to buhtu jarunā loti skati un buhtu neween jabrihnās, bet buhtu jaiffaka eepreefch tahda palahwiba, ka tas nedrihst notift. Dauds runat par to naw wajadfigs, ka nododot muhfu weenigo lepnumu priwatās rokās, to, par ko mehš ešam preezajušchees un ar ko mehš ešam representantešchees, nododot to priwatās rokās, 'mums nahkfees pat beidsot bes wiša zita peedsihwot to, ka ja mehš gribetu ušwest, peemehram „Uguni un Nakti“, par kuru mehš wehl wafar tā fajuhšminajamees, tad to mehš tā newaretu un, warbuht, neredsešim, jo priwatš usnehmejš ušwedis to, kas winam ir isbewigi, kas dod kasei leelus eenahkumus un, šaprotams, neruhpesees par to, lai muhfu nacionalee iszilus darbi tiftu iszelti. Šā tad redsot ari šči jautajuma prinzipielo puši un isfatot preefu par to, ka šchoreiš waldiba ir steigusees jau laikus winus ispildit, jaiffaka zeriba un lai Deews dod, ka ari wišās zitās wajadšibās wina buhtu tift steidšiga, t. i. nenowiltu lihds interpelazijas eefneegšchanai, bet jau eepreefch wišu ispilditu.

Presidents J. Šč a k s t e: Jautajums tifs wirfšs uš preefchu peenahzīgā fahrtā.

Tad ir otrs jautajums, kuru luhdsu sekretaru nolafit.

Sekretars R. Š w a n o w s:

„Satwerimes Sapulzes Presidenta fungam!

Luhdsam greestees zaur Satwerimes Sapulzi pee ministru kabineta presidenta funga ar šefocho jautajumu.

Waj ministru kabineta presidenta fungam ir sinams, ka šchajā maija mehneš ir atlafiti no deenesta 14 muitas usraugi, 8 katoli un 6 kreewi, kuri ir bijuši deenestā pee muitas no 8 lihds 35 gadeem un fureem naw peerahdits nekahds pahrfahpums šawa amata ispildišchanā. Gandrihš wiši no wineem runā peeteefošči latwišti un Bermonda usbrukuma laikos naw atšahjušči jawu postni, tad daudži aifbeha projam. Bes tam weens no šcheem atlafiseem, Ignats Poradnišs, ir bijis eewainots zihnā pret bermondteešcheem. Muitas walde ir pat leegusees isdot mineteem usraugeem apleezibas, zif ilgi un kahdā deenestā wini ir jastahwejušči.

Un ja tas ministru kabineta presidenta fungam ir sinams, tad kahdus šokus wišch ir nodomajis špert, lai mineteē muitas usrgugi tiftu peenemti deenestā atpafal un wainigee tftu šaukti pee atbidibās par nelikumigu rihzibu.

Rigā, 27. maijā 1921. g.

Fr. Šrafuns,
F. Kempš,

U. Welkme,
O. Šurfopuls,

W. Preshakowš,
F. Pawlowš."

Presidents J. Šč a k s t e: Wahrds Šrafunam.

Fr. Šrafuns (Latgales křiftigo semneeku šaweeniba): Mani kungi! Šš negribu ar šcho jautajumu ilgi juhš aiflawet, bet tomehr leeta, pehz manām domam, ir deefgan nopeetna un tur ir wajadfigs paškaidrojums no waldibas pušes. Nesenās deenās tifa atlafiti no amata 14 muitas usraugi. Štarp teem ir dašči leišči, dašči baltkreewi, katoli, 8 zilweki, un tad tifa wehl atlafiti 6 kreewi, pareištizigi. No teem nodeenejušči pee muitas Ignats Paradna 7 gadus, Jaseps Unžinas 34 gadus, Mahrtinšch Grišchewšis 1 gadu pee muhfu waldikas un 35 gadus pee wezās kreewu waldibas, Tomašs Dapifšs 35 gadus, Matwejš Bronexkis 24 gadus, tad Ludwigs 35 gadus. No teem Lapinškis peenemts atpafal. Šās bija eewainots Bermondta laikā. Bes tam Peters Jegorowš 27 gadus, Janabusowš, Daniels Kurlenko 35 gadus u. t. t... No šči šarafsta juhš wareet redset, ka tee, kas nodeenejušči muitas waldē 35 gadus, bija deefgan godīgi, ka wini wareja tur tift ilgi deenet. Bes tam

es te dīrdeju jautajumu, waj wini prot latwiski. Ja, wini prot latwiski. Wini bija pee manis un no teem bija tikai weens, kas latwiski neprata, un wisi ziti sarunājās ar mani latwiski, juhsu balteeschu iflofne. Bes tam wini atklati apgalwoja, ka wineem naw itekahdi pahrkahpumi pret deenesta peenahkumeem peerahditi. Sa Jaseps Unzinas un Martinsch Grischewskis, tani laika, kad Vermondis bija winpus Daugawas... un kad daudsi, kas aislaidās lapās, aishelga prom, wini palika us sawa postena, wini sawu deenestu neatstahja. Bes tam, Ignats Paradna, kas bija zihniices pret bermondteescheem, tika eewainots. Un tee wisi tika atlaisti bes kaut kahdas pahrkahpumu peerahdishanas. Tā, mani fungi, leekas, tomehr rihkotees newar. Waj nu tee buhs latweeschi, waj nu tee buhs leishi, waj nu tee buhs pareistizigee kreewi, ja wini ir Latwijas pawalstneeki, ja wini ir deenesta, tad tomehr tahdus atlaist no deenesta — bes winaš, kas nu gan neet. Un bes tam, ja wini buhtu tapehž atlaisti, ka teef samasinati schtati, tad to mehš saprastu, tad mehš newaretu neko teikt. Ja wini buhtu isdarijuschi kahdu pahrkahpumu, tad ari newaretu neko eebilst, bet ari tad wineem buhtu jaisdod apleezibas, ka wini tik un tik gadus ir tur un tur kalpojuschu. Kad wini prasija, lai teem tahdu apleezibu isdod, tad muitas walde leedsās to darit. Un tagad 14 zilweki ir isweesti no deenesta, atstahti bes pelnas; weens gan tagad ir peenemts atpakaļ. Tā ka tee laiki ir pateesi gruhti, tad muhsu frakzijas un wifas muhsu grupas wehleschanās bija scho jautajumu noskaidrot. Schini sinā mehš ari nostahjamees us weenas linijas ar sozialdemokrateem, tā sakot, pee ta monopola par strahdneeku aistahweschanu, jo pateesi wini to pelna, ja wini naw nekahda pahrkahpuma isdarijuschi, wini pelna, lai buhtu aistahweti un nahktu atpakaļ sawā deenestā.

Presidentis J. Tschakste: Jautajums tiks wirsits us preekschu parastā kahrtibā.

Tad ir eenahzis eerosinajums, kuru es luhgtschu nolasit.

Sekretars R. Jwanows:

„Satwersmes Sapulzes Presidentam!

Mehš apaksha parakstijuschees Satwersmes Sapulzes lozekti greeschamees pee Satwersmes Sapulzes ar fetoschu likumprojekta eerosinajumu un luhdsam to wirsit kahrtibas rullis paredsetā kahrtibā:

Likums par Latwijas brihwibas zihnitaju peeminas deenu:

1) 22. junijs ir Latwijas brihwibas zihnās krituscho peeminas deena un usnemts walsts swinamo deenu itaitā.

2) Schis likums stahjas spehta lihds ar wina isfludinashanu „Waldibas Wehstnesi“.

M. Gailits,	R. Lindinsch,
J. Zelms,	A. Osols,
D. Hassmanis,	W. Samuels,
D. Nonahžs,	E. Bauers,
M. Antons,	Jes. Trašuns,
A. Blodneeks,	A. Rudewizs.
R. Benze,	

Presidentis J. Tschakste: Schis projekts nododams kara leetu komissijai. Gebildumu naw? Peenemts.

Tagad es luhgtu redakzijas komissijas referentu.

Referents R. Elias: Zeenitā sapulze! Pee likuma par brihwostam redakzijas komissija leef preekscha fetoschus pahrlabojumus: 2. pantā.

wahrda „werstes“ weetā list wahrduš „fugu buhwetawas“. 3. pantā wahrduš „komunal nodoflu“, kuri te ir rakstīti diwos wahrdoš, pahrgrosit uš „komunalo nodoflu“. 4. pantā wahrduš „nodot wiau eerihkošānu“ pahrgrosit šefošči: „nodot to eerihkošānu“; wahrda „monopol-konzešiju“ strihpiau strihpot un abus wahrduš rakstīt weenā wahrda; panta beigās wahrduš „nofazijumi jeb lihgumi“ pahrgrosit uš „nofazijumi waj lihgumi“. 5. pantā wahrduš „ja wini ir ahršemneeki un dšihwo ahršemēs, brihwi no eenahfuma nodofla maffašānas par diwidendi“ pahrgrosit šefošči: „ja wini ir ahršemneeki un dšihwo ahršemēs, atwabināti no eenahfumu nodofla maffašānas par diwidendi“. 8. pantā pehz wahrdeem „tā ari“, pirms wahrda „fastanā“ list komatu; panta beigās komatu pirms wahrdeem „waj eeeet“ strihpot. 9. panta šahumā pahrzelt weenu teikumu, kaš ir widū, uš beigam. Šči panta šahums škan tā: „Latwijā zehluščās prezes, iņemot 20. pantā paredsetām wajadsibam, kuras eewed brihwostā, peelihdšinamas uš ahršemem iswedamām prezēm.“ Jaunā redakzijā tas škanetu tā: „Latwijā zehluščās prezes, kuras eewed brihwostā, peelihdšinamas uš ahršemem iswedamām prezēm, iņemot 20. pantā paredsetām wajadsibam“. Tai pašā pantā wahrdu „tā tās zehluščās no Latwijas“ weetā list wahrduš „tā tās zehluščās Latwijā“; wahrdu „eewedumu muita“ weetā list „eewedmuita“; tas patš pahrlabojums tani pašā pantā atteezinams uš wahrdeem „iswedumu muita“, kuru weetā list „iswedmuita“; wahrdu „if Latwijas“ weetā list „no Latwijas“; wahrdoš „faut šahdas premijas“ wahrdu „faut“ strihpot; wahrda „ščās“ weetā list wahrdu „ščis“ un pehz wahrdeem „ščis premijas“ list komatu; panta beigās, kuras škan: „pee ščo preišču isweščanas if brihwostas uš Latwijū, jaatmaksā Latwijas walstij atpakaļ“ pahrgrosit šefošči: „prezes iswedot no brihwostas uš Latwijū, jaatmaksā Latwijas walstij atpakaļ“. 10. pantā leekams komats pehz wahrdeem „darba wiršstundu atlihdsibu“; leekams komats ari pehz wahrdeem „pehz bagaščas peenemščanas“. 14. pantā pašāš beigās wahrduš „ehdeenu telpas“ pahrgrosit uš „ehdeenatelpas“. 15. pantā wahrduš „tā ari pahrtikas weelu leetofščana wišpahriģi brihwostā“ pahrgrosit šefošči: „tā ari wišpahriģi pahrtikas weelu leetofščana brihwostā“. 16. pantā wahrdu „noleekamās telpas“ weetā list „noliktawas“. 17. pantā teizeenā „brihwostā ir neerobeshota“ strihpot wahrdu „ir“. Tani pašā pantā otrā nodalijumā šahumu, kuruš škan šefošči: „prezes, kuras war buht postofčas brihwostu eetaisem, waj bojat brihwostā efofčas zitas prezes, tā: weegli degofči ščhidrumi un eklas, stipras šahbes un tamlihdsigas zitas“ rediget šefošā šahrtā: „prezes, tā: weegli degofči ščhidrumi un eklas, stipras šahbes un tamlihdsigas zitas, kuras war buht postofčas brihwostu eetaisem waj war bojat brihwostā efofčas zitas prezes“. 19. pantā wahrda „kas“ weetā list wahrdu „kuri“; komatu pirms wahrdeem „waj kuri bištami“ strihpot; strihpot ari wahrdu „kuri“ tā leeku; wahrdoš „preekš oftas un prezēm“ strihpot wahrdu „preekš“ un atlikušos wahrduš pahrgrosit šchahdi: „ostai un prezēm“. 20. pantā, šahumā, kuruš škan: „Pee ostas un wā atrodofchos ehfu un eetaišču isbuhwes“ rediget šefošči: „Pee ostas un ostā atrodofchos ehfu un eetaišču isbuhwes“; tani pat teizeenā „kas zehluščees no Latwijas“ wahrdu „no“ iņmest un wahrda „Latwijas“ weetā list „Latwijā“. 21. pantā beigās teizeens eefneeds „tiršneezibas ministrijai“ papildinat šefošči: „eefneeds tiršneezibas un ruhpnenezibas ministrijai“. 22. pantā teizeenu „lihds 3000 šelta franku“

pahrgrofit fekofchi: „lihds 3000 felta frankeem“. 23. pantâ pehz pantu apsihmejuma „15. un 17. pp.“ wahrdu „noteikumu“ strihpot, tà tà eepreef-
fchejâs redafzijas weetâ, kura fkan: „kuri pahrfahpuschi 15. un 17. pp. notei-
kumu“ nahktu fekofchais teizeens: „kuri pahrfahpuschi 15. un 17. pp.“; panta
beigâs wahrdu „teem“ weetâ list „wineem“. 24. pantâ ifrakstito wahrdu
„pantos“ strihpot un ta weetâ list „pp.“; pirmâ teikumâ, kursch fkan fekofchi:
„pantos 22. un 23. minetee fodi usleekami administratiwâ kahrtâ, kuru nosafa
4. pantâ paredsetos noteikumos“ wahrda „noteikumos“ weetâ list fekofcho:
„likumdoschanas kahrtibâ apstiprinamos nosazijumos waj lihgumos“. Kad
redafzijas komisija paskattjâs us 4. panta noteikumeem pehz atteeziga panta,
wina atrada, ta schini 4. pantâ nekahdu noteikumu naw un ta wisi wahrdi
noteikumos war sihmetees us 4. panta pehdejo teikumu, kursch fkan fekofchi:
„Katraš atfewischkas brihwostas teritorialâs robeschas eerihkoschanas un
ismantoschanas weids un nosazijumi waj lihgumi apstiprinami likum-
doschanas kahrtibâ.“ Sakarâ ar scho 24. pantu Sihmana lungs eefneedsa
pahrlabojumu, kuru redafzijas komisija pahrlaboja nupat fazitâ weidâ. Tee
buhtu wisi pahrlabojumi, kurus redafzijas komisija pee schi likuma ir atradusi
par wajadsigeem eenest.

Presidents J. Tschakste: Waj buhtu kahdi eebildumi pret to? Ja
naw, tad tee peenemti. Lihds ar to schis deenas fehde teef flehgta. Nah-
kofchâ fehde notiks otrdeen plst. 5 pehz pusdeenas.

(Schdi flehds pulksten 10.10 min. wafarâ).

III. sesijas 29. sēdne 30. maijā 1921. gadā

(Atklāta plkst. 5.45 pēc pusdeenas).

Waldības atbilde uz jautājumu par Latgales skolām. — Waldības atbilde uz jautājumu Nacionālās Operas un Nacionālā Teatra darbīnēšu atalgojuma lietā. Waldības atbilde uz latgalešņu interpelāciju sēdes lietās un debates par to

Presidents J. Tšakste: Satwerfmes Sapulzes sēdne atklāta.

No Satwerfmes Sapulzes lozēkleem ir eenahlušči luhgumi pēc atwalinajumeem: šlimibas dehl no Rudolfa Lapsas, kas luhds atwalinajumu no 24. maija lihds 24. junijam. Atwalinajums tiks dots, ja eebildumu naw. Tad Šhaberts luhds wina atwalinajuma laiku, škaitit no 27. maija lihds 10. junijam. Cebildumu naw? Tad ir eenahzis no Latgales bespartejiskēem Satwerfmes Sapulzes lozēkleem P. Laizana un P. Sadwinška pasinojums:

„Ar šho pasinojam, ka esam istahjuschees no Latgales bloka lozēku škaita. Paraktijuschees P. Laizans un P. Sadwinškis.“

No šglihtibas komišjas ir eenahzis likums par obligatorisko školu školotaju algoššanu. Šhis likums, kas šaweenots ar walšis finansēm, ir nododams wehl finansu un budšcheta komišjai. Wahrds Šeil.

W. Šeil (Latgales šemneeku partija): Zeenijamā šapulze! Šglihtibas komišja likumu par školotaju algoššanu ušklata par loti šwarigu, jo pašch-reisejos apstahlos školotaji ir tee darbīneeki, kuri atrodas wiššliktatos apstahlos. Ar ministra kabineta lehmumu ziteem walšis eeredneem algas ir paleelinatas; tas darits šakarā ar dahrdsibu, kas pastahwigi peeaug. Bet školotaju algas naw paaugstinatas, jo tos algo pašchwaldibas eestahdes, un ministru kabinets newar išdot preešch tam nekahdu riškojumu, un tadehl tif Satwerfmes Sapulze ar šawu likumu war regulēt školotaju algas. Wiš-sematās algas ir 1200 rubli mehnesi; domaju, ka Satwerfmes Sapulzei ir škaidrs, ka ar šchahdu algu dšihwot newar. Tadehl mans preešchlikums buhtu, ja mehš šho likumu nododam finansu un budšcheta komišjai, tad list preešchā išskatit šho likumu weenas nedelas laikā, šawu preešchlikumu moti-wejot ar to, ka žitadi wišch newar nahkt preešchā šchini šesija, jo pēc kahdas nedelas wina tiks pahtraukta, un tad šchis likums tiks atliktis lihds rudena šesijai. Školotaju algas nebuhs paleelinatas un školotaju algas wišu wafaru paliks tikpat breesmigas kā tagad. Bet, warbuht, ka rudenī wajaššes tās algas atkal paleelinat. Tapehz es luhgtu šho preešchlikumu peenemt. Es biju špeesta nahkt ar tahdu preešchlikumu ari tapehz, ka finansu un budšcheta komišja jau diwus šglihtibas komišjas likumus tur lori ilgi. Tapehz es luhgtu manu preešchlikumu peenemt.

Presidents J. Čakste: Neeens wairaf pee wahrda nepeeteizas. Eefneegtais preefchlikums fkan tā:

„Satwerimes Sapulze usdod finanšu un budžeta komisijai likumu par skolotaju algoschanu isskatit zauri weenas nedelas laikā.“

Es liifchu scho preefchlikumu us balsofchanu un luhdsu tagad pazeltees tos, kas ir par fchahdu preefchlikumu. Azimredstot majoritate. Tā tad preefchlikums par weenas nedelas terminu ir peenemts.

Pahrejot us deenas fahriibu, mehš nollausfimees waldibas atbildi us eefneegto jautajumu par Latgales skolam. Wahrds isglichtibas ministrijas pahrfinim.

Isglichtibas ministrijas pahrstnis L. Nusējs: Augstā fapulze! Atbildot us isglichtibas ministrijai eefneegto jautajumu Latgales skolu leetā, waretu wispirms pateiktees par to, ka ir dota isdewiba augstās fapulzes preefchā nosfaldrot scho jautajumu, kas ne weenreis ween ir zilats daschadās komisijās, un lihds ar to isflaidet domas, itkā Latgales labā nefas neteef darits, waj, pareisati fafot, teef mafaf darits nekā pahrejās Latwijas dalās. Gefams pahreju us atbildi teefchi, gribetu aistradit us teem apstahlkeem, fahdi, falihdsfinot ar pahrejām Latwijās dalam, waldija un walda paschlaitus Latgalē. Te kriht swarā tas, ka Latgale tifa atbrihwota wehlat, tā tad isglichtibas ministrijas un zitu eestahschu, kas te palihdsēja, darbiba ir famehrā ihfafa, nekā pahrejās dalās. Bes tam kriht swarā ari tas, ka Latgalē wispahrejais isglichtibas stahwollis jau pirms fara bija famehrā femafs, nekā pahrejās Latwijas dalās un pa fara un pehdejo laiku pahrdsihwojumeem tas fhuwis finamā mehrā wehl nelabwehligais. Ja tomehr apfkatam, kas fchini leetā Latgalē ir darits, tad to waretu ihfi raksturot ar teem wahrdeem, kuras teiza, atgreesees no Latgales zelojuma, weens no atbildigakeem isglichtibas ministrijas darbineekeem, proti, ka Latgale ir tahda seme, preefch kuras nefas nebuhtu jafchehlo. Un pee fchi prinzipa mehš isglichtibas ministrijā lihds fchim, pehz eefpehjas, ari efam turejuschees. Es gribetu tika falihdsfinafchanas dehl peewest daschus datus. Pagahjuschā gada obligatorisfo latweefchu skolu skaitis Latgalē ir peeaudsis absoluti par 74 skolam, procentueli par 35%; turpretim pahrejās Latwijas dalās fchini paschā laikmetā tas ir peeaudsis tikai par 26%. Tā tad fchini sinā tomehr ir deefgan leels folis us preefchu. Latgalē paschlait, pehz muhfu finam, ir 25.650 latweefchu skolenu skolās; turpretim pahrejā Latwijā 123.000, kas, falihdsfinot wispahrejo eedsihwotaju skaitu — jo Latgalē ir eedsihwotaju 263.000 un pahrejā Latwijas dakā pahri miljonam — tas gandrihs fafneeds tos paschus apmehrus, ko pahrejās dalās. Ja nemam wehl wehrā to, ka Latgalē, fakarā ar Satwerimes Sapulzē peenemteem noticumeem, skolotajus algo ar walsts lihdsfkeem, tad wispahrejee isdewumi, kuras fneeds Latgales skolam, istaisa 33% no wiseem isdewumeem, kas fchini sinā no walsts lihdsfkeem teef isdoti. Tā tad fche skolotaju algoschana un obligatorisfo skolu uftureschana ir wehl labaki nostahdita, nekā pahrejās Latwijas dalās, jo skolenu un skolu skaitis ir relatiwi mafafs. Tas patš ir ar aisdewumeem skolu uftureschana, lai gan Rigas aprinkis, Jlukstes aprinkis un Kursemes daschas weetas ar dauds wairaf zeetufchās no fara, jo aisdewumi tika isfneegti ne tikai skolu itjaundschana, bet ari skolotaju algoschana. No wiseem fcheem isdewumeem us Latgali nahf pahri par 22%, tikai no pagahjuschā gada rudens. Ahtrak tos isfneegt newareja, famehr paschwaldibas eestahdes nebija nofahrtojufchās.

Tahdā kahrtā Latgalei un Latgales wjadfīdam teef īfdots ne mafaf, kā tas peenafktoš pehz eedfihwotaju fkaita. Tas fihmejas uf obligatorifko femako īfglihtibu, par kuru gan jautajumā ir mafaf minets, bet tas tomehr ir no leela fwara, jo fkolās atjaunošchanas darbus war fahkt tīfai no apafščas. Tāpat kā fabrifās newar atjaunot darbus, ja naw ehfu, ftrahdneefu, meifstaru, tā ari fkolās newar atjaunot, ja naw ehfu un fkolotaju; un fchini finā, protams, apstahkli Latgalē ir mafaf labwehligi nekā zitur, jo zitur ir nahzees tīfai atjaunot. Tā tas ir bijis lihds fchim pa leelakai dafai. Surpretim Latgalē jazel pilnigi no jauna, un weenā gadā īfdarit wifu to, kas buhtu wjadfīgs un wehlams, pilnoš apmehroš — naw eefpehjams. Tā tad tas ir nahkotnes uf dewums un kā tas buhs weizams, to peerahda jau tas fahks, ka Satwerfmes Sapulze ir peenehmufi likumu par 55 miljonu rublu atwehleschanu Latgales fkolam, kas palihdēs leelā mehrā nofahrtot to, kas Latgalei wjadfīgs.

Pahreefim uf eefneegteem jautajumeem. Pirmais jautajums ir par to, waj īfglihtibas ministrim finams, ka Latgalē pastahw tīfai weena waldibas fkola uf 500.000 eedfihwotajeem, un kā wina mahzibas finā nostahdita tā, ka pastahwigi noteef fadurfmes starp fkoleneem un pedagogifko perfonalu, ar weenu wahrdu fakot, ka wina nestahw fawa uf dewuma augstumā. Bet mums naw jaafmirfi, kā starp mineteem 500.000 eedfihwotajeem ir ari fwešhtauteefchi, un Latgalē ir pawifam 12 widuškolas. (Sazeens no weetas: „Diwas!“) Bet ja nem tīfai latweefchu eedfihwotajus ar 262.000, tad teem ir tīfai weena widus fkola. Bet ari tani mahzas tīfai 54 skoleni-latweefchi. (Fr. Trafuna peefihme no weetas.) Widsemē un Kursēmē waldibas widus fkolu ir pawifam 16 un diwi fkolotaju seminari. Šhi widuškola tīfa organifeta 1920. gada janwari. Tās preefšgalā tīfa nostahdits pedagogs ar augstako un fpezielu pedagogifko īfglihtibu. Gruhtibas radās ar fkolotaju fametleschanu, bet tās pasiahw ne tīfai preefch Latgales, bet ari preefch wifās pahrejās Latwijās, īfnemot warbuht Rīgu. Mums ari fche Widsemē, Kursēmē un Sengalē pastahw widuškolas, kurās nebuht naw fkolotaji un fkolu waditaji tahdi, kahdeem teem wjadfetu buht normaloš laifos. Šhini finā Rehseknes fkola nestahw ne labafos, ne flittafos, bet glufchi weenlihdsigoš apstahkloš, īfnemot Rīgu, kur fchee apstahkli ir zitadi, jo uf Rīgu wif tēzas un Rīgā grib palift wif leelafais wairums fkolotaju. Wef tam ir jau fahkti organifazijas darbi fkolās atwehrfchanai Daugawpili un Rehseknes aprinki uf Rehseknes aprinka waldes eerofinajumu wehl weenas widuškolas atwehrfchanai. Man fchkeet, ka ar nahkofchu mahzibas gadu fchis jautajums nofahrtiofees, tā ka teem skoleneem, kas buhs fagatawoti preefch eestahfchanās widuškolās, buhs pilnigi peeteekofchi wjadfīgais flaits widuškolu. Wehl kīftu fwarā te tas, ka daudfi latgaleefchi, kas dšihwo tuwal Widsemes robescham, mahzas peemehram Jefabmeestā, kur widuškolā ir ap 60 latgaleefchu. Wef tam daudfi latgaleefchi mahzas Lubanes widuškolā. Tahdā kahrtā wifceem teem, kas atrodas fche tuwal, ir dota eefpehja mahzitees tajās skolās, kuras gan naw teefchi domatas Latgalei. Kas fihmejas uf fadurfmem, tad par kaut kahdeem leelafeem ahrfahrtigeem gadijumeem mums naw nekās finams. Ja tur weens otrs pahfpratums ir bijis, tad tas ir bijis īfdeenifchis un fahrtejs, kas noteef kurā katrā skolā. Muhfu skolās ir gadījumi, kas, warbuht, daudf wairaf ir eewehrojami, kuri galu galā tomehr nofahrtiojās, jo wif tas fkolās darbs ir finamā mehrā jauns, uf jauneem

pamateem un tahdi pahrpratumi weenâ otrâ gadijumā nahf preefšā; tee ir janofahrto, lai uš preefšu wairš neatfahrtoš. Un zif man sinamš tuwaf, tee pahrpratumi, par kureem waretu buht runa, tee ir ſihki, un deš tam wini naw wairš atfahrtojušcheeš. Se wehl waretu atſihmet to, ka no ſahtuma ſhini widuškola peeteizāš loti daudi ſweſchtauteeſchu, apmehram 75%, tā ka bij jaeeſahf mahzibaš ne latweeſchu walodā; bet pafahpeniſki ari ſhini widuškola pahreeš uš latweeſchu walodu. Protamš, ka jaunā ſkolā no ſahtuma aiſween rodāš daudi gruhtibaš, ja naw ſkolotaju iſwehleš. Man leekāš, ka wiſāš ſchiš gruhtibaš un wiſš, kaš ſtahw ar tām ſakarā, pamāſam nofahrtoſeeš.

Kaš ſihmejaš uš otro jautajumu, ka Latgalē naw atklahtš ſkolotaju ſeminarš, un tee kurſi, kaš tur darbojaš, atrodoteeš ſliktāš telpāš, eſot nepeeteekofſchi, nepeenahzīgā wadibā u. t. t., tad jaſafa, ka ari ſchiš jautajumš ir tahdaš pat dabāš, kā taš jau aiſrahdiš. Se waretu preeſihmet to, ka ſchi ſeminara atklaſchanaš darbi jau eewaditi jau pirms ſchi jautajuma eeſneegſchanaš; un atkal jaſafa, ka te ir tahdaš pat gruhtibaš. Mehš gribetu weenmehr ſtrahdat tā, lai tajāš eeſtahdeš darbotoš tahdi ſpehki, kaš pahrſin Latgaleš leetaš un lai tee buhtu apmeerinati no wiſpahreja weedolka. Ne katreiš ſchi iſwehle un ſchi ſapraſchanaš eeſpehjana. Iſrahdaš, ja gadaš tahdš darbineeš, kaš warbuht wairaf buhtu paſištāmš ar weetejeem apſtahkleeem, tad tomehr winam truhtſt zitaš ihpaſchibaš, lai wiſch ſpehtu wadit ſcho leetu. Iſrahdaš no otraš puſeš, ka tahdam darbineeſam, kaš buhtu ſpehjīgš ſkolu wadit Latgalē, truhtſt weetejo apſtahku paſiſchanaš. Wiſš taš rada ſareſchgijumuš. Uri taš jautajumš pafahpeniſki nofahrtojaš, jo atgreeſchaš weenš otrš no tahlumeem ſawā dſimtenē, un tahdi latgaleeſchu ſtarpā ari ir, tā ka mumš tagad darbineeſu jau ir wira*, neſā pagahjuſchā gadā, un ſewiſchki iſglihtibaš ministrijaš ſahtumā, aiſ kam ari ſchi ſeminara atklaſchanaš leeta nowilzinajaš, proti, galwenām kahtam aiſ atteezigo darbineeſu truhtkuma. See ſeminari, kaš ir atklahti un kuri darbdijaš Kurſemē un Wiſſemē, tee ari newar leeliteeš, ka wini ſtahwetu peenahzīgā augſtumā, jo waditaji un ſkolotaji ne aiſween ir tahdi, kaš waretu ſagatawot peenahzīgi ſkolotajuš. Uri te mumš jadomā par pahrmainam, par jaunu ſpehku peewiſſchānu. ſhini ſinā mumš iſredſeš ir labwehligakaš, neſā pahrejām Latwijāš dalām, tā ari Latgalei. Runajot tahlaf, ir jaſafa, ka mumš ir zeribaš ſcho leetu wiſpahr Latwijā un atſewiſchki Latgalē nofahrtoš, lai dotu Latgaleš ſkolam peenahzīgi ſagatawotoš darbineeſuš. Newaretu peekriſt tam, itā tee kurſi, kuroš pafchlaif mahzaš ap 104 kurſitu, un kuri dod prahwuš ſkolotaju iſlaidumuš Latgalē, itā tee buhtu noſtahditi mahzibaš lihdeſeku leetā loti ſlikti. Man jaaiſrahda, ka ſcheem kurſeem tifa doli ap 100.000 rublu tifa preefch mahzibaš lihdeſekeem ween, kurpretim zitam widuškolam ſchi ſuma naw tiſ leela, tā tā relatiwi Latgaleš kurſeem wina ir leelaka. Telpu jautajumš ir gruhtš un, warbuht, naw labwehligš, bet taš ir tahdš wiſpahr Rehſeknē, jo tur ſtahw kara eeſtahdeš. Ne weenreiš ween eſam greeſuſcheeš dehl telpu atbrihwofchanaš, bet tomehr jaſafa, ka muhfu walſtš aiſſardſibaš jautajumš ſtahw pirmā kahtā, un mumš naw iſdeweēš to panahſti, lai ſchiš telpāš atbrihwotu. Ir par jaunu pazeltš jautajumš, lai atbrihwotu telpāš ſkolotaju ſeminaram, bet waj taš iſdoſeeš, to apgalwot eš newaru. Kaš ſihmejaš uš kurſu waditaju, par kuru ari bija runa, tad jaſafa, ka kurſu waditajš tifa eezeltš uš Latgaleš leetu departamenta

preekshilumu. Šini finā tas ir notizis, ka pa leelakai daļai zitu jautajumu atrisināšana, saprašanaš zēlā. Runajot par Latgales darbīneēem, jāfaka, ka widušskolas waditajs ir isglihtibas finā weens no labakeem pedagogeem. Uri muhju darbīneeki — pamatskolu inspektori, šalihdšinot ar pahrejeem, stahw šawa usdewuma augstumos un loti daudš ir darijuschi Latgales školu leetā. Mehš negribetu suhtit kuru katru, kas grib braukt us Latgali, bet ar leelu iswehli škatamees, lai tee darbīneeki, kas aiseet, waretu tur to darit un buht par šwehtibu tai leetai, kurai tee kalpo.

Tahlakais jautajums ir, waj isglihtibas ministrijai ir finams, ka Latgalē naw neweenas profesionelas školas, un ka par to atwehršchanu neteef gahdats. Mums bija pagahjuschā gadā budšchetā paredšetas semakas aroda školas atwehršchana, bet to neisdewās atwehrt atkal aš teem pašcheem eemesleem — aš darbīneeku truhkuma. Bet tas ir ne tikai Latgalē, tas ir tāpat ari Jelgawā, kur darbojas tikai amatneezibas kursi; tur ari truhkst atteezigo darbīneeku. Ra naw neweenas profesionelas školas; tas ir drusku pahršpiblets, jo Bolwos darbojas tirdšneezibas škola, kurai ir weena špezielā klase un kurā mahzas 11 školenu; tā ka apgalwojums, ka tur naw neweenas profesionelas školas, nebuhtu pareišš.

Kas šihmejas us Latgales školas grahmatu isdošchanu Latgales isloksnē, ka šini finā nekās neteef darišš, tad man gribetos ašrahdit us to, ka grahmatu apgahdaschana nebuhtu teeschi isglihtibas ministrijas usdewums: winai starp zitu jaruhpejas, lai grahmatas wišpahr buhtu. Uri pahrejās Latwijas dalās no šahkuma šchi grahmatu leeta bija deesgan šikti nostahdita, jo nebij grahmatu; bet ne tapehž, ka nebuhtu kas apgahdā, bet tapehž, ka winas nebij fastahditas. Ir jāfaka, ka pehdejais gads ir bijis loti bagats ar školu grahmatam, tā ka pat ir no 2 lihds 3 grahmatam weenā preekšmetā. Tāpat Latgalē naw bijusi tik nabadsiga ar grahmatam. Isglihtibas ministrija naw usnehmufees grahmatu apgahdaschanu, jo tas buhtu loti šareschgits jautajums — isnemot tikai tās grahmatas, kuras ir wajadšigas un nepeezeeschamas školās, bet kurām nerodas isdeweji. Tās isglihtibas ministrija ir apgahdajusi; bet školas grahmatas apgahdā privatas firmas, kuras weenā otrā gadijumā dabū pabalstu no waldibas. Uri Latgalē školas grahmatu latgaleeschu isloksnē ir deesgan daudš. Man te ir daschas pee rokas un es winas gribetu nosaukt: „Latweeschu walodas mahziba“, „Latweeschu gramatika“, „Birmee šoli matematika“, „Latweeschu walodas šintakšis“, „Školas dahršš“, „Dabas stahsti“, „Gewads wehšturē“ un „Wišpahreja wehšturē“. Tā tad ir wišas wajadšigatās školas grahmatas. Runajot par grahmatam, wehl te buhtu jaasrahda, ka isglihtibas ministrijai grahmatu isdošchanai ir wehl weens šchlehršlis un, proti, tas, ka wehl naw peeremta un nodibinata un wišpahr ašihita Latgales isloksne un pareišrakstiba. Es atwainojos, ka es leetoju wahrdu isloksni, warbuht, waretu zitadi isleittees, bet es gribu ašrahdit us to, ka te ir diwās grahmatas-gramatikas. Weena ir latweeschu walodas gramatika un otra ir latweeschu walodas šintakše. Šche pašchā wiršrakstā ir loti leela daschadiba. Te ir weenā „fastodija“ un otrā „fastodeja“, weenā „latweeschu“ ar dubultu w un otrā ar parasto latīnu v. Te ir loti leela daschadiba rakstībā un pašchā walodā. Ko lai škaita par pareišu — šhis jautajums šinatīstī naw išschkirts; tā tad ir weena otra gruhstiba janowehrsch. Bet šchehlotees, ka latgaleescheem naw grahmatu, man leefas, newar, jo wišos preekšmetos ir grahmatas; bes tam isdota

literatura. Starp zitu isgļihtības ministrija drūkā dainu islaši Borona fašopojumā Latgales isloksnē un zitus dailliteratūras stahstus. Par to ihšo laiku un tajos nelabwehligos apstahklus ir darīts tik dauds, ka pateesibā newareja tee, kas darbojas stolu leetās un pasihst apstahklus, pat zeret.

Tahdā fahrtā, fanemot kopā wisu to, ko es teizu par atfewisħeem jautajumeem un par beigu jautajumu, gribetu atsihmet, ka sħis jautajums, protams, wehl wairaf pamudinās ruhpetees par to, kas leekas pats par fewi saprotams, un galwenā fahrtā līks peegreest wehribu Latgalei, tas wehl jo drihsaf un intensiwaf līks strahdat, un sħini sinā leelis atbalsis buhs tas, ka līhdsħeku sinā te mums newajadsħes eerobesħotees, jo tās sumas, kas atwehletās no Satwersmes Sapulzes, ir deesgan prawhas, un tuwakā nahlotnē warēs jau dauds ko darit. Weens, ko mehš newaram pahrspeht, ne isgļihtības ministrija, ne fahds zits, ir darbineeku truhkums, un sħe weenmehr isnahf tā, ka buhs jareħkinajas ar teem darbineekeem no pahrejās Latwijas dalam, kuri weenā otrā gadījumā, warbuht, buhs latgaleesħeem nepeenemami. Wajadsħes rehkinatees ar Latgales pašħas darbineekeem, kuri sħad tad nebuhš tahdi, fahdeem wineem wajadsħetu buht; un wispahrsħo darbineeku truhkums buhs fajuhtams. Weenigi tas warēs trauzet, zitaĉi Latgales skolas un wispahrs isgļihtības leeta Latgalē jo drihsā laikā nonahktu masafais tahdā pat augtumā, kā pahrejās Latwijas dalās un, warbuht, pat wehl augstaki.

Presidents J. Sħħakste: Tad wehl ir atbilde uf jautajumu Nazionalās Operas leetā. Warbuht tur isgļihtības ministra weetas ispiditajs warēs dot atbildi? Wahrds Aulsejam kā isgļihtības ministra weetneekam.

L. Aulsejš: Augstā šapulze! Man nahlas atbildet uf eefneegto jautajumu operas darbineeku leetā. Sħini jautajumā ir aprahditi tee itkā nenormalee apstahkli, kuri walda operā, sħarā ar tām algam, kuras fanem pašħlaif operas darbineeki. Wispirms te buhtu jaattehlo tas, fahdā weidā sħis algas radās, tās algas, kuras pašħlaif wini fanem. Operas darbineeki 1919. g. bija eerindoti tā šauzamās kategorijās; wini šanehma algas tāpat, kā ziti walsis eeredni. Bet tad, peħz līkuma peenemsħanas par operu un teatri, sħis jautajums masleet grofijās tā, ka weena daka no darbineekeem, tā šauzamais mahfšlineeziskais personals, wareja tikt peenemts uf briħwa lihguma pamata, turpretim tehniskais personals tika eerindots atfewisħħās kategorijās. Sħarā ar sħo, pagahjusħā gada maijā tika sħegti lihgumi ar mahfšlineezisko personālu, kuri bija sħeħā lihds sħi gada pirmam augustam. Sħinis lihgumos tee darbineeki, kas agraki bija kategorijās, few wehlejās tahdu atalgojumu, lai winu algas sinamā meħrā buhtu leelakas par atteezigo kategoriju eeredneem; tā, peemehram, forā darbineeki, par kureem wiswairaf runats jautajumā, bija šadalti, peemehrojotees tā šauzameem III., II. un I. sħħiras darbweesħeem un šanehma 400 lihds 450 un 500 rbl. mehnefi. Tad, sħehdsot maijā pagahjusħā gada lihgumus, teem tika algas paleelinatas tā, ka wineem tomeħr isnahza šaneħrā wairaf nekā eeredneem, kas bija eedaliti tanis pašħās kategorijās. Tā, sħehdsot sħis algas, winas bij noteiktas uf 1000, 1100 un 1200 rbl. Turpretim atteezige eeredni šanehma tai laikā 710, 730 un 850 rbl., tas ir tee eeredni, kuri fahdreis bija lihdsās ar wineem; tā tad pee lihguma sħegsħanas wini sinamā meħrā bija pahrafi un šanehma nodalu waditaju algas. Bet par pagahjusħo wafaru dahrdšiba bija pee-nehmufees tik leela, ka tās algas, kas minetas lihgumā, faktiski ar 1. septembri

tika paaugstināts par 60 lihdš 75°/. Uri eeredneem algas tika paleelināts, bet tomēr tās pašas kategorijās eeredni stahweja semat par atteezigeem operas darbineeķem. Pehž aprila peelikuma eeredneem pehdejee pazehlās augstati. Tad nu nahža operas darbineeki ar preekschlikumu, lai ari wīnu lihgumā minetās algas tiktu paaugstināts. Par scho jautajumu bija loti daudz apspreedes daschadās eestahdēs un starp zitu pašā operā. Weenas kategorijās darbineeki usstahdija weenus peeprafijumus un zitas kategorijas darbineeki zitus. Tos apweenoja operas direkzija. Tad schis jautajums nonahža pee darba ministrijās, kur peedalijās finansu ministrijās un eeinterefeto zitu reforu preekschstahwi. Tur, apswerot dahrdšibas peeaugšchanu, nahža pee flehdseena, ka dahrdšiba, sahlot no pagahjuschā gada maija ir peeaugust par 20°/. Lihdš ar to tad ari likās, ka buhtu taisnigi schis normas, kas minetās lihgumā, tahdā pašā weidā atteezigi paaugstinat. Tas ir notizis ar kabineta lehmumu. (Kahds sauzeens no weetas). Ja, wīni šanem no pirmā aprila un teem pahrejeem ari no 1. aprila ir paaugstināts par 200° tās algas, kuras ir minetās lihgumā. Tad nu isnahť tā, ka tee, kas lihgumu flehdšot šanehma 1000, 1100 un 1200 rublu, tee tagad šanem 3000, 3400 un 3600 rublu. Gan wineem ir ta preekschroziba, ka nahť wehl gimenes peedewas flahť, bet naturaliju leetā wīni ir pilnigi weenlihdšigi. Tas, kas jaatwełł par naturalijam, tas ari eeredneem tāpat teek atwiltš. Schini jautajumā, man leekas, nebuhtu pareisi nostahtees us zitada weedofka. Un ari pašči darbineeki, zif un man nahžās ar wīnu preekschstahwejem perfonigi šarunatees, galwenā fahrtā aishahdija us to, lai wineem lihgumā minetās algas paleelinatu par tif daudz, par zif paleelina eeredneem. Absoluti, warbuht, us weenu rubli waj kapeiku isrehkinat eespehjamš nebuhtu; warbuht, tur buhtu 202°/, warbuht 205°/, ja pilnigi matematisķi pareisi rehkinatu. Somehr wišā leelumā tas tā ari ir. Tas galwenā fahrtā šche friht šwarā. Tas, kas tur ir minetš, ka baleta darbineeki šanemot itfā 400 rublu mehnesi, tas sihmejas us teem. furi tur ir tā mahzeki — wolonteeri. Es tuwaki nesinu, kahds ir wīnu usdewums, bet wīnu algas ir tahdas, kahdas lihgumā ir flehgtas. Jadomā, ka operā, tāpat kā pee mahšklas darbineeķem wišpahrigi pastahw šinamas tradizijas. Tā, peemehram, orkestri ir loti sihta gradazija. Tā, peemehram, pirmais alta konzertmeistars ir peelihdšinatš pirmam kontrabases konzertmeistaram u. t. t. Ja wīni flehdša lihgumus un sumas mineja, tad šinamas tradizijas un gradazija tur ir bijuši. Runat par to, ka šche nebuhtu eewehrotš lihgums, newar. Weenigi waretu buht runa par to, waj šamehrā ar dšihwes dahrdšibas peeaugšchanu un ar to, kas ir peelikts ziteem eeredneem, tas peelikums waretu apmeerinat ari operas un teatra mahšlineeku taisnigās prasibas. Isglihtibas ministrija schis prasibas atrada par taisnigām, wīnas ari aistahweja un galu galā ministru kabinetš ari tās peenehma (Daschi sauzeeni no weetam). Schis algas ir paaugstināts no 1. aprila. Bet pahrunajot wišpahrigās algu normas, pahrunaja ari to, kahdā weidā warbuht waretu scho leetu nostahdit tā, lai operas eenehmumus, furi itfā buhtu peeauguschī no pagahjuschā gada par 700°/, lai tos pawairotu ari ar to, ka operas darbineeķeem mahšlineeķeem šahfinatu wīnu lihgumā mineto diwu un pus mehnescha wasaras břihwlaiku. Finanšu ministrija gribeja leetu nostahdit tā, lai wīni labprahťigi atteizas no tam. Wiši šchee peedšihwojumi ir trauzejuschī operas fahrtjeo darbibu. Pehdejai israhdei ir notikuschi šamehrā masaf mehginajumi, nekā tas wajadšigš.

Darbineeki nahtuſchi pee pahrleezibas, ka labat atkal eerihkotees kategorijās, palekot pee ta projekta, kahds wineem bij 1919. g., lai lihds ar to nowehrstu newehlamos ſareſchgijumus, kaſ raduſchees aij tam, ka kontraktā naw paredſets, par zif paaugſtinama alga, ſafarā ar dſihweš dahrdſibas peenemſchanos. No otras puſes kontraktā wjadſetu paredſet, lai maſafaiš ſchiš jautajums neatſiahtu nelabwehligu eeſpaidu uſ mahkſlas puſi un paſchu operas darbibu. Wehl wakar ſarunā ar operas direktoru eš par nekahdeem jaunakeem turpmakeem ſareſchgijumeem netifu dſirdejiš. Wiſi roſigi gatawojaš uſ jauneem angaſchementeem. Sagadejās algu normas daudſi darbineeki atſiſt par apmeerinoſchām, t. i. par relatiwi apmeerinoſchām, jo wiſpahr runat abſoluti par to, ka ar to waretu winus pilnigi apmeerinat, naw eeſpehjamš, jo operas darbineekeem ir zitadi apſtahli, ir zitadi iſdewumu. Par to runat mehš newaram, ka ar to winu wjadſibas pilnā mehrā tihtu apmeerinataš. Bet taš nebija taš galwenaiš. Galwenaiš, kahehž iſzehlās ſtreiſš, bij taš, ka tifa uſſtahd'ta praſiba, lai wini tihtu peelihdſinati pahrejeem eeredneem. Sagad taš ir noſahrtots un lihds ar to leelafā dala, eš waru droſchi teiht, ir apmeerinata. Kaš atteezaš uſ ziteem operas darbineekeem, t. i. uſ mahkſlineezifko perſonalu, tad wineem algas bija jau augſtaſas, nekā ziteem darbineekeem lihgunu noſehdſot, un ari turpmat winas iſš paaugſtinataš.

Atbildot teeſchi uſ mineteem jautajumeem: waj ir ſinams par nenormalām parahdibam, waretu teiht, ka taš ir bijuſchaš. Kaš domats darit turpmat? Uſ to buhtu jaatbild, ka mums ari uſ preeſchu jarehkinas ar to, lai no weenas puſes eewehrotu wjadſigo, newiš pahrmehriho taupibu, un, no otras puſes noſtahditu eperas un teatra leetu tā, lai ta buhtu muhſu lepnūmš, tā taš ne weenreiš ween ir hijiš, par ko leezina tee, kaš atbrauz un furi ir ſajuhſminati un pahrſteigti redſot to, ko nebij ſagaidijuſchi te atrafte. Tad tahlaf jaſafa, ka, warbuht, no kulturās fonda lihdsleem un ari no ſpezieleem lihdsleem ir domats darit wiſu, lai dotu eeſpehju reſchiſoreem, tā ari paſcheem mahkſlineekeem apſtatit, kaš ir uſ labatām ahrſemes ſtatuwem, lai tad ar leelatu ſajuhſmibu wini ſtrahdatu muhſu mahkſlas laufā. (Blodneekš no weetaš: „Waj operu atdoš priwatāš rokāš?“) Par to, waj operu atdoš privateem, ne iſglihtibaš ministrijā, ne ari kabinetā ſehdēš nekāš naw minetš un runatš. No kureenes tahdas baumas zehluſchās, to atbildet newaru.

Preſidentš J. Iſchakſte: Nahtſochaiš deenas ſahrtibaš punktš ir atbilde uſ peepraſijumu, kinu eeſneedſa Pabehrſ un ziti. Wahrds ſemfopibaš ministrim.

Semfopibaš ministrs H. Zelmifch: Augſti godatee tautāš weetneeki! Satwerſmes Sapulzē 27. maijā peenemta Latgales ſemneeku partijaš interpelazija waldibai ir runa par 4 jautajumeem. Birnfahrt, par nelikumigu muhſu zentru eerahdiſchanu agrakeem leelgruntneekeem, peemehram, Dubnaš, Jeſupimowaš, Wiſchtu un Konſtantinowaš muhſchāš. Otrfahrt, par nelikumigu 100 hektaru leelas ſemes platibaš eerahdiſchanu neaſawinamāš dalāš 50 hektaru weetā, peemehram, tai paſchā Konſtantinowaš muhſchā. Treſchfahrt, par fondā eeſkaititāš ſemes nelikumigu pahrdofchanu, kahdu iſdarijuſchi bijuſchee ſemes ihpaſchneeki, un, zeturtfahrt, par nolaidigu un noſeedſigu meſchiſinu rihzibu Daugawpiliš un Rehſekneš-aprinkoš. Uſ treſcho jautajumu atbildēš teeſleetu ministra kuſgš. Eš atlauſchoš waldibaš uſdewumā dot atbildi uſ pahrejeem jautajumeem.

Ugrarā liſkuma I. dalāš 3. panta punktš a. noſafa, ka neaſawinamo

datu bijušceem semeš ihpašchneekceem, nefaištot to ar leelsaimneežibu zentru, eerahda waldiba. Deputats Samuela kungs aifrahdija debatēs, ka Satwerfmes Sapulze sem wahrda „waldiba“ domajuši zentralo semeš eerihzibas komiteju, bet man jaifrahda, ka waldibai un winaš reformeem naw eespehjamš nostabtees uš tif slidena likumu tulkofchanas zela un sem wahrda „waldiba“ mums jafaprot ministru kabinetš. Waldiba tadehl ar ministru kabinetu p. g. 25. oktobra lehmumu pilnwarojuši semkopibas ministriju to isdarit. Bet semkopibas ministrija nefad naw domajuši eet sawu atfewischi zelu, bet gribejuši sawu darbibu faskanot ar eestahdi, kurai usdots galwenais darbs agrarās reformas iſweſchanā — faskanot sawu darbibu ar zentralo semeš eerihzibas komiteju. Tadehl wina ſtahjuſees ar to ſafarā, lai noſtaidrotu pamata prinzipuš, kuri no zentralās semeš eerihzibas komitejas peenemti p. g. 21. nowembri un protokoleti. Semju departaments uš ſcho peenemto prinzipu pamata iſſtrahdaja inſtrukziju un peefuhitija wiſeem aprinku walſiſemju inſpektoreem un aprinku mehneekceem p. g. 12. nowembri, teem semkopibas refora preeſchſtahweem uš weetam, kureem praktiſki jaſaſtahda muiſchu neatſawinamo datu atſtafchanaš projekt. Œhai paſchā laiķa Satwerfmes Sapulzes agrarā komiſija ſahla intereſetees par likuma iſpildifchanaš pirmeeem ſoleem un tapehž mau bija godš, tift uſaizinatam uš agrarās komiſijas ſehdi, lai dotu ſinokumu, ka waldiba nodomajuši isdarit neatſawinamo datu eerahdiſchanu. Œhai ſehde pagahjuſcha gada 23. nowembri semju departamenta direktors nolafija muhſu inſtrukziju, kuru mehš peefuhitijām ſaweem eeredneem uš weetam. Pehž debatem, kuraš zehlās pee inſtrukzijas apſpreeſchanaš, Lindina kungs lita preeſchā rezoluziju agrarai komiſijai, lai waldiba, eerahdot neatſawinamo datu, rihtotoš faskanā ar zentralo semeš eerihzibas komiteju. Bet ſchiš Lindina kunga preeſchlikumš, ka taš protokolets agrarās komiſijas protokolā, ar 16 balſim pret 13, 2 atturotees, ir atraidits, jo iſrahdijaš, ka wairakumš atſina semkopibas ministrijas rihtibu par pareiſu un paſtaidrojumu, kuru man bija godš dot, par peeteekofchu. Inſtrukzijas galwenee panti, eerahdot neatſawino datu, ir ſefoſchi: 4. pants un peefihme 1: waldibaš eeredneem jaſtahjaš ſafarā ar weetejām eestahdem; sem pehdejām bija domataš pagafu un aprinku semeš eerihzibas komitejas. 9. pants: brunneežibas muiſcham jaatſtahj 50 hektaru leela semeš platiba, peelaifchot ſwahrſtiſchanaš ſchai platibai par 10%. Tad 11. pants: jaewehro atſtafjamāš dataš ſaimneeziſkās dſihweš ſpehjaš un pehž eespehjaš jaecerahda ehlaš. Beidsot, 12. pants: muiſchu zentru waj zentru datu war projektet atfewischišo gadijumoš. Semkopibas ministrija lihds ſchim ari rihtokufees zeefchi turotees pee ſchiš inſtrukzijas, faskanā ar zentralo semeš eerihzibas komiteju un weetejām semeš eerihzibas komitejam, kuru aifrahdijumi arween eewehroti. Jaifrahda, ka nefahdu ſuhdiſibu lihds ſchim laiķam naw hiſiš; tifaſi paſchā pehdejā laiķa eenahluſchāš diwaš, trihš ſuhdiſibaš. Taš, warbuht, ir manš ſubjektiwš apgafimojumš, bet man leeſaš, ſchiš ſuhdiſibaš wedamaš ſafarā ar Lindina kunga redigetā organā „Laukſtrahdneekš“ № 15 ſch. g. 14. aprili eeweeetoto uſaizinajumu, eefuhitit ſinaš no weetam, kur un ſahdāš muiſchāš zentri eerahditi muiſchneekceem; tur teiktš, ſchiš ſinaš ir wajadſigaš ka materialš ſozialdemokratu nodomatai jautajuma eefneegſchanaſ waldibai par agrarās reformas iſweſchanu. Bet, warbuht, eš ari maldoš.

Raš ſihmejaš uš Latgaleš muiſchu leetam, eš gribetu ihſumā atſihmet, ka semju departamenta techniſkā komiſija, kura ſtata zauri no aprinkā walſiſ

semju inspektoreem eefneegtos projektus, katru reisi peeaizina Latgales depu-
tatus, kuri peedalas zentralâ semes eerihzibas komitejâ, un tikai pehz schis
komisijas atsinuma projektis no semkopibas ministra teef galigi apstiprinats.
Konstateju, ka no ischetram interpelazija minetam muischam neatfawinamâ
dala eerahdita tikai weenâ weenigâ — Konstantinowâ; pahrejâs 3 muischâs —
Dubnâ, Jesupimowâ un Wischos tas naw notizis. Man tahdi projekti
nemas naw listi preefshâ, tâ tad interpelazija ir peelaista rupja, pehz manam
domam, pahpratuma kluhda. Wispahrigi lihds interpelazijas eefneegfchanai
bija apstiprinatas neatfawinamâs dalas tikai 7 muischâs: weena Daugaw-
pils un 6 Ludzas aprinki. Schis muischas ir: Konstantinowa, Rogaischi,
Struschani, Bolwi un Felizianowa. Pehz interpelazijas eefneegfchanas wehl
nahfuschas klast 5 muischas Daugawpils aprinki. Taisni 24. maijâ, pahris
deenas atpafal, minetâ semju departamenta tehniskâ komisija, kurâ peeda-
lijâs Latgales deputati Turkopuls un Kindsulis, semju departamenta wize-
direktors Zihrulis, Latgales semes eerihzibas nodalas waditajs Ertels,
mehrneezibas nodalos waditaja palihgs Hartmanis un semkopibas miinisrijas
juriskonsultata palihgs Lejinsch, nolehma eerahdit bijuscheem ihpafschneekem
neatfawinamâs dalas: Jzauâ muischâ, Jafmuischâ, Staisiu muischâ (Teres-
poles folwarku), Masindrizanos un Dulinâ. Pehz protokoleem, kuri fastahditi
24. maijâ, pahris deenas atpafal, naw konstatejams, ka Kindsula fungam
buhtu ko eebilst. Tapehz ari schis neatfawinamâs dalas sch. g. 28. maijâ
es apstiprinaju, ispiildot weenfahrschi tekoscho darbu, lai wiku fahrtigi waretu
weitt. Debatês fewischi iszehla jautajumu par Wischu muischu. Zentralâ
semes eerihzibas komiteja sch. g. 10. martâ nolehmuft winâ atstahnt „maso
kulturelo zentru“. Starp zitu Daugawpils aprinki atstahnti pawisam 8 tahdi
zentri. Zentru farafstis nodrukats „Semes Eerihzibas Wehstnefi“ N° 7.
Daugawpils semes eerihzibas komiteja, dabujusi scho farafstu lasit, 18. martâ
nolehmuft scho muischu nodot Daugawpils lauffaimneezibas beedribai. Zen-
tralâ semes eerihzibas komiteja apstiprinaja scho Daugawpils aprinka komi-
tejas lehmumu 21. aprili un lifa preefshâ semju departamentam noslehgt ar
Daugawpils lauffaimneezibas beedribu atteezigu lihgumu. Bet sche ir gadi-
jees, es gribetu fazit, sinams starpgadijums. Wischu muischas zentru
luhdsis bijuschais schis muischas ihpafschneeks, kursch ar luhgumu personigi
eeradees semkopibas ministrija, un wairaf reifas greesees semju departa-
mentâ, lai eerahda winam neatfawinamo dalu. Tas ir Polijas armijas
wirfneeks, grafs Mols, kas peedalijees Latgales atbrihwofchanâ no lee-
lineefsem. Uhrwalstu pawalstneeku leetas, pehz waldbibas eeskata, ir tomehr
nemamas wairaf nopeetni, nekâ sawu pawalstneeku leetas, un scho muischu
leetam waldbiba peefschkir sinamu politisku nosihni. Schis muischas jautaj-
umâ, tâpat kâ zitu muischu jautajumos, waldbiba, starp zitu, fanehmuf loti
dauds protestu no ahrwalstim un peelifufi dauds puhlu, lai draudsigâs
walstis, kuram muhsu agrarais likums isleekas pardauds radikals, pee wina
peeradinatu un pehz eefpehjas apmeerinatu. Smu pahrleezinats, kâ drih-
sakâ waj wehlakâ laikâ par scho jautajumu nahfsees runat muhsu ahrleetu
ministra fungam. Pee draudsigam walstim peeder ari Polija, un mums
neisbehgami wajadfiga Baltijas walstu saweeniba, neisflehdsot ari Poliju.
Tadehl, kad Polijas fuhstneeziba Latwijâ luhdsja Wischu muischu atstahnt
winas agrafam ihpafschneekam, pehz waldbibas eeskateem radâs wajadfiga
jautajumu rewidet. No walsts ahrejâs politikas weedofla raugotees, weenas

fahdas muischas atfawinaschana, waj atstahschana ihpashneekam ir famehrā sikhš jautajums, salihdsinot ar šekam, kuras rodas, ja wīnu isschirtu nepareisi, nepolitiski.

Ulkaujos peewest skaitlus par muischu un pušmuischu fastahwu Latwijā. Widsemē muischu 506, pušmuischu 594, kopā 1.100 leelsaimneezibu. Kursemē muischu 963, pušmuischu 606, kopā 1.569 leelsaimneezibas. Weidsot, Latgalē ir 328 muischas un 770 pušmuischas, kopā 1.098 leelsaimneezibas. Wišā wifumā kopā wišā Latwijā buhtu 1.797 muischas, 1.970 pušmuischas, tā tad kopā 3.767 leelsaimneezibas. No wišā šchi leelā skaitla pehz „Semes Eerihzibas Wehstnescha“ № 7 eewetotā šarastā waldbiba atstahj us zentralās semes eerihzibas komitejas lehmumu kulturelām wajadsibam, kultureleem mehrkeem pawifam 195 muischas. Šit neezigu skaitu pehz waldbibas domam teescham loti weegli iswehletees no leelā kopskaita. Ja newar kulturelo zentru eerihkot weenā muischā, tad to war otrā, kas atrastos turpat blakus. Bet semkopibas ministrija ari Wiščku muischas jautajumu naw gribejusi isschirti weena pati. Tadehl scho jautajumu eesneedsu apspreešchanai ministru kabineitā. Šur man netifa gan doti noteikti aishrahdijsi, lehmums netifa taifits, bet tifa aishrahdits, ka par scho jautajumu atbild semkopibas ministrija, kurai ar kabineitā lehmumu dota pilnwarā schoš jautajumus praktiski iswest un ka, protams, labu atteezibu nodibinaschana ar kaimineem weizinama. Pehz tam leetu nodewa zentralās semes eerihzibas komitejas Latgales komissijai. Šchāi Latgales komissijā eeet wišā zentralās semes eerihzibas komitejas lozekli latgaleeschi. Toreis wiņā eegahja ari Rindsula, Šurkopula un Rubula kungi; pehdejā weetā tagad komissijā ir Swagula kungs. Latgales komissija šawā 30. aprila sehde nolehmusi, eewehrojot to, ka 6 werstis no Wiščku muischas atstahš „leelais kulturelais zentrs“, Urendoles muischa, masais zentrs Wiščkos likwidejams un Daugawpils aprinkā komitejas lihgums ar Daugawpils laufaimneezibas beedribu grosams, nododot muischas dahrsu waj wina dalu bijuscham muischas ihpashneekam, nemot wehrā, ta weetejai pagasta semes eerihzibas komitejai pret neatfawinamās dalas eerahdishchanu grafam Molam muischas zentrā eebildumu naw.

Schahdu lehmumu stahdijsi preeščā Latgales komissija zentralai semes eerihzibas komitejai un šchis Latgales komissijas preeščslifums nahza preeščā 2. maija sehde, kurā nolehma Wiščku muischā maso kulturelo zentru likwidet. Pret scho lehmumu zehluschees eebildumi no beedribas. Beedribas preeščstahwis, deputats Zahlšcha kungs, peedaltijās personigi zentralās semes eerihzibas komitejas sehde 10. maijā un personigi aishahweja laufaimneezibas beedribas interesēs un wajadsibas, aishrahdidams us to, ka laufaimneezibas beedriba muischu pahrnehmusi un stahjufees jau pee darba. Pehz šchi pašfai drojuma, kas bija loti spilgts un ar wiseem atteezigeem dateem, zentralā semes eerihzibas komiteja palifa tomehr pee wezā 2. maija lehmuma un kulturelā zentra likwidechana tifa aishahsta spehā. Samuela kungs starp zitu debatēs, pehz manām domam, nepareisi aishrahdija, ka zentralā semes eerihzibas komiteja leetu otrreis pahrspreeschot naw sinajusi par leetas pateeseem apstahkeem. Es sche nemos apgalwot, un to warēs apleezinat ari tee lozekli, kas peedaltijās tani sehde, ka es wairal reises pašfai droju un stipri uswehru, ka Wiščku muischas jautajums ir pazelts kā politisks un tadehl tas nahl zentralās semes eerihzibas komitejas apspreešchanā. Grib waj negrib eewehrot scho apstahli, jautajums tifa isschirts ar otrreifeju

Ķpseudumu 10. maijā, ka kulturelais zentrs likwidejams un ĶaimneeziĶa tā tad nododama, wiŶmas pagaidam, bijuŶĶā ihpaŶĶneeka leetoŶĶanā. Semju departaments ŶĶo leħmumu tuħlit 10. maijā paŶinoja aprinĶa walŶŶ semju inspektoram un liĶa preeŶĶĶā nodot muiŶĶu bijuŶĶam ihpaŶĶneekam un ar beedribu iŶliħt. Bet inspektors 20. maijā rakŶta, ka iŶpildot preeŶĶĶrakŶtu rodas ĶruħtibaŶ, jo muiŶĶa jau eerahdita beedribai un ta ŶtaħjuŶees pee Ŷemes apŶtraħdaŶĶanaŶ, lai gan liħgums aiŶ darba daudŶuma naw bijis noŶleħgtŶ. Taħdā Ŷtaħwoħli tad ari paŶĶreiŶ atrodaŶ WiŶĶtu muiŶĶaŶ leeta. Wiņu war noħahrtot wiŶadi, weenadi waj otrādi, tā, Ķā augŶtā Ŷapulze to weħlaŶ: waj atŶtaħt walddibai winai ar agrarreformāŶ likumu peeŶĶĶirtāŶ teeŶibaŶ, riħtoteeŶ peħz ŶawaŶ labatāŶ paħrleeziĶaŶ un uŶ Ŷawu atbilddibu, noŶwerot wiŶuŶ eeŶŶĶejoŶ un aħrejoŶ politiŶkoŶ apŶtaħtluŶ; waj nemt walddibai ŶĶiŶ teeŶibaŶ, peeņemot jaunu likumu, waj paħrgroŶot wezo paŶtaħwoŶĶo likumu, iŶlabojot atteezigoŶ pantuŶ, lai neatŶawinamāŶ dałaŶ eerahdiŶĶana peeħriŶtu zentralai Ŷemes eerihziĶaŶ komitejai, waj, warbuħt, agrarā likuma iŶweŶĶanu uŶdot zitada ŶaŶtaħwa walddibai, Ķura ŶĶo likumu Ŷaprot waj iŶtulĶo zitiadi.

Peewestee dati, domaju, nedod peeteekoŶĶa pamata taiŶit ŶleħdŶeenu, ka walddiba atŶtaħj muiŶĶneeeem zentruŶ. LihdŶ ŶĶai deenai Latgalē apŶŶiprinatāŶ 12 neatŶawinamāŶ dałaŶ, no tām 6 pa 50 un 6 pa 100 hektaru leelumā. DebatēŶ Ŷtarp zitu Lindina ĶunģŶ paħehla Ķautajumu par zentru atŶtaħĶĶanu muiŶĶneeeem ari paħrejā Latwiāj, bet lai neaiŶeetu par taħlu no teeŶĶaŶ atbildēŶ uŶ interpelaziju, eŶ atĶauŶĶoŶ weenigi konŶtatet, ka ŶemĶopibaŶ ministrija ŶĶe wadijuŶees no 2 galweneem prinziĶeem: 1) atŶtaħt Ŷemes gabaluŶ ar eħĶam un 2) peepraŶŶt weetejo Ŷemes eerihziĶaŶ komiteju peeħriŶĶĶanu. Ķa zelaŶ eebildumi waj ŶuħdŶibaŶ, tad neatŶawinamāŶ dałaŶ projekti neteeĶ apŶŶiprinati. WiħŶemē un ĶurŶemē, Ŷtarp zitu, eerahditaŶ 119 neatŶawinamāŶ dałaŶ: muiŶĶu zentri 16, zentru dałaŶ 74, puŶmuiŶĶaŶ 24 un nepaħrdotāŶ muiŶĶu maħjaŶ 5. DebatēŶ Lindina ĶunģŶ iŶħehla Ķautajumu par WiħĶenu muiŶĶu, Ķura atŶtaħta Ķā maŶaiŶ kulturelaiŶ zentrs ĶujeneŶ lauffaimneeziĶaŶ beedribāŶ lauffaimneeziĶaŶ ŶeemaŶ ŶĶolai. Paħrejā muiŶĶaŶ dala iŶrenteta ilggadejam rentneekam un ihpaŶĶneeka pilnwarneekam, preeŶĶĶŶiħmigam Ķaimneekam un loĶĶopim BergŶonam. WiħĶenu muiŶĶā jau pirms Ķara paŶtaħweĶa preeŶĶĶŶiħmigi laba ĶaimneeziĶa un waiŶlaŶ loĶu audŶetawa. Ķewehrojot to, ka mums waiŶlaŶ loĶu audŶetawu truħĶumŶ, walŶŶ tura par Ŷawu peeħaħĶumu ŶaudŶet ŶĶaħdaŶ ĶaimneeziĶaŶ, jo taħdaŶ pa Ķara laiĶu iŶputejuŶĶaŶ; peħz manām domam peepraŶijumu peħz waiŶlaŶ loĶeem no ĶaunĶaimneeziĶu puŶeŶ buħŶ 100 un 1000 reiŶ wairat, nekā pirms Ķara. Bet WiħĶenu muiŶĶā paaug 18 puħru rudŶu no puħrweetaŶ. Un taŶ ir taŶ, ĶaŶ wiŶwairat peewell ŶĶai muiŶĶai beŶŶemneekuŶ, un Lindina ĶunģŶ, buħdamŶ paħrleeziĶā, ka preeŶĶ beŶŶemneeeem wiŶā Latwiāj nekur zitur Ŷemes neatradŶŶeeŶ, peeleeĶ wiŶuŶ ŶpeħtuŶ un par wiŶu amata waru, dodot telegramu Ķā zentralāŶ Ŷemes eerihziĶaŶ komitejaŶ preeŶĶĶeħdetaja beedreŶ, lai ŶĶee 3 beŶŶemneeki tiħtu eeŶpeeŶti ŶĶai muiŶĶā. Ar to Lindina ĶunģŶ agrarāŶ reformāŶ wahrdā noaħrda waiŶlaŶ loĶu audŶetawu. Teoretiski nemot, ŶĶee 3 beŶŶemneeki daudŶ Ŷemes nepraŶa, Ķatrs 20 liħdŶ 30 puħrweetaŶ. Bet no ŶĶiŶ ĶaimneeziĶaŶ weena puŶe jau nogreesta ŶĶolai par labu, tā Ķā tur nekāŶ leeŶŶ paħri nepaleeĶ. Peħz ŶemĶopibaŶ ministrijaŶ eerednu domam, Ŷtarp zitu ari inspektora MuriŶĶa domam, taħda Ķautajuma iŶŶĶiħŶĶana n a w

pareiša un valstīsta un tas ir viņš konfliktis, pehz manām domām, no kura Līdina kungs grib īstīt politisku zenu, apgalwodams, ka „waldība aizstahw muischneezību“. Šo konfliktu atrīsināsim ne mehš ar Līdina kungu, bet nahfamais latweeschu semneeks, kuram 10 līdš 20 un wairak gados ar ašinš ūweedreem buhs jausel tas, kas tagad no neatbildiga pašaudseta weenas deenas agrarpolitika ar weenas telegramas parakstu teel weeghprah-tigi un bes wajadsības īsnihzinats.

Otrs jautajums, kas interpelazijā aiskertš, ir jautajums par 100 hektaru peeschkiršanu Latgales muischneekem. Jehdseens par muischam, par kurām runa agrarā likuma pirmās daļas treschā panta punktos a) waj e), pehz kureem atstahjami 50 waj 100 hektari, preeksch Latgales ar šo likumu naw nofkaidrots, jo Latgalē nepastahw jehdseens par brunneezības muischam. Tapehz semkopības ministrija greesās atkal pehz paškaidrojuma pee autoritatīvas eestahdes, pee zentralās semes eerihzības komitejās. Un taifni latgaleeschi zentralās semes eerihzības komitejā īstrahdaja īnstrukziju un zentralā semes eerihzības komiteja peenehma to pagahjuščā gada 29. nōwembri, kā „paškaidrojumu par muischam un atdaliteem semes gabaleem Latgalē“. Tas ir nodrukats „Semes Eerihzības Wehstnesi“ № 2. Pehz šchi paškaidrojuma semkopības ministrija ūahla rihkotees. Praksē īsrahdijās, ka turotees pee paškaidrojuma, leelafai daļai muischneeku ir jaatstahj 100 hektaru. Tapehz semkopības ministrijās Latgales semes eerihzības nodalas waditajs Ertelš jau 4. un 13. aprīlī ir greesees pee Turkopula kunga, bet 27. aprīlī greesees ar rakstu pee semju departamenta, aīsrahdidams uš ūekam, kahdas zelas šchi paškaidrojuma dehl, un lizis preekschā paškaidrojumu īslabot.

Zentralās semes eerihzības komiteja ar Latgales komiģijas palihdsību 19. maijā „paškaidrojumu“ īslaboja un turpmat, noteizot muischu waj muischas daku, semkopības ministrija warēs rihkotees galwenā kahrtā pehz weenas pašihmes, semes ihpaščuma kopplatības: ja muischā buhtu 300 desetinū un wairak, tad bijuščam ihpaščneekam atstahj 50 hektaru, ja mafak par 300 desekinam, tad semes ihpaščumu neuffkata par muischu, bet par solwarķu un atstahj 100 hektaru. No 12 līdš šchim apstiprinatām neatfawināmām daļam Latgalē līdš šchim 6 atstahdas pa 50 hektaru un 6 pa 100 hektaru. Rā redset, semkopības ministrija rihkojusees ne tīfai ūajinā un ūastanā, bet teeschi pehz zentralās semes eerihzības komitejās Latgales komiģijas, pašchu latgaleeschu īnstrukzijas. Semkopības ministrija, nostahjotees uš likuma burta un īspildot fantastīfko waldības resp. semneeku ūaweenības ūlepeno „līhgumu“ ar muischneekem, buhtu warejuūi rihkotees pilnīgi patstahwīgi, bet wina līdš šchim darijuūi wiūu, lai ūawu darbu waretu ūastanot ar zentralo semes eerihzības komiteju un ar latgaleeschu deputatu kungeem, kūrī peedalaš zentralās semes eerihzības komitejā. Semkopības ministrija domajuūi un paliks pee tām domām, ka par tām 12 eerahditām neatfawināmām daļam, waj tās eerahditās likumīgi waj nellikumīgi, par to ūchoreis atfakos runat, wiūu atbildību nes Latgales deputati pašchi, kas peedalaš zentralā semes eerihzības komitejā un semju departamenta tehniģkā komiģijā. Šhee deputati ir Turkopula kungs, Rubula kungs, tagad wina weetā Swagula kungs un Rīndjula kungs.

Debatēs pazehlās jautajums ari par neatfawinām ruhpnēezības eestahdem. Tas stahw loti zeeūchi ūafarā ar neatfawinamo daku eerahdiščanu. Tapehz newaru tam paeet garām. Līdina kungs, kam tās leetas kā zentra-

lās semeš eerihzibas komitejas bijušam sekretaram un tagadejam preekschfehdetaja beedram wislabaf pahršinamas, labi šina, ka semkopibas ministrija gahjuši ari šhe to pašču zetu, ka pee neatsawinamo dalu eerahdišchanas. Wina isstrahdajusi, un man bija tas gods apstiprinat, šasinā ar zentralo semeš eerihzibas komiteju, ka zentralās semeš eerihzibas komiteja, ka zentralās semeš eerihzibas komitejas preekschfehdetajam un ka ministram, notekumus, kas nodrukati „Semeš Eerihzibas Wehstnesi“ № 1, par neatsawinamohuhpneezibas eestahschu atstahschanu wīnu ihpašchneekem Semkopibas ministrija rihkojusees stingri peeturotees pee šchis instrukcijas. Šchi instrukcija starp zitu nošata sawā 7. pantā, ka jautajumu par schahdu eestahschu atšawinašchanu waj neatsawinašchanu išschkir šewiška starpresoru komišija, kurā peedalas semkopibas ministrijas preekschstahwis, tirdsneezibas un ruhpeeezibas ministrijas preekschstahwis, teesleetu ministrijas poeekschstahwis — pa weenam no šatra rešora; bet bes tam peedalas wehl 2 zentralās semeš eerihzibas komitejas preekschstahwi. Weens no teem ir deputats Dombrowška kuņģš, oirs — latgaleetiš Turkopula kuņģš. Waldiba waj ari semkopibas ministrija uš agrarās reformas likuma pamata wareja tāpat, ka pee neatsawinamo dalu eerahdišchanas rihkotees weena pati, bet taišni wina pati pajehluši jautajumu zentralā semeš eerihzibas komitejā, un kad zentralā semeš eerihzibas komiteja eerošinaja jautajumu, waj waldibas starpresoru komišijā newaretu peedalitees ari zentralās semeš eerihzibas komitejas preekschstahwi, tad es biju pirmais, kas peekrita un biju loti preezigš, ka tahdā šahrtā šchai šwarigā leetā nēm dalibu ari Šatwersmes Šapulzes ložekli un domaju, ka tas šchi jautajuma išschkiršchanu padaris pareišatu un likumam wairaf peemehrotu. Es tomehr esmu dšili pahrleezinats, ka, ja zentralā semeš eerihzibas komiteja nebuhtu poliitiska eestahde, kurā eeeet dašchi ar waldibu nešameerinamas opozišijas preekschstahwi, šaut ari ne daudš, tad šchahda peedališchanās kontroleš dehl nebuhtu wajadšiga. Ja zentralā semeš eerihzibas komiteja buhtu uštizejusees waldibai, wina buhtu atšinuši šchahdu peedališchanos ja ne par neweiklu un pat par netaktišku, tad par glušchi leeku. Bet tas tomehr leetai, pehz manām domam, šaitet newareja. Šewiški tika išželts Raunas dširnawu jautajums. Debatēs to peeweda ka wisleelako nelikumibu, ka waldiba atnehmuši Raunas dširnawas weetejai lauffaimneezibas beedribai, un grib aldot atpakał bijušam ihpašchneekam muišchneekam. Še semkopibas ministrijai starpresoru komišijas informazija tomehr ir žitada. Bija išdariti pat špezielti išbraukumi uš weetas, wišš pamatigi išmeklets un starpresoru komišija atšina, ka šchis dširnawas pehz agrarā likuma tomehr naw atšawinamas, bet atšahjamas tagadejam ihpašchneekam. Raunas beedriba leetu ir pahršuhdšejusi šenatām. Šenats šcho jautajumu išschkirš un šenata lehmumu mehs išpildišim.

Trešchais jautajums interpelaziā, kas šihmejas uš semkopibas rešoru, ta ir mešchīnu nolaidigā un nošeedšigā rihziba Latgalē.

Latgales atbrihwošchana ir notikuši wehlat, ari mešchi ir pahrnemti wehlat; wišpahr Latwijā truhtš labu mešcha darbineeku. Mešchkopibu mahuš laudis agraf ir studejušchi mašaf; weetejo kandidatu latgaleešcheem naw; Latgales deputati toš nedod. Wišas mešchu leetas Latgales muišchās pahršinaja freewi, poli un leišchi. Labi šaprotams, ka pirmā laikā, šamehr Latgalē Latwijai netizeja, wini išrahdišja pašwu pretošchanos un neka laba, pahrnemot mešchuš waldibas pahršinā, newareja šagaidit. Latgalē mešchfargi

wispahr ir sahdschu laudis un mafapsinigi; beidsot es gribetu fazit, ka Latgales eedfihwotaji tomehr ir tumschati, nekà pahrejee latweeschi un zaur to zelas daudf nefahrtibu. Wehl gribetu peelift klast kara un rewoluzijas demoralisejofcho eespaidu uf laudim. Zaur to buhs faprotams ari tas, ka pirmà pusgadà pehz Latgales eekarofchanas taisni meschus un malku Latgalè jaga deenas laità, jaga weseleem zeemeem, weda prom wesumeem, weda prom talkam. Schis wifas nelaimes meschu leetàs man sinoja Rindsula kungs, bet ne semkopibas ministrija, un ne ari Rindsula kungs, kursch tatschu bija walstis polizijas waras augstalais preefschneefs Latgalè un pee kura es greesos, lai winsch ar polizijas spehtu meschu sagfchanu likwidetu, neka newareja darit. Wajadseja sinama laika, lai Latgalè meschfaimneezibu wareu eewadit pareifàs fleadès. Schini laità tas panahfts, panahfta ari eedfihwotaju wajadsibu apmeerinafchana, kuru dehl, fewifchki pirmà pusgadà eenahza daudf fuhdsibu.

Starp zitu gribu paftrihpot weenu, ka semkopibas ministrija darijusi Latgales labà pat daudf wairaf, nekà normalos laikos tas wispahr pehz likuma buhtu bijis eesfehams. Alfihmeschu, ka uf Rindsula kunga aifrahdi-jumu un Daugawpils aprinka waldes delegazijas luhgumu semkopibas ministrija sch. g. 27. janwari dewa rihojumu wifseem Latgales un Jlukstes aprinka meschfineem, iffneegt uf pagasta waldes apleezibu pamata wifseem truhzigeem Latgales eedfihwotajeem, kureem masaf par 10 defetinam semes, tà tad gandrihs wifseem Latgales semneekteem weenu pustubifafis malkas par puszenu. Schi priwilegija ir loti leela. Scho preefschrozibu nebauda pat muhsu Widsemes un Kursemes bessemneeki, kuri ir truhzigaki, nekà schee Latgales faimneeki. Ir bijusi runa par launprahtigu spekulaziju ar meschu, ka ta tikusi weizinata no eerednu pufes Latgalè. Ra tas naw notizis leelà mehrà un naw warejis notift, to waru peerahdit ar fkaitleem. 1920./21. gada laità iffneegts weetejeem eedfihwotajeem: 1) 25.000 kubifafis galwenà kahrtà malkas un ari pa dalai buhwmateriala; 2) uf 21. dezembra likuma pamata par buhwlofu iffneegfchanu laufjaimneeku wajadsibam iffneegts 10.000 kubifafis buhwmateriala; 3) fareiwju gimenem 2000 kubifafis un beidsot 4) priwateem laudim-tirgotajeem, kuri tad nu ari buhtu tee spekulanti, pawifam tikai 500 kubifafis mescha materialu. Rà redsam pehz scheem fkaitleem, latgaleeschi ar malku un buhwmaterialu bijuschi peenahzigi apghdati. Waldibai weenigi bijuschas baschas, ka Latgales jau tà stipri nopostitee meschi, kas ari wezos laikos bija wairaf noposti nekà pahrejà Latwijà, tagad teef stipri ifputinati. Leelais peeprafijums pehz mescha bija ari par eemeflu tam, ka meschfmini newareja katrà gadijumà apmeerinat weetejàs wajadsibas. Weetam, kur weetejàs wajadsibas loti leelas un meschu mas, tee tifs pawifam ifnihzinati. Bet waldiba ari par to neka nefafa, ja tikai weetejee eedfihwotaji fazel labas ehtas un ja weetejàs pagasta paschwaldibas eestahdes raugas uf to, ka buhwmaterials teef ifleetots leederigi. Zahdà kahrtà scho meschu postifchana buhtu attaisnota. Nefahrtibas daschos gadijumos bijuschas un ari wehl turpmat gadifees. Uf reisi tàs naw nowehrfchamas. Somehr Latgales laifrafsii naw ihfià weeta, no kureenes waldibai meklet fuhdsibas par wifam nefahrtibam, kas Latgalè noteef.

Semkopibas ministrija tomehr falfreis katrà konkretà gadijumà eeteiz greestees zeetufcham perfonam teefchi pee winas un luhds, lai to dara ari paschwaldibas un ari deputatu kungi, kas daudfos gadijumos ir ari bijis;

tikai tad mums eespehjamš spert atteezigos fokus. Buhtu wehlamš ari, lai waldibai eefneegtu isgreesumuš no Latgales awišem; tad wini ari tiktu eewehroti. Semkopibas ministrija aisween, tiklihdš eenahf kuhdsibas, isdara rewisiiju. Tã tas bijis ari Latgales leetas. Par Latgales meschneezibu eerednu fodischanu waru pasneegt fefofchas sinas, kuras zentra us ahtru rofu bija sadabujamas; pahrskata wehl neetilpst tas leetas, kuras atrodas ismekleschana, un tas leetas, kuras atrodas rewidentu rotas, no kareem daschi eebraufuschi, bet naw nodewuschi wehl sawu sinojumu. Veemehram, fodis 1) Domopoles meschfina weetas ispilditajs Neperts, kursch nodots Latgales apgabala teefas profuraturai; 2) Pitalowas meschfinis Riterš atlaišs no deenesta; 3) wirsmeschfargu Trolowa un 4) Wasikiewa leetas nodotas komisiijai un pehz komisiijas atsinuma leeta nahš teefã; 5) Trolowa brahlis, Pitalowas pagasta waldeš preekschneeks, kursch isdewis nepareisas, wiltotas apleezibas us buhwofoku fanemschanu, zaur eefschleetu ministriju nodots teefai; 6) par Daugawpils meschfina Dsolu un 7) wina palihgu Lindi leeta sawã laikã bija eefneegta ari Satwersmes Sapulzes luhgumu un kuhdsibu komisiijai, bet pehz isdaritã rewisiijas us weetas israhdijs, ka meschfinis nepareisi apwainots no kahda mescha sagla, kas feris no apwainoteem meschineem; schi kuhdsiba israhdijses par nedibinatu un scho diwu semkopibas ministrijas eerednu rihzibu semkopibas ministrija uskata par apmæerinoschu. Schahdã garã par scho leetu atbildets luhgumu un kuhdsibu komisiijai sch. g. 28. februari. 8) Ruschonu meschfina palihga weetas ispilditajs Simlans nodots teefai. 9) Andrepes meschfinis Holsteins degradets par meschfina palihgu. 10) Par Janopoles wirsmeschfargu Tichanowu eefneegta kuhdsiba no deputata Rambalas kunga. Leetu ismekle un wainigo nodos teefai. 11) Tad ir eefneegta kuhdsiba Satwersmes Sapulzes luhgumu un kuhdsibu komisiijai par Krušpils meschfina Rantu — no wina rakstwescha Behrsina; kuhdsibu ismeklejot, israhdijs, ka sche nefas nelikumigs naw notizis. 12) Rolupes meschfina palihgs Rolenda atlaišs no amata un nodots teefai. 13) Baltinowas meschfina palihgs Sirdsinsch atlaišs no amata. Schee ir wisi tee dati, kas noskaidroti us weetas. Mehš rebsam, ka pee Latgales meschu leetu nolahrtošanas ir strahdats. Sliktee resultati isfkaidrojas ar slikteem darba apstahleem, kahdos atrodas Latgales meschfaimneeziba. Wehl eenahlfugas kuhdsibas no latgaleescheem, ka meschneezibãš efot pahraf leels kalpotaju staits. Schis staits fahuma isfkaidrojas ar to, ka ir pahremts loti daudš priwatu meschu. Ratra priwata meschã bija sawa administracija. Tagad, kad isdewees schos meschus apweenot leelafãš meschneezibãš, ir bijis eespehjamš atlaišt eerednus: tahdã fahrtã atlaišti 72 wirsmeschfargi un meschfargi. Sawelfot kopã wifus schos treschã jautajumã apstatitos materialus, gribu fazit, ka nefahrtibas meschfaimneezibãš ir notikuschas un, warbuht, weetam ari wehl tagad pastahw. Bet nefahrtibu nowehrschanai wajadsigs sinamš laikš. No fahuma mehš nefa newarejam darit, mehš nepasinam sawus eerednus, bet tagad, kad darbiba ir eewirsijses normalafãš ffeedes, nu eespehjamš maint un sagahdat fpehjtakus. Man buhtu luhgumš no semkopibas ministrijas pufes, lai Latgales fabeedriba un paschwaldibas eestahdes pehz eespehjas wairaf usrahditu schis nelikumibas, lai winas waretu ahtri un stingri nowehrst.

Tagad waretu pahreet us teem jautajumeem, kas pazelti wispahrejãš debatēs pee eefneegtãš interpelacijãš, bet atrodu to par neespehjamu, jo

debates stipri nowirfijas no interpelazijas un ispluhda wisa agrara jautajuma plashuma. Tadeht istirsat atfewischi wifus aifrahdiyumus man nebus eespehjams.

Tomehr es gribetu atfihmet wairafas atfewischkas debates isteiltas domas, ar turam mums jarehkinas, turpinot agrara likuma isweschanu no waldbibas puses. Wispirms, spilgti parahdijas diwi preteja wirseena usbrukumi waldbibai. No weenas puses interpelanti un ari sozialdemokrati opwaino waldbibu par nowehrschanos pee agrara likuma isweschanas dshiwē stipri us labo pusi, ta ka radikalais agrarais likums neteektot iswests tik radikali dshiwē, ta to tauta gribejusi. Mindritatu preefshstahwi no otras puses apgalwo pretejo. Ta Schiemana, Firksa un Magnusa fungi apgalwo, ta radikalā agrara likuma praktiska isweschana dshiwē esot pahrspehjusti daudsfahrt wifu, to esot warejuschki sagaidit no schi likuma, peemehram, wahzu kolonistu ismeschana no wina itka eepirtam dshiwes weetam, tapat muischu inwentara atfawinaschana un nowehrschana, kura pehz deputata Firksa norahdiujuma notikusi nelikumigi. Uzimredhot, ja pastahw diwi tik preteji eeskati par likuma isweschanu, tad wisa wifuma, neeejot nianfēs, linijas rupji welkot, ir jafaka, ka waldbiba dara pareisi, isweschama likumu dshiwē, neskatotees ne pa labi, ne pa kreisi. Pa kreisi gribetos fazit: „Nost, fungi, ar leelneejisteem panehmeeneem semes dalischana!“ (Sauzeeni pa kreisi: „Dho!“); us labo pusi es gribetu teikt, ka preefsh muischneeteem agrarais likums ir stingrs, pat neschehligs, bet negrosams, un muischas pahris gados tiks neifbehgami sadalitas.

Otrs jautajums, kusch itka iszehlas debates, ir tas, kahda ir waldbibas loma un kahda ir zentralas semes eerihzibas komitejas loma pee reformas isweschanas praktiska darbā? Sewischki Lindina kunga runa ir iszeltis jautajums par semes eerihzibas komiteju lomu un leelo nosihmi un, ja es nemaldos, winsch isteizās, ka waldbibas eeredni ir leetuweis, kas trauze agrara likuma isweschanu dshiwē (Sauzeens pa kreisi: „Pareisi!“). Lai buhtu flaidriba, tad jateiz, ka zentralā semes eerihzibas komiteja naw parasts waldbibas ispildu organs, jo wina eeeet feschki Satwerfmes Sapulzes lozekli likumdeweju fungi. Tapehz es gribetu atfihmet, ka schis patš likums ispildu organā eenes politiku.

Samuela kungs ismeloschi un pahrleezinoschi debates attehloja zentralas semes eerihzibas komitejas nosihmi, atfihmedams sewischki winas kontrolejoscho wirsufradhibas darbibu. Tas saprotams buhtu no swara, kontrole wispahr ir wajadsiga. Bes schaudam komitejas darbibai ir leela nosihme, bet man ari ir flaidrs tomehr, ka schis aparats, kura darbibu mehš efam nostatijuschees jau pusgadu, ir besgala smags, strahda besgala lehni un patehre loti dauds welligas energijas. Weens no galweeneem eemesleem ir tas, ka zentralā semes eerihzibas komiteja jau pehz sawa fastahwa peespeesta nodarbotees ar politiku. Ispildu organa nebuhtu weetas schahdai politikai. Likums buhtu ispildams, ta likumdeweja eestahde to isdewusi un prafa, un nebuhtu jaranga likumu tulkot, skatotees no daschadu politisku partiju weedofla. Wisi schee weedofli jau eetilpuschi un islihdsinajuschees likuma konkretā formā pee likuma peenemschanas. Es gribu konstater te augsta sapulze, ka zaur politisku partiju lozekli neatlaidigu usfahschanos zentralā semes eerihzibas komiteja ne weenreis ween ir pazehlusi jautajumu, peeweenot zentralai semes eerihzibas komitejai weselas semfopibas ministrijas nodafas un departamentus, ziteem wahrdeem, zentralo semes eerihzibas komiteju pahrwehrt par jaunu ministriju, tahda

fahrtā semkopības ministrija var tikt laimīgi likvidēta, jo muhsu jaunā valsts nedarbībai ir jābūt paralēlai eestahde. Ir loģiski, ja ir jau weena ministrija, kura pārvalda valsts semes ihsahumu un nolahrto wifas agrarās leetas, tad otra tahda eestahde nebuhtu wajadsiga. Šhi zihna par waru, par weenfahršhu lihdsdalibu praktiskā valsts ufbuhwes darbā, pee kura sozjaldemokratu fungi atkahrta oposizijas dehl negrib peedalitees, ir beigusees pagaidam ar 30 eerednu leelu kanzleju pee zentralās semes eerihzibas komitejas. Tas ir gala rezultats no zihnas, kura ir neaugliga un prasa leelu dalu no muhsu dahrgā laika. Bet es gribu wehl papildinat sawu sinojumu, ka paschlaif pee mums norisinas zihnas ap kanzlejas eerednu kandidaturam. Mehš balsojam, peemehram, no kahdas partijas eerednis peenemams. Jo teesham zentralā semes eerihzibas komiteja, kā politisks ispildu organs, mehgina iswest scho politisko prinzipu ari eerednu iswehle. Weens no zentralās semes eerihzibas komitejas lozefleem, Antona kungs, reis isteizās pat, warbuht, apwainojoshi, ka schai komitejā walda newefeligš garš. Es gribetu aifrahdit, ka no waldebības schai komisiijā ir eezelts preeschschedetajs un 6 lozekli — waldebības eeredni.

Tas buhtu teeschā sakarā ar latgaleeschu interpelaziju. Waldiba sawā laika atteikusees no teesleetu ministrijas un tirdsneezibas un ruhpeezibas ministrijas preeschshtahweem eewehrojot latgaleeschu stipru wehleschanos, nemt dalibu schis agrarās reformas isweschanas eestahde; un taisni schis diwas weetas ir nodotas Latgales deputateem — Rindsula un Turkopula kungeem. Treschais, Rubula kungs, eewehlets kā likumdoschanas eestahdes preeschshtahwis. Latgaleescheem tā tad komitejā ir samehrā leela preeschshtahwiba un wineem ir hijis eespehjams pehz sawas pahrliezibas, pilnigi aistahwet sawas ihsatnejas prasības agrarā jautajumā, iswedot likumu praktiskā dshwē. Rā Samuela kungs apleezinaja, eezelto eerednu lihdsdarbiba komitejā ir apmeerinoscha un wini strahdā pehz saweem spehkeem pilnigā sakšanā ar Satwersmes Sapulzes lozefleem. Bet tomehr paleek atkahrts jautajums, waj, iswedot agraro reformu weenigi zaur semkopības ministriju, darbs netiktu weitts noteiktaki un dauds ahraki. Kontrole, warbuht, labaki buhtu peeschkirtama weenigi likumdewejai eestahdei, schai augstai sapulzei, kurai weenmehr ir teesiba atlaist katru waldebību, ja kahds no winas reformem buhtu rihkojees pret likumu. Lindina kungs apgalwo, ka agrarās reformas un semes eerihzibas darbu warot iswest weenigi semes eerihzibas komitejas un ka eeredni buhtu leeki. Es saprotu Lindina kunga labo gribu, peelikt wifus spehkus pee semes eerihzibas darba, bet tomehr aifrautes lihds sawu spehku pahrwehreschanai, domaju, ir neweeta. Leelākā dala semes eerihzibas komiteju pagastos naw spehjiga weikt weenfahršho darba dalu, kuru winām usleek agrarais likums, kā semes peepraschju peenemshanu un sawa pagasta semes fonda sadalishanas projektu. Lindina kungam ir finanss, ka pagasta komiteju nespehka dehl semes sadalishana tekoschā gadā atstahta rajonu pahrsinu rokās. Nesadalitā seme teek isdota us weenu gadu, kā dalu rentes gabali, taisni no rajonu pahrsineem; schis darbs wineem jaisdara fasinā ar semes eerihzibas komitejam. Mums ir 17 aprinku inspektori un wineem ir pasihgi. Mums ir 82 rajonu pahrsini, kuri ir peespeesti schogad isdot lihds 60.000 rentes gabalu, noslehgt wifus lihgumus, noweetot wifus bessemneekus, kureem seme wehl naw galigi peeschkirta. Weenā paschā Rigas aprinki ir jaisdod 14.442 rentes gabali. Rajonu pahrsini ar loti masu lihdsdalibu no komiteju puses tā tad speesti weikt wifu scho leelo semes

eerhziņas darbu. Ar to es gribetu ņāzīt, ka ņemes ņadalīņanas darbs, nenemot nemā wehrā mehŗneeziņas ņemes wehrņeņanas un peeņņīrņeņanas projektu ņagatawoņeņanas darbus, ir ļoti leelā un leelā mehŗā uņfrautā eeredneem. Tāpehŗ newaru peeŗīstī weenpuņīgam Līndīna lūnga leetas apgāīņmojumam. Tād debatēs aīņrahdīts par eerednu nelīkumīgo rīhŗību. Nelīkumības atņewīņņkōs gādījumōs, domāju, newar māsīnāt ņhī mīlņu darba nosīhī, ko padara uņ weetām waldības eerednī. Nosēedņīgeē eerednī ari ņhāī departamentā teel atlāīstī un nodotī teefāī. Rewīņījās īņdara beņ pahrtraufuma. Ir spezielī rewīdentī, kūrī rewīdē wīņpahŗeju eerednu darbību un ņewīņņkī grahmātweņeņanu rajonos un mūīņhās. ņhīs rewīņījās dewūņeņas ņekōņeņus panāhķumūs: atlāīstī dīwī aprīnķu īnspektorī, 22 rajonu pahrņīnī, 35 mūīņu pahrņīnī un 8 zītī īnspeŗījās darbīneelī, lōpā pawīņam 67 eerednī. Starŗ zītū, atlāīstīs no amata un teel nodotīs teefāī ari rajona pahrņīnīs Rubulīnņņ, kuru Līndīna lūngs debatēs mīneja. ņs wīņā wīņuma frītīņedams un aīņrahdīdamā uņ negatīwām puņem weetejo ņemes eerhziņas komīteju un zentralās komītejas darbībā, neefnu domājīs, ka tāā ir glūņhī newājādņīgās ņņmu to īsteīzīs kā preņstatu tām domām, kuras īņehķa Līndīna lūngs, ītkā tīfāī komītejas war ņtrahdat, ka wīnās weīz to darbu un ka waldības eerednī tīfāī kawe un wīnu darbam ir tīfāī negatīwā puņe. Negrību ņapraņt to tā, ka Līndīna lūngs buhķu domājīs, ka wīņī eerednī ir tahdī. Bet tahdu fraņī ņāzīt — nosīhīnē, ka tomehŗ waldības eerednī traudzē ņemes eerhziņas komīteju darbā. Newaru īsteītees wīņpahŗī pret agrarās reformās līkumā paredņetām eestahdem. ņhīs eestahdes pastahw uņ līkuma pamata un wīņā wīņumā ņawu darbu weīz. Zīl wīnās labī to war weīft un waj tas zītādī nebuhķu labāī weīzams, tas ir atklāhīs jautājums. Tadehķl apmeerīnāņīmees ar dīwpuņīgu apgāīņmojumū ņhāī leetā.

Kas atteezās, starŗ zītū, uņ Latgales īņkelotāju jautājumu, uņ kuru aīņrahda īnterpelantī, tad es eedroņhīnos apgālwot, ka ja nebuhķu bījīs zentralās ņemes eerhziņas komītejas, ja waldība buhķu pahrņīnājuņī ņhō īņkeloņeņanu, tad, beņ ņhāubām, wīņī īņkelotājī, kūrī bīja īņbraukūņhī, beņ kaweņeņanās ļoti weenņahrņņī ar noteīktū un energīķu rīhŗību buhķu dabu-juņhī weetas tāīs mūīņhās, kūrās tas bīja nolēmīs. ņagād, pastahwot jauktām polītīķā ņastahwa eestahdem, mehņ bījām peeņpeestī — warbuht, tas ir pahrņīphletī teīfts, warbuht, ta ir fraņe — pahrlemt dāņķu jautājumu 10 reīņēs. Utbrauz weens ņuhdņetājīs, mehņ ņpreesĆām tā, atbrauz otrīs, mehņ ņpreesĆām zītādī. Bet nabaga latgaleesĆhī tīkmehŗ ņtahw welķī ņtāzījā, kamehŗ beīdņot ņpeestī ņapakat ņawās leetas un ņaruhģtīnātī brauz atpakaļ uņ Latgālī.

TreņĆhāīs jautājums, kas īņzēlīs debatēs, pehŗ manām domām, ir jautājums par agrarās reformās wīrņeenu. Man leekās, wīrņeeni mums ir dīwejadī. Starŗ zītū, debatēs aīņķehŗa jautājumu par dāņķu eerednu nelīkumīgo rīhŗību, atstāhķot waj eerahdot leelrentneeķeem mūīņeņas tur, kūr wīnās buhķu ņasadala ņīhķrentneeķeem. Tas ņtahw ņakarā ar agrarreformās īņweņeņanas dīwejadu gaitu. Reformu war īņwest aīņ polītīķeem motīweģumeem uņ reīstī, nepraņot, tā ņāfot, waj ir aģs, waj galwa un nepraņot par eķonomīķām ņekām. Otrīs wīrņeens buhķu, īņwest agrarreformu dāudsmaĆ pakāhpenīņkī, nepahrtrauzot mūhķu wālņīs ņāimneeziņas aparātā māīņēs raņņoņeņanu, lai bījuņhās leelņāimneeziņas buhķu atbalņīs wīņāī wālņīģ māīņēs ņīnā. Jaunās ņāimneeziņas waretu eerīhķotees pakāhpenīņkī, dīwōs trīhģ

gados. Pēc mums nehmis pahrswaru pirmais wirseens: fadalit semi par fairu zenu un pehz eespehjas weenā gadā. Rā galwenais motiws tam ir isnihzinat muischneeku politisko un ekonomisko waru, tā tas debatēs tika formulēts pēc agrarā likuma peenemschanas. Šchis wirseens ir populars pirmā laikā pehz rewoluzijas un tas muhju apstahklos ir weenigais. Es gribetu fazit, mums naw bijis zitas isejas, bet es gribu tomehr aifrahdit un fewischki Lindina kungam tas jasin, jo winsch stahw wištuwaf semes eerihzibas leetai, ka schi ahtrā, straujā semes fadalischana kura, ir populara un kura grib par fairu zenu fagraut politisko un ekonomisko muischneeku waru, schi semes fadalischana ir peenehmusi nelahga peegarfchu.

Latweeschi agrar bijā leeli semkopji, gahja meschā, lihda lihdomus. Tagad, pateizotees sinamai agitazijai, tas notikusi leelineeku un rewoluzijas laikā no sinamas puses, bessenneeki wairs neatsihst nelahdu zitu semi, tā tikai aramu semi, tikai tos tihrumus, kur rudschi eesehti, waj kuri a partii. Tas nosihmē, ka tā tas ir absoluti wisoš gadijumos, bet wifā wifumā tas tā isnahk, neoperejot ar Škujneeka kunga skaitleem. So apleezina zilweki, kas eebrauz un isbrauz us weetam. Man leefas, ka te leeta dibinas us agitaziju. Mehš dalam to semi, kuru waretu apstrahdat ari bijuschais fainneeks. Surpretim tās fainneezibas, kuras nolaistas pa fara laiku, kuras waretu usfkaitit par brihwu semi, un tahdu mums loti dauds un kuras dauds labatas, nekā zelmi un meschi, kuras mehš agrar kahrojām, scho semi mehš waretu pirmā kahrtā fadalit un tahdā kahrtā pawairot aramas semes platibu. Jēr jaatsihmē wehl weens launums. Dauds weetas jaunee semneeki, dabu-juschchi sawu datu rentes weetu muischās, kuras seme wehl naw fadalita un paleekamais semes gabals naw eerahdits, iswed kuhš mehslus us wasaraja tihromeem, turot preesch azim tikai wasaraja raschu un nedomajot par to, kas fehs rudsus. Bes schaubam mums ir instruktori us weetam, un schahda rihziba teoretiski nemot nekeel peelaista, bet praktiskā dshiwē tas gruhiti iswedams. Bet mehš esam peelaiduschchi laudis pēc semem, kuras labi fagatawotas un jau rascho. Ja schis sinas waretu tikt pastiprinatas ar skaitlu materialeem un ja israhditos, ka tas tā ir, kā runā, tad jataisa flehdseens, kā ta naw nopeetna agrarreforma, kura waretu zelt fabrukuscho jaunās Latwijas walsis fainneezibu. Pehz mandam domam, wifas preeschsichmigās muischas, kā peemehram Wirkenu muischu, wajadsetu tauwit, tās wajadsetu atstahk us pahris gadeem fainneekem, kuri winas jau apstrahdā ar sawu inwentaru, lai wini weena-diwu gadu laikā jaunfainneekem isdalitu kahrtigi sawus waislas lopus.

Tas buhtu eespehjams, ja bessenneekem wairaf tittu eerahditas dihtā stahwoschas semes. Šchogad mehš esam tikuschchi laimigi galā ar maies jaunajumu — mehš pehksam sistematiski 1500 tonnu rudschi mehnesi. Tā tas buhs lihds jaunai raschai. Jē mehš agraro likumu iswedam tā, kā to lihds schim esam darijuschchi, tad mehš newaram zeret nahrtamu gadu us scho tonnu skaita famasinachanu. Surpretim, tas buhtu eespehjams, ja agrarais likums buhtu mehrenatā gaitā iswests. Bet domaju, ka es welti runaju par to, jo tas buhtu eespehjams tikai tad, ja waldiba buhtu atbildiga par semes reformu, ja reforma tittu iswesta no walsis fainneeziska weedokla raugotees. Tagad waldibai jadalas atbildiba ar zentralo semes eerihzibas komiteju, jo wina tatschu mihlā meera dehl ir zentusees ar to kopā strahdat. Tomehr jafata, ka tagad naw atbildigas eestahdes. Bes schaubam leela datā deputatu kungu

bar waldibu, ka wina ir pee wisa wainiga, bet waldiba domā, ka sinama daļa wainas ir ispildu organam, kurā peedalas ari Satwerfmes Sapulzes lozekli. Tas ir organs, kura darbibu waldiba newar noteikt un wirsit tajās sleedēs, kuras wina buhtu atradusi par labatām. Tā tad atbildiba dalas us diwām pusēm. Bet domaju, ka ari scho muhsu semes reformas beigala leelo kluhdu mehginās isnest us saweem plezeem dauds zectuschaiš latweeschu semneeks un to ari pahrzeetis. Buhfim optimisti un zerefim, ka isdarot neredsetu eksperimentu leelā stila, iswedot agrarreformu weenā gadā, Latwija tomehr neees bojā, bet tiks us fahjam. Pazeetifimees wehl weenu, diwus gadus un beidsot raschosim paschi few maifi un iswedisim wehrtigakos produktus, kā galu un sweekstu, us ahrsemem.

Beidsot, sifhi jautajumi pee debatem. Par debatēs notifuscho welas masgafchanu stary latgaleeschu deputatu fungeem negribu runat. Bet esmu speests atbildet us wairatu runataju aifstartu jautajumu, ka Latgales semneeku partija ir eefneegusi interpelaziju pret mani, kā no Latgales eewehletu kandidatu.

Tatfchu es pagodinos pasinot, ka esmu eewehlets ari Widsemes wehleshamu' apgabala, kā latweeschu semneeku saweenibas beedrs, bet esmu peenehmis mandatu no Latgales kā maleneetis, kas peetwekofchi pahrfin Latgales wafardalas interesēs. Latgales semneeku partijas beedrs un frakzijas lozeklis nekad neefmu bijis un Satwerfmes Sapulzē no pirmās deenas peederu latweeschu semneeku saweenibas frakzijai. Tomehr manas mahtes schuhpulis karajees Latgalē un es esmu pahrleezinats, ka aifstahwu un waru aifstahwet latgaleeschu pateesās interesēs. Gan Kurfifcha kungs fazija, ka winsch nesaprotot semkopibas ministrijas rihzibu Pogulankas muischas atstahšanas leetā. Us io man jaatbild Kurfifcha kungam, ka winsch dauds to nesaprot. Stary zitu gribu atfihmet, ka Pogulankas leeta naw tik weentahrscha, ka semkopibas ministrs nem spalwu un paraksta, ka ta atdota muischneekam. Sche neatfawinamā dalā bijuscham ihpafschneekam eerahdits pahri par 100 hektaru. Tas ir kurortis, kurfch eerahdits us wefelibas departamenta atfahrtoteem luhgumeem, pehz isbraufšanas us weetas, pehz wairatām nopeetnām apspreedem un, galwenais, us zentralās semes eerihzibas komitejas lehmumu sch. g. 2. aprili. Schi Pogulanka pehz latweeschu deputatu domam tomehr ir ahrfahrtigi swariga leeta. Ta ir swariga, tadehl ka kurortis wajadfigs Latwijas pilsonu wefelibas noluhkeem. Otrfahrt, eestahjotees meerigeem laifeem, usfahlot sakarus ar Kreewiju, sawā laikā tas buhs selta awots preefch muhsu walsis, jo tur ahrsemneeki patehrēs dauds lihdselku. Jautajums nostahdits tā, ka muhsu jaunai walstij naw lihdselku; kā daudseem fungeem, ari Latgales deputateem, buhs sinams, ari Kemeru kurortu mums naw eefpehjams pascheem isbuhwet. Šapat te bija weenigā iswehle: waj atdot Daugawpils pilsonem to preefch saknu dahrseem un list fabrukt wisam, kas tur ir, waj nostahdit leetu tā, ka muischas ihpafschneefch kurortu war atjaunot un to iskopt. Un schai gadijumā preefch walsis schēe 100 hektari naw nekās, eewehrojot tos mehrkus, kas ar to teef fasneegti. Es domaju, ka Kurfifcha kungs tomehr fajauz walsis interesēs ar fahdschas interesem, un tas naw labi. Latgaleescheem wajaga fahkt skatitees un redset no Latgales to, kas noteek us wafareem pahrejā Latwijā, es gribetu teikt, pahri Lubanes eseram, wehl tahlak, kas noteek aif Baltijas juhras, Wafareeiropā. Tad wini warēs saprast ari manu rihzibu, zil tas no manis atfa-

rajas, Bogulankas leeta. Man leekas, ka Kuršiša kungs šapratis, ka šahda interpelazija tā šči, uš kuru man ir tas gods atbildet, uškatama weenigi tā leels pahrpratums. Masafais dati, kuruš es peewedu, bija tahdi, ka uš preekschu lihdsiga interpelazija naw eespehjama.

Sawellot kopā wisu fazito, es uš interpelazijā waldibai uštahditeem jautajumeem pagodinos waldibas wahrda dot šekofchu teeschu atbildi: Uš jautajumeem pirmo un otro: „Waj waldibai sinams par muišchu zentru resp. 100 hektaru leelas normas atstahšanu bijušeem semeš ihpašneekem Latgalē, kas nefaskan ar agraro likumu“, man jaatbild, ka waldibai tas naw sinams. Waldiba, eerahdot neatšawinamo dahu, ir rihfojuseš un ari turpmat rihfoseš agrarās reformas likuma un ari no zentralās semeš eerihzibas komitejas peenemtu instrukziju robeschās un šasinā ar Latgales komišiju.

Interpelants Rindsula kungs teescham debatēs ari pats konstateja, ka lihds šchim nefas nelikumigs naw notizis, bet winsch tikai ir baidijees, ka turpmat waldiba war noeet uš nepareisu likuma išweššanu dšihwē un ar interpelaziju ir briedinajis waldibu. Waru šazit, ka tas no waldibas naw nodomats. Ja zaur weetejo eerednu kluhdishanos tittu peelaista nowiršchanās no likuma un instrukziju, tad waldiba peeleek wisuš špehkuš, lai nowehrstu nelikumibas, neapstiprina eesneegtos projektus un fauz wainigos pee atbildibas. Par šheem: projekteem Rindsula kungs, warbuht, ir dširdejis uš weetam. See projekti, kas ministrijā eenahkuši un apstiprinati, newareja dot eemeslu interpelazijai.

Uš zeturto jautajumu, par meššinu nolaidigu un noseedšigu rihzibu Latgalē, waldiba pašino, ka par šchahdu rihzibu wairakos gadijumos waldibai ir sinams un ka fatru reisi wina špehrusi šolus nekahrtibu nowehršchanai. So waldiba daris ari turpmat, turot par šawu gala mehrki meššainneezibas nokahrtoshanu un eewadishanu normalās fleedēs wišdrihsatā laika, aizinot palihgā weetejo šabeedribu un pašchwaldibas eestahdes.

Prezidents J. Šchafste: Uš to pašchu peeprasijumu atbildēs ari teesleetu ministrs. Wahrds teesleetu ministrim.

Teesleetu ministrs R. Benuš: Augstais nams! Atbildot uš peeprasijuma trescho dahu, par to, waj waldibai ir sinams, ka pehz agrarā likuma špehla nahšchanas bijušeem muišchu ihpašneeki špahrdod walsts semeš fondā eekaititās muišchu semeš, peemehram Kolupu muišchas pilnwarneeks Walenzewiškš, Wilanu muišchas ihpašneeks un ziti, uš to man jafata, ka teesleetu ministrijai naw pareisu noteiktu datu par to, ka bijušeem muišchu ihpašneeki wehl tagad turpinatu špahrdot tās semeš, kuras eekaititās walsts semeš fondā. Zirkulē baumas, ka tahds adwokatš pahrdodot semi, bet teesleetu ministrijai lihds šchim naw bijis eespehjams konstatet, šchdu semi winsch pahrdod, waj to semi, kura uš likuma pamata ir peeschirta muišchneekem. Teesleetu ministrija ir špehrusi šolus, ja gadijumā šrahditos, ka pahrdod semi, kas eekaitita walsts semeš fondā, šcho nelikumigo rihzibu pahtraukt un wainigos faukt pee teefas. Bet, kungi, ja ari weens waj otrs no bijušeem muišchu ihpašneekem wehl turpinatu tahdu semi pahrdot, tad juhs wareet buht pahrlēzinati, ka wiši tee lihgumi, kuri tagad flehgti, paleek tikai uš papira. Teesleetu ministrs neweena tahda lihguma naw atšinis un neatšihš ari uš preekschu. Pat, ja teesleetu ministrs to gribetu darit, tad man jafata, tās naw winam eespehjams. Ratra apleeziba, uš kuras pamata buhtu

eefpehjams eewestfemes grahmatâs lihgumus, furi noslehgti tagad, ir apleeziba, kura runatu pretim likumam, un tã tahda, lai gan ifdota no teefleetu ministra, paliktu bef tahdamfefam, jo semes grahmatu nodalu waditajs war rihkoteesfikai likumu robeſchãas, bet ne uf ministra preeſſchraffta waj wina rihkojuma pamata. Saifniba, fungi, teefleetu ministrija turpina ifdot atlaujas eewestfemes grahmatâs lihgumus, furi noslehgti pirms agrarã likuma ſpehãa nahſſchanas. Bet pee tahdeem eefkateem turejãs ari ſchis augstais nams, peenemdams agraro likumu. Patſ agrarais likums pirmã dalã trefchã pantã paredſ, ka lihgumi, furi noslehgti pirmã agrarã likuma ſpehãa nahſſchanas, war tift eewestfemes grahmatâs, ja uf to ir waldbibas atlauja. Teefleetu ministrija, eefams wina ifdod tahdu atlauju, greeſchas un eewahã atſaukſmi no ſemfopibas ministrijas. Wehl wairaf. Lai nepahrmeſtu teefleetu ministrim, ka winsch ſcho leetu iſſpreeſchanã ir parteiſkſ, naw peeteefochi objektiwſ, eſmu nodibinajis ſewiſchku komiſiju, kurã nem dalibu wairaku politiſko partiju preeſſchſtahwi un kura pehã ſihãas un wiſpuſigas katras leetas pahrbaudifchanas taifa kopã ar ministri flehdſeenu par ſinamas leetas poſitiwu waj negatiwu iſſchirſchanu. (Rahds ſtarpfauzeens pa freiſi.) Par to war dabut ſinas manã kãnzlejã. Schahdã zelã, ſahot no agrarã likuma ſpehãa nahſſchanas, ir apſtatitas pawifam 348 leetas. 88 gadijumos ir ifdotas apleezibas un ſchee lihgumi, man ſcheet, ir jau koroborei un ſchis 88 apleezibas pehã aprinkem ir ſadalitas ſchahdi: uf Walmeeras aprinkẽ triht 15, uf Walkas — 11, uf Zehſu — 11, Rigas — 20, Leepajas — 1, Flukſtes — 1, Tãlku — 1, Baufſas — 7, Jelgawas 7, Daugawpils — 9, Rehſeknes — 4, Ludſes — 4. Tad prinzipã ir atſihts par wehlamu ifdot apleezibas, kaſ dotu eefpehju eewestf lihgumus ſemes grahmatâs, 185 gadijumos un ſchee gadijumi ſadalas ſchahdi: Walmeeras aprinkẽ 6, Walkas — 1, Zehſu — 1, Rigas — 15, Tufuma — 2, Daugawpils, Rehſeknes un Ludſes kopã 164. Sche apleezibas naw ifdotas tapehã, ka luhdſeji daschãas formalitates naw nofahrtojufchi. Tad ir atraiditi 90 luhgumi, furi ſadalas ſchahdi: uf Walmeeras aprinkẽ 3, ... un 75 Latgalẽ. Uf peewestfo materialu pamatu man ſcheet, ka peepraſijuma trefchãi dalai naw faktiſki nefahda pamata. Utlaujas uf tahdeem lihgumeem, furi buhtu noslehgti pehã agrarã likuma ſpehãa nahſſchanas, naw dotas un netiſs dotas. Neweens lihgums naw tizis atſihts lihds ſchim.

Kas atteezas uf Lindina funga aifrahdijs, ka teefleetu ministrijã ir loti dauds eefneegumu no koloniſteem, un wina baſcham par to, kahdi galu galã buhs wiſeem ſcheem lihgumeem ifnahkumi, tad man japafino, ka tas ir faktis. Luhgumu ir eefneegts loti dauds, bet tãſ leetas wehl naw komiſijã zaurſtatitas un man naw azumirlli eefpehjams dot kautſchahdu flehdſeenu ſchini ſinã.

Tad Samuela fungs pagahjuſchã ſehdẽ aifrahdijs, ka teefleetu ministrija apſtiprinajuſi lihgumu, flehgtu uf Jahnu puſmuſchu, Walmeeras aprinkẽ, pehã agrarã likuma ſpehãa nahſſchanas. Man jakonstatẽ, ka tas tomehr tã naw. Lihgums ir noslehgtis 19. ſeptembri, 22. ſeptembri eefneegts teefleetu ministrijã un 22. ſeptembri ari apſtiprinats. Schis lihgums atteezas uf 500 puhrweetam ſemes, kuru par deefgan lehtu zenu eeguwuſchi 2 Latwijas beſſemneeki, Latwijas nazionalãs armijas kareiwji, Melders un Duhminſch. Tad tahlaf Samuela fungs peeweda kahdu paſinojumu, itã Jaunmoku muſſchãas ihpaſchneeks Snikers agraf weenu ſemneeku mahju pahrdewis kahdam Pihlagam, fo teefleetu ministrija ir atlahwuſi, bet otreiſ atraidijuſi un atlahwuſi

pahrdot fahdam Jahnim Freimanim. Se leeta grosas ap to, ka pehz tam, kad bija dota atlauja Bihlagam scho mahju pirkt, Tumes pagasta walde, pee kuras peeder Jaunmoku muischa, eefneedsa sinojumu, aifrahdijsumu, ka Bihlags naw ilggadejs rentneeks, ka Bihlags ir eeliktis tikai no okupazijas waras, ka Bihlags semi neapstrahda, ehfas nolaidis, ka Bihlags atteizees eeguht scho mahju no Snikereem un ka pagasta waldei naw nefas pretim, ja scho mahju eeguht Jahnis Freimanis. Us ta pamata teesleetu ministrija dewa atlauju scho mahju eeguht Jahnim Freimanim.

Tahlak interpelanti atfauzas us diwam muischam, us Kolupu un Warklanu muischam. Kas atteezas us Warklanu muischu, tad es domaju, ka te buhs notikusi tahda masa pahrstafichanäs. Es neefmu wis atlahwis pahrdot, bet gan atraidiis luhgumu pahrdot Warklanu muischu. Kas sihmejas us Kolupu muischu, tad ir dota atlauja fahdam Jesupam Smizenam us 20 defetinam semes, kuras winsch nopirzis 1918. gadä, eewest semes grahmatäs waj noslehgt pee wezala notara Latgalē. Tahlak schis leetas naw zaurstafitäs. Ur scho es fawu sinojumu beidsu.

Presidentis J. S f a k s t e: Wahrds Pabehrsam.

J. P a b e h r s s (Latgales semneeku partija): Augsta kapulze! Waldibas preekshtahwi, kuri mums sneedsa atbildi us muhsu peeprafijumu par nekahrtibam semes un meschu leetas, plashi apgaismoja wisus tos punktus, kuri tika norahditi muhsu interpelazija. Lai ari wispusigat apstafitu waldibas preekshtahwu atbildes, es katru no winam apstafichu atfewischi.

Semkopibas ministra kungs faka, par pirmo interpelazijas punktu — waj waldibai ir sinams, ka Latgalē teef atstahsti bijuscheem muischu ihpafschneekem muischu zentri, ka tur nekahdas nelikumibas naw, ka par tam waldibai naw nefas sinams un ka schai sinä waldiba ir rihkojufees pareisi un likumigi. To fawu apgalwojumu semkopibas ministra kungs buhweja us ta pamata, ka agrara likuma ir teiktis, ka bijuscheem muischu ihpafschneekem teef atstahsta semes narma, nefafstot to ar zentru. Jau pa debatu laiku basnizkungs Trafuns aifrahdija, ka te waldibai ir dota pilniga brihwiba — waldiba war schos zentrus atstahst muischneekem un war tos ari neatstahst. Es jau debatēs aifrahdiju, ka ta frafzija, pee kuras es peederu, un pehz manam domam, Satwerfmes Sapulzes wairakums bija zitäs domäs, peenemot scho pantu. Mehš bijam domajuschi, ka zentrus bijuscheem muischneekem war atstahst tikai tad, kad naw zitas isejas, kad naw pusmuischas, kuru waretu eerahdit bijuscham muischas ihpafschneekam ka neatfawinamo daku. Bet pateesiba Latgalē noteef tas, ka wiszaur nemot waldibas eeredni bijuscheem muischu ihpafschneekem eerahda muischu zentrus ari tad, kad pee muischas ir wairakas pusmuischas, wairaki solwarki. Semkopibas ministra kungs ilgat pakawejäs pee Wischu muischas leetas. Wischu muischas zentra nodofchana Daugawpils lauffaimneezibas beedribai ir pareisi atstahstita no semkopibas ministra kunga un tapehz par to naw wajadsibas runat; bet naw pareisi tas, ka zentralä semes eerihzibas komiteja nolehmuši Wischu muischas zentru nodot bijuscham muischas ihpafschneekam Molam. Jau debatēs tika aifrahdits, ka winam eerahdita tikai pusmuischa 3 werstu attahlumä no muischas zentra, un ta ir pilnigi norobeschota. Tä tad zentrs sinamä pusmuischa muischneekam Molam tika eerahdits dauds agrak; bet radäs ziti apstahkli, kad muischneeks atbrauza no Polijas. Tas naw polu wirneeks, ka semkopibas ministrija kungs to apgalwo, bet gan wina dehls. Kad tas atbrauza no Polijas un

apmekleja Rīgu, tad semkopības ministrija atrada par vajadzīgu to agrāro lemmumu par to, ka muišcneekam eerahdīts solwarkš, atzelt un nodot winam muiščas zentru, bet laufšaimneežibas beedribu israidit no muiščas. Semkopības ministra funkcis to leetu grib nostahdit tā, ka tur naw wainigs semkopības ministrs un semkopības ministrija kā tahda, bet Latgales komisiija, kura to leetu zaurstatijusti. Debates Samuela funkcis šcho jautajumu wišā plāšumā noskaidroja, un no wina sinojuma mehš redsam, kaħdu leelu lomu tur špehlejis Turfopula funkcis. Es gribu wehkreis pašrihpot, ka šhini komisiija, kura sauzas par Latgales komisiiju, Latgales semneeku partijas preeksstahwji tani sehde, kad šchis jautajums tifa nemts zauri, nenehma dalibu un Turfopula funkcis kopā ar ziteem šchis komisiijas lozelleem: Erteli un, warbuht, Žihruļa fungu, statiija šcho jautajumu zauri tīkai trišs. Tā tad te ir Turfopula nopelns un neweena zita. Bet ja to buhtu komisiija lemmusi, tad tas tomehr leetu un semkopības ministra stahwofli neglahbi; ja zentralā semes eerihžibas komiteja buhtu to semi atnehmusi no laufšaimneežibas beedribas, tad tomehr semkopības ministrija wareja atturetees no tahlakeem šoleem; bet to wina nedarija. Man ir sinams — semkopības ministrs ari par to mineja —, ka tuhlit pehž tās sehdes, kad bija nolemts atnemt Wiščku muiščas zentru laufšaimneežibas beedribai, Daugawpils aprinkā semju inspektoram tifa sinots, lai šcho zentru eerahditu bijušam muiščas ihpaščneekam Molam. Semkopības ministra funkcis to neteiza un noleedsa, ka semkopības ministrija ir dewusi riščojumu eerahdit zentru Molam; winas bijušam ihpaščneekam. Weenas muiščas zentrs winam jau ir eerahdīts tagad ir otrs. Tam par pamatu semkopības ministrija funkcis leek to, ka atteežibā ar ahrwalstu muišcneekem mums jābuht usmanigakeem, ka muišču zentru neatstahščana ahrwalstneekem war šaruhgtinat muišcneekus, un ka no ta war zellees sinamas politiskās nepatīščanas. Žil leels šcheem ahrwalstu muišcneekem eespaids ahrwalstis, es to nesinu; warbuht, ahrleetu ministrim ir noteittas sinas par to. Bet ja mehš runajam atšewiščki par Wiščku muiščas zentru, tad ir jāfaka, ka muiščas ihpaščneekam Molam nekahda eespaida ahrsemēs naw, tāpat kā winam naw nekahda eespaida Daugawpils aprinkā. Es gribu norahdit us weenu nepareisibu, kuru semkopības ministra funkcis atbildē peelaida. Wiščh airahdiija, ka muišču zentri un ta neatšawinamā norma, kura muišcneekem teek eerahdita, teek eerahdita šasinā ar weetejām organizacijām, šasinē ar pagasta un aprinkā semes eerihžibas komitejām. Nesinu, waj tas tā ir pahrešā Latwijā, bet Latgalē tā naw. Neweena gadījumā, kur muišcneekem eerahdīts muiščas zentrs un kur neatšawinamā norma pahšneeds 100 hektaru platību, naw bijis tā, ka semkopības ministrijas eeredni eetu šasinā ar semes eerihžibas komitejām, waj tās buhtu aprinkā, waj pagasta semes eerihžibas komitejas. Tā tad šchis apgalwojums no semkopības ministra funga nefaetās ar pateesibu. Šcho pirmo punktu apstaidams, semkopības ministra funkcis teiza, ka waldbibai naw teekšmes eerahdit muišču zentrus bijušcheem muišču ihpaščneekem, tāpat kā naw teekšmes eerahdit 100 hektarus tur, kur to newajaga, kur muišču platība pahšneeds 300 hektarus. Bet semkopības ministra funkcis patš norahdiija, ka ir bijušchi 12 gadījumi, kur muišču zentri peesčhirti bijušcheem muišču ihpaščneekem. Ja nemam wehrā Latgales apstahklus, tad jāfaka, ka semkopības ministrija ir nowehrfusees no ta zela, kursch bija nosprausts ar Satwerfmes Sapulžē peenemto likumu. Jāfaka, ka man ir tahdas sinas:

Atstahči ir muišchu zentri Konstantinowas muiščā, Strušchanu muiščā, Gailišchu muiščā, Bonefazewas muiščā, par kuru semkopības ministra funkc mineja, Felizianowa muiščā, Rogaišču muiščā, Bolwu muiščā. Daščās no šchim muiščam neatfawinamā norma eerahdita 100 hektaru leelumā un pat drufku wairaf. Daudsās no šchim muiščām pahrfneedš 300 hektarus platibu. Konstantinowas muišča pahrfneedš 670 defetinās, tomehr neatfawinamā norma ir 100 hektaru teela. Un tā es jau aistrahdiju, neatfawinamā norma ir eerahdita ne tā, ka tur tiftu eestaititās ari daščās, drufku sliktatās semes, bet daščadeem zilzakeem isgreestās semes, kuras ir pirmās kategorijas, paščas labatās. Sliktatās teef atstahčās preešč preeščkirščanas bessemneekem waj massemneekem.

Tahlaf semkopības ministra funkc ne wisai pareiši apgaifmoja muišču zentru atstahščanū pahrejos gadijumos. Tā wišč nesina to, ka muišču zentri atstahči Kolupu muiščā un Dubnas muiščā, Daugawpils aprinkī, tāpat Sarfanos, Lubesz aprinkī, un zitās weetās. Kas sihmejas us Kolupu muiščas atstahščanū, tad gan jafata, ka tās muiščas zentrs semkopības ministrijā wehl naw apstiprinats, bet weetejee semes darbineeķi, semkopības ministrijās eeredni to muiščas zentru jau ir eewedušchi tanī planā, ka tam jabuht atstahčam muiščneekam. Kas sihmejas us Dubnas muiščas zentru, tad tas ir jau eerahdits un tur faimneekš jau faimneeko. Waj tas ir apstiprinats waj ne, to es nesinu. Bet išejot no semkopības ministrijās lihdsščinejās prafses, jafata, ka katrā sinā tas tiks apstiprinats, jo šchodeen mehš nedsirdejām, ka kautkur leeta buhtu nostahdita tā, ka tee muišču zentri netiftu eerahditi un apstiprinati. Kas atteezas us Dubnas muišču, tad par to japastahšta loti kurios gadijums. Nestatotees us to, ka muiščneekem ir atstahčs pahri par 50 hektareem semes, muiščneekam ir eegribejees wairaf semes dabut. Tas muiščneekš ir wahzeetis. Lai semes wairaf dabutu, tad muiščneekš isgudrojis tahdu gudribu, itkā 1913. gadā fawas seewas wahrda deenā wišč dahwinajis fawai seewai weselu pušmuišču, solwarķu ar kahdām 40 lihds 50 defetinam semes. Saprotama leeta, ka dokumenta par šcho dahwinajumu naw. Lai šcho semes platibu dabutu, tad muiščneekā seewa ir braukusi us ministriju. Masakais pagasta walde wina stahstijusi un atsinufees, ka braukusi us ministriju, un ministra funkc — te es nesinu kahds, waj teefleetu, waj semkopības ministra funkc — dewis padomu dabuht 3 leezineekus, kuri buhtu bijušchi klahč tanī wahrda deenā, kad seme tiftu dahwata, un lai pagasta walde ar faweem parafsteem to apleezinatu. Šhis dokumentš japeefuhta ministrijai, lai ta to apstiprinatu un lai to semes gabalu, 40 lihds 50 defetinās, waretu dabut muiščneekā seewa. Es faku, ka nesinu, waj tas peeder pee semkopības waj pee teefleetu ministrijās, un nesinu, waj kahdā no šchim ministrijam šchahdu dokumentu apstiprinās, bet faks ir tas, ka muiščneekā seewa ir braukusi us Rigu, us ministriju, un tur ir bijušchi gudri eeredni un dewušchi tahdu gudru padomu. Ta seeweete brauz us pagasta waldi un drošči par to sino. Rahdu eespaidu tas atstahč us pagasta eedšiwotajeem, ka muiščneeeze neš tahdu sinojumu, to juhs, lungi, wareet pašchi labi eedomatees. Semkopības ministra funkc teiza, ka muišču zentru atstahščanas leetā ir wainiga Latgales leetu komištja, tā ari zentralā semes eerihzibas komiteja. Bet man ir pee rofas tā pašča muiščneekā Mola wehstule, kuru wišč ir adresejis Daugawpils laufšaimneezibas beedribas darba waditajam muiščā. Šhini wehstulē ir fajtis: „ТАКЪ КАКЪ СЪ-

господиномъ министромъ рѣшено центръ оставить мнѣ...“ — tablat es nelasīchu. Es gribeju zitet tikai pirmo isteizeenu, kuršch patš par sevi rahda, ka semkopibas ministrs, neatfahrigi no zentralās semeš eerihzibas komitejam un neatfahrigi no Latgales komisijas, kurai sewiſchās teeſibas naw, ir nolehmis Wiſchku muiſchas zentru atstahd bijuſcham muiſchas ihpaſchneekam un no muiſchas zentra isfraidit kulturās eestahdi, Daugawpils laufhaimnezibas beedribu.

Upfkatot ministra funga atbildi us pirmo interpelazijas jautajumu, jafaka, ka ta atbilde leetu tomehr nenofkaidro un naw peeteefochi iſfmeleſcha.

Kaš atteezas us neatfawinamo normu, us 100 hektareem, tad ari ministra fungš newareja noleegt, ka tahdi gadijumi ir bijuſchi, bet wiſch mehginaja atraft iſeju tā, itkā zen tralā semeš eerihzibas komiteja buhtu iſdewuſi kaut fahduš paſfaidrojumuš, kuri atlantu semkopibas ministrim un semkopibas ministrijas eeredneem rihkotees tai wirſeenā, itka waretu tift atstahdi bijuſcheem muiſchneekem zentri 100 hektaru leelumā. Bet jafaka, ka tee paſfaidrojumi runā par to, ka tahdi 100 hektari war tift atstahdi bijuſcheem muiſchneekem tikai tad, kad muiſchas platiba nepahrfneeds 300 hektaru. Bet ja platiba pahrfneeds 300 hektaru leelumu, tad par 100 hektaru eerahdiſchanu newar buht runāš. Ka tahdi gadijumi nahtuſchi preeſchā, to peerahda Konſtantinowas un Sarkanu muiſchas un loti daudſi gadijumi, kur Latgalē prowiforifti pagaidam eerahdita bijuſcheem muiſchneekem 100 hektaru norma.

Ja semkopibas ministra funga atbilde newar buht uſfſkaitama par iſfmeleſchu pirmos diwoš waizajumuš, tad jo ſewiſchti wina naw peeteefochi meſchu leetās. Ministra fungš gan atſihst, ka mums truhtſt labu un godigu eerednu, kuri waretu peeteefochi meſchu leetas noſtahdit, bet wiſch neſata, kaš buhtu daramš ar teem eeredneem, kuri naw labi. Muſhu interpelazijā ir plaſchi apgaifmoti tee fakti, kur eeredni meſchu leetās ir peelaiduſchi nelikumibas, kuras katrš no mums noſoda, t. i. kufulu nemschanu. Semkopibas ministra fungš neſpehja mums te dot peeteefochu atbildi. Wiſch ſchinis leetās wainu frauš us paſcheem eedſihwotajeem un us eedſihwotaju tikumibas truhtkumu. Wiſch redš nelaimi kara un rewoluzijas ſetās un ſata, ka Latgales eedſihwotaji ir tif demoralifeti, ka wini pat deenas laifā ſog malku. Tahdš gadijums man naw nahzis preeſchā, kad deenas widū ſagtu malku; bet ja semkopibas ministrs war tahduš faktus eedomatees, tad naw to brihnitees, jo ir nenoleedsams taš, ka daudſi ir palituſchi beſ malkas, beſ balkeem un buhwmateriala. Semkopibas ministra fungš war ſapraſt, ka zilwekš beſ malkas newar dſihwot, ka winam ir jaremontē un jalahpa ſawa mahjina. Kur wiſch war meklet iſeju? Skaidra leeta, ka ta ir jameklē nelikumigā zelā, ka ir jaatrod malka un balkas. Un te naw ſemneekš wainigš, bet tee eeredni, kuri, kufulus nemdami, ir laupijuſchi eedſihwotajeem eepſchju dabut malku un meſcha materialus, bet kuruš semkopibas ministrs gandrihſ gribeja aiſſtahwet. Ministra fungš ſata, ka meſchu leetās winam naw eenahluſchas ſuhdſibas, bet ka us teem rakſteem, kuri ir drukati latgaleſchu laifrakſtoš, wiſch newar palautees. Warbuht daſchoš gadijumuš ſchee rakſti laifrakſtoš teef pahrfpihleti, taš war buht, bet taš nenofiſhē, ka semkopibas ministrim newajaga ar teem rehſinatees. Laifrakſti ir ſabeedribas domu iſteizeji, un ja ſabeedriba domā, ka muſhu eeredni nodarbojas ar kufulu nemschanu ja laifrakſtoš par to teef rakſtiš, ka eeredni rehſinas ar ſawām perſonigām wajadſibam, bet ne ar eedſihwotaju intereſem, tad semko-

pibas ministrijai gan buhtu us to jagreesch wehriba. Kas atteezas us fuhdsibam, tad es gribu teikt, ka semkopibas ministra funks nepareisi faka, ka tahdas fuhdsibas naw eenahfuschas. Man jafaka, ka Daugawpils aprinka walde no februara mehnescha bombardē semkopibas ministriju ar fuhdsibam par nekahrtibam meschfaimneezi bā Daugawpils aprinkē, tani paschā meschfaimneezi bā, kuru pahrsin Osola funks un kuru semkopibas ministra funks fchodeen aisstahweja. Aprinka walde tās fuhdsibas ir eenahfuschas no pascheem pagasta eedsihwotajeem, pascheem zeetejeem, un aprinka walde tās fuhdsibas ir nosuhtijusi meschu departamentam pee semkopibas ministrijas. Tahdas fuhdsibas bija eesuhtitas par Lifsnas pagasta meschsineem un par Wischtu pagasta meschsineem, bet semkopibas ministrija us tām fuhdsibam atbildes nedewa. Mehš dsirdejām fchodeen, ka semkopibas ministrija suhtijusi us tureeni rewisiju, kura lai ismekletu Osola leetu, bet nekahdas nelikumibas wina tur naw atradusi. Buhtu jozigi runat par to, ka naw nekahdu nelikumibu tur, kur wesela pagasta nowada eedsihwotaji weenbalsigi fuhdsas par eerednu darbibu, kur wesela nowada eedsihwotaji faka, ka tas eerednis nodarbojotes ar kukulu nemshanu, kur bijuschi gadijumi, ka malka dota tikai tad, kad luhdsejs nogahjis pee meschsina ar wistinu waj ar pahris mahrsinam sweesta. Tomehr semkopibas ministris aishahdija, ka Osola kunga meschfaimneezi bā nekahdas nekahrtibas naw bijuschas un ka ta ir pilnigi apmeerinoscha. Tad par Kolupu meschfaimneezi bā, kurā ir par pahrsini tahds funks Kalenda; par to Kalenda kungu bija runa pagasta padome un tika eefneegta fuhdsiba ari tahlat. Waj semkopibas ministra kungam tās fuhdsibas ir tikuschas rokā, waj ne, tas man naw sinams, bet ja ari tās fuhdsibas winam rokā nebuhtu, ir tad, es domaju, buhtu peeteefoschi to materialu, kuri tika sneegti wairak nelā nedetu atpakaļ schai augstā namā, lai scho kungu atlaistu. Tur tika runats, ka schis funks ir tik nefaunigs, ka weetejam fahdscham atlaup lopus ganit meschā tikai tad, kad no katras gows atnes pahris olu un no katra kela weenu olu, un bes tam wehl no katras fahdschas pa sinenam. Tos faktus es pats personigi sinu, un ja semkopibas ministrim wajadsetu ko nopratinat, tad es buhtu pirmais leezineeks, kas tos faktus apgalwotu. Schodeen semkopibas ministrs teiza, ka schis pahrsinis ir atlaists no amata un nodots teesai; bet scho swehtdeenu es biju Kolupa muischā, un tur nefas naw sinams, ka schis funks ir atlaists un nodots teesai; schis funks, ka agrak, turpina kukulu nemshanu un daschadu blehdibu darishanu. Debatēs par scho kungu es tiku aishahdijis us wehl nopeetnaku gadijumu. Tur tika runats par torgeem, wairak solishanu us ofsheem. Kalupu meschā tika pahrdoti marta mehnesi 250 ofchu gabali un us scheem ofsheem tika isfludinati torgi. Mescha pahrsinis tos torgus isfludinaja, bet ar ofsheem nenogaidija lihds torga deenai un, kad torgu deenā sabrauza semneeki, tad pasinaja semneekem, ka wakar ofchi pahrdoti, jo semneekem ofchi naw wjadstigi; bet ir weens funks, kas wisus tos ofchus labpraht nopehrt un walstij ir sinams aprehkins pahrdot tos ofchus weenai personai, newis atfewischi. Lai gan es to faktu pee interpelazijas plaschi apgaismoju, tomehr semkopibas ministrs netika norahdijis us to faktu ne wahrda. Kas sihmejas us tahlatām fuhdsibam, tad jafaka, ka par Reshesnes aprinka meschu pahrsini tika eefneegta fuhdsiba jau apmehram marta mehnescha beigās no Rambalās kunga, muhsu frakzijas beedra, par kuru runaja ari semkopibas ministra funks. Suhdsiba tika runats par rajona pahrsina Sichanowa kunga darbibu, bet topā ar to.

tika runāts arī par aprīnka meščaimneezības pahršini Leitana fungu. Semkopības ministra funkcis teiza, ka Tichanowa funkcis ir atlaists no amata, bet par Leitana fungu wīnšč neteiza neweenu wahrdu, lai gan fuhdšibā rakstīts, ka wīšus tos kufulus, kurus Tichanowa funkcis nehmis, wīnšč nehmis par to, ka to praša aprīnka mešču pahršinis un ka tee kufuli winam wajadšigi. Newajaga ņchaubitees, ka wīšas ņhīnis nelikumībās nehmis dalību arī Leitana funkcis kā aprīnka mešču pahršinis. Tichanowa funkcis bij ņalafijis kufulus, un pehz sinama laika ņhīs funkcis tufchos maifus greesa atpakaļ, bet, beš ņchaubam, nelikumības mešča leetās ar ņho netika islabotas. Pamatodams interpelaziju, es ilgaki pafawejos pee ņhi Leitana funga un peewedu dasčas fuhdšības par to, ka Leitana funkcis nepareisi isfneedšis mešča materialus; tos wīnšč isfneedšis tikai tad, kad luhdseji gahjušchi pee wina ar kufuleem un preekščrozības bijuščas teem, kas nahkušchi ar leelakeem kufuleem. Domehr semkopības ministra funkcis, kā jau aifrahdiju, uš ņheem aifrahdijumeem naw greefis neahdas wehrības un ņawā aibildē par teem naw runajis.

Gewehrojot wīšus ņhos faktus, buhtu jaņaka, ka semkopības ministra funga atbildi mehs par peeteefošču atsiht newaram.

Ras ņhimejas uš teefleetu ministra funga atbildi, tad par wīnu jaņaka tas patš, ko jau ņaziju par semkopības ministra funga atbildi. Ta arī naw peeteefošča. Teefleetu ministra funkcis drustu nepareisi ir ņapratīs muhšču interpelaziju. Par ņho ministra fungu jaņaka tas, ka wīnšč wīšpahr latgaleešču islofni neņaprot, jo ir gadījumi, kad ņajis ministrs ir fuhlijis atpakaļ beš ahdas eewehribas tos rakstus, kuri latgaleešču islofne eefneegti teefleetu ministrijai. Tā bij ar weenu no latgaleešču meerteefnescheem, kufsch greesās pee teefleetu ministra pehz ahda pašlaidrojuma. Uš to rakstu teefleetu ministrs atbildeja: „ņho rakstu greest atpakaļ, kā rakstītu neņaprotamā walodā“. Warbuht, ka teefleetu ministrs tik wahji ņaprot latgaleešču islofni, ka wīnšč newareja ņaprast muhšču interpelaziju un newareja peeteefošči ņefot debatem. Interpelazijā mehs nerunajām par teem ņhkeem gadījumeem, kad ņeme bijuši eepirka pa kara laiku un, warbuht, rewoluzijas laikā. Par ņheem ņhkeem gadījumeem mehs nerunajām. Mehs runajām par teem gadījumeem, kur muhšču ņemes teef wehl tagad pahrdotas un ko teefleetu ministrs daschos gadījumos apstiprinajis. Debatēs es aifrahdiju kā uš peemehru uš Rolupu pagastu Daugawpils aprīnki un Warķanu pagastu Rehņefnes aprīnki. Teefleetu ministra funkcis jaņa, ka par Rolupu pagastu winam nekas neefot sinams. Bet man ir sinams, ka weens Rolupu pagasta pilsonis ir eefneedšis teefleetu ministrijai luhgumu, lai teefleetu ministrs neapstiprina weenas ņemes eepirķchanu 80 deņtinu leelumā. No wīša ta waretu nahkt pee ņlehdeena, ka teefleetu ministrijai buhtu jaņin, ka Rolupn pagastā noteef ahdas nelikumības. Beš tam ņarunā tika norahdīts netikai teefleetu ministrim, bet arī darba partijās ņrafzijas beedreem, ka Rolupu pagastā noteef neņahribas. Par ņho leetu plaschi rakstīs arī awiņēs. Warbuht tamdehl, ka teefleetu ministra funkcis neņaprot latgaleešču islofne rakstītus rakstus, wīnšč war neņinat par to, kas noteef Latgalē un ahdas neņahribas ņemes leetā tur teef peelaistās. Bet tas newaretu buht par attaiņnojumu teefleetu ministra fungam. Gruhti buhtu eedomatees, ka teefleetu ministrs, kura pirmāis peenahkums, beš ņchaubam, ir ņkatitees uš likumbu walsti, ka wīnšč neņin, ka walsti noteef nelikumības. Par Rolupu pagasta nelikumībām

teefleetu ministrim bij jafin. Ra tur nelikumibas ir fleepdoſchas, to peerahda taſ, ka Kolupu pagasta weſela muiſcha teef iſpahrdota. Iſbrauceet un pahrlleezinajatees uſ weetas. Rats ſemneeks jumſ ſazis, ka Kolupu muiſchas ſemeſ pahrdofchana ir notikuſi tagad, wehl pehz ſchi jauna gada. Ka wal-dibai, ministru kabinetam, taſ naw ſinamſ, taſ naw pateefiba, tadehl ka par ſchim nekahrtibam ir eefneegtas ſuhdſibas un luhgumi ari eefſchleetu ministrijai un man ir ſinamſ, ka eefſchleetu ministrija ir ſpehruſi kaut kahduſ ſoluſ, lai to leetu iſmekletu. Saprotama leeta, ar polizijas lihdfekleem to newar iſmeklet, un ſewiſchi tad, kad patſ Kolupu pagasta urjadnikſ-kahrtibneeks ſehd ta muiſchneeka mahja, pret furu teef weſta iſmekleſchana. Ja tahds kahrtibneeks wed iſſiau, tad ſaprotama leeta, wiſch nowedis wiſu leetu ta, ka muiſchas pahrdofchana notikuſi kahrtigi pehz likuma.

Kaſ ſihmejas uſ otro gadijumu, uſ Warlanu muiſchas pahrdofchana, tad jafata, ka tur leeta ari ne druſku labak neſtahw. Un ſchi leeta ir pee-teekofchi ſinama wal-dibai, ir peeteekofchi ſinama eefſchleetu ministrijai, kurat tad wajadſeja par to ſinot ari teefleetu ministrijai, lai ta waretu eenem ſawu ſtahwofli. Bet lai gan weena-otra ministrija par to ſin, tomehr nekahdi ſoli pret to naw ſperti, lai ſcho nelikumibu nowehrſtu. Schis muiſchas ihpaſchneeks Lamſtera kungs nodarbojas ar ſemeſ pahrdofchana jau agrak, un nodarbojas wehl ari lihdi ſchai deenai. Schi ari ir weena kurioſa leeta. Weetejas pagasta ſemeſ eerihzibas komitejas preekſſehdetajs ir greeſces ar ſuhdſibu pee muſſu ſrafzijas, kurâ ſuhdſiba wiſch ſata, ka teefleetu mini-ſtrijai ir eefneegta kahda ſuhdſiba par Lamſteri. Pee ſchis Lamſtera leetas iſmekleſchanas ir nehmiſ dalibu ari patſ Lamſterſ. Ja jau ta leeta ir ta noſtahdita, ka noſeegumu iſmekle patſ noſeedsneeks, tad, beſ ſchaubam, tahdas nekahrtibas nowehrſt buhſ gruhti. Teefleetu ministra kungs aiſrahdija teif-damſ, ka ja tahdi gadijumi buhtu notikuſchi, ka walſis ſemeſ tiſtu wehl tagad pahrdotas, tad nekahda ſina ſchis pahrdofchanas netiſſſhot apſtiprinatas. Man jafata, ka ir eenahluſchas ſuhdſibas no weetejeem eedſihwotajeem, ka tahdas pajrdofchanas ir tomehr tiſuſchas apſtiprinatas. Ta taſ, peemehram, ir notizis Preilu muiſchâ, kur tahdi ſemeſ eepirkumi apſtiprinati. Tahdi paſchi gadijumi noteef ne tiſ Latgalê ween, beſ ari wiſâ pahrejâ Latwijâ. Man eenahluſchas ſinas, ka Rigas aprinki jau apſtiprinati no teefleetu mini-ſtrijas ſchahdi ſemeſ eepirſchanas gadijumi: Rangoru muiſchâ pahrdoti ſchihdam Galkinam diwi ſemeſ gabali; ſchee ſemeſ gabali bijuſchi eedaliti karawihreem, bet ta ka ſcho ſemeſ gabalu pirkſchanas apſtiprinachana nah-kuſi wehlat, tad karawihri bijuſchi jaiſleef un ſeme janodod ſchihdam Gal-kinam. Apſtiprinats ari ſemeſ eepirkumſ Ropafchu muiſchâ. Pahrdotas Raſulu mahjas, kurâſ 26 gadi nodſihwojis rentneeks. Tagad ſchis rentneeks ir iſliktis no mahjam. Pehz Rigas aprinka ſemeſ eerihzibas komitejas ſino-juma un apgalwojuma ſcho Ropafchu muiſchas ſemeſ gabalu pahrdofchana ir notikuſi pehz agrarâ likuma ſpehka nahlſchanas. Teefleetu ministra kungs, runadamſ par ſemeſ gabalu pahrdofchana, ſazija, ka ſche teefleetu ministrs nerihfojas weens patſ, uſ ſawu rofu, ka wiſch apſpreeſchas ar kahdu neofi-zielu komiſiju un ka ſchi komiſija peepraſa wiſos gadijumos tuwataſ ſinaſ no pagastu padomem un ſemeſ eerihzibas komitejam. Ja mehſ nemam ſcho Rigas aprinka gadijumu, tad ir japeelaiſch diwaſ warbuhtibaſ. Waj nu teefleetu ministrija naw peepraſijuſi ſinaſ no Rigas aprinka ſemeſ eerihzibas komitejas par ſchim ſemem, waj, ja winas buhtu peepraſitaſ un peeſuhditaſ,

teefleetu ministrs ar winam naw rehkinajeos un ar sawu roku ir apstiprinajis tās eepirtschanas, kurdam naw likumiga spehka. Schai paschā aprinki ir pahrdotas wehl zitas mahjas, peemehram Mengeles muischā 17 mahjas. Tapat Uderkaschu muischā pahrdotas 3 mahjas, Ropaschu muischā Purischu mahjas ari pahrdotas. Pehz Rigas aprinka femes eerihzibas komitejas sinam, wifas schis mahjas pahrdotas pehz agrarlikuma spehka nahfschanas. Tā tad redseet, ka teefleetu mnistra atbilde par to, ka lihds schim naw bijis tahdu gadijumu, ka pahrkota un virtta seme pehz agrarā likuma spehka nahfschanas, ka tahdi darijumi naw apstiprinati un netis apstiprinati ari turpma, nefaeetas ar pateesibu. Mehš redsam no weetejam aprinku un pagastu femes eerihzibas komitejam, ka tahdi gadijumi ir bijuschi un ja tahdi gadijumi ir bijuschi, tad jadomā, ka tahdi buhs ari us preefschu. Sewehrojot scho, jafaka, ka tā weena ministra kunga, kā ari otra ministra kunga atbilde newar tikt usstatita par apmeerinoshām, par tahdam, kas scho sahpiگو un kleedsoscho femes jautajumu nosfaidrotu.

Semkopibas ministra kungs teiza, ka waldibai neesot ne masafās tendenzes un gribas nowehrstees no agrarā likuma us labo pusi, ka wina ejot taisnu zelu un ka neesot nekahdas ispalihdschanas muischneekem. Warbuht, paschā semkopibas ministrijā tahdas tendenzes naw, bet ja mehš nemam tos eerednuš, kuri strahdā us weetam, tad jafaka, ka naw ne masako schaubu par tahdu tendenzi. Ja mehš atgreeschamees us Latgali, tad jafaka, ka naw gandrihs neweena muischu zentra, kursch netiktu eerahdits bijuscham muischas ihpaschneekam. Zita leeta, waj tas ir apstiprinats waj ne, bet tas, ka weetejee eeredni katrā gadijumā grib muischu zentrus atstahd bijuscham muischas ihpaschneekam, tas peerahda, ka no eerednu puses un waldibas puses ir tendenze ispalihdsch muischneekem. Man nahf prahtā kahds kurios gadijums. Semkopibas ministrijā atnahfuschas sinas no Latgales, no kahda aprinka par to, ka weenam mu.schneekam neteef eerahdits muischas zentrs, bet neatfawinamā norma teef eerahdita kautkur muischas lauku malā, kur seme ne wifai augliga. Tad semkopibas ministrijas eeredni Rigā, fahchruschi galwas, fazi-jusch: Ko juhs dareet, muischneekem atstahdami daudsi sliktā weetā neatfawinamo normu!? Gahdajeet, lai muischneekam tiktu atstahd muischas zentrs! So gadijumu man atstahstija azuleezineeki, tee paschi, kas pee schi gadijuma bija klahd, tā tad tam buhtu jatiz. Un schis kuriosais gadijums, kungi, leezina par to, ka semkopibas ministrs naw wifai brihws no tendenzes isliht ar muischneekem. (Sauzeens pa kreisi: „Pareisi!“). Katrā sinā ir jafaka, ka semkopibas ministrs, iswesdams femes reformu, ir nostahjees tā, ka agrarā likumā ne pehdu, ne soliti nepadodas us kreiso pusi, bet gan mehš redsam no scheem peewesteem falteem, ka winsch grib noswehrtees us labo pusi. Un ja tas tā ir, tad jausstahda jautajums: kam par labu tas teef darits? No weenas puses, tas teef darits par labu muischneekem, jo tee kaut zil tiks apmeerinati un, no otras puses, tas teef darits par labu komunistem, kā to pareisi Lindina kungs aifrahdija. Kas sihmejas us muischneeku pusi, tad jafaka, ka muischneeki neapmeerinasees ne ar zentru, ne ar teem 100 hektareem, kurus loti daudsos gadijumos waldiba grib muischneekem eerahdit. Muischneeki nekad neaismirhis, ka wineem reis ir atnemtās muischas un wifem spehkeem zentisees tās dabut atpafal un waj mehš atstahjam wineem muischu zentrus, waj 100 hektarus, weenalga, muischneeki nebuhs apmeerinati un tee ahrwalstneeki, par kureem Zelmira kungs te

runaja, wini weenmehr greesisees pee fawàm waldbibam, lai fuhta pret Latwiju fawus protestus un notes. Kas sihmejas uf to, ka tahda ispalihdsefchana nahf par labu komunisteem, tad tas, fungi, ir neapfchaubams faktis. Komunistu mehrkis ir tas, lai panahktu Latwija tahdu stahwofli, lai winsch buhtu til fareschgits un til fligts, ka semneeki buhtu neapmeerinati. Un mehsh taitfchu redsam, ka iswedot agraro reformu, muhsu semneeku prahti ir loti maf apmeerinati. Es fachu, ka tahda waldbibas istureschanas katra sinä naw par labu walstij, es teiffchu, naw par labu ari pilsonibai.

Tadehl muhsu waldbibai no schis tendenzes ispalihdset muischnefeem buhtu jaatfatas. Kad mehsh apfstatam interpelaziju semes un meschu leetäs, tad bes fchaubam newaram paeet garam ari wisam tam leetam, pee kuram muhsu waldbiba ir grehkojusi. Mehsh newaram isnemt atfewifchku ministriju un apfstatit to atfewifchki, nefaisot to ar wisas waldbibas darbibu. Pats semkopibas ministra kungs teiza, ka kabinetä ir prinzipels lehnums par to, ka pehz eespehjas wajaga islihgt ar teem ahrwalstneekeem, muischneekeem, kuru neapmeerinafchana ar semi war zelt sinamus politiftus fareschgijumus. Tadehl sche jafafa, ka waina naw mellejama semkopibas ministrija ween, bet ir jamekle ari pascha ministru kabinetä. Mehsh redsam, ka teesleetu ministrija ne mafal ka semkopibas ministrija, ja ne wairaf, ir eemaisita un grehkojusi muhsu semes leetäs. Gan teesleetu ministra kungs puhlejäs attaisnotees, ka no wina pufes nelikumibas naw daritas, ka winsch ir wifus spehfuls peelizis, lai nelikumibas nowehrstu, bet tomehr nepeerahdija, ka buhtu puhlejees par to, lai muischneeki nepahrdotu semi, kura eeskaitita walstis semes fondä. Tas semes, kuras eeskaititas walstis semes fondä, naw muischneeku semes, täsh ir walstis semes un ja winas muischneeks pahrdod, tad winsch pahrdod fwefchu mantu, winsch pahrdod walstis mantu un nodarbojas ar walstis mantas laupifchanu. Teesleetu ministra kungs naw spehris neweenu foli, lai liktu galu schai nelikumibai. Se bija atrunafchanäs, ka winam naw bijis sinams. Tas naw attaisnojams. Es faziju, ka teesleetu ministra kungam ir jafatas pehz likuma, jafatas pehz katraš awises peesihmites un wifur, fur ir redsamas nelikumibas, winam Jasper foli, lai täsh tiktu nowehrstas. Pats teesleetu ministru kungs teiza, ka winam esot sinas, ka kahds adwokats Rigä nodarbojotees ar to, ka zihrtigi apstrahdajot tos nelikumigos semes eepirfchanas lihgumus. Man ir sinams — un es domaju, daudfeem teem, kas Rigä dsihwo un kas klaufa uf Rigas fabeedribas domam — ir tahdas sinas, ka te darbojas ne tikai weens adwokats, bet diwi adwokati, un fcheem adwofateem baroni semes pahrdeweji mafä 100.000 rubku par katru atfewifchku gadijumu, par katru semes pahrdofchanas apstiprinafchanu.. Rä nu ari tas lai nebuhtu. tomehr gruhiti noleegt, ka tas tä naw. 'Ir freeweem paruna: „Нѣтъ дѣла безъ огня.“ Ja laudis runä, tad sinams pamats tam runam ir. Bet waj tad teesleetu ministrija neastrafu par eespehjamu fpert kahdus folus, laut waj neezigus folus, lai fabeedribas domas apmeerinatu, lai walstis semes islaupitajus fauktu pee atbildibas un rahditu isstrahdatu likumu, kas nepeelafstu tahdu walstis mantas islaupifchanu. Ka walstis semes teef pahrdotas ari tagad, tas man ir sinams un ja juhsh gribeet, tad es jums to peerahdifchu. Es domaju tomehr, kas tas naw wajadfigs, jo paschi leetas apstahkli leezina par to, kad tas tä ir. Es jums atfahrtoju, kas ir Kolupu muischä Daugapils aprinki, tas ir Warfianu muischä Rehsefnes aprinki. Bes tam es jums nupat nolasiju Rigas aprinka semes eerihzibas

komitejas pasinājumu, kur ir arī pārdots šķērs pēķis agrarā līfuma spēkā nāh-
 ūānās, kas arī apstiprinātas no teesleetu ministrijās. Es runāju, kungi, ka mešhu
 darbīneeki nodarbojas ar kufulu nemschanu. Es runāju, ka tahds mešh-
 ūaimneezības eerednis ir ūew atlahwees tahdu brihwibu, ka ir patwalīgi atzehlīs
 torguš un wajadsīgoš materialuš, kuruš wajadsēja īspārdoļ no torgeem,
 ir pārhdewīš pēķis ūawaš gribās. Man tahdas leetas ir ūinamas neween
 par ūemkopiabas ministrijās eeredneem. Tahdas leetas ūinamas par pašcheem
 ministreem. Es ūhīnī gadījūmā runāju par tirdšneezības un ruhpneezības
 ministri. Par to, kungi, jau runāja awīšes, bet to spēhzigī grib attatnot
 „Jaunais Wahrds“, darba partijas orgaņš. Naw nekahds noslehpums
 un to jumš drihšā laikā pašludinās Satwerfmes Sapulzē luhgumu un
 ūuhdšību komīšija, ka ir leeta par tagadejo tirdšneezības un ruhpneezības
 ministri Behršina kungu, kura leeta nodota ūenatam dehl īsteefaschanās.
 Ja tas noteef muhšu zentraloš orgaņoš, muhšu ministriā, tad naw ko
 brihneteēs, ka tahdas leetas noteef muhšu aprinkoš, ka tahdas leetas noteef
 pee mums uš laukeem. Teem eerehdneem, kuri darbojas uš weetam, teem
 naw eespehjamš nemt labuš peemehruš no ūawaš preefšhneezības, wineem
 naw eespehjamš nemt labuš peemehruš pat no dašcheem ministreem. Ja
 ministri dara nelīkumības, tad attaujamas ūhīs nelīkumības arī ūemačeeem
 eeredneem uš weetam. Runadams par ūho, es gību ušwehrt to, ka wiš-
 pahrejais tagadejais muhšu waldības stahwoķlīs ir tahds, ka ūatrā ūinā
 mums buhtu jašper ūinami ūoli, lai no ūhī stahwoķļa muhšu waldību un
 walsti īšwestu. Jo tās leetas, par kūrām teef runats un rakstīs atteezībā
 uš dašcheem ūewīšcheem muhšu ministreem pateesībā tā ūi, tad ir brihnumš,
 kā tahds ministrš wehl war ūehdet ministriā, kā wiņš wehl war wadit
 wišu ministriju, kā wiņš wehl war ušstahtees dašhās weetās walstīs wahrdā
 un runat walstīs wahrdā? Tahdi gadījumi buhtu peelaišhāmī tikai wezajos
 kreemu laikoš, zara waldības laikoš, bet ne muhšu demokraķiskoš, tagadejoš
 muhšu walstīs parlamentariķiskoš laikoš! Pee mums tahdeem gadījumeem
 nedrihft buht weetas! Somehr, deemschehl, muhšu ministri, kuri apūuhdseti,
 tee ūehšh ministriās un wineem naw ūauna tur ūehdet un turpinat ūawu
 darbību tahlat!

Grūhtas ir muhšu ūemes leetas, winas ir ūoti ūareschgitas, ūoti ašas un
 mums jašper wiši ūoli, lai tās nowehrstu. Bet, mani kungi, nowehršhot
 nekahrtības ūemes leetās, mehs nedrihftam pačet garam žitām muhšu walstīs
 leetam, kuras atrodas ne labakā stahwoķli. Ja muhšu walstīs leetas tahdā
 stahwoķli atrodas, tad zelaš jautajums, kahds un kam ir labums no ta?
 Jašaka, ka labuma naw nekahda, ir weenīgi weens leels milģiž launums.
 Zaur tahdu ūaimneezību, zaur tahdu muhšu walstīs ūaimneezīķu politiku
 mehs ešam nonahlušhī pee ūaimneezīķa ūabrukuma, ešam radijūšhī tautā
 neuštizību, neuštizību pret walsti un wišu waldību. Rom tas ir par labu?
 Tas nāh par labu weenīgi muhšu walstīs eenaidneeeem — komunisteem
 ūewehrojot wišu ūazito, ir jašaka, ka waldības atbilde, kā arī teefhī inter-
 pelazijas leetas un waldības darbība wišpahr naw apmeerinoscha un ka
 tadehl muhšu fraķzija neatrod žitas īšejas, kā eefneegt pahrejas formulu,
 kura runās par to, ka ūhī fraķzija naw spēhģiga wairš dahwat uštizību
 ūhāi waldibāi ūhīnī ūastahwā kā ūemes leetu īšwešhanā, tā arī wišā muhšu
 ūaimneezīķā walstīs politikā. Bet, zeenijamee kungi, ja mehs ūeram ūho
 ūoli, tad mehs ūeram wiņu newīs neapšīnīgi, newīs neapdomīgi, bet mehs

efam apdomajufchi wiſas ſeſas, wiſas warbuhtibas, kuras no ta waretu zeltees. Mehſ ſaprotam, ka katra kabineta krihſe — un ja mehſ ſchoreiſ balſojam pret waldibu, tad mehſ neiſbehgami iſſauzam kabineta krihſi — mehſ gan ſaprotam un ari apſinameeſ kabineta krihſeſ launâs puſeſ. Bet peedſihwojumi un pati dſihwe ir muhſ weduſi uſ to, ka mums reiſ ir jaſata taſ neuſtizibas wahrds ſchai waldibai.

Ras, kungi, buhſ tahtlaf? Ras nahtſ ſchiſ waldibas weeta? Lindina kungs pagahjuſchâ ſehdê beigdams ſawu runu iſteizâs tâ, ka lai mehſ nahtot kopâ ar ſozialdemokrateem un lai nodibinot weenu ſozialu waldibu, kura neatbalſtitos uſ minoritatem. Eſ ſchodeen gribeju teikt Lindina kungam un wiſeem ziteem kungeem, kureem ir tahda griba un wehleſchandâs, ka mehſ eſam gatawi uſ to, ka mehſ eſam atratijufcheeſ no minoritatem, no ta launâ eefpaida, ſahdu minoritates wiſu laiku uſ waldibu ir darijuſchas. Bet, zeenijamee kungi, ſperdami ſcho ſoli, mehſ praſam, lai ari juhſ ſpertu weenu ſoli, lai juhſ atratitos no komuniſma. Ra jumſ ir teeffme un tendenze buht kopâ ar komuniſteem, taſ naw noſlehpamſ. Pagahjuſchâ ſehdê, runadams par juhſu platformu, kuru juhſ mums ſtahdijât preekſchâ marta un aprila mehneſchoſ, tad tika runats par jaunas waldibas ſaſtahdiſchanu, tad eſ jau aiſrahdiju, ka tur ir dauds praſibas, kaſ iſeet uſ to, lai mehſ nodroſchinatu pilnigu brihwibu komuniſmam. Eſ ſafu, ka uſ tahdam praſibam mehſ eet newaram. Mendera kungs tad ſazija, waj nu eet kopâ ar minoritatem un tiſt aprihteem no tâm, waj eet kopâ ar ſozialdemokrateem, un tad pee mums eepuluhdiſ komuniſtu utiſ (Kalinſch no weetas: „Mehſ neeſam komuniſti!“) Kalnina kungs, ſozialdemokratuſ mehſ par komuniſteem neſauzam. Uſtaſhim Mendera kunga wahrduſ pee malas un eeſim tahtlaf. Weenâ komitejâ Buſchewiza kungs teiza, ka mums ir jaiſeet uſ to, ka mehſ atlautu Padoimju Kreewijai pee mums ſaimneekot, ka mehſ eſam kâ maſa pelite leelâs Kreewijas runiſcha nagoſ. (Sozialdemokrati proteſtê.) Taſ ir taiſniba un taſ protokoletſ (Balſſ no ſozialdemokrateem: „Kahdâ komiſijâ?“). Taſ bija ahrleetu komiſijâ. Tad Buſchewiza kungs teiza, ka mums ir japuhlaſ, lai tiſtu atzelta muita ar Kreewiju. Wiſch teiza, ka ja wiſch buhtu referentſ par muitas liſumu, tad wiſch eetu wiſpirmſ pee Ganezka kunga pehz atſaukſmeſ, tad tikaſ nahtu Satwerſmeſ Sapulzê ar referatu. Ja tahda ſozialdemokratu praſiba buhſ ari turymaſ, eſ waru teikt, ka muhſu ſtarpâ ſapraſchandâs nebuhſ. Uſſatateeſ no komuniſteem, no Dermana un winam lihdſigeem, tad mehſ eeſim kopâ, tad mehſ noſtiprinaſim walſti, tad mehſ ſpehſim nodibinat ſtipru nazionalu waldibu, kura neatbalſtiſeeſ uſ minoritatem un buhſ brihwa no komuniſteem. Ja juhſ, zeenijamee kungi, ar to buhſeet meerâ, ja juhſ aiſmiriſſeet komuniſtu aiſſtahweſchanu un atmetiſeet to politiku buht par padomdewejeem Ganezka kungam un braukat wina automobili, tad mehſ, kungi, panahſhim ſtipraſ waldibas dibinaſchanu, tad buhſ walſtij un ſemneeziſbai labumſ. Zitadi mums kopeja zela naw.

Preſidentſ J. Eſchafſte: Wahrds Lindinam.

R. Lindiſch (ſozialdemokratſ): Zeenijamee Satwerſmeſ Sapulzeſ lozekli! Te ſemtopibas miniſtra kungs uſſwehra, ka waldiba ejot taiſnigu zelu, aiſrahdidams, ka no weenas puſeſ ari minoritates neeſot apmeerinataſ ar agraro liſumu, jo taſ eſot par dauds radikalſ un winu wajadſetu lehnaki iſweſt. No otraſ puſeſ miniſtra kungs aiſrahdiſja, ka ſozialdemokrati un ari

interpelanti neefot apmeerinati tapeh3, ka waldibas agrara politika ejot us labo pusi. No ta ministra kungs taifa slehdseenu, ka waldibas politika esot taifniga. Taifnibas ir daschada3, bet man leekas, ka muhs, to3, kas iswed agraro reformu, Latwijas tautu, kas alkst peh3 seme3 un kurai seme teef peeschirta, to nostahdit us weenas linijas ar minoritatem un wahzu baroneem, kureem seme ir atnemta, newar. Tas ir diwas pilnigi daschada3 leetas: war pastahwet waj nu latweeschu tauta waj wahzu baroni, bet abi tee Latwijā pastahwet newar un tapeh3 fazit, ka waldiba ejot taifnu zelu starp schim diwām leetam, newar; man leekas, ka wina eet newis taifnu zelu, bet eet no zela. Sahlaf semkopibas ministra kungs aisrahda, ka tagad agrara reforma warejusi buht masleet lehnaka un tad buhtu eewehrotas sinamas ekonomiskas prasibas, tad mums us preefschu wairs nebuhtu jaewed maise. Zentralā seme3 eerihzibas komiteja ka politiska eestahde pehdejo neefot warejusi eewehrot un tapeh3 esot masi fasirehgumi. Jafaka, teescham, ka jau pascha fahkumā, tad lehras pee seme3 reforma3, zentralās seme3 eerihzibas komitejas darbineeku starpā ispaudās diwi wirseeni: weens wirseens tas, par ko Zelmina kungs runā, un otrs wirseens, kas sinamā mehrā tagad teef iswests un ir tizis iswests. Zelmina kunga polttika jau no fahkta gala ir bijusi tahda, ka agraro reformu wajaga iswest lehni un peh3 eespehjas faudsiigi pret muischneezibu. Pagahjuschā gada 450 puhrweetas un zentrs bija nefas zits, ka tas, ko Zelmina kungs faka, ka seme3 reforma eet pahraf ahtri. Somehr katrs faprot, ka juhs iswedeet kahdu operaziju un, bes schaubam, seme3 reforma ir smaga operazija, tad sinams faimneezifks fastrehgums war notikt; bet tapeh3 ka noteef schee faimneeziftee fastrehgumi, fazit, ka scho seme3 reformu wajadseja west zitadi galā, man leekas, pawisam newar. Zelmina kungs faka, ka wareja diwas gadus palikt wehl us weetas lihdschinejais faimneefotajs un tad pamafam wineem semi atnemt un eerahdit to bessenneekeem. Sewischki winsch uswehra, ka peh3 wina domam bessenneekeem esot fewischka kahre eet us apartas seme3. Rapeh3 wini newar tā, ka senee latweeschi, eet meschos, zirft tur zelmajus un to3 apstahdat un tahdā fahrtā tikt pee seme3? Ja meh3 wedam to fakarā ar pagahjuschā gada 450 puhrweetam, tad man leekas tas ir sfaidri. Waldiba Zelmina kunga personā weetam ir gribejusi, lai seme3 reforma peh3 eespehjas eetu lehnam, lai muischneekeem paliktu zentri ar 450 puhrweetam un lai bessenneeki, kuri semi grib, teef noweetoti us noram, zelmeem, ganibam waj zitur. Tahda ir ta politika, kuru grib Zelmina kungs eewest. Bet fafeet, waj tas ir eespehjam3, waj ta naw naiwa utopija. Zelmina kungs faka, ka Rigas aprinki 14.000 bessenneeku ir uslikti us seme3, bet man jafaka, ka trihs, ischetri tuhkstofchi naw uslikti us seme3. Ja weenā Rigas aprinki naw uslikti us seme3 3 lihds 4 tuhkstofchi bessenneeku, tad zelas jautajums, zil bessenneeki naw uslikti pa wisu Latwijū us seme3. Zil bessenneeki ir uslikti wisā Latwijā us seme3? Man leekas, ka wisā Latwijā, isnemot Latgali, buhs uslikti us seme3 70 lihds 80 tuhkstofchi bessenneeku un ja nem fahst Latgali, tad isnahf wairaf par 100 tuhkstofcheem. Waj teescham schos 80 tuhkstofchus waretu noweetot us noram, zelmeem u. t. t., tas naw eespehjam3. Es faprotu, ka daschus tuhkstofchus waretu noweetot us nekultiwetas seme3, bet noweetot schogad 50 lihds 70 tuhkstofchus bessenneeku us nekultiwetas seme3 naw eespehjam3. Wispahr es nefaprotu, kamdehl taifni bessenneeki jaleef us zelmeem, bet kamdehl naw jaleef us zelmeem tee, kas lihds schim dsihwojuschi muischās un kam ir faws inventars. Winus wajag likt us zelmeem, lai

wini peerahda, ka wini mihl semkopibu un lai wini teef pee semes, bet pehz waldibas plana isnahk ta, ka mums ir jadod muischneekem labatas datas, bet bessenneeki janoleef nost. Sawä runä Zelmina funks aistrahdija, ka waldiba esot atratijusees no tahdas leelneezißkas agrarreformas isweschanas, fahdu stary zitu sozialdemokrati likuschi preefschä. Sakeet, waj ta ir leelneezißka agraräs reformas isweschana, ja schogad ir isnentas no leelineeku approsibas sawas 60 lihds 70.000 gimenes. Ratram weegli saprotams, ka täs gimenes, kas ir uslittas uf semi, täs ar leelineekem kopä neees, täs zihnißees pret leelineekem, täs winas komunas neatßiß. Ja leef täs bessenneeku gimenes uf semes, tad to sawz par leelneezißmu; ja täs liß meschä, waj tad täs nebuhs leelneezißms? Man leefas, ta ir galiga leetas nesa-praschana. Un jafaka teescham, ta lintja, kuru Zelmina funks mehginaja sawä runä nospraust, ta ir bijußi wiszaur weenpußiga. Ta nebuht naw stahwejußi fastanä ar likumu, tadehl ka likums ir weena leeta, bet waldibas politika ir otra leeta. Neilgi atpaka, 9. martä, mehß peenehmäm likumu par neapstrahdatu semi. Kad fahdä kongressä no kongressä dalibneekem peepraßits, kapehz tahds likums peenemts un aistrahdits, ka täs esot slitts, semkopibas ministra funks atbildejis, ka likums naw no wina fastahdits, to ir peenehmußi Satwersmes Sapulze. Tä tad Satwersmes Sapulze domä tä, bet semkopibas ministra funks domä zitadi un winsch war rihtoteles zitadi. Satwersmes Sapulze ir nolehmußi, kam ir jaerahda widejas faimneezißas, nesaißt täs ar leelfaimneezißas zentreem. Bet tahdi gadijumi bijußi, kur täs teef faistitas ar leelfaimneezißas zentreem. Tä tad likums waldibai naw jaispilda, bet jaispilda tas, fo wina griß, fo pee tam tahda greißa politika, fahdu te zehla preefschä Zelmina funks. Pats par sewi saprotams, ka ari schi greißa politika sinamä mehrä trauze semes eerihzißas darbu. Zelmina funks aprahdija, ka zentralä semes eerihzißas komiteja esot smags aparats, lehni un gaußi strahdajot, un tapehz buhtu wajadsejis lai weetä litt waldibu. To es sinamä mehrä waru saprast. Wina lehnt un gaußi strahdajot. Ja, pareißi warbuht wina tajos apstahklos, fahdos winai jadarbojas, teescham strahdä lehnaß un gaußat, nekä buhtu strahdajußi tad, ja buhtu bijußi ziti apstahkli. Tur teef aistrahdits par kanzejas un zitäm nebuhschanam. Ja jau diwas politikas fadurats zentralä semes eerihzißas komitejä t. i. waldibas politika un ta, fo griß iswest Satwersmes Sapulze ar agraräs reformas likumu, tad tur domu starypibas ir un schi domu starypiba trauze winas isweschanu. Ja buhtu Satwersmes Sapulzes grißa iswesta no pascha fahfuma, tad es esmu pahreezinats, ka tahdi trauzejumi un tahdas nebuhschanas nebuhtu. Sinama fastanotiba no waldibas pufes tifa eetureta no pascha fahfuma, wismas no Zelmina kunga personas, kursch wehlejas, lai semkopibas reforsa darbiba tiftu fastanota ar semes eerihzißas komitejas darbibu. Weselu rindu muischu zentru semes refors ir atdewis bijußeem ihpafschneekem tad, kad newajadseja to darit, un sche semkopibas refors naw rehlinajees ar semes eerihzißas komitejas lehmmumu tur, kur tas buhtu wajadßigs. Paschä fahfuma par muischneekem neafawinamo datu tifa no semkopibas ministrijas apspreesiß preefschlitums, zil leelu gabalu eerahdit bijußcham ihpafschneekam un fahdä weidä winam to eerahdi. Zil atminos, tad tur runa bij par 50 hektareem, pee kam tifa minets, ka 10% war buht uf weenu waj uf otu pußi un bij runa, ka jaerahda bijußcham ihpafschneekam pehz eespehjas ari fahdas nebuht ehtas. Jafaka ari, ka schai jautajumä, zil es atminos, wismas es usstahjos pretim,

domadams, ka sem šchim ehkam šaprotami zentri un teescham tas tā ari israhdijs. Tagad tas lehmums bija no zentralās semes eerihzibas komitejas. Nu wareja domat, ka semkopibas ministrs ees tahlak un prasis žitam komitejam atsinumus un atsaufmes, waj zentri eerahdami bijuscheem ihpaschneekeem, waj nē. Decemchehl, tas netifa darits un tas atsinums netifa iswests dšhwē, jo instrukzijas, ko dewa ministra funks tahlak saweem apatschneekeem pee zentru eerahdišanas, nošaka par scheem zentreem. Bet zentralā semes eerihzibas komiteja par to nerunā. Schis jautajums tikka isnems no zentralās semes eerihzibas komitejos spreeschanas. Sewischli afs schis jautajums ir šluwis Walmeeras aprinki. Kad tur šabrauz un prasa inspektoram pasšaidrojumus par teem muischu zentreem, tad Murischa funks atbild: „Ša naw juhsu darišana, ta ir waldibas darišana!“ Ša Murischa funks war jau tā runat, tad, bes schaubam, ir bijuschi tahdi rihšojumi un tahdi atsinumi. Mehš redsam, ka tagad, neškatotees us to, ka no šahkuma šaistija šcho jautajumu ar semes eerihzibas komiteju, tagad schee zentri teek eerahditi us wifas linijas. Ministra funks šaka: „Šee zentri jau naw wifur eerahditi, ir tikai eerahditi atsewischlos gadijumos. Šā, peemehram, Latgalē weenā waj diwās weelās un žitur tee zentri wehl naw apstiprinati. Bet ko tad lai mehš wehl gaidam? Šai gaidam tik ilgi, kamehr wifū tee zentri teek eerahditi muischneekeem? Šaktiski tee zentri jau ir eerahditi, jo leelakā dala zentru teek apštrahdati no muischneekeem. Šo šū tikpat labi šemneeku šaweeniba, šā ari winas ministrs. Us wifas linijas ir eerahditi zentri, bet ministra funks winus wehl apstiprinajis naw, bet parihtu tee tiks apstiprinati. Šā šahw ar waldibu, šura šhā iswed šawu politiku. Šad ir bijis šinams kontakts semkopibas ministrim ar žentralo semes eerihzibas komiteju, bet tikai tahdos jautajumos, šuros tas ir bijis wajadšigs. Pahrejos gadijumos waldiba naw greesufees pee zentralās semes eerihzibas komitejas, šaut gan agrarās reformas politika šahw žeeschos šafaros ar semes reformu.

Tad, kas atteezas us muischas zentreem un neašawinamām dalam un ruhpreezibas usnehmumeem, tad ko šaka semkopibas ministrs? Winsch šaka, ka tur pašahw šarprešoru komisija un ka wina isškata žauri jautajumuš, pahrbauda toš, žel toš preekšhā un tad toš apstiprina. Šo es šaprotu. Bes schaubam semkopibas ministra funks newar isštatit wifus jautajumuš žauri, tur komisija ir wajadšiga. Bet te winsch usšwer, ka tur eeeet preeksch-šahwis no zentralās semes eerihzibas komitejas. Šas neko nenosihmē, jo wairafums ir waldibas eeredni un teem no waldibas ir dotas direktiwās. Šur darbojas šarp žitu šahdā komitejā šahds Žihrula funks, wežš Kree-wijas darbineekš, birokrats; warbuht, loti žentigs darbineekš, bet winsch ar wifū kruhti aiššahw muischneeku interešes (Šauzeens no weetas: „Waldibas!“) un galu galā aiššahw ari waldibas interešes. Plani wifū teek tur pagatowoti un kamehr semkopibas ministrs atšihš, ka tur ir žadarbojas Žih-rula fungam, tad nebuhs tahdu muischu ihpaschneeku, šuri nedabuhs žentrus. Redšeeet, tahda ir waldibas politika un tā darbojas waldibas eeredni.

Bet atšahšim waldibas politiku un mehginasim nostahtees us ta redšes šahwokka, us šura nostahjas dala no Satwerfmes Sapulzes un semkopibas ministrs. Šr šakata, ka ari no ta redšes šahwokka politika ir pilnigi nepa-reiša. Es jau pagahjušhā reišē aišrahdiju, ka weenu politiku iswed semko-pibas ministra funks, bet ptru us weetam eeredni. Un eeredni neišwed to, šinadami, ka tahda politika pašahw te žentrā. Eeredni rihšojas brihwi un

tapeh3 noteef tahdas parahdibg3, fahdas te uffwehra Zelmina fung3, fa tahdi un tahdi rajona pahrsini ir atlaisti. E3 domaju, fa peh3 dimeem mehnefcheem winsch sinos wehl, fa tif un tif ir atlaisti un wisi fchee atlaistee un dala no neatlaistee tee wed sawu agraro reformu zauri. E3 te jau peewedu gadijumu, fur notikufi milfiga kukulu nemfchana. Man stahstija fahds loti zeenijams darbineek3 no semes eerihzibas komitejas: „Ja, man ari tifa peedahwati tee 100.000 rbl. un es no wineem atteizos“. Bet tas ir weens balts fwirbulis, tee pahrejee eeredni, leela dala no wineem, naw fpehjigi no ta atiektees un fche teef fanemti fukuli un iswesta sawa agrara reforma. E3 pagahjuscho reisi norahdiju uf Rubulianu, fa tas ir atlaist3. Waj scho eerednu rihziba, ja tee nostahjas uf semneeku saweenibas weedofla, waj ta agraro reformu nesajau3? Juhfu politika ir apmeerinat daschus muifchneekus, bet wineem ir politika apmeerinat to3 muifchneekus, kuri wineem wairaf samassa un tadehl noteef, fa weens dod muifchneekam zentru un dod otr3, dod semakee un augstakee eeredni un dod waldbiba. Isnahl ta, fa wisi zentri teef eerahditi muifchneekem. Ta tas tahlaf eet newar. Ja meh3 ta rihkofamees tahlaf, tad meh3 wahrda teefcha nosihme padaritim par neefpehjamu te Latwija nodibinat semkopibu, nodibinat to, lai labiba nebuhtu jaewed no ahrsemem, par fo te runaja Zelmina fung3. Waj tagad tee, kureem teef eerahditi muifchu zentri, to3 apstrahdas paschi? Wini to3 ifrentes tahlaf un nepahrsprotami tahlaka ifrentefchana ir semes noplizinaschana. Ta tas ir ari ar ruhpnenezibas eestahdem. Ruhpnenezibas eestahdes, ja winas buhtu nodotas ilggadiga leetofchana fpezialistee, meistareem, las winas ir strahdajuschi un winas ir ufzehluschi un rentejuschi no bijuscheem ihpaschneekem, tad ruhpneneziba tur waretu attihstitees, bet tagad tas teef nodotas bijuscheem ihpaschneekem, lai wini tas rentetu tahlaku. Tas bes fchaubam atstahj fliktu eespaidu uf fihkrupnenezibas attihstibu. Ta tad no muhsu redses stahwolka ari tahda politika naw peene-mama, tahdu iswed, teifim, ministra fung3.

Wehl es gribetu apstahtees pee weena jautajuma, tas ir par muifchu zentru ehkam. Ja mums buhtu eefpehjams tuwakos gados wiseem fcheem 60 lihds 70 tuhstoscheem bessemneeku, kuri jau tagad ir uf semes, ufzelt ehkas, tad es saprastu zentru eerahdischana muifchneekem, tad wismas tur faudejumu nebuhtu, bet las noteef? Meh3 tatschu newaram ufzelt schim 60 lihds 70 tuhstoschu gimenem ehkas, lai winas eefahrtotos. Meh3 to newaram panahit tuwakos gados. Tas newar notikt jau aif materialu truhkuma, lai tas ehkas waretu ufzelt. Walstij ari truhkst lihdselku un wina newar eet palihga bessemneekem. Kur tagad lai tee bessemneeki paleef, ja muifchneekem eerahda zentru ehkas? Tur wini eefcha dsihwot newares tapeh3, fa wineem, ja tiks eerahditi, tad tiks eerahditi faktini un stubrischi, fur netahda fainneeziiba newar buht un wini pret sawu gribu ir speefiti to semkopibu lifwidet tadehl, fa wineem tur naw telpu. Tad, zit tas ir fainneeziifti, kad muifchneekem paleef tas telpas, fur wini tas tiks? Wini tatschu ari newar tas ismantot tapeh3, fa telpas ir tif leelas un winu waja-dsibas tif leelas naw. E3 nesinu, preefsch kam, un ja te nebuhtu fahda zita politika bijufti bijuscheem ihpaschneekem un ja waldbiba scho politiku kaut ar aifseetam azim nepabaltitu, tad schis ehkas netiftu eerahditas. Preefsch kam bijusham ihpaschneekam wajasdigas leelas ehkas, kuras winsch wairafus gabus ufrops un remontes? Sche azimredfot winam ir zita politika

un politika tahda, ka wini domà, ka kahdreiſ atgreesifees wežà kahtiiba un tad warès semi paplaſchinat. Ja kahdš tà domà, tad teeſcham ehlaſ ir wajadſigaſ un ja wiſch tàš remontès 10 gaduſ, tad tomehr wiſch ſin, ka tàš dabùš ſemeš gabaluš klaht. No otras puſeš muuſchneeki domà, ka pee tagadejàs eekahrtaš wini warès kautkà peepirtt klaht ſemi no jaunſaimnee-keem, waj wiſpahri warès paplaſchinat ſawu ſemeš platibu. Garàm ejot man jaſaka, ka agrarlikuma treſchà dalà ir japaredš taš, ka muuſchneeki newar ſemi paplaſchinat wairaf par 50 hektareem. Kaš atteezaš uſ zeribam paplaſchinat ſawu ſemeš platibu, tad eš ſaprotu bijuſcho ihpaſchneeku un baronu politiku un ſaprotu ari ſemkopibaš ministrijaš politiku, bet ja mehš teekam noſtahditi uſ tiſ ſlidena zela, tad eš jautaju, waj ari no juhſu ſemneeku redješ ſtahwolka tàš ir wehlaſ, ka nahſ zita eekahrta atpakal. Semneekš gr.b ſtrahdat darbu un griib, lai winu darbà netraužē; ja bijuſcho ihpaſchneeku idealaš tiš ſinamà mehrà peepilditiš, tad mehš atkadifimeeš tahdà paſchà ſtahwolki, kahdà airadameeš pirms 1917. gada, tad beſſemneekš tiš iſſw:etš atkal ahrà un tad tiš raditi tahdi ſlahni, kuri teeſkeeš pehž ſemeš un kuri newarèš eet meſchoš un apmeerinateeš ar zelmeem un purweem. Un, beſ ſchaubam, mehš gatawojam atkal jaunu agraro rewoluziju. Teem, kaš ari to ſemneeku ſaweenibu ſuhtiija uſ ſchejeeni, ari teem, ja juhš wineem pateiku ſkaidri un gaiſchi, kà juhš domajeet, wini pateiktu, ka tahdš, kahdš agraràš reformaaš likumš peenemtiš, tahdš wiſch ari jaiſwed dſihwē.

Kaš atteezaš uſ teeſleetu ministra lunga atbildi, tad man jaſaka, ka tee bij tikai wahrdi, aiſ kureem naw itin nekahda ſatura. Diwaš reiſeš tika apgalwotš: netifa nepareiſi veeſchirtaš mahjaš un naw peeſchirtaš. Ja, kahda ir ta praſke teeſleetu ministrijai? Ta leeta teeſ nodarita loti weenkahrſchi. Ja tur ir kahda komiſija, kà wina to peeſpreeſch? Uſ dokumentu pamata tàš noteek pawifaſ maſ. Bateeſibà luhgumu un ſuhdſibu komiſijai wajadſejiš ſihkati pahrbaudit toš gadijumuš, bet ziſ man ſinamš, loti daudšoš gadijumuš, kur dota atkajuja, naw dota nekahda atkajuja. Dabù tiſ pirzejš un pahrdewejš 2 lihdi 3 leezineekuš, tee paraſta ſawu wahrdu, kà wini prot, teeſleetu ministrs pehž tam paraſta ſawu wahrdu un ta leeta nodarita. Tàš, ko te ſaka Pabehrſa lungš, ka ir adwokati, kuri uſnemas par 100.000 rbl. tàš leetaš nodarit, man leekaaš, ir pahrfpihlejumuš. Ta leeta tur eet tiſ weenkahrſchi, ka, eš domaju, wajadſigi buhš tikai kahdi 5.000 rbl. Warbuht, tàš ir par maſ, tomehr 100.000 rbl. nekahdà ſinà naw wajadſigi. Tur war daudi lehtaki to leetu nofahrnot. Un kamehr paſtahw tahda eekahrta, kamehr tur buhš tahda komiſija, kura ſtataš leetaš zauri, bet ne pehž buhtibaš un nepraſa dokumentuš, tiſmehr tàš katreii eeš zauri. Rà eš jau agrar aihrahdiju, nebuš nelaiime, ka ilggadigam mahjaš rentneekam buhtu ta mahja pahrdota. Tàš buhtu iſmetiſ ſawuš 30 lihdi 40 tuhſtoſchuš, bet wiſch buhtu eepirižtiš to maſju. Bet nelaiime nu ir tahda, ka newiſ tee ilggadigee rentneeki dabù tàš mahjaš, bet dabù tee, kureem tàš pawifaſ nenahkaš. Tagad tàš ilggadejaiš rentneekš, kaš bijiž tur eeſchà, tàš teeſ ſweeſtiš ahrà. Man wiſmaſ diwi trihš tahdi gadijumi, kur tahdš rentneekš, kurſch wiſu muhſchu dſihwojiž uſ weetaš, teeſ ſweeſtiš ahrà un teeſ eelktiš zitiš wina weeta un tee zilweki, kaš pagahjuſchàš wehleſchanàš balſojuſchi par juhſu partiju, tee tagad atrodàš ſem klajaš debeſš. Ja juhš negribeet beſſemneekuš aiſſtahwet, tad juhš negribeet ari ſaimneekuš aiſſtahwet. (Œauzeenš no ſemneeku ſaweenibaš puſeš). Peerahdijumi tam mumuš ir uſ ſatra ſola.

Ufbrauzeet tikai uf Walmeeras, Walfas, waj tepat uf Rigas aprinti un tur peerahdijumuš juhs, atradiseet uf katra sola. Šahdas mahjas pahrdešhanu apstiprina teefleetu ministrija un zif pareisi waj zif nepareisi wina te rikhojas, to juhs redseet. Ja teefleetu ministrija turpinās tahdu apstiprinašhanu, kur nebuhs klast dokumenti, ka eepreefsch noslehgti kontrakti, kur wajaga usrahdit tikai 2 lihds 3 leezineekuš un kahdu papiriti, kurfch usraftiis tahdã un tahdã datumã, tad, man leefas, ka tas war notift uf preefchu wehl leelafos apmehros. Jau tagad 2 lihds 3 tuhstoschi luhgumu ir eenahziš teefleetu ministrija un war notift, ka tos apstiprina. Bessenneeku un karewju gimenes tiks isfehdinatas ahrã un seme tiks dota tahdam, kuram wina naw wajadšiga un kurfch pats ar semkopibu nenodarbojas.

Beigãš gribu wehl atgreestees pee weena jautajuma, kas atteezas teefchi uf ministra atbildi, bet ko aiskustinaja Pabehrsã kungs. Pabehrsã kungs šchoreif par leelu brihnumu pasinoja, ka ari Latgales semneeku partiju ministru kungu atbildes naw apmeerinajufšas un aifrahdija uf to, ka wini balšos par neustizibu waldibai. Tas pehz manas dšitakãš pahrleezibas ir loti pareišš soliš, jo ja waldiba teefcham uf preefchu turpinãš šaifstitees ar minoritatem, tad muhsu seme tiks nodota šchahdas waj tahdas nebuhschanas rokãš un naw isfehdsams nekahds pahrsteigumš. Muhsu semẽ — es negribu buht šchowinistš — naw šaweenojami tee diwi eiementi: newar paštahwet Latwijas darba tauta un bijufšhee muifchu ihpafšneeki. Mums jaeet pa weenu, waj pa otru zelu. Ja Pabehrsã kungs un wina frakzija nahza pee flehdseena, ka teefcham muhsu walšš politika janostahda uf tahdeem pamateem, lai netiktu šaifstita ar bijufcho ihpafšneeku interesem, tad man leefas, ka to šinamã mehrã un pat leelã mehrã atbalstis wifa Latwija. Se wehl aifrahdija uf otru noteikumu: bet tahdã gadijumã ari sozialdemokrateem jaatteizas no komunisteem. Es uf to gribu atbildet šefošchi: warbuht, tas ir isfkanejis weenã otrã wahrã, ka sozialdemokratijai ir kas kopejš ar komunismu, bet darbos tas pawifam tã naw, jo katram ir škaidri šaprotams, ka sozialdemokrati stahw uf ta weedofka, ka leeli semes gabali teef eedaliti šiktãš dakãš, bet komunismš stahw uf glufchi preteja weedofka. Es to šafu pehz šawas labakãš pahrleezibas. Tã tã muhsu semei šewar nekãš kopejš buht ar bijufšheem ihpafšneekem, tãpat nekãš kopejš newar buht ar komunisteem jeb leelineekem. Se dašchi warbuht domã, ka teem ir kaut kas kopejš ar strahdneezibu, tad es teifschu tik dauds, ka wineem ir tikpat dauds kopeja ar strahdneezibu, tã baroneem. Wini tãpat naw no strahdneezibas widus un strahdneezibu newar pabalstit tapehz, ka wini muhs neaizina preefch realam leetam, bet aizina zihnitees par utopijam, kuras šche wirš semes naw iswedamas, wišmas tahdã weidã nẽ, tã wini to mahza. Tadehl no muhsu pufes ir škaidrs, ka mehš no komunisteem ešam norobefchojufšchees un ja juhs norobefchofatees ari no minoritatem, tad (Šauzeens no weetas)...
... Semeš dalifšana, es domaju, tas naw prinzipliã, bet praktiſta norobefchošhanãš no komunisma, bet juhs ne prinzipliẽ ne praktiſti neefeeet norobefchojufšchees no minoritatem, bet wehl tagad ejeet un domajeet ari uf preefchu eet ar tãm kopã. Ja isdotos to šoli Šatwerfmes Šapulzẽ špert, tad mehš waretu pafazit: Nu mehš ešam brihwi no minoritatem, tad mehš lihds ar to buhtu šalausufchi semneeku šaweenibas politiku un uf kaska eetrekuſchi to grahwĩ. Šif tahlu, zif tahlu semeeeku šaweeniba ir gãhufi islihgdamã, wina ir nowedufi semi pee bankrota. (Ušberings no weetas: „Wina kopã ar

pilsoneem ir nodibinājuši Latwiju!*) Salauschot scho nepareiso un greiso politiku no semneeku saweenibas puses, mehš preeksch Latwijas buhšim darijuschi loti dauds. (Applausi pa freisi).

Presidents J. Tschakste: Wahrds peeder W. Samuelim.

W. Samuelis (tautas partija): Augsta kapulze! Mehš noklausijamees diwus ministrus. Kas atteezas us semkopibas ministri, tad wina panehmeeni, kuras winsch, leetoja atbilde, bija weikli, bet netaisni, ko es mehginaschu peerahdit. Ja waldibai taisija pahrmatumus par to, ka wina radikali iswedot agraro likumu, tad winsch to isleetoja ka argumentu pret interpelaziju, kura sawufahrt pahrmetot waldibai mihstu rihzibu. Te winsch aismirst weenu leetu, ka tee, kas isteiza pahrmetumu dehl radikalas rihzibas, ufstahjās pret interpelaziju un teiza, ka wini balsos par waldibu. Wini nostahjās blakus Zelmina kungam un ta tad waj to teiza Firkša kungs, waj Zelmina kungs, tas ir weenalga. Runaja tikai weena eeintereseta puse un to ka leetischu argumentu newar isleetot. Tad tahlat usbruka waldibas rihzibai semes leetas Latgalē. Ministra kungs atrod weikli ka wainigo Latgales komisiju un ja wisi striki truhkst, tad ir wainiga zentrala semes eerihzibas komiteja, bet winsch naw wainigs. Formeli ta ir korekta atbilde, bet ja prasa, kas to leetu wada, kas pahrsin Latgales leetas un kas ir galwenais noteizejs, tad tas ir wina domu beedrs Turkopuls un tas nepeeder pee interpelantu frakzijas. Zuhš dsirdejāt, kahda zihna bij starp abam Latgales partijam. Bet to schkiroshanu starp latgaleescheem un latgaleescheem, tad wajadfigs, semkopibas ministra kungs neatrod, lai gan winsch pats atsihtas, ka esot zehlees no Latgales, wismas ka deputats no tureenes eewehlets. Bet jo tahlat, jo ta weikliba paleel apbrihnojama. Ja ko pahmet zentralai semes eerihzibas komitejai, ar kuru winsch sinama gadijuma prot solidaritees, bet winam atteeziga gadijuma naw simpatiju preeksch semes eerihzibas komitejas darbibas, tad ir wainigi newis tee 7 waldibas wihri ar wina paschu preekschgalā, bet tee seschi, kas ir masakuma. Ka to logisko lehzeenu attaisnot? So ataisno ar to, ka „ta mihla meera dehl“ i Zelmina kungs, i Turkopula kungs wisas leetas un weetās peekahpjas teem sescheem pretim. Mehš paleekam tee wainigee un ministra kungs iseet sweiks un wesels zauri. Somehr gadas, ka wisi schee argumenti newell. Tai pascha Wischu leeta wisa ta dialektita un ekwilibristika newed pee mehrka. Tad atrod zitu argumentaziju, kas sawa sinā ir ismehginats agraf ar semem, bet no kuras (argumentazijas) wajadsetu atteiktees. Tas ir aishrahdijums us ahrejo politiku. Muhšu ahrejās politikas intereses mums to diktejoj. Tas ir tas pats, ko agraf atsihmeja ar de jure atsihshanas interesem, tiklihds wajadseja isskaidrot eekschejo politiku. Tahdu paschu de jure argumentu tagad isdomajis Zelmina kungs, ta weetā nemdams tahdu zitu momentu muhsu ahrejā politikā un proti, muhsu atteezibas pret muishneekeem, kuri peeder pee draudsigam ahrwalstim. Ka draudsigā ahrwalstis ir domata Polija. Ta ir demokratiska (P. Ralninšch no weetās: „Naw!“) Ja, Ralnina kungs, ta ir. Warbuht tur ahrejā politikā sinams eespaids ir muishneekeem, bet ta tomehr ir demokratiska republika, to neweens nenoleegs. Ja tur ir waldibas preekschgalā semneeku partijas lozeklis Witofs, tad naw lahgi domajams, ka winsch gribetu pakalpot polu muishneekeem. Tad tahlat israhdas, ka schi pati Polija sawa agrarlikuma ir peenehmusi weenu pantu, kuram wajadsetu buht eeraksitam ja ne muhsu agrarā likuma,

tad wismas Zelmina lunga, atbildigā politika, firdi, t. i., ka nedrihst zitas walsstis lihdsrunat agrarjautajuma nofahrtošana. Tas pants škan šahdi: „Semes reformas eewadiščana dšihwē peeder weenigi Polijas walsstij un nekahdai zitai instanzei. Ahrejai šweščai walsstij newar buht lemjosčš eespaidš atteezibā us semes ihpaščuma eekahrtu Polijas walsstis.“ Tas ir Polijas semes reformas likuma pants un es domaju, kas poleem ir tā šafot taisns, tas ari mums ir taisns; us to wini war dibinatees, us to pašu ari mehš waram dibinatees. Beš tam ar mineto argumentaziju nahza Wiščku leetā Zelmina lungs pirmo reisi, bet agraki mehš wijumā šahdu wina taktiku nepahršinajam. Tā tad te wed šahdu šlepenu politiku waldiba, mums nesinot. Ari peršonas, kas te kristu šwarā, Polijā nekahdu eespaidu, warbuht, pret mums wehrstā wiršeenā newar darit. Ar wahrdu šafot, ja te atšauzas us ahrejo politiku, tad ta ir tikai azu mahniščana un ihstais eemešš teef šehpts. Par to jau agrak ir runats un tomehr tas arween no jauna jaatšahrto, ka šchis eemešš ir newis ahrejās politikas prašibam peeskaitams, bet tas ir peeskaitams pee eefšeješās politikas prašibam. Mehš loii labi šinam, ka kabinetš newar neweenu deenu pastahwet beš muhšu minoritatem. No otras pušes mehš šinam, ka muhšu minoritates uškata par peenahfumu balšot katrā gadījumā par waldibu, kad tās štahwoklis ir apdraudets. Tās, lungi, naw manas domas, naw mans apgalwojums, bet to es lašiju ka pašu minoritatu wadona Šhiemana lunga laikrakstā, ka zitos jautajumos teef atšahatas minoritatem brihwas rolas, bet kad waldibas štahwoklis teef apdraudets, tad winām ir jabalso par waldibu. Tā tad juhš redšee, ja nu nepeenem to, ka minoritates tikai Almana ššaišto azu dehl balšo par kabinetu, tad taišču laifam šchis minoritates war prašit šinamu kompenšaziju. Ja ir ašihšs prinzijs politikā, ka roka masgā roku, tad ir ššaidrs, ka ja minoritates pabalsta kabinetu, tad kabinetš puhlas winām išdabat ari semes jautajumā, kas šewiščki interešē minoritates. Šhe ir tas atrišinajums un meklet šahdus Polijas eespaidus ir leeki un neweetā.

Es pahrešču us dascheem šhakeem ašrahdijsmeem, warbuht, wairaf leetiščkas dabas, jo šchi bij tikai dialektika no ministru lunga, kas man bij šinamā mehrā jaapgaišmo. Winsch ašrahdijs, ka instruzijsa ir iššrahdata no Latgales komiššjas. Es nenoleedsu, ka Latgales komiššjai ir šinamā mehrā noteizosčš wahrds, bet man japaki, kamdehl šchi instruzijsa tika apššprinata no zentralās semes eerihzibas komitešas. Instruzijsā bija teiktš, ka pee muiščam naw ššaitami tahdi gabali, kuri šadaliti wairakās datās pehž 1861. gada. Šchi gada nošihme wišā pilnibā netika iššaidrota. Instruzijsā bija atšauščhanas us daschadām špezielām un wišpahrigām mehriščanam un tā šewiščšš latgalešču jautajums tika pawiršchi iškontrolets, jo juns jasin, ka mums instruzijas bija „jazep“ iddeenas un ka mums wajadšēja palaištees us šinamām komiššjam, jo domajām, ka tās ar apšintibu mums šneegs to, kas wajadsigs. Papildinajumā bija teiktš, ka minetā gadījumā war peeschkirt 100 hektaru, bet išrahdijs, tā weenā pašā Rehšelnes waj Ludšes aprinki seme wišzauri teef peeschkirta 100 hektaru leelumā. Tā tad tur muišchneeki dabuja diwreis wairaf, nekā muišchneeki Kuršemē un Widšemē, išnemot gadījumus, kur wineem teešiba šanemt šcho normu pušmuiščās. Wehlaš, kad eenahza jau no weetam ofšieli protesti muhšu plenarā šehdē, tad Latgales komiššja ar Turšopula fungu preeščagalā nahza ar eerošinajumu, lai juridikā komiššja instruziju labojot un leetu

glahbjot. Bet tas nebija no brihwa prahta, tas bij fatarā ar eefneegteem ofizieleem peeprastjumeem, kā lai rihkojas, kad instrukzija nowed pee loti newehlamām parahdibam. Tad israhdijs, ka sčhi aisrahdišana us 1861. gadu, kā ari ta mahšfligā sadalishana starp muischam un pušmuischam, ir pilnigi neeefpehjama, jo naw gandriš neweenas muischas, no kuras pehz 1861. gada nebuhtu atdalits kahds semeš gabals. Mehš te bijām palaiduschees us latgaleescheem. Ja gribeet, zentralā semeš eerihzibas komiteja formeli ir atbildiga. Bet pirmām kahrtam, es domaju, ir atbildigi tee, kas latgaleeschu leetas pahršin. Wiščku leelā ministra kungs sazija, ka es neefot forekii atstahstijis debates pehdejā sehde, ka tur bijusi runa par neatfawinamo datu. Tā tas bija, tur bija runa par to, bet tas netika iswirstis kā motiws, kura dehl mums wajadsetu agrako špreedumu atstahst spehka. Pawisam otradi. Zelmina un Turkopula fungi uštahjās par to, ka agrakam lehmumam japaleet spehka, ka neefot ehri špreedumu grosit, lai gan mehš jau agrak, teem pašcheem kungeem peecrihtot, bijām šawus lehmumus grosijuschi. Es jau aisrahdiju, ka pirmā sehde par neatfawinamo datu nebij ne runas. Turkopula kungs prasija, lai likwidetu kulturelo zentru, un mehš to peeneh-mām. Ja grehts bij notizis, tad wajadseja to islabot. Bet tas nenotika. Mums pahmeta ministra kungs, ka mehš lehnām strahdajot, mehš saudejot dauds wehrtiga laika, runajot par kanzlejas pahweidoschanu un jaunu amatu radishanu. Starp zitu wiščh aisrahdija, ka kanzlejas eerednu šfais efot pahrat leels. Lindina kungs tikai garam ejot peemineja, ka mehš apkalojam 60 lihds 70 tuhštoschus bessemneeku, bet es teifschu — dauds masak: no 40 lihds 50 tuhštoschu jaunsaimnezibu, kas tomehr ir leels šfais. Leeta ir jauna un wišs mums bij jaorganise no itnesa. Us likuma pamata bij eestahde nodibinama ihšā laika un naw nekahds brihnums, ka gruhti gahja ar leetas noorganisheschanu. Tas ari pirmos darbus aistaweja. Wehl tika pahrmests mums, ka mehš gribot eerednus-mehrneekus pahwest pee sewis. Zelmina kungs to ušflatija par atentatu wina autonomijai, kas nekahdā sinā nebuhtu peelaischams. Mehš štatamees us leetu tā, ka ja reis galwenā waditaja loma uštizeta komitejai, tad mehrneeki, kā galwenee tehniskee spehki, kuri spehle noteizoschu lomu sčhi likuma isweschānā, buhtu peeskaitami zentralai semeš eerihzibas komitejai drihsak, nekā atstahjami pee wal dibas. Us to Zelmina kungs atbildeja ar hiperboli, ka tas nosihmetu semkopibas ministrijas likwideshanu un winaš nodalu pahweshanu pee zentralās semeš eerihzibas komitejas. War jau manis dehl kahdu argumentu spilgtaki iszelt, bet usteept mums nodomu likwidet semkopibas ministriju ir drufzin par štipru un tam nebuhs te nekahda eespaida. Tahlak ministra kungs pahmeta mums, ka mehš eewedot komitejā politifu. Es tur esmu lihds sčhim strahdajis un esmu tikai atradis, ka mehš esam loti dauds augliga darba pastrahdajuschi un lihds ar mums ari Zelmina kungs. Ja politika tur eewesta, tad Zelmina kungs ir tas, kursch to eeweda un es pagahjuschā sehde jau mineju, ka mums daschos jautajumos domas sčhlihrās un tee bija taisni politiskee jautajumi: Wiščku muischas un kolonistu leetas. Ja warbuht no ministra kunga pušes nenoteek tahda peedalishanās, kā mehš wehlamees darba raschiguma labā, tad tas ir šaprotams, jo wiščh ir aptrauts ar šawu darbu. Bet ja wiščh mums pahmet, ka mehš ar politiskeeem jautajumeem nodarbojamees, tad man jafaka, ka wiščh muhsu darbibu nepasihst. Lai wiščh pašchirsta protokolu grahmatā, tad wiščh redses, ka tur — es peewedischu

lihdstigi Lindina kungam procentu samehru — newis 90 dalas, bet dewindesmit dewinas simtdalas buhs rashiga darba un weena simtdala buhs bijusi wellita polemikai. Gluschi bes polemikas istifti tahda eestahde, kur fastopas wairaf wirseeni, naw eespehjamš scho, polemiku ari newar istultot ka newefeliga gara sihmi. Ministra kungs gan afsauzās uf Antona kunga atteezigu aifrahdijsumu, kurfch notifa spilgtā momentā, zihnas karstumā. Bet tas neapgabšč zentralās semes eerihzibas komitejas darbibu. Kur wajadsigš, ministra kungs afsauzās ar uf manu leezibu. Es pateesi pagahjusčā sehde faziju, ka ir starp eeredneem daschi kreetni strahdneeki, bet to usflawu es nesihmeju uf wiseem, jo daschi ir aishnemi ar fawu kahrtjejo darbu. Un iželot ari eerednu darbibu, tomehr jaifrahda, ka eeredni ir atkarigi no fawa preekschneeka, bet eerihzibas darbā ir wajadsiga neatkariba, kura naw atrodama pat ne semkopibas ministrijā, ne ari ministru kabinetā. Bet fewiščki spilgti parahdas sčhi atkariba pee eeredneem. Apriku muisčas leetā gan man par godu eeredneem jaleezina, ka daschi no wineem balsoja pret fawu preekschneeku.

Beigās ministru kungs leetoja tahdu isteizeeu, kuru es nesaprotu un kurfch no wina mutes nedrihssteja nahft. Winsch apstihmeja paschu agrar-reformu par eksperimentu. Pihdsigus isteizeenuš es efmu lasijis ari atteezibā uf Jgauniju un Leetawu. Bet efmu lasijis tikai sinamos preses organos, tamehr no ministru sehdeskeem tahdu kritiku es nebiju sagaidijis. Nu tikai zelas jautajums, uf ko sčhis wahrds ir sihmetš. Waj uf paschu agraro likumu? Tad, eewehrojot leelo zenibu, kas ir Zelmina kungam pret likumu, tas ir neisprotami, jo winsch pastrihpo, ka likums ir wišš un tam winsch padodas bes wahrda rumas. Warbuht muischneekeem eerahdamais zentrš ir drusku masats isnahziš, nelā Zelmina kungs to domajis, warbuht, ir zitas fahdas kluhdas, bet likumam wajadsēja buht swehtam ka preeksch Zelmina kunga, tā preeksch wišas wina frakzijas. Es peenemu ka wislabako preeksch wina, ka winsch ir domajis ka eksperimentu likuma isweschanas weidu dsihwē, neatteezinot to tomehr uf waldibas darbibu, kura katrā sinā pehz ministre domam bes kluhdam, jo tikai tee negrehko, kas nefa nedara. Tad buhtu jasata, kas mas dara, tas mas grehko un waldibas lihdsdarbiba agrarš reformas isweschanā ir deesgan neeziga. Tomehr ari ja atteezina eksperimentu uf likuma isweschanu dsihwē no zentralās semes eerihzibas komitejas, tad man ir jasata, ka winsch ir isdewees uf wislaimigako, jo tiklab wiši paregojumi, kas nahza no minoritatu puses, ka ari basčas no labā spahrna puses, ka mehš peedsihwosim bankrotu Jurgu deenā, naw peepildijusčās, lai gan naw bijis bes nopeetneem fastrehgumeem. Mehš redsejam, dauds weetās sšepenus sšepklus darbojamees un rihtojamees teem pretim. Newis rakstot uf sakeem galdeem papirus, bet isbrauzot uf weetam un runajot dsihwot wahrdu. Sahdā kahrtā wiši nemeeri nowehrsti.

Tik tahlu atteezibā uf semkopibas ministra kunga atbildi. Winsch wispirms aistahwejās ar to, ka waldibai, luhk, ir ta teesiba, fastanā ar agrarš reformas likumu, dot atlauju resp. apstiprinat jau agraf noslehgtos lihgunus. No otras puses winsch aifrahdijsa, ka efot nodibinatas komisijas un wišas leetas ejot zaur wairaf feeteem. Sawā sinā tas aifrahdijsums ir pareišš. Likums dod sčho teesibu, bet taisni tadešl waldibai jarewidē tee lihgumi, kas sšehgti agraf atteezibā uf semi, jaisturas apsinigi un newis tikat formeli, janem un jaslatas

zauri, waj lihgums kà tahds naw wehrstis pret agraro reformu. Mehš pee-wedam wairafus peemehrus jau pagahjuschà fehdè, kur likuma pahrfahpschana resp. apeeschana ir notifikusi. Hzebla weenu no scheem gadijumeem ministra funks un fasa: „Nè, tas naw pareisi“. Walmeeras aprinka Jahnu muischas leetà lihgums neefot noslehgtš pehz agraràs reformas likuma peenemšchanas. Tas efot noslehgtš 19. septembri un 22. septembri apstiprinats. Bet ministra funks aismirst to galweno, ko es pagahjuschà fehdè aifrahdiu, ka tas lihgums, pateesibu fakot, nebija nefahds lihgums. Tur bija teiktš: Ja teesleetu ministrs dos atlauju, tad mehš flehgšim lihgumu. Šchi nahkamà lihguma noteikumi ari bija šfzeti, bet pašu projektu nosaukt par lihgumu ir drufku par stipru. Nr wahrdu fakot, teesleetu ministrs dewa tifa eespehu un pamatu lihgumu noslehgt. Tà tad es wareju ar pilnu teesibu runat, ka lihgums noslehgtš newis tifa pehz agraràs reformas likuma peenemšchanas 24. septembri, bet pat pehz ta spehka nahfšchanas 2. oktobri. No otras puses ir leetas, kuras jau nonahfuschas senatà, kuras atteezige lihgumi flehgti pehz 24. septembra. Tur ministra funks turejes pee burta, ka uf 14. panta pamata winsch toš war apstiprinat. Protams, ka mehš, 24. septembri likumu peenemdami, nedomajam, ka tahda tulkošchana ir eespehjama, ka pehz tam, kad Satwerfmes Sapulze likumu peenehmusi, warès noslehgt lihgumu par atšawinamo semi. Bet tas ir faks, ka teesleetu ministra funks likumu tà ir istulkojis. Gelaisees atfewischos gadijumos aifwestu par tahlu. Atteezigos dokumentus te preefšchà lafit newar, nedš ari Satwerfmes Sapulze interesesees par leetu fihkumeem un warès teeschu spreedumu nodot. Tur drihsà laifà juhs dširdefeet autoritatiwu wahrdu no peenahzigas eestahdes. Šchahdi gadijumi mums ir wairafi. Ja nu tagad wifà schai agrarà leetà un pašu nelikumibu sinà wispahrigi Latgale schf pirmà fhria fuhdsetees un winas domas iffafa kahda no tam fratžijam, kuras lihds schim waldibu aifstahweja, tad tas ir deesgan labi faprotams, jo Latgalè tomehr tàs pagastu komitejas, kuras weenà fehdè Alberinga funks aifina par newehlamàm, darbojas waj nu loti mas, waj ari, nopeetnu fabeedrifku darbineeku truhkuma dehl, neapmeerinoschi. Latgalè galwenà loma peecriht eeredneem un fhdi eeredni teef fuhfiti uf Latgali un tahdas pamahzofchas preefšfimes wini fanem no zentralàs waldibas, tas, fungi, ir wifseem sinams, tas ir fekojuschi lihgumu un fuhdsibu komifijas darbiba un kas ir fekojuschi awifchu rafsteem. Sinami preefš organi aifstahw pat launprahfugas parahdibas un fukulu nemšchanu, ja domà, ka winas aifstahwamai waldibai scho leetu gaismà zelfchana fautfahdà sinà fshahdetu. Tagad Latgalè, tas mums autentifski ir sinams, agraràs leetàs notifikuschas dauds nefahrtibas. Mehš fagatawojam rewifiju un tur nahks dauds kas gaismà, kas Widsemè un Kursemè naw notizis. Mehš te efam ufklauifjuschees warbuht tifa neezigu dalu no pilnigi, waretu teift, fahrufuschas fistemàs, jo wifš tas, ko mehš pahrdifhwojam i moralfstà, i faimneezifstà sinà, ir pa leelafai dalai nefas no muhfu waldibas poliitikas. Sabeedriba ar sinameem launumeem newar tift galà, ja waldiba ifleeto fawu waru, fawu preefš organu pabalstu un kritifkos gadijumos noslehds „andeli“ ar dahšam Satwerfmes Sapulzes fratžijam. Tas schoreif gan naw notizis un tadehl interpelazija waretu nowest pee gaisa nosfahdrofchanas, kas, kà domaju, wifseem buhs wehlams. Tautas partija, kuras stahwoflis jums wifseem sinams un kuras taktifa ir bijufi pret waldibu weenmehr noleedfofcha, tà ari tagad, eewehrojot toš materialus, furi lihds ar interpelaziju ir zelti preefšchà un nu

pa debatu laiku noskaidrojuschees, atsihst sneegtās atbildes par neapmeerinoschām (Upplaust pa freisi).

Presidents J. Šchakste: Wahrds peeder Rindsulam.

J. Rindsulis (Latgales semneeku partija): Augstā sapulze! Daschi runataji uswehra, ka leeta te grosās galwenā fahrtā ap Latgali. Manas domas ir, ka te mehš runajam par wisu Latwiju, par agraras reformas dsihwē isweschānu wišā Latwijā. Bes tam man pahriš wahrdu jafaka atteezibā us ministra Zelmina kunga paslaidrojumū, itkā wisu noteiz komištjas, kuras spreesch par agraras reformas isweschānu dsihwē, un itkā tanis komištjās noteizoschais wahrds buhtu latgaleeschu preekschstahweem. Birmfahrt, atteezibā us komištjas fastahwu. Romištja fastahw pa leelakai dalai no eeredneem, tā ari Latgales komištjā leelakā dala ir porednu. Tur ir ari Satwersmes Sapulzes lozekli, bet masafumā. Man jafonstatē, ka schodeen pat Latgales komištjā notika balsoschana pee kam latgaleeschu preekschstahwi bija pret projektu, tomehr tee palika masafumā un projektis tika peenemts. Tā tad eepreesch, nekā runat par latgaleeschu preekschstahwiu noteizoschu wahrdu tajās komištjās, wajaga pahrllezinatees par to komištju fastahwu. Tas pats sihmejas ari us tehnisko komištju pee zentru eerahdischanas. Tas pats sihmejās us zitām apakschkomištjam, kurām ir sinama nosihme. Ministrs Zelmina kungs teiza, ka Wischu leetā ari no Latgales komištjas bijis taisits spreedums, us kura pamata zentralā semes eerihzibas komiteja ari peenehmusi lehmumu par kultureld zentra likwideschānu. Es pagahjuschā reisē augstai sapulzei jau sinoju, kā ihsti stahweja ar to leetu komištjā. Ta til steidsigi tika šafaulka, ka ne es, ne manas frakzijas beedrs, ne ari sozjaldemokratu preekschstahwis, kursch tajā komištjā strahdā, newarejam eerastees. Un tikpat steidsiga, tā komištjas šafaulschana, azimredsot bij wiša schi jautajuma isspreeschānā. Es to runaju sewischki tadehl, ka te tika minets mans wahrds un mana frakzijas beedra Swagula wahrds, kursch tai komištjā nem dalibu. Innahf tā, itkā mehš buhtu pee spreedumu taisischanas klast bijuschī. Mehš tur klast nebijām, bet Latgales komištjas spreedums wišā wisumā bij. Tahdas tās leetas buhtu par to komištjas lehmumu. Bet tas wisš masaf kriht swarā. Galwenais ir tas, ka tas zelsch, pa furu eet agrarās reformas isweschāna dsihwē, naw pareisi eewadits. Ministra kungs aisrahdija, ka pee agrarās reformas isweschanas dsihwē jaewehro diwi motiwi: politiskais un fainneeziskais. Politiskā motiwa dehl ministra kungs atsihst par eespehjamu draudsignu atteezibu ustureschānai ar faininu walstim bijuschēem ihpaschneefeem eerahdit zentrus — leelakus waj masafus, labakus waj sliftakus, kā furu reis. Politisku motiwu dehl, kā man pagahjuschā reisē bija tas gods augstai sapulzei sinot, us laiku bija pat aptureta polu pawalstneeku muischu pahrnemschāna walsts semes fondā. Bes schaubam, ar faininu walstim mums labas atteezibas jaustura. Bet waj tas jadara us agrarās reformas rehkina? Schajā jautajumā muhsu domas nefaskan ar ministra kunga isteiktām domām. Manas frakzijas domas ir, ka mehš nedrihstam laut tahlak tā rihtotees atteezibā us fainneeziskeem apstahkleem. Us bascham par to, ka pee agrarās reformas isweschānu zaur to waretu kript semes rascha, waretu semē iszeltees bads, man jafaka, ka ari schai sinā muhsu eeskati ir zitadi. Muhsu domas ir tahdas, ka latweeschu tauta, kura 700 gadus zeetusi, lihufsi sem gruhra sloga, bet dsihwa palikufsi, ka wina nemas naw pelnijufsi tahdus pahrmetus. Un wina grib, lai scho agraro reformu galigi iswed.

Zelmina kungs domaja ņe ņitadi un muņhu ņratzijas uņņtati ir preteji wina uņņtateem. Nerunaņchu te par wiņeem ņihumeem un par weenu otru zentru aistahņchanu, bet par to, ko ministra kungs paņtrihpoja ņawā atbildē. Tas wiņā wiņumā rahda, ka walddiba naw eenehmuņi to ņtahwolli pee agrar-reformas iņweņchanas dņihwē, ka hds bija domats, ka d ņcho liņumu peenehma Satwerfmes Sapulzē. Es nerunaju par Latgali ween, bet runaju par wiņu pahrejo Latwiju. Par to weņeligo garu, par furu ministra kungs ņchaubas, ka tas nebuhtu zentralā ņemes eerihzibas komitejā, tad man jaņaka, ka tas tā naw. Waretu te tiņ jautat, kas kā ņaprot to „weņeligo garu“.

Atteezibā uņ teesleetu ministra kungu — tur, warbuht, ta waina uņ winu friht maņatā mehrā. ņe tita runats par daudņeem eepirņchanas gadijumeem, kuri apņtprinati teesleetu ministrijā. Tas apņtprinatņchanas daņchu reis noteek uņ wiltotu dokumentu pamata, furus gruhti pahraudit, kā pee-mehram: norakņti no nepaņtahwoņcheem dokumenteem, wiltotās apleezibas u. t. t. Tad pa Latgali brautā kungi, kuri wehl tagad pahrdod fonda ņemi. Tee kungi ņanem leelas roņas naudas un tad laiņhas projam uņ ahrņemem, kur naw ņameklejami. Daudņi no neapņnigakeem ņemneekem tahdā zeld ņaudejuņchi ņawu gruhti eekrahtu naudu. Te eekņleetu ministrijai wajadņetu ņpert ņohis, lai tahdas parahdibas nenotiktu un zif wainiga te teesleetu ministrija, to es neņinu, bet ir norahdijumi, ka naw ņperti wiņi ņoli, kur tee buhtu wajadņigi.

Prezidentis J. ņņchakste: Wahrds Zeelenam.

J. Zeelens (sozialdemokrats): Augņti godatā ņapulze! Semtopibas ministrs Zelmina kungs, runadams par zentralo ņemes eerihzibas komiteju, noņtahjas ar ņinamu nizinaņchanu pret to, jo tur no kreisās puses teekot eeneņta politika. Winsch ņawā runā zentās runat no walņis ekonomiskā weedokla, bet jaņaka, ka winsch ņcho liniju neistureja, bet beņ eekņhejas politikas peegreeschas ari pat leelajai politikai, ahrejai politikai. Winsch agraro politiku Latwijā wiņpahrigi un Latgalē ņewiņchi ņahdija atkarībā no walņis ahrejās politikas. Semtopibas ministra kungs loti plaņchi par to runaja. Es nenolaņiņchu pehz ņtenogramas wiņu to runas dahu, kur winsch plaņchi aistrahdija, ka Latgalē eņot daudņ polu muiņhneeku un tā kā ari Polija eņot eeintereseta ņchi jautajuma atriņinaņchanā, tad tapehz pret ņcheem ahr-walņtneekem un polu muiņhneekem mums eņot jabuht leelā mehrā usmanigeem un wehl reis usmanigeem. Starp zitu winsch leetoja isteizeenu, kā tas ņtenogramā ir redņams, ka Polijas ņuhtneeziha ņawā peepraņijumā luhdņ Wiņchu muiņchu atņtaht agrakam ihpaņhneekam. Zeentjamee kungi, es gribu jautat, waj tā war runat walddibas wahrdā weenas patņahwigas walņis ministrs? Winsch teiza, ka ahrejās politikas dehl tas jautajums eņot bijis jaifņkņr tā, kā to Polijas ņuhtneeziha wehlejās. Es domaju, zeentjamee kungi, ir wiņam ņaws mehrs un lai ar buhtu zif poliņka ta orientazija, kuru grib peekopt walddiba, bet noņahrtot tahdā ņahriā Latwijas walņis eekņhejās atteezibas, Latwijas wiņņwarigato ņozialo jautajumu, tas noņihmē atwehrt durwis ahrņemneekem, atdot muiņchu zentrus bijuņcheem ihpaņhneekem. Mehņ ņinam, ka Satwerfmes Sapulzes juridiskā komisija bija peeņuhtita weņela ņņchupina tahdu protestu pret ahrņemneeku muiņchu atņawinaņchanu no Somijas, no Sweedrijas, no Wahzijas, no Polijas. Wiņas ņhis walņis protestē pret agrarās reformas iņweņchanu Latwijā, atteezibā pret ahrņemneekem. Mums wajadņetu tad wiņeem peepraņijumeem peeņrist, jo mehņ

usturam labas atteezibas ar wisam schim walstim un tahda fahrtā mums wisu muischu zentri buhtu jadod atpatal, jo wisi muischneeki war peenemt ahrsemju pawalstneezibu. Galu galā agrarā reforma buhtu us to leelako jaerobescho. Man leefas, tahda semkopibas ministra usstahschanās ir wisleelafā mehrā pahdrofscha. Un ta leeta naw tik weenfahrscha, tā to attehloja Samuela funks, nosaukdams semkopibas ministra baidischanu ar ahrsemem par tuffcheem bubuteem. Pehz manām domam te ir sinama noteikta politika, kura atteezibā pret Poliju teef iswesta un kuru mehš us wisnoteiktako noraidam. Bes tam wehl jafaka, ka semkopibas ministrš maldas, ja winsch faka, ka Wischu muischas ihpafschneeks buhtu zihuijees armijā par Latgales atbrihwofchanu. Schai gadijumā man ir jafaka, ka polu grafs Mols, tā manas frakzijas beedrs Zahlitis informeja, ir bijis gan pa to laiku Latgalē, kad tika dsihti no tureenes ahrā eenaidneeki, bet newis frontē; winsch ir bijis tai laikā aismugurē un esot wahzis tur Latwijas linus un wezas lupatas un wedis tās us Poliju. Bes tam winsch un winam lihdsigi tur esot weduschi pretwalstisku agitaziju pret Latwijū. „Brihwā Semē“ pusotra mehnescha atpatal bija nodrukats, ka Latgalē ir parahdijufees stipra pretwalstiska agitazija no polu muischneeku puses. Tapehz jafaka, ka semkopibas ministra usstahschanās ir pretwalstiska, jo ta eet pretim teem elementeem, kas wed Latwijas walstš drupinaschanas darbu. Naw ari jaaimirst, ka pee Latwijas un Leetawas robeschu jautajuma iischkirschanās no Polijas puses bija eefneegtas prasibas Jlusstes aprinki. Tā tad mehš waram redset, ka Polija pretendē netikai us polu muischneeku nodroschinaschanu Latgalē, bet ari Jlusstes aprinki. Ja juhs, zeenijamee funkci no labā spahrna, tikai runajeet par Latwijas walstš intereschu aistahwefchanu, tad juhs Latwijas walstš un tautas intereses nedf gribeet, nedf proteet aistahwet. Ja juhs pateefi gribeet nostiprinat Latwijas walsti, tad buhtu jastiprina nazionalais elements peerobeschu apgabalos. Ja polu muischneekeem peederofchas muischas juhs negribeet isdalit latweefchu semneekem, tad tas norahda, ka juhs runaschana par walstš interesem ir tikai tuffcha runaschana un ka intereses, kuras juhs aistahweet, ir zitas un tās naw walstš intereses. Juhs, Zelmina funks, runadami par sozialdemokratu agraro politiku, nosauzeet to par leelineeku panehmeenu. Tās arguments jau sen ir dsirdets, winsch ir pahrat nowezojees. Lai tikai atzeramees gadus diwus atpatal, kad ari semneeku faweeniba wismas us ahreeni un ari faktiski usstahjās pret muischneezibu, pret von der Golzu, tad mehš redsejam, ka tas isleetodams fawas militarās waras un politiskās intrigas panehmeenus ar wiseem lihdsfleem zentās kompromitet Latwijas waldbibu un winas darbineekus, pee kureem flaitjās ari semneeku faweenibas atbildigee darbineeki un ari Ulama funks. Toreis von der Golza prefes birojā teiza, ka Goldmana funks un Sabliska funks esot leelneeziski, tapehz ka solot semneekem muischneeku semi. Zelmina funga argumentazija ir pahrat nodrahsta, tapehz man jabrihnas, ka ari Pabehrsja funks pehz Zelmina funga runas wareja tamlihdsigu argumentaziju leetot pret sozialdemnkrateem, teikdams, juhs efeet komunisti. Scho Zelmina funga argumentu par leelneeziskeem panehmeeneem jums, Pabehrsja funks, wajadseja atteezinat wispirms us sewi, jo interpelaziju efeet eefneeguschi juhs un to „leelneezisko panehmeenu“ semeš leetās gribeet leetot juhs un jums tapehz jo sewischi wajaga fapraft, ka ar tahdeem nodrahsteem argumenteem politiskās leetās newar un newajaga

usstattees. Es tikai gribu atfahrtot to, ko es jau isteizu pagahjuschâ Satwerfmes Sapulzes sehde, kur gahja runa par interpelazijas peenemshanu un proti, ja kaut kur teel westa politika, tad ta ir waldiba no semneeku saweenibas puses, ta ir sozjalas islihgšanas politika starp latweeschu gruntneekem un bijuschem wahzu leelgruntneekem. To peefopj noteikti pakahpeniski un sistematiski un schai sinâ muhsu semneeku saweeniba eet kopâ ar wahzu minoritatem. („Pareisi!“ Applausi.) Un atrunatees te ar laufšaimneeziibas intereschu aistahweschanu, ar Latwijas nahkotnes un šaimneeziško intereschu aistahweschanu newar, — tee ir tulschi wahrdi, ar kureem juhs gribeet segt sawu schauras grupas intereschu aistahweschanu. Un schi sozjalas islihgšanas politika starp waldibu un wahzu muischneekem ir pretwalstiska, ir antinazionala un antidemokratiska uš wiskas linijas. Un beidsot atgreeschotees pee juhsu argumenta par sozjaldemokratijas komunistisko taktiku, tad katrs, kas lasa komunistu presi, tee sin, ko ta raksta par latweeschu partijam, par Latwiju, par Latwijas sozjaldemokrateem un pat par Dermani, kas wineem esot tikpat kaitigs, kâ sozjaldemokrati no zentra wirseena waj labâ spahrna. Bet kas atteezas uš jumš, tad palaseet grafa von der Goltza memuarus: „Meine Sendung in Finnland und im Baltikum“, kur tahdâ weetâ winsch, runadams par semneeku saweenibas galwu, par Ulmana kungu, kursch par noschehloshanu ir ari Latwijas waldibas galwa, šaka. Ja es ween finatu, ka Ulmana kungs peefoptu tahdu politiku, kâ tagad, tad es toreis, kad ar winu zihnijos, buhtu islihdšis. (Sauzeens no weetas: „Pareisi!“ Applausi.)

Präsidentes J. Šchakste: Wahrds peeder Behrsinam.

U. Behrsinšch (darba partija): Augstâ šapulze! Latgales semneeku partijas runatajs Pabehrsja kungs, motivejot sawu isturešchanos atteezibâ pret muhsu tagadejo waldibu, ir atradis par wajadšigu argumentet ar manu politiku, ar manu personu. Rahdas man atteezibas semes jautajumâ ar interpelaziju, to Pabehrsja kungs nepastrihpo, winam truhst drošmes un tihribas šajuhtas apwainojumus formulet tâ, ka winsch par goda laupišchanu waretu atbildet. Bet par to nerunaschu, mehš ar Pabehrsja kungu istiskim un pahrrunasim. Tahlat Pabehrsja kungs teiza, ka mana leeta nodota luhgumu un šuhdsibu komisijai. Ko luhgumu un šuhdsibu komisija šuhtijusi fenatam, to es nesinu. Man ir gan šinams weens projekts no nodomatâ šinajuma Satwerfmes Sapulzei, bet tur pret mani nefahdi apwainojumi naw zelti. Un ja luhgumu un šuhdsibas komisijâ buhtu kahdi apwainojumi pret mani, tad es waru Pabehrsja kungu, kursch teiza, ka man esot kauns sehdet ministru sehdekloš, apimeerinat, ka man naw kauns to darit un ka es waru Pabehrsja kungam drošchi škatitees azis. Winsch teiza ari, ka mana leeta esot nodota fenatam. Bet ja mani tiks uš apšuhdsjeto krehšla, tad, kungi, eseet pahrleezinati, ka es tur atradišchu Pabehrsja kungu jau preeškâ. (Šautriba). Jo luhgumu un šuhdsibu komisija par wina leetu jau agral šinajumu ir šuhtijusi. Mani tas neinteresē, bet es gribu šazit, ka ne šatra šinajums, kas teel nosuhtits teesai, ir teesai nodošana. Šaprotams, no Pabehrsja kunga šchahdu šinaschanu newar prasit, lai gan winsch esot „jurists“. Jurists, laikam, lihds otram kursam. Newar prasit, lai winsch šapraštu to, kâ jarihkojas ar zita zilweka godu un wahrdu. Tas ir kungs, kam naw tik tahlu moralkškas tihribas šajuhtas, lai praštu zita wahrdu turet tikpat augstu, kâ sawu. (Pabehrsš no weetas: „Juhšu fino filmu pahrdošana!“).

Babehrsa kungs min filmu pahrdoſhanu. Ta ir tif weentahrfſha, ſkaidra un tihra leeta, ka jums par ſirdſſahpem mani par to neteeſàs, Babehrsa kungs! Juhſ eſeet daudſ ko paregojuſchi un eſ ari waru jums weenu leetu paregot, ka „kaka lahſti debefiſ neteel“ un wiſi juhſu mehginajumi mani iſkengat juhſ nefur newediſ. Raſ atteezàs uſ ſemeſ jautajumu Latgalê, tad jaſata, ka tur pateeſham ir raduſeeſ ſabeefejuſi gaiſa ſahrta, kura praſa noſkaidroſhanu un ſchiſ ſabeefejuſchais gaiſi ir radeeſ zaur to, ka atſewiſchi ſabeedriſti darbineeki ir diwkoſigi uſtahjuſcheeſ, wineem ir bijuſi weena ſeja Latgalê un weena Rigâ. Tagad ſhajòſ darbineekoſ ir raduſeeſ wajadſiba ſchiſ diwaſ ſejaſ faſtanot. Taſ ir nepeezeeſhami. Taſ ir ari loti labi; deemeſchehl, ſchi faſtanofſhana nahl maſleet p. r. wehlu. Bet lai nu buhtu, kâ buhdamſ. (Laiſanſ no weetas: „Kur tad juhſ bijât, kad mehſ nahkam par wehlu?“) Mehſ bijâm Satwerſmeſ Sapulzê, Laiſana kungs, un mehſ balſojâm Satwerſmeſ Sapulzê ari par to, pret ko juhſ balſojât un ko juhſ tagad atrodeet par labu ne tikai preeſch Latgaleſ, bet ari preeſch zitureeneſ. Taſ ir wehſturiſkſ ſaktſ, Laiſana kungs, un ar ſchahdeem jautajumeem juhſ tà kâ tà galâ netiſſeet. Tâ taſ ir un tà taſ palikſ. Mehſ ſchim jautajumam waretu daudſ weeglaki tiſt pahri, ja mehſ pee wina peeetu no ſinama leetderibaſ weedokla. Taſ leetderibaſ weedokliſ buhtu pateeſibâ tahdſ, ka Latgalê teem darbineeſeem, kuri ſemeſ eerihzibaſ jautajumoſ lihdi ſchim ir bijuſchi iſſchiroſchâ weetâ, nu wajadſetu iſſchêirteeſ ſtarp weenu no diweem: waj radikali mainit ſawu zelu un eet pretejà wirſeenâ tam, kuru lihdi ſchim gahjuſchi, waj dot weetas ziteem darbineeſeem. Eſ zeru, ka ſchi interpelazija tahduſ reſultatuſ doſ, un ar tahdu gaiſa tihriſchanu ari ſemeſ jautajumâ buhſ ſperts leelſ ſolitſ uſ preeſchu.

Presidentſ J. Tſchaſte: Wahrds Ulberingam.

U. Ulberingſ (ſemneeku ſaweeniba): Augſti godatâ ſapulze! Paſahjuſchâ fehdê man bij iſdewiba, pehz tam, kad bij eeſneegta interpelazija un ta no wairakeem tika motiweta, nemt wahrdu un norahdit uſ to, ka ſchâi interpelazijai naw pamata. Wehlaſ no ziteem runatajeem, kaſ pehz tam nehma wahrdu un uſſtahjàſ, netika peeweſti neſahdi ſakti, kaſ peerahditu ſchiſ interpelazijaſ motiwaziju. (Wezſaluſ no weetas: „Gandrihſ!“). Newiſ gandrihſ, bet teeſchi netika peeweſtiſ neweeſſ ſaktſ. Zomehr ari ſchodeen, noſklaufoteeſ pehz waldibaſ atbildeſ debateſ, eſ dſirdeju no wairakeem runatajeem iſteiktâſ domâſ, ka ſchiſ un taſ eſot tur un tur, bet neweenu ſaktu atkal nedſirdeju. Turpreſim no waldibaſ mehſ dſirdejàm apgahſhot wiſuſ peeweſtoſ motiwuſ, wiſu to, kaſ itin kâ gribeja kaut ko peerahdit, kaſ ſahlumâ tika peeweſti. Juhſ dſirdejàt, ko ſemfopibaſ miniſtrſ ſawâ atbildê pateiza par teem zentreem, zil to zentru ihſti ir eedalitſ un zil leeli wini ir. Laiſam fatram bij tahdſ eeſpaidſ, ka te newar buht runa par kaut kahdu ahrſahrtigu waj wiſpahr leelatu zentru eerahdiſchanu, nelâ taſ wiſnepeezeefſchamakòſ gadijumoſ leetaſ labâ buhtu wehlamſ. So paſchu juhſ dſirdejàt ari no teeſleetu miniſtra. Paſahjuſchâ fehdê Lindina kungs norahdija uſ baſchâm puſmuſiſham un ziteem ſemeſ gabaleem, kuri tiſuſchi pahrdoti pehz tam, kad agraraiſ liſumſ ſtahjeeſ ſpehkâ. Man bija iſdewiba peerahdit un ar fakteem apgahſt to, ko Lindina kungs ſazija un to paſchu juhſ dſirdejàt ari no teeſleetu miniſtra. Ja tahda un tahda ſaimneeziſa pahrdota kareiwjeem, tad ta tiſuſt pahrdota wehl pirms tam, eekamſ agraraiſ liſumſ ſtahjeeſ ſpehkâ. Te eſ domaju un eſmu tai pahrlleezibâ, ta augſtâ ſapulze buhſ

ar mani weenis prahtis un zitu domu te newar buht. Pagahjuschâ fehde man bij isdewiba peerahdit un apgahst ros motivus, kuras Lindina funks peeweda atteezibâ us semkopibas ministra funga nepareiso rihzibu atteezibâ us dascham fainneezibam. Es par to jau tifu runajis, bet schodeen, kad mehs wisi esam noklausijuschees waldibas atbildi, kâ semkopibas ministra, tã teesleetu ministra, waram buht pilnigi pahrleezinati, ka waldiba ir us wisstingrafo wifâs weetas eewehrojusi likumu. Wina likumu naw pahrfahpusti neweenã weetã, wina eewehrojusi likumu pat tik tahlu, ka ispidijusi pat to, to likums no winas neprasa. Wina ir stahjusees kafarã ar semes eerihzibas komiteju, lai jo sikti buhtu informeta par tautas gribu un tautas wehleschanos. To waldiba wifã wifumã ir eewehrojusi. Waldiba pilnã mehrã eewehrojusi wisur likumibu un leetderibu. Wina statijusees, lai Latwija iseetu ahra no nenormalã stahwofla, kahds pastahw lthds schim, lai mums maises buhtu peeteekofchi pascheem un lai ta nebuhtu jaewed no ahreenes un lai tiftu walã no augstãm zenam u. t. t. No waldibas atbildes warejam pahrleezinatees, ka wina rihkojusees likumigi, ispidot wifas us winu listas losotas zeribas un zentufees walstis aparatu nostahdit pareisi un tapehz waldibas atbilde ir pilnigi apmeerinoscha un pamatota. Tapehz es semneeku saweenibas wahrda eefneedsu pahrejas formulu, kura skan:

„Noklausijusees waldibas atbildi us eefneegto interpelaziju, Satwerfmes Sapulze atrod to par ismekofchu un apmeerinoschu un pahreet us deenas tahribu.“

Presidents J. S. S. k a s t e: Wahrds peeder Ushmanim.

B. Ushmanis (beparteijsto grupa): Augstã sapulze! Rã jau te wairakfahrt ir aistrahdits, tad semes reformas isweschana ir nodota zentralai semes eerihzibas komitejai. Uri Samuela funks aistrahdija, ka waldibai pee semes reformas isweschanas ir neeziga loma. Nekatotees us to, tomehr latgaleefchi nahf ar interpelaziju, kuras faturis rahda, itkã wifas semes reformas isweschana buhtu atfariga weenigi no waldibas un itkã zentralai semes eerihzibas komitejai nebuhtu nekahda eespaida schai leetã. Tahdã weidã, kã tagad agrarreforma teef iswesta, schi isweschana naw ideala. Bes schaubam, zentralã semes eerihzibas komiteja, kã peedstihwojumi rahda, ir ta eestahde, kura agrarã reformas isweschanu beeschi ween newis weizina, bet fareschgi, kã mehs to dsirdejãm semkopibas ministra funga runãs. Jau toreif, kad agrarkomifija isstrahdaja likumu par scho sawado projekteto organu — diwdabi, jau toreif motiweti tika aistrahdits, ka tahdã weidã, kã tas bija projektets, t. i., ka zentralã semes eerihzibas komitejas fastahwã buhs preekschtahwi no likumdoschanas eestahdes un no waldibas, ka tad tahds organs dsihwẽ israhdisees par deefgan nespehjigu. Tã tas faktiski ari notizis. Wispirms tas ir organs, par kura lehmumeem newar tahlak pahrfahdset, isnemot tihri formelas dabas jantajumus, un tã tad tas ir organs, kurfch naw, tã sakot, ne pret to atbildigs. Ja semes reformas isweschana buhtu nodota weenigi waldibai, kahds preekschlikums ari bija agrarã komitejã, tad tagad waldiba buhtu atbildiga par schis reformas labu waj sliktu isweschanu. (Sawzecns no weetas: „Zentri!“) Par zentream es wehl runaschu. Bet tagad galwenã atbildiba kriht us zentralo semes eerihzibas komiteju. Par zentralo semes eerihzibas komiteju mums turpreti naw eespehjams eefneegt interpelazijas ne Satwerfmes Sapulzẽ, ne ari par to fahdsetees pee waldibas. Tas ir diwdabis, kas naw atbildigs ne likumdewejas ne waldibas preekschã. Un tagad

nu zentralås semes eerihzibas komitejas darbi rahða augluf. Uri semes reformas iſweſchanas weetejee organi, faſ ir paredſeti agrarlifuma 4. dalå, naw attaiſnojufchi tås zeribas, faſ uf teem ir liftas no kreifaſ puſeſ. Mehſ tatſchu wiſi ſinam, zil dauðf fuhðſibas eenahkuſchas par weetejam semes eerihzibas komitejam. Uri Satwerſmes Sapulzeſ luhgumu un fuhðſibu komiſija ir dauðf tahðu fuhðſibu. Kad ſchi komiſija ſneegſ ſawu ſinøjumu, tur buhſ teſe, kurå ir aifrahðitſ, fa par weetejam semes eerihzibas komitejam ir dauðf fuhðſibas un fa ſchiſ komitejas dauðf weetås nerihkojas pareiſi. Winas dauðf reiſeſ rihojas nelikumigi, wairafi no to lozekleem nodoti teeſai. Tahði ir fakti. Œhi parahðiba iſſtaidrojåſ ar ſcho komiteju faſtahwu, jo dauðf weetås par ſcho komiteju lozekleem newar teift, fa wini peederetu pee weetejås faheedribas labateem elementeem. Un ſchi faſtahwa dehl weetejo komiteju darbiba newar buht ſekmiga un tahða wina ari naw. Rewiſijaſ, faſ ir iſdaritaſ uf weetam, peerahða, fa loti dauðf komiteju ſtrahða weenpuſigi un beeſchi pretlikumigi.

Bet ja nu galwenå lauwaſ dala pee semes reformas iſweſchanas peekriht zentralai semes eerihzibas komitejai un weetejam semes eerihzibas komitejam, tad mehſ tatſchu newaram praſit atbildibu par ſchiſ reformas iſweſchanu no walðibaſ. Likumſ noſaka, fa walðibai peekriht loma eerahðit tå fauzamoſ atſtahhamoſ zentruſ. Interpelanti uſſkaiſija wairakuſ gadijumuſ, kur walðiba itå nepareiſi buhtu rihojuſeeſ ar zentru eerahðiſchanu. No ſemkopibaſ miniſtra runaſ mumſ noſtaidrojås, fa runa wareja buht tiſai par weenu tahðu gadijumu. Wiſi ziti gadijumi tå tad pilnigi atkriht noſt. Runataji pehž tam newareja ari ſchoſ gadijumuſ no jauna pamatot. Bet ari taſ weenſ gadijumuſ naw pamatotſ. Iſrahðaſ, fa tur aif poliſiſkeem un ziteem eemeſleem walðibaſ rihiſiba ir pilnigi attaiſnojama un tadehl nekahða pretlikumiba pret agrarå likuma I. dalu naw konſtatejama. Tå tad ari ſchiſ weenſ gadijumuſ ir pilnigi atkritiſ noſt. Samuela kungſ te weenpuſigi interpreteja miniſtra teizeenu, fa agraråſ reformas iſweſchana ir ekſperimentſ. Samuela kungſ teiza, itå miniſtrſ ſcho wahrðu „ekſperimentſ“ ir atteezinajiſ uf wiſu agraro reformu tå tahðu. Œſ ari diſirdeju miniſtra kunga wahrðuſ, bet man tiſ weenpuſiga iſſkaidroſchana nenahł prahtå. Samuela kungſ war pahrleezinateeſ pehž ſtenogramas, fa miniſtra kungſ aifrahðija uf to, fa agraråſ reformas iſweſchana weenå gadå ir ekſperimentſ, kurſch war maſſat deeſgan dauðf. To mehſ tagað jau ari fahtam juſt ar to ween, fa muhſu laufkaimneeziſibaſ kultura zeefch tiſ ſtraujå, ne wiſai pahrdomatå weidå iſwedot agraro reformu. Taſ ir peerahðijumuſ, fa mumſ jabuht loti apðomigeem. Warbuht, fa mumſ ſhogað peetiſ deefgan dauðf muhſu mantu, lai mehſ wehl waretu eeweſt iſ mehneſchuſ no ahrſemem 1500 tonnu ruðfu, ar to uſturet muhſu pilſehtneekuſ un toſ lauzineeſuſ, kureem maiſeſ truhtſi. Bet ja tahða paſcha weidå mumſ buhſ jarihojas ari nahkofchå gadå, ja muhſu ruðfu lauku apſeſchanaſ platiſiba newairoſeeſ, bet, warbuht, palikſ uf ta paſcha lihmena, tå tagað, nerunajot par ſamaſinaſchanoſ, tad mumſ gan ir kataſtrofalåſ iſredſeſ nahkotnè, ſihmejoteeſ uf muhſu maiſeſ jautajumu. Ratrå ſinå taſ ir jautajumuſ, par kuru ir ſtipri jaapðomå. Teoretikſi, kungi, mehſ waram dauðf ko runat, bet mumſ jaſkatas uf fakteem un realitate reiſ nu tahða ir, fa mumſ buhſ jagahða par to, lai nahkotnè teeſcham tiſ dauðf maiſeſ nebuhtu jaewed no ahrſemem, bet buhtu jarafcho uf weetaſ. Te man atbildèſ: Rapehž ahrtaſ

nešadala semi, jo kad bessemneeku nošehdinās uš semeš, tad winsch, jusdams, ka seme winam peeder priwatihpašchumā, šahš semi apstrahdat, wediš mehslus un sehš rudfus un maišes buhš deesgan. Bet, fungi, tas naw eespehjamš weenā gadā; semeš šadališčhana praša ahrlahrtigi daudš tehnisku špehku — mehneeku. Tik daudš mehneeku mums naw un tapehž newar semeš šadališčhanu tik ahtrā tempo šafneegt. Ra šchi reforma tiks išwesta un ka pee šapratigas šaimneekofšanasš wina doš labuš rezultatus, par to naw ko šchauhitees. Bet tagadejā momentā, kur muhsu seme ir tikusi 6, 7 gaduš no weetas postita no daščhadām waram, prašit, lai wišš eetu gludi ka pa deedšinu, lai wišš norišinatos šā normaloš apstahkloš, to mehš newaram. Kaš atteezas uš interpelanteem, tad te jau tika ašrahditiš, ka winu stahwokliš ir šawadš. Wini pašchi wisleelakā mehrā ir ahzeptejušchi to politiku pee semeš reformas, kašda lihds šchin ir wadita. Wini ne tilai ir ahzeptejušchi, bet wini lihdsdarbojas daščhadās komišijās, ir lihdsparahstijušchi wišuš toš šotuš un lehmmuš, kašdi ir atteezinami uš semeš reformas išweščhanu. Un, neškatotees uš to, tagad, tā šafot, teef peesplauta ta aka, no kuras ir lihds šchin dšerts un no kuras ari wehslaf buhš jadser, un teef eefneegta interpelazija, kur neweens punktš naw pamatotš. Še tika ašrahditiš uš teefleetu ministri, kursch gan formeli no likumibas stahwokla itkā ešot rihškojees pareiši, bet faktiški tas ešot zitadi. Man leetas, fungi, ja formeli no likumibas stahwokla teefleetu ministrs ir rihškojees pareiši, tad naw eemešla preeščch interpelazijas. Nemeers par semeš reformas išweščhanu uš laukeem, bes šchaubam, ir lees un wainu par to uštrauj waldbiai, kautschu gan wainigas pee tam daudšoš gadijumos ir weetejās semeš eerihzibas komitejas, kuras, kā eš jau tehloju, šem šinameem apstahkileem rihškojas deesgan weenpušigi. Šcho komiteju rihzibu, kura ari tahslaf atrod atbalstu, identifižē ar waldbibas rihzibu un tapehž teef ušbruktš waldbiai, lai gan waldbiai ir ahrlahrtigi masa loma pee šchis reformas išweščhanas. Kaš šihmejas uš latgaleešcheem, tad tee, šam nahzees strahdat daščhadās komišijās Satwerfmes Sapulžē, war konstatet, ka tā Satwerfmes Sapulzes ložekli, kā ari waldbibas preeščchitahwi, kuri peedalaš komišijās, arweenu nahl pretim latgaleeščhu prašibam. Šapat mehš redšam, ka Latgalē pee semeš šadališčhanas proporzioneli strahdā wairaf mehneeku, nekā pahrejās walstš dalās. Wišpahr mehš dširdejam no ministra funga, ka preeščch Latgales wišš teef daritš, žif tas muhsu apstahkloš eespehjamš. Šadehl šhini šinā interpelanteem nebuhtu ko šuhdsetees. Šewehrojot wišu to, ka fakti, kaš interpelazijā tika mineti, nošlaidrojas kā nepamatoti; eewehrojot to, ka Latgalē newiš masaš, bet wairaf nekā pahrejā Latwijā ir dartiš, lai semeš reforma tiktu išwesta pehž eespehjas ahtraki, bespartejiško pilšonu grupa atšihst interpelaziju par nepamatotu un tahdā garā ari balšoš.

Presidentš J. Šchakste: Wahrds Antonam.

M. Antonš (darba partija): Godatee Satwerfmes Sapulzes ložeklu fungi! Mehš ešam nošlaušijušchees interpelaziju, ešam nošlaušijušchees debates, un man leetas, ka ta interese, kaš šašta muhš wehl tagad pee interpelazijas, ir tas wotums, kaš Satwerfmes Sapulzei japeenem šhini leetā. Pehž trihš waj šchetru deemu garam un plashām debatēm tagad buhtu leeki tuwat apštatit weenu waj otu no interpelazijas punkteem. Šadehl eš ari wišā wišumā nerunāščhu par wišu to jautajumu kompleksu, kuru eefustinaja interpelanti, bet tilai iššumā šžizeščhu daščuš atšewiščhuš momentuš un tad

nahfšchu pee ta flehdseena, pee tahda ir nahfusi mana frakzija atteezibā uf balsfošhanu par pahrejas formulam. Mehš esam pateefibā noklausijufšees newis weenu interpelaziju, bet diwas interpelazijas. Se ministrs Rindsulis, wehla deputats Rindsulis, interpeleja ministri Zelminu un no otras pušes ministrs Zelminš interpeleja efsministri Rindsuli. Šchis diwas interpelazijas frustojās un tā beigu flehdseeni tad no abām pušem nahza sinami atsinumi. Kas sihmejas uf latgaleefchu atsinumu, tad latgaleefchi pašinoja, ka wini at-radufchi Zelmina atbildi par neapmeerinoschu. Rahdas ir tahlakās konfekwenzes no šchi latgaleefchu atsinuma? Bes šchaubam tītai tahdas, ka reisē ar to wini ir atsinufchi ari wifu šawu lihdsšchinejo lihdsdarbibu waldibā par neapmeerinoschu, jo weens kas ir šklaidrs, kas no debatēm un atbildēm noklaidrojās un to ari latgaleefchi pašchi naw nolēgufchi, ka taišni tajos diwas swarigakos jautajumos, kuri ir interpelazijas degpunktis, ir pastahwejufšas pee atteezigām ministrijām komisijas un abas komisijas bijufšas preefšch latgaleefchu jautajumu išpreefšanas spezieli latgalifškas, tas ir ar deesgan eewehrojāmu, gan laikam abos gadījumos ar nospeedofschu latgaleefchu eespaidu. Rahdu flehdseenu tagad mehš waram taišit? To išdarija pāis Rindsula fgs nupat runajot atteezibā uf teefleetu ministri, ka galu galā teefleetu ministrs neefot nemas tā wainojams, jo tur efot dašchi ziti apstahkli. Man leekas, atteezibā uf semeš teformas išwešchanu teefleetu ministrija newar wainiga buht. Katrs lihgums teef nosuhtits eepreefšch semkopibas ministrim zaurstatischanai, kur pastahw komisija, kas dod atsinumu, waj lihgums no agrarās reformas weedofla apstiprinams, waj ne. Tadeht ari pareisi, ka Rindsula kungs, sehdedams teefleetu ministrijās komisijā, apstatija to ne no agrarās reformas weedofla, bet no formelā, teefistā. Šchini sinā uskraut teefleetu ministrim agrarreformas likuma neeewehrošchanu, buhtu nepareisi, bet pee šchahda flehdseena nahza ari Rindsula fgs un tapeh3 es pee ta neuskawefšchos.

Wišas debates galwenā kahrtā pastahweja waldibas kritikā un tās bij loti leetderigas, jo te nebija tītai waldibas kritika, bet bija paškritika. Ja nu tahda frakzija, kura wifu laiku pabalstijufi waldibu un eegahjufi winā, tagad to saht kritifet, tad te ir šklaidrs, ka wina atsinufi par wajadšigu ari išdarit šawu leetu rewifiju. Ra latgaleefchu frakzija išdara paškritiku, to es waru tītai apšweikt, jo tas ir folis uf preefšchu un man leekas, tas ir progresiws folis wišā muhsu politifstā dšihwes attihstibā. Tagad uspeld jautajums par atbildibu, un te latgaleefchi pahrmēt, ka, luht, darba partija efot daudš wairat atbildiga, nekā latgaleefchu partija. To motiweja ar to, ka darba partijai no 6 deputateem agraf un 9 tagad efot 3 ministri un wineem no 13, waj 15, waj 17 deputateem efot tītai weens balssteefigs ministrs un otrs bes šchis balssteefibas. Man šche pahrmēt, ka es neefot eewehrojis, zif latgaleefchu frakzija leela, un tapeh3 es neefot ištis parlamentareetis. Latgaleefchu frakzija ir druhpošcha, išchaugana frakzija, kura pamafam iširfti, un par šchis druhpošchās frakzijas beedru flaitu es teefšam neefmu sewifškli interesejees un neefmu flaitlus eegaumejis; bet waj tadeht teefšam buhtu mans sewifšchs parlamentarifšs peenahfums faskaitit, zif katrai frakzijai ir beedru, zif deputatu ir no Latgales semneefem? Agraf ministrs Zelminšch bija Latgales frakzijas beedrs, jo wišch eewehlets no Latgales bet šchodeen wišch pašinoja, ka wišch no pašcha fahkuma ir bijis semneeku faweenibas frakzijas beedrs. No šcheem fakteem mehš redsam, ka atteezibas starp latgaleefchu semneeku frakziju un starp semneeku faweenibu wišpah3 ir bijufšas

tik tuvas, ka winas pat naw turejuschas par wjadrsigu pasnot parlamentam, ta weens wina deputats Zelminsch, pahreet no Latgales semneeku frakzijas pee semneeku saweenibas. Tadehl dischoschanas, ka mums tik weens ministrs, ne us ko pamatotees newar, jo pastahw diwas semneeku frakzijas, kuras eet rofu rokā. Tagad atteeziba us atbildibu es gribu atsiht: ta ka mana frakzija ir bijusi representeta waldiba un representeta ar 3 ministreem, tad no politiskās atbildibas mehš negribam behgt un iswairitees, bet schai sinā Latgales semneeki domā zitadi. No rihta wini atfauza sawu ministri un wakarā Satwerfmes Sapulzē tas pats ministrs interpele to paschu waldibu. Ko schi waldiba wareja isdarit darschas rihta stundās? Interpelazija tika fastahdita jau tad, kad wini paschi wehl bija waldiba. Warbuht, ka no Latgales weedofla ta ir weikla taktika, bet wispahw politiskā tas teel zitadi kwalifizets. Bet wispahw nemot leetu objektivi, es scho Latgales foli, scho Latgales paschritiku, scho latgaleeschu waronigo foli, iseet no sawas nirwanistās besdarbibas, waru apswiekt, jo leeta ir ta, ka Latgales frakzija lihds schim bija wisdshwakā waldibas aistahwe, schis waldibas, kurā bes schaubam noteizoschais wahrds bij semneeku saweenibai. Wini bij dshwatee pretineeki tam, ko mehš jau no juniija mehnescha 1920. gada esam usstahdijuschi ka iseu no fastrehguma, t. i. wini bija shwatee pretineeki nazionalās koalizijas kabinetam. Domaju, wiseem wehl ir atminā, ka mehnesi atpaka, pehz darba partijas ministru atfaukschanas, kad notika wisu frakziju apspreede, tad Latgales frakzija bija ta, kas pastnoja, ka wina neusstata par eespehjamu nodibinat koalizijas waldibu, kaut gan sozialdemokrati, darba partija un demokrati bij atsinuschji to par eespehjamu, bij atraduschji par eespehjamu isstrahdat prowisorisku platformu; tad Latgales semneeku frakzija bij ta, kas teiza: mehš to neatshstam, mehš us to neesam, un wina bija ta, kuras dehl newareja koalizijas kabinetis nodibinatees, jo ar wina balsim leeta buhtu isshkirta. Tagad latgaleeschji pasino — mehš stahwam par koaliziju. Tagad wini saka to, ko mehš 5 nedelas atpaka. Tas bes schaubam ir eeguwums, objektivš eeguwums preeksch Latwijas, bet ne subjektivš preeksch Latgales, jo wini ir nonakuschji pee ta, par ko mehš sen zihnamees. Idejiski mehš esam uswarejuschi to besdarbigu masu, kahda ir latgaleeschu semneeku frakzija. Bes schaubam, winas tagadejais jaunais pamatweedoflis ir pareis, jo mums ir nepeezeeschams nazionalais weedoflis un til leels wairakums, lai waldiba waretu buht stabila un drofcha un lai winai nebuhtu jarehinas ar atfewischkam balsim Satwerfmes Sapulzē.

Ja mehš schahdu basi, schahdu parlamentarisku wairakumu warefim atrast, tad mehš warefim fastahdit to waldibu, kurai buhs atbalsts wisplachakas tautas masās. Rā jau es teizu, wisam tam ihstais pretineeks lihds schai beidsamai deenai, lihds schai beidsamai stundai bija Latgales semneeku frakzija (Sauzeens no weetas). Kahdeem ministreem? Suhlin, Laifana funks, juhs dsrdefekt par ministreem. Bet kahds ir muhsu weedoflis schai leetā? Nestatotees us to, ka mehš eegahjam atpaka waldiba aprili un eegahjam tur tadehl, ka muhsu mehginajums radit wairakumu nazionalai koalizijai nedabuja peeteekofchu wairakumu (Ralinisch no weetas: „Wjadseja pagaidit!“). Ralinina funks domā, ka wjadseja drusku pagaidit. Ja, juhs ilgi wareet gaidit, bet mehš no Latwijas walsts pirmās, dibinaschanas deenas esam stahwejuschi par to, ka Latwijā ir nepeezeeschama aktiwitate, ka ir nepeezeeschama waldiba, kas war aktivi darbotees. Un tahds stahwoflis, kahds

daschàs waltstis ir atfahrtojees, fur nedelam, pat mehnescheem ilgufi beswaldiba, tas ir preefsch Latwijas nahwigs, un tapehz wisgruhtafos apstahflos mehš neefam atturejuschees no lihdsdarbibas waldbiba. Mehš bijam waldbiba Leepaja. Kad juhs no Tautas Padomes aishbegat, tad muhsu ministrs Sahlits palika Leepaja lihds pehdejai deenai, un fur, Ralnina kungs, juhs toreis atradatees, mehš nesinam, bet mehš bijam tur, fur bija muhsu peenahfums. (Saugeens no sozialdemokrateem: „Alf Golza armijas!“) Zeelena kungs, waj juhs bijat fur zitur? Juhs gan no Tautas Padomes aishgahjat tani laikà, kad nebija nekahda walstiska pamata aiseet. Ta armija, kas zihnijas ar Golzu, tifa dibinata tani laikà, kad juhs aishgahjat no Tautas Padomes un juhs sineet, ar to juhs aishgahjat no Tautas Padomes. Es domaju, ka schi diskusija ne pee ka newedis, bet es domaju, kungi sozialdemokrati, ka sche neweta smeeetes.

Bahrejtot tahlat, es gribetu teikt, ka neskatotees uf wifu to, ko es eepreefsch teizu, es tomehr newaru solidariseetes ar to atbildi, ko dewa Zelmina kungs. Winsch ufwehla wifu wainu waj dalu wainas zentralai semes eerihzibas komitejai. Es negribu sche runat par zentralo semes eerihzibas komiteju, ka wina buhtu ideala eestahde, jo wispahrigi tahdas naw, bet ustraut winai fewiscku wainu pee agraràs reformas iswefchanas, naw itiu nekahda pamata. Zentrala semes eerihzibas komiteja sastahw no 6 waldbibas eezelteem lozefkeem un septitais — pats ministrs, un bes scheem 7 wehl 6 no Satwerfmes Sapulzes. Ta tad, ja mehš peenemam, ka tee eerdni ir weeta un wada politiku, ka ta jawada faskanà ar ministra norahdjumeem, tad par teem sescheem, ka ministra pascha ifraudsiteem darbineekeem, ministrim schaubu newareja buht. Ta tad tee 7 darbojas pareisi. Ja nu semtopibas ministrs peeder pee waldbibas wairakuma, tad tatschu tur eeeet deputati no waldbibas wairakuma, wismas puse no Satwerfmes Sapulzes lozefkeem. Ta tad pee 7 nahf flahst 3, tas buhtu 10 un paleel, nu, manis pehz, 3 waj 4, kas nepeederetu pee wairakuma, kas westu zitu politiku. Ra tad war isnahkt, ka ta eestahde, fur waldbiba representeta ar 7 un Satwerfmes Sapulzes wairakums, kureem kopà ir majoritate, ka nu ta wareja israhditees par tif neleetderigu? Sche, man leekas, ministra kunga runa un schi pretruna ir wispahw wifa kabinetà darbiba. Un schi pretruna pastahw eefsch sekoschà: jau marta mehnesi man bija tas gods manas frakzijas wahrda usstahtees un stary zitu teikt, ka ir nepeezeeschams, eewehrojot fainneeziško sabrukumu un gruhtibas, kas mums japahrdsihwo, ka Satwerfmes Sapulzes frakzijas apspreestos par fainneeziškeem jautajumeem, ka fainneeziškos jautajumos jaenes noteiktiba, ka janoteiz galwenais wirseens un ar to jafastano wifa paralela darbiba. Toreis tas noskaneja un neweda pee rezultateem. Pehz tam mehš atfauzam muhsu ministrus un aprila mehnesi mums bijas zeribas, ka mehš warestin atraft wairakumu preefsch koalizijas. Bet, deemschehl, mehš to wairakumu neatradam, bet mums semneeku faweenibas frakzija folija nahkt wesela rinda fainneezišku jautajumu pretim. Par to es tuwaki nerunafchu, bet weena no galwenam prasibam bija par fainneezišku padomi. Tas ir fen folits, bet, deemschehl, pee ta newar tift. Jautajums newar tift kabinetà uf deenas fahrtibas. Wisbeidsot mehš panahzam weenoschanos, ka par fainneeziškeem jautajumeem, par kureem notika weenoschanas un kuri wif wehl buhtu sifhaki pahrunajami, ka waldbiai janahf Satwerfmes Sapulze ar deklaraziju un Satwerfmes Sapulze jaatrod wairakums un ja

tahdu neatrod, tad kabinetam jaetet. Uri ņcho folijumu semneeku ņaweeniba naw pildijusi un deklarazija naw nahlusi preeņņhā. Wairafuma ņaimneezikņā politika naw noņņanota. Tamdehl ari Zelmīna kungam ņemes eerihzibas komitejā naw ņchis ņaņņanas un newar ņaņņanas buht. Tā tad galwenā waina, ņa naw gribas iņņrahdat noteiktu ņaimneezisku programu un nowest wiņus jautajumus lihds konņekwenzei: waj nu atrast Satwerfmes Sapulzē wajadņigo wairafumu un ja ne, tad lai nahl ziti, ņam ir tas wairafums. Tamdehl mums patihkama ņchi interpelazija, jo wina nowedis pee ņinamas ņaidribas; radifees ņchahda waj tahda majoritate, kura, zerams, warēs ņapraņtees. Tā ņa mehs eeĉjam waldibā, mehs newaram balsot pret waldibu. (P. Kalniņņch no weetas: „Interpelazija peenemta“). Utwainoĉet, interpelazija nobalsota, bet jabalso pahrejas formula. Eņ luhgtu, kungi, mani nepahrtraukt. Eņ teizu, ņa mums naw neņahda eemesla, neņatotees uņ to, ņa mehs eĉam ar trihs lozĉkeem representeti, uņturet ņcho waldibu un mehs ar preeku apņweiktu to, ja nodibinatos, ja ne koalizija no weenas ņeenas lihds otrai, tad wiņmas nazionala majoritate, uņ kuru waretu atbalstitees waldiba, nerehĉinajotees ar atņewiņĉkeem elementeem no minoritatu puņes, ar kureem ņawā politikā neeņam paraduņhi rehĉinatees. ņakarā ar to, pee balsosĉanas mehs attureņimees. (ņahlē jautriba).

Prezidents J. Eņĉakņte: Wahrds ņemkopibas ministrim.

Semkopibas ministrs H. Zelmīnņch: Augsti godatee tautas weetneeki! Eņ pahris wahrds gribu atbildet uņ teem eebildumeem pee manas atbildes interpelazijas leetā, kuruņ te taiņija daņchi deputatu kungi un kuri man dod eemeņlu atbildet, lai leeta nepaliktu nenostaidrota. Paherņa kungs oponeja man tahdā ņahrtā, ņa atbilde uņ katru jautajumu, ko wiņņch pazehla, atrodamā manas runas stenogramā un eņ luhgtu Paherņa kungu, kad winam buhs laiks, to iņlasit: man naw winam nefa ko atbildet. Weenigi atteezibā uņ weena meņĉaimneezibas darbineeka atzelsĉanu bija ņas jauns. Wiņņch apgalwoja, ņa ņchis darbineeks, Romenda, tomehr eĉot wehl weetā. Eņ paņtrihpoju, ņa wiņņch tomehr ir atlaiņts uu ja wiņņch ņwehtdeen ir bijis ņawā weetā, tad tagad wiņņch tur wairis naw. ņas atteezas uņ otu — Leitana leetu, kuru eņ nemineju, tad man jaņaka, ņa eņ to nedariju tadehl, ņa iņmeņĉehana ir eewadita, materialu ir Rīgā, bet noteikts lehmums naw taiņits. ņhini leetā eņ neko atbildet newareju. Lindina kungs aisrahdija ņa eņ tāpat ņā tagad, eĉot aistahwejis pahapnenisku agrarās reformas iņweņĉanu pagahjuņĉā gadā, eĉot aistahwejis 450 puhrweetu ņemes atstahĉanu muiņĉneekem. Eņ gribu teikt, ņa to nekad neeņmu aistahwejis. Ir bijis tikai weens ņkaitlis, ņas ir iņgahjis no manis. Tas ir tas ņkaitlis, ņas bija eewetots waldibas likumprojektā, kuru Satwerfmes Sapulze atraidija, nododama ņā materialu agrarai komiņijai, tadehl ņa agrarā komiņija bija jau stahjusees pee ņawa likumprojekta iņņrahdasĉanas. ņchai likumprojektā ir eewests, ņa neatņawinamai dalai jabuht 300 Latwijas puhrweetas. Latwijas puhrweeka ir jauns mehrs, ņas lihdsinajas apmeĉram 270 tagadejam Widņemes puhrweetam. Tas ir tas ņkaitlis, par kuru eņ atbildu. Par ziteem ņkaitleem man nekas naw ņinams.

Tad Lindina kungs ņazija, ņa muiņĉneeki ņanemat zentrus, labi ņinot, ņa leelas ehkas uņ maņa ņemes gabala neņahdā ņinā neatmaksajas, bet muiņĉneeki domajot, ņa wineem radifees iņdewiba ņchos ņemes gabalus paleelinat. Waldiba un ņemneeku ņaweeniba tam juhtot lihdsi un tamdehl stahwot par

leelaku ehku kompleksu atstahšanu muišņeekēm. Es, fungi, gribu fazit atflahti, ta tas, fo Lindina kuugs runaja, tas leefas tā ņmagi murgi. Winņ netiz patš, ta ņneeku ņaweenibai waj waldbibai waretu buht tahdas domas. Wiņ tas ir fantastija un mehš newaram ņinat, no kurenes winņ to ir nehmiš. Es waru apgalwot, ta mehš tizam Latwijai, un neween waldbiba, bet ari ņenneeku ņaweeniba pratis to aisstahwet ne tikai pret leelineeekēm, bet ari pret wahzeescheem, ja wini gribēs usbrukt un kawet muhņu ņemes reformas iņweņchanu tahdā ņahrtā, tā tas domats muhņu ņemes agrarā reformas liņumā (Applausi pa labi).

Tad Samuela kuugs aisrahdija, ta Polijā, kurā pastahwot demokra-
tiska republika, ta tur newarot buht tahdas waldbibas, tahdas preeņstahw-
neezibas, kura waretu usstahtees par polu muišņeezibu un par winu ņemes
ihpaņchumu atstahņchanu Latgalē. Es gribu konstatet, ta man preeņņhā
dokuments no Polijas ņuhneezibas Latwijā no 30. aprila ņh. g. muhņu
ahrleetu ministrim, kurņh ņlan:

„Ukturot ņpehtā ņawus eepreeņņejās notēs isteiktos eestatus atteezibā uņ
Polijas pilsonu ņemes ihpaņņneeku teeņibam, ņararā ar agrarlikumu, pagodinos
ņums eeņneegt, godatais ministra kuugs, ņhini jautajumā ņeņoņu protestu.

Daugawpils aprinka Wiņņlu muiņņas ihpaņņneekam Polijas pilsonim
ņ. Mol Latwijas eestahdes atnehma wina ihpaņchumu, aisleedsot tam dņihwot
mahjās, kuras topņh 400 gadeem peeder Mola gimenei.

Dotojot par ņho gadijumu, pagodinos, godatais ministra kuugs, ņuhs
luht, dot rihtojumu atteezigām eestahdem ņho leetu pahrbaudit, lai panahktu,
ta 1) Wiņņlu muiņņas zentrs lihdj ar dņihwojamo un zitām ehkam, dahrsu
u. t. t. tiktu atdots ņ. Molam wina pilnā ihpaņchumā; 2) noteikt uņ weetas
robesņas tai Wiņņlu muiņņas dafai, kura zentra tuwumā winam tiks galigi
peesņhirta.“

Starp zitu Samuela kuugs aisrahdija uņ liņumu, ņahds pastahwot
Polijā. Pehz ņhi liņuma neweena walņis newarot eemaisitees Polijas
agrarā liņuma iņweņchanā. ņasaka, ta muhņu waldbibas domas ir tahdas
pat ari par Latwijas agrarlikumu. Uņ wiņeem eesuhiteem protesteem mehš
atbildam, ta muhs naw ne maņakā eemesla groņit muhņu agraro liņumu,
winņh ees muhņu gaitu un mehš neeeesim ne uņ ņahdeem protesteem. No
otras puņes es teeņcham ņaku to, ta Latwijas tagadejā waldbiba stahw par
Baltijas walņu ņaweenibu, kura winas nodroņhinās pret wiņeem winas
eenaidneekēm un tamdehl, ta es paņlaidroju, mehš atradām par eespehjamu
2 lihdj 3 Polijas armijas wirtneekēm, kuri zihnijuschees par Latwijas
atbrihwofchanu, no winu bijuscheem ihpaņchumeem Latgalē projektet zentru
dalas eerahdiņchanu. Ja mehš ar to waretu apmeerinat Polijas diploma-
tiskās aprindas, tā ņhai gadijumā, tad mehš to labpraht daritu; ja mehš
no wiņam muhņu tepat 4000 leelsaimneezibam eerahditu nedaudņas zentru
dalas, ņewiņņki eewehrojot to, ta ahrņemneekēm pehz Kreewijas liņuma
ņemes ihpaņchumi jalikwidē 3 gadu laikā, mehš neņahdu nosegumu neiņdaritu;
mehš ņperam tikai diplomatiņku ņoli, tas dod eespehju jo drihsal nosleht
ņaweenibu. Samuela kuugs aisstahw wehl tagad nopeetni jautajumu, fo
ņahdreis Lindina kuugs zentralā ņemes eerihzibas komitejā garam ejot
usstahdija. Samuela kuugs iņņakas, ta zentralai ņemes eerihzibas komitejai
peeweenojama mehneezibas nodala. Es to nesapratu toreis un nesaprotu
ari tagad. Es domaju, ta buhtu tikai jaunās ministrijas radiņhana: neee-
ņkaitot zentra eerednuš, ņhai nodalā paredseti 416 mehneeki. Tahda

zentralās komitejas darbība un eefahrta naw likumā paredseta un tapehž es tam newaru peekrist. Wehl Samuela kungs isteizās, ka es itā sīhmejotees uš agrarreformu esot leetojīs tur wahrdu „eksperiments“. Ja es nepasīhtu Samuela kungu, kursch weenmehr ir bijīs korektīs šawā uštahšanā, es domatu, ta ir insinuazija. Bet es tizu, tas ir pahpratumš, tā uš to jau Ušchmana kungs ašrahdija. Ja mehš iswestu reformu weenā gadā, tad tas buhtu eksperiments, kas nelahdā sinā newar isdotees. Zeescham, neweenā Wafareitropas walsti, kur agarā reforma tikusi iswesta simteem gadu, nekur naw redsets, ka tik aštrā tempo tik leela reforma buhtu eespehjama. Pat wezas, bagatas kulturās walstīs naw tik bagatas, lai to waretu šew atfaut. Un mums jo wairaf pehž tagadejā kara šabrukuma tahdu lihdsleku naw. Ja mehš eedomajamees, ka mehš uš aštru roku winu waram iswest, mehš loti maldamees, un pehž weena gada mehš redsesim, ka ir loti daudš krituscho pee schis agrarās reformas isweschanas, kuri šanehmuschi semi, netiks ar winu galā un to pametīs.

Beidsot Zeelena kungs isteizās wispahri pret politikas eewešchanu agrarā likumā un domaja, ka tur esot n:fastana manā runā, ka es uštahjotees pret zentralo semes eerihzibas komiteju tā politisku eestahdi, bet atteezibā uš polu muischneeku Molu Wischu leetā peekopjot sinamu politiku. Es domaju, ka man tā waldbibas lozeklim ir jaeewehero sinama politika. Zeelena kungs neatrod par peelaischamu, ka Polija „peeprašijusi“ un ka Latwijas waldbiba tuhli ir nahkusi pretim Wischu muischas leetā. Es, warbuht, esmu pahrtzees, man azumirli stenogramas naw pee rofas, bet to es islaboju, ka Polija naw wis kaut lo peeprašijusi, bet ir greesusees ar luhgamu. Kas atteezas uš grafu Molu, ka winsch lasjīs lupatas un pahrdewiž un, warbuht, tagad ari wehl to dara, tad, warbuht, tas atteezas uš wina tehwu. Schis tehws par muischu naw interesejees, bet dehs ir polu wirsneeks un polu suhtneeziba eestahjas preeksch wina un tadehl man ir teesiba teikt, ka mums ir darischana ar polu suhtneezibu. Tahdā weidā, tā mehš leetu šaprotam, mehš esam winā eeintereseti. Kas atteezas uš semkopibas ministra newalstistumu, tad man jafafa, ka iswedot waldbibas politiku un aistahwot šaweenibu ar Poliju, pehž maneem eeskateem, es rihojos walstisti; tagadejā waldbiba ir eeskatos, ka bes schis šaweenibas mehš newaram pastahwet. Ja muhs nenoflauziš tagadejā leelineezisma Kreewija, tad muhs noslauziš nahkamā nazionalā panflawiskā Kreewija, kura muhs nezeetis šew blafus, un tadehl mums ir katrā sinā jadara wišš, lai waretu pehž eespehjas drihšaf šapraštees ar šaweem kaimineem. Polijas wafals — ta ir frase, ar kuru muhs Zeelena kungs weselu gadu baida. Bes Latwijas pastahw Somija, Igaunija, Leetawa... Bet, pateesibu šafot, es nosarkstu aš domam, ka mehš runajam par tik elementarām leetam. Sozialdemokratu ašrejas politikas waditajam, Zeelena kungam, es newaru dot ašrahdijumus. Man bija pamats tā waldbibas preekschstahwim weizinat waldbibas politiku, atteezibā uš mums draudšigu kaiminwalsti.

Antona kungs naw meerā ar manu kritiku atteezibā uš zentralo semes eerihzibas komiteju un ašrahda, ka komitejai wajaga buht atkarigai no 7 waldbibas lozekleem, bet ne no šescheem Satwerfmes Sapulzes lozekleem. Es ašrahdu, ka muhsu eerednu ušdewums naw nodarbotees ar augsto politiku un mehš daschreis tikai škatamees un brihnamees, kas komitejā noteef.

No otras puses, pehz muhsu eefstateem, 7 waldbibas eeredni fchos eerihzibas darbus buhtu femigaki weifufchi, nefa tagadejee 13 lozekli. Ur to es neno-leedsu zentralas femes eerihzibas komitejas leelo nofthmi. Bet winas darbs naw tahds, kahds winsch buhtu bijis, ja ta buhtu weena apweenota weeniba.

Presidentis J. Tschakste: Teesleetu ministrim wahrds.

Teesleetu ministrs R. Venus: Godatee fungi! Es pahris wahrds gribu atbildet Lindina fungam un Samuela fungam. Lindina fungs mehginaja apgalwot, fa teesleetu ministrija apstiprinot tahds lihgumus, kuri dibi-notees weenigi uf leezineeku isteizeeneem un parafsteem. Man jakonstate, fa tas ta naw. Teesleetu ministrija apstiprina tikai tahds lihgumus, kuri dibinajas uf rakstiskeem dokumenteem, un ne uf tahdeem, kuri noslehgti mahjas fahrtiba, bet apleezinati pee notara waj paschwaldbibas eestahdem. Man schini sina jabrihna, fa Lindina fungs, fa atbildigs politisks darbineeks, war apgalwot tahdas leetas, kas tomehr nefaskan ar pateesibu un apgalwot tad, kad winsch wispahrigi schis leetas nepahrsin. Kas attezas uf Samuela funga pamahzibu, tad man jafaka, fa tas newards uf mani atteektees. Samuela fungam labi buhs sinams, fa agraro politifu newar fajaukt ar teesleetu un winam labi buhs sinams, fa par wisam tam leetam, teesleetu ministrija eewahz sinas no femkopibas ministrijas un tapehz man tomehr Samuela funga pamahziba ir janoraida.

Presidentis J. Tschakste: Runataju faraksts ir issmeltis. Neweens wairaf pee wahrda naw peeteizees. Debates ir flehgtas.

Verfoniga leeta wahrds Pabehrsja fungam.

J. Pabehrsjs (Latgales femneeku partija): Tirdsneeziabas un ruhpeezibas ministrs Behrsina fungs, ja par tahdu winu war nosaukt, isteizds, fa es neefot moraliski tihrs un fa pret mani esot luhgumu un fuhdsibu komisija fuhdsibas. Lihds schim luhgumu un fuhdsibu komisija man naw sinojusi par kaut tahdu fuhdsibu, un ne es pats, ne kas zits par to man naw stahstijis, lai gan manas frakzijas beedrs ir luhgumu un fuhdsibu komisija. Ja Behrsina fungs plaschaki nerunaja par to fuhdsibu, tad jadoma, fa tas ir pilnigs isgudrojums, fa ar to Behrsina fungs weenmehr mehds nodarbotees. Kas sihmejas uf manu moralisko tihribu, tad es laipni luhdsu mani nemehr it ar Behrsina funga moralisko mehraulka, tad es skaititu sewi par wissemako zilweku. Behrsina fungs, kad winsch newar attaisnot sawus nedarbus, leeto waras darbus, huliganiskus darbus...

Presidentis J. Tschakste: Es luhdsu runatajus tahds wahrds neleetot!

J. Pabehrsjs (turpina): ...un tadehl es wiswairaf brihnos, fa schis fungs wehl fehsh Satwersmes Sapulze un sewi grib skaitit par ministri. Winam te naw weetas. Winam wajaga atraft tur weetu, fur fehsh winam lihdsigi kundsiini.

Presidentis J. Tschakste: Jr eenahzis preefchlitums, parakstis no 31 Satwersmes Sapulzes lozekla. Es luhgschu sekretaru nolafit.

Sekretars R. Jwanows:

Leekam preekšā nobalsošanū par valdības atbildi uš eesneegto inter-
pelaziju atlikt uš nahkoscho sehdi:

A. Bredis,	A. Jaunbehrs,	E. Grantskalns,	R. Rasparsons,
A. Šers,	E. Magnuis,	R. Irbe,	E. Knops,
O. Nonahzē,	A. Alberings,	J. Salnis,	J. Welmers,
E. Strautneeks,	R. Pauluks,	J. Biršneeks,	P. Sauleskalns,
B. Ušmanis,	A. Sihmanis,	O. Hafsmanis,	A. Rihwe,
J. Nakelis,	P. Seezeneeks,	A. Bergs,	Dr. Zehsneef,
A. Mihgants,	J. Wahrsbergē,	J. Rehmanis,	W. v. Firtis.
J. Dahrjneeks,	J. Purgals,	J. Taube.	

Presidents J. Ščakste: Saffanā ar kahrtibas rulli nobalsošana
teef atlikta uš rihtdeenās sehdi.

Nahkoschā Satwerfmes Sapulzes sehde buhs riht pulksten 5. pehz puš-
deenās. Sehde flehgta.

(Sehdi flehds pulksten 11.45 nakti.)

III. sērijas 30. sēhde 1. jūnijā 1921. gadā

(Atklahta plkst. 5.45 pēc pusdeenas).

Pahrejas formula uš waldibas atbildi latgaleeschu interpelazijas leetā (waldibas atbilde neapmeerina). — Romisijas sinojums par Satweršmes Sapulzes lozektu Glafa un Rudewiza isdoschanu teesai (isdoschanu noratba).

Presidentis J. Ščakste: Satweršmes Sapulzes sēhde atklahta.

Jr eenahzis no kabineta pahrgrossijumu projekts pagaidu noteikumos par obligatorisko skolu skolotaju algoschanu, nododams isglichtibas un finansu un budžeta komisijam. Gebildumu naw? Jr eenahzis bes tam no kabineta luhgums, likumprojektu no 1921. gada 24. februara par naudas, naudas dokumentu, wehršpapiru, dahrgmetalu un dahrgakmenu isweschanu uš ahrsemem, atdot winai atpakaļ. Es luhgtu referentu no finansu un budžeta komisijas dot sawu atfauksmi. Wahrds Seezeneekam.

Referents P. Seezeneeks: Finanšu un budžeta komisija apspreešot jautajumu par likumprojektu par naudas, naudas dokumentu, wehršpapiru, dahrgmetalu un dahrgakmenu isweschanu uš ahrsemem, nahza pee weenbalsiga lehmuma, ka šchis likumprojekts ir atdodams atpakaļ waldibai.

Presidentis J. Ščakste: Romisijas atfauksme ir šcho likumprojektu atdot atpakaļ waldibai. Luhdsu pazeltees tos, kas ir pret šcho preekschlikumu? Naw. Weenbalsiga peenemts preekschlikums likumprojektu atdot atpakaļ.

No wafardeenas tika atlikta uš šchodeenu balsoschana par eesneegtām pahrejas formulam. Eesneegtas pawisam trihs pahrejas formulas, kuras štan sekoschi:

„Satweršmes Sapulze, noklausijusees waldibas atbildi uš Latgales semneeku partijas eesneegto peeprašijumu, atšihst to par neapmeerinoschu un pabreet uš turpmato deenas fahrtibu“.

Parakstits no Rudewiza un ziteem. Otrā pahrejas formula:

„Noklausijusees waldibas atbildi uš eesneegto no Latgales semneeku partijas frazijas par muischu zentru un 100 hektaru semes eerahdischanu bijuscheem muischu ihpashneekem, ka ari par eestaitito walsts semju fondā semju pahrdoschanu no bijuscheem muischu ihpashneekem un nelikumibam semes un meschu leetās, Satweršmes Sapulze atšihst atbildi par neapmeerinoschu.“

Parakstits no Pabehrsa, Seil un ziteem. Treshā pahrejas formula:

Noklausijusees waldibas atbildi uš eesneegto interpelaziju, Satweršmes Sapulze atrod to par isfmetoschu un apmeerinoschu un pabreet uš deenas fahrtibu. Semneeku Saweeniba“.

Es liffchu pahrejas formulas wehsturiskā kahrtā us balsofchanu. Wispirms nahks us balsofchanu pirmā pahrejas formula.

U. Rudewizs (sozialdemokrāts): Es nonemu!

Presidents J. Ščakste: Pirmā pahrejas formula no Rudewiza un viņa frakcijas teef nonemta. Tagad nahks us balsofchanu pehz wehsturiskās kahrtības otrā pahrejas formula. Es viņu wehl reif nolāfifchu:

„Aoklausijusees waldības atbildi us eefneegto no Latgales semneeku partijas frakcijas par muišču zentru un 100 hektaru semes platību eerahdiščanu bijuščhem muišču ihpaščneekem, kā ari par eefšaitito walsts semju fonda semju pahrdofchanu no bijuščhem muišču ihpaščneekem un nelikumibam semes un mešču leetās, Satwerfmes Sapulze atšihst atbildi par neapmeerinošču“.

Es liffchu tagad ņho pahrejas formulu us balsofchanu. Luhdsu pazeltees toš, kaš ir par ņho pahrejas formulu. Tagad es luhdsu pazeltees toš, kaš ir pret ņho pahrejas formulu. Tagad beidsot luhdsu pazeltees toš, kaš atturas no balsofchanas. Balsofchanas isnahkums ņefofčhais: Par ņho formulu nodotas 73 balsis, pret to 48 un atturejuščās 9. Tā tad ņhi pahrejas formula peenemta. (Applausi pee sozialdemokrateem.) Lihds ar to atfriht wifas žitas pahrejas formulas.

Tad ir eefneegti no ministru presidenta diwi pašinojumi. Es luhgšču sekretaru viņus nolāfif.

Sekretars R. Jwanowš:

„Satwerfmes Sapulzes Presidenta kungam!

Pagodinos pašinot Jums, loti godāts Presidenta kungs, ka J. Rindšūlis ņh. g. 20. maijā eefneedša man luhgumu deht viņa atswabinasčanas no eefšleetu ministra beedra peenahkumeem.

Luhgums eewehrotš.

Ministru presidents U. Maniš.

Augsti godatam Satwerfmes Sapulzes Presidenta kungam.

Pagodinos pašinot, ka tirdšneezības un ruhpnenezības ministrs Behrsina kungs eefneedšis alluhgumos no ministra amata, ko ari esmu peenehmis.

Augstzeenibā R. U. Maniš,
ministru presidents“.

Presidents J. Ščakste: Nahkofčhais deenas kahrtības punkts ir Satwerfmes Sapulzes lozeklu leetu komiščijas ņinojums. Referents Wešmaniš.

Referents Fr. Wešmans: Augstā ņapulze! Uš deenas kahrtības ņhodeen ir peežas Eliasa leetas un weena Rudewiza leeta. Satwerfmes Sapulzes leetu ismeleščhānās komiščija wifās ņhajāš leetās leef preekščā Eliāžu un Rudewizu teefasčhanai neišdot. Cefams es pahreju pee katras atņewiščkās leetas atrefereščhānās, es drufžin pakawesčhos pee teem prinzipeem, kahti ir islobijuščees debatēs komiščijā, atteežibā uš to, kahtoš gadijumos komiščija domā, ka viņa waretu liff Satwerfmes Sapulzei preekščā išdot viņas lozeklus teefasčhanai. Pee ņhi jautajuma apkatiščhānās komiščija nehma wehrā wispirms wehleščhanu likumu. Satwerfmes Sapulzes wehleščhanu likumā ir aishrahdišums, kahtoš gadijumos pilsoni nebauda wehleščhanu teefības. Tur ir ušwehrtš un pastrihpots, ka newar ušstahdit par kandidateem uš Satwerfmes Sapulzi pilsonus, kureem ir teefības aprobesčotas par noņeegumeem, kaš išdariti manifahrigos noluhkos, un ja no ņoda isžeeščhānās

laila naw pagahjuschi 5 gadi. Tas ir norahdits wehleſchanu likumâ un uf ſchi pamata komiſijas lozekli ari ir nahluſchi pee tahda eefkata, ka Satwerſmes Sapulzes lozekli, waretu ifdot teeſaſchanai tahdoſ] gadijumos, ja tas ifdarijis kahdu noſeegumu mantfabrigos noluhfoſ, un ja tee peerahdijumi, kahdi eewahkti eepreeſchejâ iſmekleſchanâ, ir neapſchaubami. Turpretim, kaſ atteezas uf daſchadeem politiſkaſ dabas noſeegumeem, tad te Satwerſmes Sapulzes leetu iſmekleſchanas komiſijas lozekli domas buhtu tahdas, ka ſchee pahrfahpumi un noſeegumi naw tahdas dabas, ka winu deht buhtu jano-wehrſchaſ no ſchis deelgan plaſchaſ imunitateſ, kahda ir varedſeta muhſu ſatwerſmê, fur peenemtſ, ka tiſai ar $\frac{3}{5}$ balſu war ifdot kahdu lozekli teeſaſchanai. No ſch weedokla iſejot Satwerſmes Sapulzes lozekli leetu iſmekleſchanas komiſija lika waditeeſ ari apſkatot tâs leetas, par furâm man ſcho-deen jareferê.

Wiſpirmſ te jaapſtahjaſ pee leetas, kura eefneegta no Satwerſmes Sapulzes lozekla Berga pret „Sozialdemokrata“ redaktoru Satwerſmes Sapulzes lozekli Kriſtapu Eliasu. Bergſ atrod, ka rakſtinâ, kurfch nodrukateſ „Sozialdemokrata“ Nr. 87. no 18. aprila 1920. gada, ir pret Berga apwainojoſchſ iſteizeeſ leetoteſ; taſ ir rakſtinâ par to, ka wehleſchanu lokalos, nedod Nr. 3. Schai rakſtâ ir aprakſtiſ gadijumſ, ka wehleſchanu lokalâ, Suſdalas eelâ Nr. 3, kahdâ pazinâ naw bijis numurſ 3. Rad taſ peepraſiſ, tad atbildetſ, ka eſot ziti numuri.

„Ra liſteſ № 11. beſgoſchi riſkoſeeſ pret likumu, to wareja jagaidit, bet katra peenahumſ wainigoſ wert peh3 eephejaſ leelatâ ſtaitâ“.

Schoſ wahrduſ „beſgoſchi“ no liſteſ Nr. 11, furâ eegahjis ari Bergſ, taſ atteezina uf ſewi, jo winſch uſſtahdits Nr. 11 liſtê par kandidatu un atſiſht, ka ar to aiſſtahrts wina godſ, un luhdſ tadeht atlauju ſaukt Satwerſmes Sapulzes lozekli Eliasu pee atbildibaſ. Komiſija uſaizinaja Eliasu ſ komiſijaſ ſehdi. Tur bija aiſrahdijumſ no Eliasa, ka winam naw bijis nodomſ apwainot liſteſ Nr. 11. kandidatuſ, bet gan bijuſi wehleſchanâſ apſihmet ar tahdu wahrdu perſonaſ, kaſ buhtu iſnehmuſchaſ Nr. 3 un tahdâ kahriâ nelikumigi laupijuſchaſ pilſoneem eepheju balſot, kaſ to wehlaſ, par liſti Nr. 3. Uſ motiweem, kahduſ jau eewadâ aprahdiju, komiſija ir pret iſdoſchanu teeſai un leel preeſchâ Satwerſmes Sapulzei Satwerſmes Sapulzes lozekli Kriſtapu Eliasu teeſai neiſdot.

Tahlaſ nahſ kahda otra leeta pret ſcho paſchu „Sozialdemokrata“ redaktoru Kriſtapu Eliasu, kuru ir zehluſi ahrſemju paſu nodalaſ waditaja Anna, Jehlaba meita, Rudſit. „Sozialdemokrata“ kahdas koreſpondenzeſ pirmâ dalâ ir runa par laila parahdibam. Tur apſkatiteſ wiſpahrejâ formâ, kâ noteefot kufuku nemſchanas un ſpefulazijaſ, un kahdâ kahriâ rodoteeſ daſchadi jauni miſjonari. Tad tahlaſ nahſ ar jaunu nodaliſjumu kahdſ ſinojumſ, kurfch ſatur ſewi diwuſ faktuſ: weenu par to, ka iſluhfoſchanas nodalaſ preeſchneekſ Bekera kuſngſ nopirziſ Tornakalnâ mahju par 60.000 rbl., otu par to, ka ahrſemju paſu nodalaſ waditaja Anna Rudſiſcha kundſe nopirkuſe Wentſpils eelâ ihpaſchumu par 150.000 rbl. Taſ apſtahtliſ, ka ſchi otrâ peefihme nahſ tuhtit peh3 wiſpahrejâ ſinojuma par kufuku nemſchanu, ir pamudinajis ahrſemju paſu nodalaſ waditaju Annu Rudſit greetteeſ ar kuhdſibu, ka te ir mehginajumſ „Sozialdemokrata“ meſt ehnu uf wiau. Ta praſa, lai Eliasu ſauz par goda laupiuſchanu pee atbildibaſ. Ari ſcho leetu zaurſkatot, Satwerſmes Sapulzes lozekli iſmekleſchanas komiſija ne-

wareja eeraudsit te tahdus apstahklus, kas waretu pamudināt likt Satwerfmes Sapulzei preefšā isdot Eliāsu teefai. Wina leef preefšā ari šchai leetā Eliāsa teefai neisdot.

Tahlat ir pret Eliāsu zelta apfuhdšiba no kahda polizijas kahrtibneeka, kas juhtas aissfahris zaur kahdu korespondenzi, kura eewectota „Sozialdemokrata“ 174. numurā, no 5. augusta 1920. gada. Šchai korespondenzē eet runa, ka neluhkojotees us waldibas aisleegumu isleetot labibu alus bruhwefchanai, tomehr Slehlās tas ir darits. Tur esot pa Jahneem weetejā muischā isbruhwets alus un pee alus dserfchanas peedalijufchees ari kahdi pagasta waras wihi, pagasta sfrihwers. Leezineeki, kas šchai leetā ir noklausinati, issafa, ka tur esot gan kaut kahds dsehreens no meescheem bruhwets, bet ka tur esot bijufchi burkani klahi un lai gan tas esot faukts par alu, tomehr smekejis loti slikti, tā ka par alu to newarot lahga atsiht. So apleezina ari pagasta sfrihweris, kas pa Jahneem ir peedalijees pee alus dserfchanas. Tahlat korespondenzē aissrahdits, ka weetejais polizijas kahrtibneeks gahjis rewidet mahjas grahmatu un atradis, ka wina ir leelas nekahrtibas un nepareisibas. Par to bijis jafastahda protokolš.

„Tad naht komplimenti, muti turet“ un tamlihdfigi un pafkai-drojums, ka par protokolu buhs jamafsa 1000 rubli foda naudas. Kad faimneeks kreetni nobijees, fahlas aprunafchanas, waj naw dabujams sweekts, gala waj maife, pehz kura noehfchanas aismirfias wifas mahjas grahmataš nekahrtibas. Šchahdu panehmeenu leeto kahrtibneeks Sch. Tā U. mahju faimneeks 2 reises dabuja isbaudit schahdu kungu bahrdšibu (waj laipnibu — tā to leetu nu nem).“

Jr noklausinati polizijas kahrtibneeka leetā ari leezineeki un tee issafa, tā ta leeta ir bijufi. Polizijas kahrtibneeks atnahjis us mahjam, rewidejis grahmataš, atradis nekahrtibas; pee tam winsch pats pašino, ka protokolu naw fahstahdijis, bet pats islabojis nekahrtibas. Pehz tam winsch gahjis pee faimneezeš, lai ta pahrdotu winam produktus un esot ari dabujis olas un maifi. Saimneeze leezina, ka wina peedahwajufi produktus par brihwu, bet pats polizijas kahrtibneeks faka, ka winsch to naw peenehmis. Par olam winsch maksajis 50 kap. gabalā un tāpat ari par maifi esot maksajis. No leezibam redsams, ka reisē ar mahju grahmatu rewideschanu ir notifufi pautu andele. Tahdā sinā schis polizijas kahrtibneeks pats dewis sinamu pamatu nelab-wehligam baumam. Šchahdos apstahklos Satwerfmes Sapulzes lozeklu leetu ismekleschanas komisija neatrada par eespehjamu likt preefšā Eliāsu isdot teefai.

Tahlat naht leeta no eefschleetu ministra Berga pret Eliāsu, kuru luhdš faukt pee teefas atbildibas, tā apwainotu us fodu likuma 306. panta pamata. Šchi leeta ir tahda, ka naw nodrukats kahds eefschleetu ministrijas atspeh-kojums par kahdu sinojumu „Sozialdemokrata“, kuru „Sozialdemokrata“ redaktoram us preefšā likuma pamata buhtu peenahfums nodrufat. Komisija usajzinaja Satwerfmes Sapulzes lozekli Eliāsu dot pafkaidrojumu šchai leetā, un Eliāš pafkaidroja, ka winam nekahds tihschš nodoms nenodrukāt pafkaidrojumu naw bijis; nenodrukafhana isskaidrojama ar to, ka pafkaidrojums buhschot. Ari šchai leetā komisija nolehma likt preefšā noraidit pee-prafijumu dehl Eliāsa isdoschanas teefai.

Tahlat naht Eliāsa leeta, kurā luhdš to faukt pee teefas atbildibas us odu likuma 154. panta II. dafas pamata. Šcho leetu ir eefustinajufi eefschleetu ministrija. Laifrakstā „Sozialdemokrats“ 248. numurā pagahjufchā

gadâ ir nodrukats rakstis, „Caput mortuum“ jeb „neaprahts lihķis“. Šchis rakstis pehz eefschleetu ministrijas eefstateem noseedšiga šatura un ismekleššanas teešnešis nolehmis saukt Eliašu pee teešas atbildibas us šodu likuma 154. panta II. dašas pamata. Romišija zaurštatiujuš šcho rakstu, newareja peeweenotees ismekleššanas teešnešča un eefschleetu ministrijas eefstateem šchai leetâ, bet gan atrada, ka rakstis naw noseedšiga šatura. Rakstâ ir runa par waldibu, bet ne par waldibas eestahdem. Te wišpahr runâ par to, ka waldibu pehz debatem fukuloššanas leetâ, kašdas rudenî norišinajâš, waretu peelihdšinat neaprahtam lihķim, un naw tikai lihķu razeja, naw Satweršmes Šapulzê tahda wairakuma, kaš waretu to lomu ispildit. Šo newar, pehz komišijas domam, pawest sem 154. panta II. dašas, kur eet runa par waldibas eestahšču apwainoščanu. Rakstâ ir deesgon aša kritika, bet naw tahda apwainojuma, kašds paredšets šodu likuma 154. panta II. dašâ. Šapehz ari te komišija leef preekščâ Satweršmes Šapulzes lozekli Eliašu teešasšanas neišdot.

Weišot wehl ir weena leeta par Satweršmes Šapulzes lozekli Rudewizu. Šchai leetâ greešas pee Satweršmes Šapulzes ministru presidentis Ulmaniš ar luhgumu dot atlauju saukt Rudewizu pee atbildibas, kâ apwainotu us šodu likuma 533. panta pamata. Weenigais materials, kaš nodots šchai leetâ, ir Latwijas teešu palatas friminaldepartamenta rihžibas šehdes lehmuma norakstis. Iš ši noraksta ir redšams, ka kašds Žihruļis ir greešes pee Šeepajas apgabalteešas 13. augustâ 1920. gadâ un prašijis, lai šauz pee atbildibas redaktoru Anst Rudewizu un Juri Duhreju. Raš ta par leetu, eefsch ka apwainojumi pastahw, taš no ši noraksta naw redšams. Še ir teiktis tikai, ka apwainots Satweršmes Šapulzes lozeklis un tapehz jagreešas pee Satweršmes Šapulzes, lai wina dotu peekriščanu nodot teešai Rudewizu. Romišija us tahdu materialu pamata neatrod par eefpehjamu peekrist šchim peeprašijumam un leef preekščâ peeprašijumu dehl Rudewiza išdoššanas teešai noraidit.

Presidentis J. Šchakste: Šeef atklahtas debates. Neweens pee wahrda nepeeteizas? Wahrds A. Bergam.

A. Bergs (besparteiško grupa): Augsti zeenijamee deputatu fungi! Attaujeet pee jums greeštees ar luhgumu palihdset man tikt pee teešas un taišnibas. (Šautriba). Esmu weena no tām personam, kura juhtas aišštarta kašdâ no tām leetam, kuras šhe zehla preekščâ, proti: tani leetâ, kur „Sozialdemokrata“ redaktors 11. wehleščanu listi bija nosauzis par „bešgodigu“. Eš esmu eefneedšis šuhdšibu un tagad atkarajas no jums, waj juhs došet eefpehju tikt pee teešas un taišnibas, kâ taš teešlâ walsti parasts. Referents apstahjâš pee dašcheem prinzipieleem aišrahdijumeem, kašdos gadijumees deputati ir išdodami teešai un tapehz ari eš šahšču ar prinzipieleem aišrahdijumeem. Referents teiza, ka aišrahdijumus, kaš išdodams teešai, warot šmeltees jau no wehleščanu likuma, kur ir norahdits, kaš newar wehlet un tam naw wehleščanu teešibu. Bet mums naw jaaišmirst, ka wehleššanas likums ir weens un deputatu imunitate ir zita ieeta. Ja kašds war peedalitees wehleščanâš un ir eewehlets Satweršmes Šapulzê, tad tas nenofihmê, ka wišch naw teešajams. Ja kašds ir peedaltjees wehleščanâš, tad tomehr wišch newar aiššart zitas personas intereses, jo teešas preekščâ wišch war nahkt. Wišâš konstituzijâš wehleščanu likums naw identifiks ar deputatu imunitati, un nekad wehleščanu teešibu kawekli nesaškan ar teem

noteikumeem, kahdi pastahw konstituzijās par deputatu imunitati. Muhsu noteikumi par imunitati ir loti plašchi, jo ne par kahdu noseegumu deputatu newar teefat ne šefijas, ne starpšefijas laikā. Par katru noseegumu jadabū šchi augstā nama eepreefšheja peekrišana. Neeena konstituzijā naw tīf neaprobeshots imunitates likums. Mehš katwerfmes komisiā dauds efam debatejufchi par šcho jautajumu, isstrahdajot nahkesho konstituziju, bet mehš weenojamees, ka tīf plašcha imunitate newar pastahwet un wina jaerobesho. Tahda imunitate nepastahw nefur un es zeru, nepastahwēs ari muhsu nahkeshā konstituzijā. Bet lihds tam man nahktos jawā prakšē, fura dauds-fahrt ir stipraka nekā rakstītais likums, noteikt robeschas deputatu imunitatei. Šchi prakše mums tīfai wehl janodibina, jo tee nedaudsee gadījumi, furi nahkufchi muhsu ispreeshana, prezedenta wehl newar dot. Mums janostahjas uš prinzipliela weedokla. Tapehž es atlaujos greest juhfu wehribu uš teem prinziplieem jautajumeem, furi pašchlait ir muhsu preefshā.

Man leefas, war buht tīfai weens prinziplis stahwoflis, proti, Satwerfmes Sapulzes lozekli, muhsu parlamenta lozekli ir glufchi tahdi pat mirstigi zilweft ar wīfam teefibam un pret wineem war greest glufchi tahdas pašchas prasibas, kā pret wīseem ziteem. Ja mehš tā nekstafimees, tad mehš radikā sinamu priwiligetu šchīru no Satwerfmes Sapulzes lozekleem, tureem naw wajadsigs atbildet teefās, kā wīseem ziteem zilwefeem. Mehš neefam isnihzinajufchi tīfdauds wezu priwiligiju tamdehl, lai waretu radit jaunas. Mehš to newaram darit ari tamdehl, ka tas, bes schaubam, šatrizinatu muhsu teefisko apsinu, fura jau tā naw leela. Ta tīftu ahtri šatrizinata, ja rastos priwiligeta šchīra laufchu, furus nebuhtu eephejams fauft pee atbildibas fahrtīgā teefās zelā. Rats deputats, kad isbrauz fauftur, juhtas, ka wīsch ir neaīffarams un wīseem pašludina: Es efmu neaīffarams, es stahwu pahri par likumu, man nekā newar darit. Tas atstahj leelafu cefpaidu, nekā waretu domat, jo no ta mahžas karts uš weetas, un karts šahf justees tīf stiprs, ka wīnam newar peetikt klahf pat ne ar likumu. Tahda imunitate, kahdu mehš leetojam, tīf neaprobeshota, leelā mehrā šatrizina teefisko apsinu muhsu semē, furu mehš gribam stiprinat. (Šauzeens pa freisi: „Ar patwalību!“). Waj juhš gribet ar patwalību wīnu stiprinat waj ne, to israhdis juhfu balkofhana. Protams, deputatam jabuht isnehmuma stahwofli, bet tīfai tīf tahlu, zif tahlu to prafa wina amats. Sinamā mehrā tas waretu aīffahrt zitu pilfonu teefibas. Tur tad krahjas konfliktis starp weenam interesem un otrām interesem, starp interesem ispildot šawu amatu un starp priwatām interesem. Bet augstais amats, furu eenem Satwerfmes Sapulzes lozeklis, isšchīr leetu wīnam par labu. Es šaprotu wehl, ka politīfās leetas, fur eet runa par prinziplieem usfateem, furi zitadi waretu tīf wajati, deputateem ir brihw isteikt šawas domas no šchi katedra. Tam jabuht atkautam, jo tas peeder pee deputata amata ispildishanas. Es šaprotu wehl ari to, ja usstahjas pret fodu ispildishanu pee deputateem, jo, peemehram, zeetuma fods waj zits brihwibas laupishanas fods deputatu kawetu ispildit wina deputata peenahkumus. Ispildit šawus deputata peenahkumus, tas ir tīf šwarīgi, tīf nosihmīgi, ka šche likumam jaapstahjas to laifu, kamehr kahds ir kā Satwerfmes Sapulzes lozeklis. Soda ispildishanu waretu atlīft uš wehlatu laifu, kad Satwerfmes Sapulzes lozeklis šawu amatu neispilda, bet teefashanu kā tahdu newar atlīft. Mums jateef škaidribā, waj ir kahds noseedsees pret likumu, waj kahds ir pahrkahpis likumu,

waj kahds naw ispildijis likumu. Sodu war atlist, bet teefafchanu nedrihft atlist, jo teefiska walsti tahda priwilegija nedrihftetu buht un mums newajadsetu tahdas priwilegijas aistahwet. Tahdas priwilegijas mehš aistahwetu, ja mehš nahftu pee tahda slehdseena, par kahdu mineja referenta fungs. Ar to rastos tilai wefela rinda prezedentu, ja tagad fchis 7 leetas tiftu atraiditas tapat, ka tas 3 leetas, kurās mehš jau efam atraidijuschi nodofchanu teefai. Faktiski isnahftu, ka neweens Satwersmes Sapulzes lozeklis naw teefai peeejams un no tam war rastes newehlamas fetas, kahdas mehš jau redsejam wafar. Newarot zeret uf teefu, Satwersmes Sapulzes lozeklim fchepat no fchi katedra ir janem faws gandarijums un tas nowed pee tahdas wahrdu mainas un tahdeem fawstarpejeem isteizeeneem, kahdus mehš wafar fche dsirdejām un kahdi tilai pasemina fcho augsto katedri. Ja mehš gribam no ta iffargatees, t. i., no ta, lai fchis augstais katedrs netiftu paseminats, tad mums ir jaatrob likumigs zelsch, pa kuru ejot mehš waram tift pee gandarijuma. Schee ir prinzipielee eefkati.

Tagad es gribu peegreeses konkretem gadijumeem. To gadijumu, kas mani interese un kura dehl es greesos pee teefas, jau attehloja referenta fungs. Par beggoscheem tika nosaukti 11. listes kandidati. Eliasa fungs fchai leeta paslaidroja, ka winsch naw domajis listes kandidatus, bet tos, kas buhtu ta rihkojuschees, ka trescho numuru neeliftu wehleschanu shtmēs un tahda kahrtā laupitu eespehju teem pilfoneem, kas wehlas, nodot balsi par trescho numuru, Es atlauschos augstai fapulzei wispirms aifrahdit un paslaidrot, ka tas, ko attehlo Eliasa fungs, ir nepateesi. Es nemos to peerahdit ar leezineefem un ar tahdeem leezineefem, pret kureem fums ari buhs wajadstigs respektis. Weens no leezineefem ir juhfu fratzijas lozeklis. Zentralā wehleschanu komisija ir konstatejusi, ka tahdi fakti naw notifuschi. Eliasa fungs ir rakstijis nepateesibu, lai gan winam bij eespehja konstatet pateesibu, peeswanot pa telefonu zentralai wehleschanu komisijai, kur tas dabutu sinat, ka tahds faktis naw notizis. Ta tad wismasak ta ir goda laupifchana weeglprahtigā kahrtā. Pilnigi naws ir Eliasa funga isflaidrojums, ka tas nesihmejotees uf 11. listes kandidateem. Seitis ir par 11. listi wispahrigā kahrtā bej nelahdeem apobeshojumeem. Ja til neapobeshotā kartā raksta, tad katrs, kas ar fcho listi ir fatarā, war justees apwainots un pateesiba ir ari apwainots. Bet tas jaifschkir teefai, waj tas ir apwainojums waj naw, un waj ir sodams waj ne. Bet teefas isfchkirfchanu es gan gribetu dabut. Romisijai tas nebij jadara, winai tilai ir janoteiz, waj leeta ir tahda, ka wina ir teefajama, waj ne. Un fchi leeta ir teefajama. Uf 11. listes stahw wairaki fchi augstā nama lozekli un es domaju, ka augstai fapulzei naw pilnigi weenalga, waj winu starpā fehfeh beggoschi waj ne, jo starp 11. listes kandidateem bija ari fchi augstā nama tagadejais presidentis. Newar buht weenaldfigi, waj muhsu presidentis teef apwainots waj ne. Mums wajaga dabut gandarijumu par to, waj winsch buhtu aiffahrtis waj ne, jo tas shtmejas uf wiseem 11. listes kandidateem. Bet fcho jautajumu mehš waram ari nedeбатet, jo teefa to isfchkiris. See buhtu wift argumenti, kuruš es gribeju zelt fchai leeta preefchā. Zitas leetas, kuras aifkustinaju ka eefshleetu ministrs, mani fche interese tilai tiftahlu, ka komisijai newareja buht usdewums isfchkir, waj fchis leetas ir dibinatas waj ne, jo ta ir teefas leeta. Sche ir jautajums, waj „Sozialdemokrata“ redaktoram likums ir jaewehro waj ne. Un te nu isnahft ta, ka wifu sozialdemokratiftu laifkräfta

redaktori naw isdodami teefaschanai, jo wini wisi ir Satwerfmes Sapulzes lozekli (Trofknis sahlē). No juhsu starpsauzeeneem ween man ir skaidrs, ka juhs balsfoet. Jums juhsu deputats ir mihlaks, nekā teefa un taifniba, un jums ir mihlafi sawu deputatu paturet, nekā laut kahdam pee sawa goda aisttahwefchanas tift. Man mas ir zeribas, ka nobalsfojot waretu dabuht wajasdfigo balsu skaitu — $\frac{3}{5}$. Masu zeribu man dewa Lindina kungs, kurfch pagahjuscha fehde loti energiski teiza pee agrarās interpelazijas, ka tifai likums un teefa drihst buht. Es domajn, ka Lindina kungs un wina domu beedri atteezinatu to ne tifai us agraro likumu, bet ari us wisu zitu. Un es nedomaju, ka Lindina kungs no weenas lihds otrai fehdei sawus usfkatus schai leeta buhtu warejis grosit. Tapeh3 es tomehr zeru tift pee $\frac{3}{5}$ balsu, peh3 kuram es luhdsu scho augsto namu.

Presidents J. Tschafste: Wahrds Menderam.

Jr. Menders (sozialdemokrats): Augsti godatee Satwerfmes Sapulzes lozekli kungi! Eefschleetu ministra kungs aisskafra sawa apwainofchanas runa diwas leetas: wispirms to konkreto leetu, kas stahw sakara ar eefschleetu ministra kunga personu, waj ari to listi, us kuras winsch bija, waj grupu, kura usstahjos ar listi № 11., un bes tam leelu prinzipielu jautajumu par Satwerfmes Sapulzes lozekli imunitati wispah, un ari pahrgahja jau us debatem, kas pateefiba peederetu pee muhsu nahkofchās konstituzijas, proti us jautajumu, fahdai jabuht imunitatei turpmat. Es atbildebams eefschleetu ministra kungu gribu issfargatees no weenas leetas, kas lihds schim parlamenta prakse naw peenemta, proti, ka debatēs eewell schi augsta nama presidenta kungu. Us to — gribu teikt demagogisko argumentu, kuru leetoja Berga kungs ar presidentu personu, kas nelahda sinā nepeeklahjas waldibas preefschtahwim — us* to, es few atlaschos neatbildet aif respekta pret schi augsta nama preefscheldetaju. Schini augsta nama bija parasts, ka ja usstahjas kahds no deputatu kungeem, tad winsch wispirms apgalwo to, ko winsch sin, bet neruna par to, kas winam naw sinams. Ta Berga kungs sazija, ka tik plafcha imunitate, ka muhsu Satwerfmes Sapulze, naw neweena konstituzija. Tas naw taifniba. Jr walstis, kur pastahw tahda pat imunitate, ka pee mums. No modernam konstituzijam es jums waru norahdit us Austrujs konstituziju. Schahda imunitate pastahw walstis, kur parlaments ar saweem lozekleem gribejis nodroschinat few leelaku waru un eespaidu walstis dsihwes isweidoschanā un us ispildu waru. Kas atteezas us paschu konkreto apwainojumu, kas ir wehrsts itka pret Berga kungu, tad leeta waretu buht dilnigi likwideta ar apfuhdseta paslaidrojumu, ka Berga kungs schini raksta naw domats. Un brihnumš, ka no 6 klabtesofcheem schis grupas lozekleem tifai weens ir eefkatijis, ka teizeens us winu ir tizis sihmets. Tas dod sinamu raksturojumu schis apfuhdsibas zehlam. Pats nosaufums „11. listes besgoschi“ naw bes schaubam tulkojams tahda personalā nosihmē, itka buhtu domats 1. kanditats. Un ka ta grupa Nr. 11 wehlechanu agitazija rihkojas ne fewischki godigi, to es no schi katedra waru apgalwot, jo es ari nehmu dalibu wehlechanu zihnās un sinu, ka kandidatu liste Nr. 11 stahweja weenmeh wirs muhsu plafata. Es domaju, ka scho plafatu lihmetaji bija Nr. 11 listes partijas beedri un es domaju, ka wehlechanu zihnās karstumā tahdus subjektus, kuri lihmeja weenmeh sawu kandidatu plafatus us muhsu plafateem, es domaju, ka tos par besgoscheem waretu nosaufk. Us Petera I. peemineka, peemehram, winu plafats bija uslikts ne tifai us muhsu, bet ari us

darba partijās un demokrātu sateenības plakateem. Mums vajadzēja noņemt Berga kunga plakatu nost ar Berga kunga politikas palihdību un pazelt drustu augstāk. Es teikšu, ka arī šo listes Nr. 11 rihzību ar pilnu teesību var nosaukt par beļgodību un, ja apwainojas weena persona, tad es nesinu, zif šhi apwainošānās ir dibinata un zif dibinata ir ta Berga prasība, lai par to ween Satwerfmes Sapulzes lozekli nostahditu teefas preekščā. Jau ne fewiški godiga bija ta ustahščānās no bespartejisko grupās, kura gan sauzas par bespartejisku, bet ir partija un tā partija buhs arī turpmā. Wina ta ustahjās tikai, lai maldinātu leelā mehrā muhsu wehleschānās wehl politiski neapsinigus neisglihtotus wehletajus.

No wifeem apwainojumeem 5 leetās wiswairaf mani interesē weena politiska preses leeta, ta ir ta, par kuru „Sozialdemokrata“ redaktors teef fautās pee atbildības par rakstu „Caput mortuum“, burtiski tulkotot „Mirona galwa“ jeb „Neapraktis lihķis“. Runa eet par Almanā waldības gahschānu. Juhš warbuht atzerefatees, godatee Satwerfmes Sapulzes lozekli kungi, ka kaut ko lihdsīgu mums jau nahzās Satwerfmes Sapulzē istirsat, kad sozialdemokrātu frazjija bija eefneegufi interpelaziju fakār ar eefschleetu ministru administratiweem spaideem pret „Strahdneeku Awisi“. Schai „Strahdneeku Awisi“ bija weens lihdsīgs raksts, kurfch fewi šatureja loti afus isteizeenus, bet kuri bija politiskis nowehrtejumis. Schini rakstā bija runa par to, ka waldība ir jagahsch. Tas naw nekahds noseegums, ja wīnu gahsch schis augstais namš, jo arī schodeen juhš ar sawu resoluziju efeit sinamā mehrā isteitufchi neustizību Almanā waldibai un wīnu gahsch, ja tik wina no jauna neuzjelas, jo tā dšird, fuluatos eet runa par jaunu ustizības wotumu. (Ufchmants no weetas: „Waj jumš bail?“) Nē! Tas tikai parahdīs, ka sinamas pilsoniskās frazjijas prot 3 waj wairakās deenas Latwijas tautas preekščā spēhlet kumedinus. Ja juhš domajeet, ka mums buhtu bailes no Almanā waldības, waj no eefschleetu ministra Berga kuuga, tad juhš loti semu nowehrtejeet muhsu politisko poziziju un muhsu partijās stiprumu. Raksts „Caput mortuum“, ja-atsihtas, šatur daschuš isteizeenus, kuri ir aši, bet kuruš nekahdā sinā newar kwalifizet ar noseegumu, kas noteikts šodu likuma 155. pantā un kurfch postahw eefsch tam, ka naw brihw apwainojufchi isteiftees par waldības eestahdi waj waldības personu. Waldība tā tahda konstitucionelā walsti naw walstis eestahde, wīnu par politisku nowehrtejumu newar apwainot. Wakareiropas juridiskā prakšē ta ir abeze un par loti leelu noscheloschānu muhsu eefschleetu ministrijās juristi daudšreis muhs apgruhtina ar fuhdsibam, neeweohrojot to likumu istulkoschānu, kahda ašihā no wifas ziwilisetās pasaules un no tās sinatnes, kura nodarbojas ar šodu likumeem. Bet šhee juristi jau laikam arī nesin, ka zitur konstituzijās pastahw arī tahdi pašhi imunitates likumi, tā pee mums. Minetā rakstā „neapraktis lihķis“ eet runa par Almanā waldību un teikis, ka wina ir parasits, ka wīnu zeefch tikai tamdehl, ka naw personu, kuras list winas weetā. Muhsu pilsonība intelektuelā sinā ir nabaga un wahja, tapeh3 pee mums ir waldība, pret kuru isturas gandrihs waj wif ar leelaku waj masaku nizinaschānu. Es jautaju augsto namu, waj tas ir apwainojums, jeb waj politiskis nowehrtejumis, waj tas ir noseegums, ja waldība nosauz par neapraktu lihķi, kurfch newar kadabuht wajadšigo balšu wairakumu, lai fewi apraktu, lai schini augstā namā dabutu usizību? Man leefas, ka ja mehš par tahdām leetām fahšim muhsu redak-

torus fault pee teefas, ja ar tahdam leetam sahffim apgrubtinat augsto namu, tad pateescham mehš gewi par teefisku walsti, par kulturelu walsti, kas prot tulkot kriminallikumumu garu, bet newis katru winu burtu, newarefim nosaukt. Un uš tahdu Scheiloka jurisprudenzi pawedina muhs un grib augsto namu west ta persona, kura stahw eefschleetu ministrijas preefshgalā. (Eefschleetu ministra Berga peefihme). Juhs efeit to leetu eekustinajufchi un ismekleschanas teefnesis peeprafija. Zafaka, ka mums ir ari slikti ismekleschanas teefneschi, ihpafchi tas ismekleschanas teefnesis, kas scho peeprafijumu eefneedfis, nestahw fawa usdewuma augstumos. Bet man leefas, ka teem juristeem eefschleetu ministrijā, kas scho eekustinaja, teem wjadseja gan to sinat — jo tee arween mihl runat, ka wini prot pareisi likumu tulkot —, teem wjadseja sinat, ka 154. pantu newar wis tulkot tā, ka newar waldbibu aiffahrt ne ar weenu atflahtu wahrdu. Neweens jurisis wifā žiwilisetā pašaulē to tā ne-istulkos. Berga kungs dauds runaja par to, ka wjadsetu eerobeschot imunitati Satwerfmes Sapulzes lozekleem. Ta esot leela priwilegija, kura Berga kungam pawisam nepatishkama. Sedomajatees, schee 150 zilweki, kungi un damas, war braukat apfahrt pa wifu Latwiju un runat, kas wineem patihf. Tās ir tās leelatās breesmas, ka wini war apfahrt braukat. Protams, buhtu labi, ja weens no scheem 150 zilwekem buhtu pehz eefpehjas masaf braukajis un tehrejis walsts benzinu. (Smeekli un applausi pa freisi). Buhtu labi, ja schis kungs šawās lauku šapulzēs buhtu bijis forektats un nemehtatos ar apwainojumeem, par kureem winam pateescham buhtu janahf teefas preefshā. Schis kungs ir ministru presidents Ulmana kungs, kurfch šawās lauku šapulzēs ir uštahdijis few par peenahkumu pa wifu wari ar meeleem un nepareisibam nomelnot sozjaldemokratiju un fewischki atfewischkus winas frakzijas lozeklus. Ja to dara ministru presidents no frakzijas un partijas, kura fewi klaita par kulturas neseju, par teefiskuma un likumibas ispaudeju, to tad juhs gribeet no mums, kas efam juhsu preefshā walsts noseedsneeki. waj tā te iifa reis debatēs teiftis no weena kunga, ta tumsa, kas par Latwiju isplahotees. Efeit juhs mums par peemehru. Mehš šawās runās un šawās šapulzēs jums personigi nekad neusbruhkam un juhsu personigo dsihwi nekad neaifkaram. Mehš neskaitam šawās šapulzēs, žif jums ir kapeitas kabatā un žif jums ir namu Rigā, bet to dara personas, kuras stahw loti augstos amatos muhsu republikā un kuras ir ne wairaf un ne masaf tā ministru presidents. Man leefas, ka pee tahdeem apstahkleem no schi katedra turet filipitas par to, ka no freisās pušes nahf wisi noseegunt un ka Satwerfmes Sapulzei ir weens pehz otra jaisdod wisi freisās frakzijas deputati, ka tahdu usstahschanos newar fault par pateesu un pateescham distetu no ihtas firnigas un dsiki šajuhtas likumibas atsinas. Un ka winas wis-masaf ir tam reforam, kura wahrdā te usstahjas Satwerfmes Sapulzes lozeklis Berga kungs, to peerahda administratiwais šods tam pašcham „Sozjaldemokratam“ par weenu rakstu, kurā bija sinams waldbibas darbs nowehrtets un itkai norahdits, ka waldbiba to waretu labot. Par administratiweem šoleem mums jau nahzās spreest un mehš peenehmām pahrejas formulu, ka administratiwee šodi naw wehlami un eefschleetu ministrim no teem jatturas pehz eefpehjas. Toreif es teizu, ka pee mums eet pehz Kree-wijas parunas: „Котъ Васька слушаеть да всть“. Un tas tā ari ir. Neskatotees uš scho pahrejas formulu „Sozjaldemokratam“ par weenu rakstu ir uslitti 5.000 rbl. leelis šods, atfauzotees uš šahdu wezu rihojumu, isdotu

no Waltera kunga 1919. gadã, kurfch tagad nepawifam naw peemehrots muhfu tagadejeem apstahkleem, bet wairaf peecetas ta laika nedroscheem eefschjeem un ahrejeem apstahkleem. Man leefas, ka eefschleetu ministrim, karam, pateescham likuma burts arweenu paleef likuma burts tika tiftahlu, ziftahl to war faskanot ar patreifejeem apstahkleem, ka tahdam eefschleetu ministrim buhtu laiks tagad scho rihkojumu atzelt, waj masalais pahrweidot zitadi wezo Dr. Mikela Waltera kunga administratiwo rihkojumu par prefes leetam. Ja augstais nams gribetu deputatu imunitates leetas, schinis 5 neezigãs leetas, kuras mums zehla preefchã Satwersmes Sapulzes lozeklu leetu komisija, ja schis augstais nams gribetu nostahtees uf eefschleetu ministra kunga weedokla, tad mehs nostahtos uf loti sidena zela. Ir nepareisi runat, ka imunitate, kura atteezas uf Satwersmes Sapulzes lozekleem, ir privilegija. Ta nebuht naw privilegija. Tas ir likumigs korektiws tai nelikumibai, kas pastahw eefschleetu ministriã un kuru eefschleetu ministrs sawã pahrwaldifchanas laita eewedis Latwiã. Ja nebuhtu muhfu fakarfetãs politiftãs atmofferãs, kuru Berga kungs faksarfe arween wairaf ar saweem administratiweem spaideem, ja nebuhtu tãs daschadãs tautibas, kuru widu wehl walda tautibu naidis, tad waretu eedomatees, ka normalos laifos pee mums waretu pastahwet tahds imunitates likums, kahds pastahweja agraf Wahzijã un kahds wehl tagad tur pastahw, proti ka tika pa fefijas laiku Satwersmes Sapulzes lozekleem ir imunitate. Ja mehs nemam wehrã tos nenormalos ahrfahrtejos apstahklus, kahdos mehs dsihwojam, kur pret deputatu neataribu eefschleetu ministrs isturas ar leelu nizinafchanu, un kur pastahw eestahdes, kuras lihdsinajas Padomju Kreewijas „fchreswitfchailkam“, kuras ir mas faistitas ar to, ko mehs fawzam par likumu, tad es nefaprotu, ka wehl tahds kungs war runat par teefikumu un likumu. Imunitati eerobeschot nosihmẽ atdod Satwersmes Sapulzi Berga kunga isluhofchanas nodalai. Tas nosihmetu likumdoschanas eestahdes likteni atstah tahdas personas rokãs, kura ir peerahdijusi, ka par teefikumu un likumu jehdseeni starp winu un mums loti fchkiras. Man leefas, ka tapehz ween, aif teem politifseem motiweem — un tee politifsee motiwi ir leelã mehrã politiftãs leetderibas motiwi — tahda imunitate, kahda lihds schim, mums buhs japatur ari turpmã. Par to mehs runafim pamatigã, kad mums nahs preefchã fatwersmes likums. Satwersmes komisija schis likums ar wairafumu peenemts pret Berga kungu, kas ir palizis mafakumã ar saweem domu beedreem. Berga kungs isteiza zeribu, ka winsch ufwarẽs. Es nefinu, warbuht, ka pastahw kahds lihgums, ka winsch war to zeret.

Ta imunitate, kas ir muhfu Satwersmes Sapulzes lozekleem, ta naw privilegija, bet ta ir wajadsiba pee ta gruhtã amata, kahds ir jaispilda Satwersmes Sapulzes lozekleem, un ari turpmã pee Latwijãs isweidofchanas buhs jaispilda muhfu nahlameem parlamenta lozekleem. Berga kungs, ko es nebiju gaidijis no eefschleetu ministra, peedraudeja, ja atfahrtofees, lihdsfchinejee gadijumi un ja Satwersmes Sapulzes lozekli netiks isdoti par fchahdeem noseegumeem teefai, tad war nahft isfehkinafchanãs zitadã zelã. Es nefinu, zil tas bija taktiski, ka to faka eefschleetu ministrs, ka to dara, ka uf tahdam domam pamudina eefschleetu ministrs, ta persona, kurai ir jastahw deenu un nakti nomodã, lai fchahdas nefahrtibas Latwiã nefad nenotiftu. Berga kungs norahdija uf wafardeenas ufbrufumeem fuluaroš.

Tas wis naw wedams sakara ar to, kas teef presē rakstis. Bihstams, augsti zeenijamee fungi, ir tas zelsch, us kuru juhfu deputatu imunitates leeta aizina eefschleetu ministrs. Bihstams ne preefsch schi augsta nama lozeklu listena, bet bihstams preefsch Latwijas demotratijas listena un es gribu zeret, ka schim eefschleetu ministra funga sauzeenam augsta sapulze nefekos. (Applausi pa freisi).

Presidents J. Tschafste: Satwerimes Sapulzes lozeklu leetu ismetleschanas komisijas preefschlikums fkan ta:

„Satwerimes Sapulze nolemj:

ta Satwerimes Sapulzes lozeklis Kristaps Eliass (leeta, kuras peesuhittas no ministru presidenta Nr. Nr. 3557, 3930, 4388, 4914 un 4924) un Satwerimes Sapulzes lozeklis Ansis Rudewizs (leeta, kura eesuhitta no ministru presidenta Nr. 3556) naw ijdodami teesafchana i.

Tagad es listchu scho preefschlikumu us balsoschjanu un luhdsu pazeltees toš, kas ir pret scho komisijas preefschlikumu. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas atturas no balsoschjanas. Tagad luhdsu pazeltees toš, kas ir par scho preefschlikumu. Balsoschjanas isnahkums fefoschs: pret scho preefschlikumu ir nodotas 30 balsis, atturejees neweens un par scho preefschlikumu nodotas 84 balsis. Ta tad komisijas preefschlikums peenemts.

Lihds ar to presidijs leef preefscha schis deenas sehdi flehgt uu nahfoscho sehdi notures peektdeen pulkstens 5.

(Sehdi flehds pulkstens 7 watarâ).

Satwerimes Sapulzes isdewums
Krahjumâ pee A. Gulbja, Rigâ.

J. Peterfona denkatawa, Rigâ, Suworowa eelâ Nr. 20/22.

13 11 21

